

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ГАНКЕВИЧ КИРИЛО БОРИСОВИЧ

УДК 342.5.6.9:354.1(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

К. Б. Ганкевич

Науковий керівник – **Кривенко Олександр Васильович,**

кандидат юридичних наук,

доцент, заслужений юрист України

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Ганкевич К. Б. Міністерство оборони України як суб'єкт публічного адміністрування у сфері оборони України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Національний університет оборони України, Київ, 2025.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних питань діяльності Міністерства оборони України як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони України, розробці конкретних пропозицій і рекомендацій щодо подальшої розбудови комплексної системи Міноборони з урахуванням досвіду провідних зарубіжних країн, й започаткуванні фундаментальних ідей для її стійкого розвитку. За підсумками дослідження розроблено декілька положень та висновків, запропонованих дисертантом особисто. Відповідні результати отримані з урахуванням праць вітчизняних та іноземних учених у багатьох галузях наук, норм Конституції України, міжнародних договорів, законів України, положень підзаконних нормативно-правових актів та приписів стратегічних документів, а також узагальнень і практик роботи державних, міжнародних і закордонних установ, аналітичних матеріалів, довідкових видань, статистичних й інших відомостей.

Досліджено та оцінено роль національної безпеки як основи функціонування держави. Встановлено, що в більшості провідних країн світу стан національної безпеки є індикатором стійкості держав до дії загроз різного типу та походження. Задля автентичності цих міркувань удосконалено теоретико-правовий зміст поняття “безпека”. Дістали подальшого розвитку підходи до спрямованості державної політики із забезпечення національної безпеки України з таких базових питань як: 1) безпосередній орієнтир щодо задоволення основних та інших національних інтересів України; 2) конкретизація і деталізація таких інтересів; 3) кореляція видів пріоритетних

національних інтересів України із відповідними конституційними засадами.

Проаналізовано заходи публічного адміністрування як організаційно-правові основи функціонування системи Міноборони. З'ясовано, що реалізація функцій держави передбачає здійснення певних кроків у різних санкціонованих формах і за допомогою відповідних методів. Разом із тим, невід'ємним атрибутом державного управління є діяльність, котру наразі прийнято іменувати публічним адмініструванням. Таке адміністрування передбачає різні невід'ємні аспекти функціонування установи, які мають місце під час реалізації певного напрямку державної політики. Вказана діяльність може проявлятися у багатьох формах. У контексті правових форм керівної діяльності Міноборони без заходів аналізованого адміністрування не можливо досягнути цілей легального впливу.

У рамках наукового дослідження сформульовано авторське визначення поняття “система Міноборони” та запропоновано два підходи до розуміння її змісту: 1) теоретико-методологічний; 2) практичний. Із першої точки зору вказану систему доцільно розглядати як мережу суб'єктів, а також організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) цього органу (в тому числі тих складових, які належать до сфери управління міністерства), які забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій установи, що пов'язані спільними прямими інституційними зв'язками зі вказаним центральним органом виконавчої влади й перебувають в організаційній і функціональній залежності із ним та компетенційно чи установчо орієнтовані на досягнення спільних цілей шляхом реалізації власної частини заходів. Відносно практичної площини, то зазначену систему варто позиціонувати як сукупність установ, організацій та організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об'єднань), які належать до сфери управління міністерства. Сформульована розширена характеристика вказаної системи за провідними критеріями.

Запропоновано персональний і кількісний склад системи Міноборони, а саме: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи

та організації (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування, що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належить до сфери управління Міноборони. Проаналізовано адміністративно-правовий статус усіх основних суб'єктів цієї системи.

Висвітлено завдання, функції та повноваження міністерства у сфері оборони. Підкреслено виняткову важливість деяких елементів з точки зору усвідомлення компетенції центрального органу виконавчої влади. Розкрито зміст завдань, функцій та повноважень Міноборони з урахуванням актуальних змін. У ході аналізу було звернено увагу на суперечливість таких елементів компетенції в розрізі ключових нормативно-правових актів. Наголошено на потребі усунення цих недоліків в рамках окремого комплексного дослідження.

Описано поточну структуру Міноборони та з'ясовано основні її елементи. Підтверджено, що в цьому контексті мову слід вести про структурні підрозділи і посади, які забезпечують діяльність міністра, а також виконання покладених на міністерство завдань, що сукупно формують апарат міністерства. Доведено їхню виключну важливість із позицій реальної змоги функціонування центрального органу виконавчої влади. Особлива їхня роль, в контексті публічного адміністрування, пояснюється функціоналом цих елементів, зокрема багатопольною взаємодією останніх.

Визначено правові засади взаємодії Міноборони з іншими суб'єктами сил оборони України. Представлено склад категорії “сили оборони”. Наголошується, що до їхнього числа слід відносити військові формування, правоохоронні органи, розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями. У свою чергу, до військових формувань належать: 1) Збройні Сили України; 2) Національна гвардія України; 3) Державна спеціальна служба транспорту. Група правоохоронних органів виражена такими суб'єктами, як Національна поліція, Служба безпеки України та Управління державної охорони України. До відповідних розвідувальних органів слід

віднести такі інституції: 1) Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); 2) Служба зовнішньої розвідки України; 3) Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України. Правоохоронним органом спеціального призначення є Державна прикордонна служба України. Складові сил оборони пропонується доповнити державними органами, що виконують функції з оборони держави, до доцільно віднести: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, Державну міграційну службу, Державну службу з надзвичайних ситуацій та інші органи.

Під відповідними правовими засадами запропоновано розуміти норми права, об'єктивовані в актах національного законодавства і які обов'язкові до виконання всіма цими установами. Зауважено, що з огляду на численні вимушені трансформації в системі Міноборони та усвідомлюючи потребу належного функціонування останньої уваги вартує питання врегулювання спільних форм роботи між її елементами (на національному і локальному рівнях).

Опрацьовано досвід провідних держав щодо публічного адміністрування у сфері оборони. З'ясовано, що діючі моделі організації та функціонування міністерств оборони Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США ґрунтуються на політиці системних орієнтирів. Підкреслено, що у зазначених країнах провідне місце з питань оборони відведено саме міністерствам. Відмічено, виняткову роль Міністра оборони як провідної посадової особи у вказаній сфері відносин.

Окреслено напрями удосконалення функціонування Міноборони як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони. Доведено, що питання подальшого реформування Міноборони залишається актуальним і потребує належної уваги. Зауважено, що підсумки аналізу чинного законодавства та практик його застосування аргументовано доводять міркування про стійку комплексну розбудову саме системи Міноборони. Відмічається, що інше доповнююче багатогранне питання – посилення ролі Міністра оборони України як провідної посадової особи, яка здійснює керівництво такою системою.

Обґрунтовано необхідність розробки концепції реформування системи

Міноборони як інструменту удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони. Наголошено і доведено, що концепція є тим типом документа, за допомогою властивостей якого можна покласти початок комплексній розбудові цієї системи.

Відмічається, що сутнісно концепція орієнтована на поетапну реалізацію питань під егідою описаних ключових векторів. Юридичні механізми в межах реалізації першого напрямку пропонуються такі: 1) законодавче визнання терміна “система Міноборони”; 2) визначення кількісного та персоніфікованого складу (структури) системи Міноборони. 3) внесення змін до деяких законів України з питань оборони: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19], а саме: доповнення статті 12 частиною третьою щодо системи Міноборони, яка має стати елементом сектору безпеки і оборони, що взаємодіє з іншими його учасниками, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83], а саме: внесення змін до частин першої – третьої статті 8 з питань уточнення відповідних повноважень Міністра оборони України; 4) приведення до єдиної класифікації завдань, функцій та повноважень Міноборони; 5) забезпечення ефективної інтеграції функцій ліквідованого Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості у структуру повноважень Міноборони; 6) розвиток взаємодії, у тому числі координації між суб’єктами системи Міноборони; 7) закріплення повноваження міністерства щодо формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку системи Міноборони; 8) створення структурного підрозділу Міноборони, відповідального за розбудову системи Міноборони. Відносно удосконалення правового статусу Міністра оборони України (другий напрям) ініційовані такі підпитання: 1) внесення змін до деяких законів України з питань оборони: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19], в частині доповнення статті 13 частиною другою щодо керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з відповідними повноваженнями; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83], а саме: внесення змін до частин першої – третьої статті 8 з питань уточнення відповідних повноважень Міністра оборони

України; 2) наділення Міністра оборони України на період дії правового режиму воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністр, а саме Віце-прем'єр-міністр з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністр оборони; 3) визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони України як Віце-прем'єр-міністру з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністру оборони.

Крім того, запропоновано першочергові та перспективні заходи реалізації концептуальних ініціатив, виходячи з поточної ситуації в країні. До числа першочергових кроків віднесено позиції щодо розробки: 1) проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19] щодо включення системи Міноборони до складу сектору безпеки і оборони, керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з відповідними повноваженнями; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83], а саме: внесення змін до частин першої – третьої статті 8 з питань уточнення відповідних повноважень Міністра оборони України; 2) проекту постанови КМУ про внесення змін до Положення про Міноборони, а саме наділення міністерства повноваженнями щодо формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку системи Міноборони, створення структурного підрозділу Міноборони, відповідального за розбудову системи Міноборони; 3) проекту постанови КМУ про внесення змін до Питань, що належать до компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України, а саме: наділення Міністра оборони України на час дії правового режиму воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони; визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони України як Віце-прем'єр-міністру з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністру оборони; 4) постанови КМУ про внесення змін до Положення про Державне космічне агентство України [185] щодо спрямування і координації цього державного органу КМУ через Міністра оборони України.

Ключові слова: національна безпека, воєнна безпека, оборона, воєнний

стан, Міністерство оборони України, сектор безпеки і оборони, сили оборони, Збройні Сили України, Національна гвардія України, військова частина, публічне адміністрування, у сфері оборони, обороноздатність, відповідальність, військовослужбовці.

ABSTRACT

Hankevych K. B. The Ministry of Defense of Ukraine as a public administration entity in the field of defense of Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 “Law.” – National Defense University of Ukraine, Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to the study of theoretical and practical issues of the activities of the Ministry of Defense of Ukraine as a public administration entity in the field of defense of Ukraine, the development of specific proposals and recommendations for the further development of a comprehensive system of the Ministry of Defense, taking into account the experience of leading foreign countries, and the initiation of fundamental ideas for its sustainable development. Based on the results of the research, several provisions and conclusions were developed and proposed by the author personally. The relevant results were obtained taking into account the works of domestic and foreign scientists in many fields of science, the norms of the Constitution of Ukraine, international treaties, laws of Ukraine, provisions of subordinate regulatory and legal acts and prescriptions of strategic documents, as well as generalizations and practices of state, international, and foreign institutions, analytical materials, reference publications, statistical and other information.

The role of national security as the basis for the functioning of the state has been studied and evaluated. It has been established that in most leading countries of the world, the state of national security is an indicator of the resilience of states to threats of various types and origins. For the sake of authenticity of these considerations, contemporary views on the understanding of the basic category of “security” are presented. It has been established that the derivative subject category “national security of Ukraine” is focused on: 1) a direct guideline for satisfying the fundamental and other national interests of Ukraine; 2) the concretization and detailing of such interests; 3)

the correlation of the types of priority national interests of Ukraine with the relevant constitutional principles; 4) promoting the formation and strengthening of measures for the unidirectionality of state policy in the subject area.

Measures of public administration as the organizational and legal basis for the functioning of the Ministry of Defense system have been analyzed. It has been established that the implementation of state functions involves taking certain steps in various authorized forms and using appropriate methods. At the same time, an integral attribute of public administration is the activity commonly referred to as public administration. Such administration involves various integral aspects of the functioning of an institution that occur during the implementation of a particular area of state policy. These activities can take many forms. In the context of the legal forms of the Ministry of Defense's management activities, it is impossible to achieve legal goals without the measures of the administration under consideration.

Within the framework of scientific research, two approaches to understanding the concept of the Ministry of Defense system have been proposed: 1) theoretical and methodological; 2) practical. From the first point of view, it is advisable to consider the specified system as a network of entities, as well as an organizationally combined set of structural units and positions (apparatus) of this body (including those components that relate to the sphere of management of the ministry), which ensure the performance of tasks and the implementation of the functions of the institution, which are linked by direct institutional ties with the specified central executive body and are organizationally and functionally dependent on it and are competence- or institution-oriented towards achieving common goals by implementing their own part of the measures. In practical terms, this system should be positioned as a set of institutions, organizations, and an organizationally integrated set of structural units and positions (apparatus) of the ministry that ensure the fulfillment of its tasks and functions, as well as enterprises (their associations) that fall within the scope of the ministry's management. An expanded description of the system has been formulated based on key criteria.

The proposed personnel and quantitative composition of the Ministry of

Defense system is as follows: 1) the Ministry of Defense apparatus; 2) the Ministry of Defense intelligence agency; 3) institutions and organizations (including military units) directly subordinate to the Ministry that ensure the fulfillment of its tasks and functions; 4) the Armed Forces of Ukraine (including the Military Security Service, which is part of the Armed Forces); 5) the State Security Service; 6) enterprises (and their associations) under the control of the Ministry of Defense. The administrative and legal status of all the main entities of such a system has been analyzed.

The tasks, functions, and powers of the ministry in the field of defense are highlighted. The exceptional importance of these elements in terms of understanding the competence of the central executive authority is emphasized. The content of the tasks, functions, and powers of the Ministry of Defense is revealed, taking into account current changes. During the analysis, attention was drawn to the inconsistency of these elements of competence in the context of key regulatory and legal acts. The need to eliminate these shortcomings within the framework of a separate comprehensive study is emphasized.

The current structure of the Ministry of Defense is described and its main elements are identified. It is confirmed that in this context, we should talk about structural units and positions that support the activities of the minister and collectively form the apparatus of any ministry. Their exceptional importance from the standpoint of the actual functioning of the central executive body has been proven. Their special role in the context of public administration is explained by the functionality of these elements, in particular their multipolar interaction.

The legal basis for interaction between the Ministry of Defense and other entities of the Ukrainian defense forces has been defined. The composition of the category “defense forces” has been presented. It is emphasized that this category should include military formations, law enforcement agencies, intelligence agencies, and special-purpose agencies with law enforcement functions. In turn, military formations include: 1) the Armed Forces of Ukraine; 2) the National Guard of Ukraine; 3) the State Special Transport Service. The group of law enforcement agencies is represented by such entities as the National Police, the Security Service of Ukraine,

and the State Security Service of Ukraine. The relevant intelligence agencies include the following institutions: 1) the Intelligence Agency of the Ministry of Defense (Main Intelligence Directorate of the Ministry of Defense of Ukraine); 2) the Foreign Intelligence Service of Ukraine; 3) the Intelligence Directorate of the State Border Service of Ukraine. Special-purpose agencies with law enforcement functions include the State Border Guard Service of Ukraine. It is proposed to supplement the defense forces with state agencies that perform state defense functions, which include: the State Service for Special Communications and Information Protection, the State Migration Service, the State Emergency Service, and other agencies.

The relevant legal basis is understood to mean the rules of law that are objectified in national legislation and are binding on all these institutions. It is noted that, given the numerous forced transformations in the Ministry of Defense system and recognizing the need for its proper functioning, attention should be paid to the issue of regulating joint forms of work between its elements (at the national and local levels).

The experience of leading countries in public administration in the field of defense has been studied. It has been found that the current models of organization and functioning of the ministries of defense of Great Britain, Israel, Lithuania, and the United States follow the guidelines of systemic policy. It is emphasized that in these countries, ministries play a leading role in defense issues. The exceptional role of the Minister of Defense as the leading official in this area of relations is noted.

The directions for improving the functioning of the Ministry of Defense as a public administration entity in the field of defense are outlined. It is proven that the issue of further reforming the Ministry of Defense remains relevant and requires due attention. It is noted that the results of the analysis of the current legislation and practices of its application reasonably prove the arguments for the sustainable comprehensive development of the Ministry of Defense system. It is noted that another complementary multifaceted issue is the strengthening of the role of the Minister of Defense of Ukraine as the leading official who manages such a system.

A concept for reforming the Ministry of Defense system as a tool for improving public administration in the field of defense is proposed. It is emphasized and proven

that the concept is the type of document whose properties can be used to initiate the comprehensive development of this system.

It should be noted that the concept is essentially focused on the phased implementation of issues under the auspices of the key vectors described above. The following legal mechanisms are proposed within the framework of the first direction: 1) legislative recognition of the term “Ministry of Defense system”; 2) determination of the quantitative and personalized composition (structure) of the Ministry of Defense system. 3) amendments to the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine,” namely, the addition of part three to Article 12 regarding the Ministry of Defense system, which should become an element of the security and defense sector that interacts with other participants who perform their functions to ensure national security; 4) bringing the tasks, functions, and powers of the Ministry of Defense into a single classification; 5) ensuring the effective integration of the functions of the liquidated Ministry of Strategic Industries into the structure of the Ministry of Defense's powers; 6) developing interaction, including coordination between entities within the Ministry of Defense system; 7) consolidating the Ministry's powers to formulate a short-term (up to three years) development strategy for the Ministry of Defense system; 8) creating a structural unit of the Ministry of Defense responsible for developing the Ministry of Defense system.

With regard to improving the legal status of the Minister of Defense of Ukraine (second direction), the following sub-issues have been initiated: 1) amendments to the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine,” namely, adding part two to Article 13 regarding the management of the Ministry of Defense system by the Minister of Defense of Ukraine with the relevant powers; 2) granting the Minister of Defense of Ukraine the status of Deputy Prime Minister, namely Deputy Prime Minister for Defense and Development of Strategic Industries; 3) determining the issues that should be under the jurisdiction of the Minister of Defense of Ukraine as Deputy Prime Minister for Defense and Development of Strategic Industries.

In addition, priority and long-term measures for implementing conceptual initiatives are proposed, based on the current situation in the country. The priority steps

include the development of: 1) the Law of Ukraine on Amendments to the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine” regarding the inclusion of the Ministry of Defense system in the security and defense sector, the management of the Ministry of Defense system by the Minister of Defense of Ukraine with the relevant powers; 2) a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on amendments to the Regulations on the Ministry of Defense, namely, granting the ministry powers to formulate a short-term (up to three years) development strategy for the Ministry of Defense system and to create a structural unit of the Ministry of Defense responsible for developing the Ministry of Defense system; 3) resolutions of the CMU on amendments to the Issues within the competence of the First Deputy Prime Minister of Ukraine and Deputy Prime Ministers of Ukraine, namely granting the Minister of Defense of Ukraine the status of Deputy Prime Minister for Defense and Development of Strategic Industries; determination of issues that should be under the jurisdiction of the Minister of Defense of Ukraine as Deputy Prime Minister for Defense and Development of Strategic Industries; 4) resolutions of the CMU on amendments to the Regulations on the State Space Agency of Ukraine regarding the direction and coordination of the state body of the CMU specifically through the Minister of Defense of Ukraine.

Keywords: national security, military security, defense, martial law, Ministry of Defense of Ukraine, security and defense sector, defense forces, Armed Forces of Ukraine, National Guard of Ukraine, military unit, public administration, in the field of defense, defense capability, responsibility, military personnel.

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,
у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Ганкевич К.Б., Левчук В.Д., Корольов С.С. Особливості становлення правових засад існування об'єктів критичної інфраструктури України в системі Міністерства оборони України. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 11. С. 79-82. DOI: <https://DOI.ORG/10.32782/2524-0374/2021-11/15>.
2. Ганкевич К. Б. Еволюція уявлень про національну безпеку крізь призму адміністративно-правових механізмів її забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 608–613. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/141>.
3. Ганкевич К.Б. Проходження служби у військовому резерві. Виконання військового обов'язку в запасі: *навч.-метод. посібник* / кол.авторів: А. І. Потіхенський, А. І. Куртов, О. О. Казіміров, О. С. Нестерович, К. Б. Ганкевич., Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 110 с.
4. Ганкевич К. Б. Державна спеціальна служба транспорту у системі суб'єктів Міністерства оборони України: напрями впливу та роль публічного адміністрування для їх реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 455–459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.71>.
5. Красіков Д.О., Красіков О.М., Ганкевич К.Б. Актуальні питання кодифікації законодавчих актів зарубіжних країн у сфері оборони. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2024. № 6. С. 402-406. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/100>.
6. Ганкевич К. Б. Роль публічного адміністрування у забезпеченні функціонування Міністерства оборони України: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”. Серія : “Юридичні науки”*. 2024. № 9 (72). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-9>.
7. Ганкевич К. Б. Забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців у контексті ініціативи створення Військової поліції: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 209–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/46>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Ганкевич К. Б., Коломієць В.М., Тична Б.М. Актуальні проблеми правового забезпечення обороноздатності України в умовах євроатлантичної інтеграції: ретроспектива, сучасність, розвиток. *Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи вирішення*: матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року / упоряд.: П.П. Богуцький, В.Г. Пилипчук, С.О. Дорогих. – Київ, 2021. С. 81 – 85.

9. Ганкевич К.Б., Кривенко О.В. Поняття, рівні взаємодії складових сил оборони та проблемні питання її реалізації. *Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України*: збірник матеріалів науково-практичного семінару кафедри правового забезпечення (Київ, 15 березня 2023 року) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського; Київський інститут Національної гвардії України; за ред. М.М. Прохоренка. К.: Видавництво ТОВ «ТРОПЕА», 2023. С. 103–105.

10. Ганкевич К.Б., Панько В.М. Теоретико-правові аспекти нормативно-правового регулювання повноважень Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та шляхи удосконалення правового механізму їх реалізації під час кодифікації військового законодавства України. *Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України*: збірн. матеріалів І наук.-практ. семінару (Київ, 20 берез. 2024 р.). Київ : НУОУ, 2024. С. 212 – 218.

11. Ганкевич К. Б. Загальнотеоретичний аналіз поняття “національна безпека України” як системної категорії. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції: (м. Суми, 23–24 травня 2024 р.) / редколегія: проф. А.М. Куліш, В.В. Миргород, А.Р. Голоха. – Суми : Сумський державний університет. 2024. С. 21–25.

12. Ганкевич К.Б. Проходження військової служби та організаційно-

правове забезпечення мобілізаційної підготовки та мобілізації в умовах воєнного стану. *Проблеми правового забезпечення оборони України*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 трав. 2024 р.) / упоряд.: П.П. Богуцький, Ю.В. Гаруст, Л.В. Заславська, В.Г. Пилипчук. – Київ; Одеса : Фенікс, 2024. С. 187 – 195.

13. Ганкевич К. Б. Проблематика адміністративно-правового забезпечення категорії “безпека” в Україні. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: збірник наукових праць з матеріалами VIII Міжнародної наукової конференції (Рівне, 30 серпня 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ “УКРЛОГОС Груп”. 2024. С. 58–59.

14. Ганкевич К. Б. Національні інтереси України крізь призму їх захищеності Міністерством оборони України: правовий аспект. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти*: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 6 вересня 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ “УКРЛОГОС Груп”. 2024. С. 96–98.

15. Ганкевич К. Б. Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України. *Місце військового права в системі підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України*: Друга наук.-практ. конф. Військ.-юрид. ін-ту Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 20 берез 2025 р.) : тези доп. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Військ.-юрид. ін-т, Каф. адміністр. права та адміністр. Діяльності. – Харків : Право, 2025. С. 76–79.

16. Ганкевич К. Б. Адміністративно-правовий статус Міністерства оборони України як головного суб’єкта забезпечення оборони України. *Проблеми правового забезпечення оборони України*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 верес. 2025 р.) / упоряд.: П. П. Богуцький, Ю. В. Гаруст, Л. В. Заславська, В. Г. Пилипчук. – Київ; Одеса, 2025. С. 69–74.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	33
1.1. Оборона як складова національної безпеки, яка є основою функціонування держави.....	33
1.2. Публічне адміністрування як організаційно-правова основа функціонування системи Міністерства оборони України.....	48
1.3. Система Міністерства оборони України та адміністративно-правовий статус її суб'єктів.....	65
Висновки до розділу 1.....	100
 РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНОГО СУБ'ЄКТА У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	 102
2.1. Завдання, функції та повноваження Міністерства оборони України у сфері оборони.....	102
2.2. Структура Міністерства оборони України та компетенція основних його елементів.....	119
2.3. Правові засади взаємодії Міністерства оборони України з іншими суб'єктами сил оборони України.....	138
Висновки до розділу 2.....	159
 РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СИСТЕМІ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	 161
3.1. Досвід провідних держав щодо публічного адміністрування у сфері	

оборони.....161

3.2. Напрями удосконалення функціонування Міністерства оборони України як суб’єкта публічного адміністрування у сфері оборони.....181

3.3. Концепція реформування системи Міністерства оборони України як інструмент удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони.....200

Висновки до розділу 3.....219

ВИСНОВКИ.....221

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....230

ДОДАТКИ.....251

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АОЗ – Державне підприємство Міністерства оборони України “Агенція оборонних закупівель”

АТ – акціонерне товариство

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВРУ – Верховна Рада України

ВСП – Військова служба правопорядку

ВЧ – військові частини

ДК – державний концерн

ДП ДГЗП “СПЕЦТЕХНОЕКСПОРТ” – Державне госпрозрахункове зовнішньоторговельне підприємство “СПЕЦТЕХНОЕКСПОРТ”

ДК – державний концерн

ДОТ – Державне підприємство Міністерства оборони України “Державний оператор тилу”

ДССТ – Державна спеціальна служба транспорту

ЄС – Європейський Союз

ЗСУ – Збройні Сили України

КМУ – Кабінет Міністрів України

Міноборони, міністерство, оборонне відомство, центральний орган виконавчої влади – Міністерство оборони України

НАТО – Організація Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organisation)

ООН – Організація Об’єднаних Націй

Положення про Міністерство оборони України – Положення про Міністерство оборони України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2025 р. № 905)

ПУ – Президент України

ПП – предмети постачання

СБУ – Служба безпеки України

Стратегія воєнної безпеки України – Стратегія воєнної безпеки України
ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА, затверджена Указом
Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021

Стратегія національної безпеки України – Стратегія національної
безпеки України **БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ** – **БЕЗПЕКА КРАЇНИ**, затверджена
Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020

**Типове Положення про самостійний структурний підрозділ апарату
Міністерства оборони України** – Типове положення про самостійний
структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України, затверджене
наказом Міністерства оборони України від 5 грудня 2024 р. № 822

Угода про асоціацію між Україною та ЄС – Угода про асоціацію між
Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським
співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони
від 27 червня 2014 р.

прим. – примітка

р. – рік

рис – рисунок

с. – сторінка

табл – таблиця

рф – російська федерація

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ до України, що триває, на фоні багатьох геополітичних, геоекономічних, військово-політичних, економічних, ресурсних і соціальних ускладнень породило нові виклики, загрози та ризики для країни. Характер державного управління, масштаби та темпи реалізації керівних ініціатив з боку РФ засвідчують про прагнення до подальших активних дій, спрямованих посягати на державний суверенітет, територіальну цілісність, конституційний лад та інші національні інтереси України. Зростання кількості методів гібридної війни, свідоме постійне ігнорування визнаних засад міжнародного миру й безпеки демонструють приклади для наслідування іншим. У період виникнення та загострення протиріч між деякими світовими державами-лідерами це може мати катастрофічні наслідки для існування людства.

З огляду на викладене виникає об'єктивна потреба подальшої стійкої протидії агресору з реалізацією усіх можливих заходів, іменованих обороною України. Вказане передбачає, у тому числі й удосконалення наявних форм та методів державного управління, виходячи з поточних реалій та зважаючи на середньо- та довгострокову перспективи. Під цим кутом зору на виняткову увагу заслуговує правове становище Міноборони, яке має забезпечувати формування та реалізацію державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, державної промислової політики, державної військово-промислової політики, державної політики у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності. Природно, що всі завдання, функції та повноваження установи зводяться до об'єктивованих у законодавстві орієнтирів. Разом із тим, зважаючи на широкий спектр векторів санкціонованого впливу та похідних питань, їхня повноцінна і своєчасна реалізація можлива завдяки участі багатьох інших суб'єктів. Усі вони, в межах своєї компетенції (повноважень, прав та обов'язків), сприяють

досягненню поставлених Міністерству цілей. Однак на сучасному етапі потенціал відповідних заходів у повній мірі не розкритий, що є негативним для економічно виснаженої країни в стані війни. З огляду на чітке усвідомлення прогресування згаданих процесів і тенденцій виникає потреба комплексного дослідження цієї проблеми. Перспективним бачиться шлях зростання кількості і поглиблення зв'язків між такими суб'єктами з позиції системного підходу. За різними критеріями, це має суттєво сприяти оптимізації управлінських заходів та логічно завершити започатковані, але не достатньо розроблені на теоретико-методологічній, емпіричній і правовій основах процеси щодо формування й визнання системи Міноборони.

Такий підхід має суттєво посилити роль міністерства як суб'єкта, що одноособово забезпечує реалізацію критичних базових питань у підвідомчій сфері. Йдеться про організацію в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політик у сфері оборони, координацію діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (частина друга статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” [19], абзац другий статті 10 Закону України “Про оборону України” [55]). Це сприятиме також реалізації державної політики у вказаній сфері на засадах стримування, стійкості і взаємодії, керуючись пунктом 4 та удосконалюватиме роботу всього сектора безпеки і оборони (Розділ IV Стратегії національної безпеки України) [22]. Окрім того, отримані результати забезпечать розвиток інституційних спроможностей Міноборони, що відповідає цілям, пріоритетам та завданням державної політики, окресленим Стратегією воєнної безпеки України [56].

Разом із тим, слід чітко розуміти, що за своєю конституційною природою функціональна діяльність Міністерства носить виконавчий характер. Отже, слід говорити про публічне адміністрування як заходи з раціонального виконання законодавчих приписів. Виходячи з таких фундаментальних підходів, окреслену тематику обґрунтовано опрацьовувати саме з цього погляду. Водночас, репрезентовані масштаб і ступінь складності проблематики засвідчують її

актуальність та потребу в комплексному науковому дослідженні саме на рівні дисертаційної роботи.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Представлена тематика вирізняється концептуальністю, недостатньою дослідженістю і важливістю на поточному етапі державотворення.

У дослідженні під час формування теоретико-методологічних основ було враховано документи, видані суб'єктами міжнародного права (ЄС, НАТО, ООН та ін.), а також нормативні конструкції, об'єктивовані в актах різної юридичної сили, стратегічних та інших офіційних документах Великої Британії, Ізраїлю, Литовської Республіки та США.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає меті та завданням законів України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII [183], “Про національну безпеку України” від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII [19], “Про оборону України” від 06 грудня 1991 р. № 1932-XII [55], “Про правовий режим воєнного стану” від 12 травня 2015 р. № 389-VIII, Стратегії національної безпеки України БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 [22], Стратегії воєнної безпеки України ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 [171], а також Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки (підпункти 1–3, 9 пункту 1.2), затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національного університету оборони України від 28.12.2021 року (протокол № 14), зі змінами, внесеними рішенням Вченої ради Національного університету оборони України від 23.06.2025 (протокол № 7). Вона належить до пріоритетних тем з урахуванням Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 року № 476, а також відповідає предметному напрямку досліджень “2.13. Право національної безпеки; військове право” примірною переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 “Право”, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2018 року № 1477 “Про затвердження примірною переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 “Право”, Розподілу основних напрямів наукових досліджень між науковими підрозділами Національного університету оборони України, затвердженого наказом начальника Національного університету імені Івана Черняхівського від 30 листопада 2020 року № 367.

У дисертації проаналізовані окремі погляди науковців, висловлені під час виконання науково-дослідної роботи (номер д. р. 0124U002957).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертації полягає у тому, щоб на основі дослідження теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового механізму діяльності Міноборони як суб’єкта публічного адміністрування у сфері оборони України, і з урахуванням досвіду російсько-української війни та провідних зарубіжних країн, розробити рекомендації щодо подальшої розбудови комплексної її системи.

Відповідно до поставленої мети було сформульовано такий перелік *завдань*:

- дослідити та оцінити роль національної безпеки як основи функціонування держави;
- проаналізувати зміст публічного адміністрування як організаційно-правові основи функціонування системи Міноборони;
- охарактеризувати систему Міноборони та розкрити адміністративно-правовий статус її суб’єктів;
- висвітлити завдання, функції та повноваження Міністерства у сфері оборони;
- розкрити структуру Міноборони та з’ясувати основні її елементи;
- визначити правові засади взаємодії Міноборони з іншими суб’єктами

сил оборони України;

- проаналізувати досвід провідних держав щодо публічного адміністрування у сфері оборони;
- окреслити напрями удосконалення функціонування Міноборони як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони;
- запропонувати концепцію реформування системи Міноборони як інструмент удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у адміністративно-правовій діяльності Міністерства оборони як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони України, формування та виконання ним основних функцій і завдань.

Предметом дослідження є Міністерство оборони як суб'єкт публічного адміністрування у сфері оборони України.

Методи дослідження. Під час опрацювання проблематики було застосовано такі методи наукового пізнання, як дедукція, індукція, моделювання, порівняння, прогнозування, синтез, спостереження та ін. За допомогою методу *спостереження*, на основі думок провідних вітчизняних й іноземних науковців, результатів вивчення національних та закордонних нормативних джерел і розуміння особливостей практик їх застосування було оцінено значення національної безпеки як основи для функціонування держави (підрозділ 1.1), з'ясовано роль публічного адміністрування в якості організаційно-правового базису функціонування системи Міноборони (підрозділ 1.2), встановлено низку прогалин і суперечностей чинного законодавства у досліджуваній сфері відносин (підрозділи 1.1, 1.3, 3.2).

Внаслідок використання методу *індукції* вдалося узагальнити поширені й деякі маловідомі бачення щодо змістовного наповнення аналізованих понятійних одиниць (розділ 1, підрозділи 2.1, 2.3). Метод *дедукції* забезпечив можливість всебічної характеристики категорій, які є предметом інтересу в науковій роботі (розділ 1, підрозділи 2.1, 2.3). Отримані відомості сприяли досягненню багатьох локальних цілей представленої дисертації.

Завдяки методу *порівняння*, на основі іноземного досвіду й поглядів учених, вдалося виявити слабкі сторони національного правового регулювання та організаційного забезпечення функціонування суб'єктів, що забезпечують виконання завдань та функцій Міноборони з позиції системного підходу (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1). Використання методу *синтезу* сприяло аргументуванню потреби комплексної розбудови системи Міноборони як надважливого елементу сектору безпеки й оборони України (підрозділи 1.3, 3.2, 3.3), частини сил оборони (підрозділ 2.2), а також удосконалення статусу Міністра оборони України (підрозділи 3.2, 3.3).

Метод *моделювання* сприяв висловленню поглядів зору щодо потреби відповідних перетворень крізь призму ключових соціально-економічних та інших показників для держави (підрозділ 3.3). Шляхом застосування методу *прогнозування* було аргументовано доведено перспективність ініційованих змін до законів та підзаконних нормативно-правових актів (підрозділ 3.3). Також він сприяв мотивуванню необхідності подальших наукових розвідок у вказаній сфері (підрозділи 1.3, 2.2, розділ 3).

Використання всіх цих методів забезпечило повноту та всебічність наукового дослідження. Результатом такого аналізу стала низка пропозицій і рекомендацій щодо комплексного удосконалення норм чинного законодавства. У перспективі вони мають сформувати сприятливе підґрунтя для стійкого розвитку всіх започаткованих ідей, сприяючи посиленню обороноздатності України.

Науково-теоретичним підґрунтям для виконання дисертації склали праці вітчизняних та іноземних учених у багатьох галузях наук.

Нормативну основу сформували: Конституція України, міжнародні договори, закони, підзаконні нормативно-правові акти, стратегічні документи з питань забезпечення національної безпеки України.

Інформаційний та емпіричний базиси утворили узагальнення й практика роботи державних, міжнародних і закордонних установ, що функціонують в різних країнах. До уваги взято й аналітичні матеріали, довідкові видання,

статистичні й інші відомості, що розміщені в публічному доступі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дослідження є першою спробою комплексно, з використанням методів наукового пізнання і наявних досягнень науки сформулювати концептуальні бачення стосовно завершення започаткованих на теоретико-методологічній, емпіричній і правовій основах процесів щодо комплексної розбудови системи Міноборони та запропонувати фундаментальні ідеї для її стійкого розвитку. За підсумками дослідження отримано низку положень та висновків, запропонованих дисертантом особисто. До числа найбільш значущих пропонується віднести такі:

вперше:

- сформульовано авторське визначення поняття “система Міноборони”, під яким пропонується розуміти таке: “система Міноборони – це сукупність установ, організацій та організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об’єднань), котрі належать до сфери управління Міноборони”;

- розкрито зміст системи Міноборони за допомогою наступних характеристик: 1) мережа суб’єктів, у тому числі структурних підрозділів, котрі здійснюють управлінські й організаційні заходи задля досягнення колективної мети (виконання завдань і реалізації функцій Міноборони); 2) здійснення власної частки заходів є обов’язковою умовою для реалізації спільних цілей; 3) існування різних типів стійких управлінських та організаційних зв’язків із міністерством; 4) наявність управлінської організаційної та функціональної залежності від аналізованого центрального органу виконавчої влади; 5) компетенційна або установча націленість на виконання завдань і функцій Міноборони.

- запропоновано персональний і кількісний склад системи Міноборони, а саме: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міноборони; 4) ЗСУ (у

тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління Міноборони;

- обґрунтовано необхідність розробки концепції реформування системи Міноборони як інструменту вдосконалення публічного адміністрування у сфері оборони, спрямованої на розв'язання ключових питань у межах визначених пріоритетних напрямів, а саме: 1) стійку комплексну розбудову системи оборонного відомства; 2) посилення ролі Міністра оборони України як вищої посадової особи, яка здійснює керівництво цією системою;

- запропоновано вдосконалити правове регулювання сфери оборони шляхом розробки: 1) Закону України про внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме: Закону України “Про національну безпеку України” (статті 1, 15); Закону України “Про Збройні Сили України (стаття 8) щодо включення системи Міноборони до складу сектору безпеки і оборони з відповідними керівними повноваженнями; наділення Міністра оборони України статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони (на час дії правового режиму воєнного стану));

удосконалено:

- теоретико-правовий зміст поняття “безпека”, під яким пропонується розуміти: 1) стан, який передбачає помірну шкоду чи ризик від різних реальних або можливих загроз; 2) існування та ефективну дію механізмів та інструментів запобігання і достатній протидії більшості ризиків, а також загроз для певних суб'єктів, предметів, процесів чи явищ; 3) розробку стратегій і вжиття заходів для запобігання і протидії реальним і потенційним загрозам, під дією яких можлива зміна характеристик об'єкту впливу;

- теоретико-правовий зміст поняття “форма публічного адміністрування”, яке включає: 1) сукупність форм і методів роботи установ, підприємств, організацій, фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб та інших одиниць із організаційною структурою їх уповноважених (службових, посадових) осіб, що доповнюють такий вид діяльності як державне управління

(стосовно суб'єктів публічно-правових відносин) і є одним із методів управління (для представників приватного сектору); 2) санкціоновану діяльність, спрямовану на виконання законів, підзаконних нормативно-правових актів, установчих та інших документів (витягів, ліцензій тощо); 3) діяльність із локального планування й внутрішньої організації роботи юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших груп; 4) діяльність із пошуку оптимальних способів застосування управлінських і решти керівних інструментів для ефективної реалізації власних функцій; 5) організацію здійснення різних напрямів виконавчо-розпорядчої і виробничої діяльності юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб та інших учасників;

- загальну характеристику основних завдань, функцій і повноважень Міноборони з урахуванням змін у законодавстві, різних поглядів провідних науковців;

дістали подальшого розвитку:

- підходи до спрямованості державної політики із забезпечення національної безпеки України з таких базових питань як: 1) безпосередній орієнтир щодо задоволення основних та інших національних інтересів України; 2) конкретизацію й деталізацію таких інтересів; 3) кореляцію видів пріоритетних національних інтересів України із відповідними конституційними засадами;

- класифікація типів актів, якими урегульована спільна робота сил оборони (законів, підзаконних нормативно-правових актів);

- підходи у державній політиці з питань удосконалення структури Міноборони, яка вирізняється динамічними організаційними перетвореннями серед підрозділів і посад, які забезпечують діяльність Міністра оборони України, а також виконання покладених на міністерство завдань.

Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів у дисертації. Кваліфікаційна робота виконана автором самотійно з урахуванням та активним використанням сучасних наукових здобутків. Усі розроблені та сформульовані положення й висновки дослідження отримані дисертантом особисто.

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає в тому, що вони використані, а також можуть бути у використанні у подальшому у:

- *науково-дослідній діяльності* – формують основи для подальшої комплексної розбудови системи Міноборони (довідка Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України від 30.09.2025, додаток Г);
- *правотворчій діяльності* – при розробці проєктів нормативно-правових актів, які регламентують функціонування (діяльність) суб'єктів, що забезпечують виконання завдань та функцій Міноборони (довідка Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України від 26.09.2025, додаток Д; довідка Департаменту юридичного забезпечення Міністерства оборони України від 04.10.2025, додаток Е);
- *правозастосовній сфері* – для удосконалення практичних аспектів роботи суб'єктів, що забезпечують виконання завдань та функцій Міноборони (довідка Департаменту воєнної політики та стратегічного планування Міністерства оборони України від 22.09.2025, додаток Є; довідка Департаменту мобілізації Міністерства оборони України від 30.09.2025, додаток Ж);
- *освітньому процесі* – під час розроблення і викладання таких навчальних дисциплін (акт впровадження Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 30.09.2025, додаток З).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки дослідження проблеми в цілому, окремі її дискусійні питання аспекти були оприлюднені на науково-практичних конференціях: “Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи вирішення” (Київ, 23 квітня 2021 р.), “Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України” (Київ, 15 березня 2023 р.), “Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України” (Київ, 20 берез. 2024 р.), “Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів” (Суми, 23–24 травня 2024 р.), “Проблеми правового забезпечення оборони України” (Київ, 28 трав. 2024 р.), “Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень” (Рівне, 30 серпня

2024 р.), “Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти” (Дніпро, 6 вересня 2024 р.), “Місце військового права в системі підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України” (м. Харків, 20 березня 2025 р.), “Проблеми правового забезпечення оборони України” (м. Київ, 10 вересня 2025 р.).

Публікації. Основні результати роботи, висновки та пропозиції були відображені у 16 публікаціях, з яких 7 статей в журналах, включених до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 9 – тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 191 найменувань на 21 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1.1. Оборона як складова національної безпеки, яка є основою функціонування держави

Як слушно зауважив В. Ліпкана про те, що безпека є долею обраних [172, с. 10]. Існування та поступальний розвиток української державності є обов'язковими умовами з позиції забезпечення стійкості країни відносно дії широкого спектра загроз внутрішнього й зовнішнього походжень та прямого і побічного впливів багатьох ризиків. Сучасні об'єктивні закономірності суспільного розвитку у глобальних масштабах, продиктовані сукупною дією факторів геополітичного, геоекономічного й інших походжень, зумовлюють необхідність пошуку шляхів для посилення стійкості країни в світовому середовищі. Будь-які протилежні імовірні варіанти розвитку подій в середньо- та (або) довгостроковій перспективі породять ряд деструктивних процесів й кризових тенденцій у системі публічного управління та адміністрування, відчутно послабивши становище держави.

Для України, яка фактично перебуває у стані війни із однією з найбільш милітаризованих країн ще з 2014 р., а також відчула безпрецедентні людські, політичні (в середині країни та у відносинах із багатьма державами), воєнні, економічні (демографічні, виробничі, енергетичні, макроекономічні, зовнішньоекономічні, соціальні, фінансові тощо), технічні та інші наслідки уже після повномасштабного вторгнення, питання безпеки давно зайняло очільне місце. При чому, з огляду на усвідомлення характеру найосяжніших перспектив та ураховуючи авторитетні міркування світових публічних діячів [173], саме від систематичної ефективної державної політики щодо забезпечення національної безпеки без применшення залежить подальше існування країни [174].

Пропоноване розуміння значимості національної безпеки сучасних умовах дає мотивовані підстави вважати її основою для функціонування української

держави. Оскільки жоден інший аспект суспільного, в тому числі громадського життя (зовнішньополітичний, екологічний, економічний, інформаційний тощо) із позиції важливості і масштабності не рівнозначний безпековій компоненті. Ця теза наочно підтверджується тривалим досвідом героїчного спротиву українського народу, у тому числі представників оборонного й безпекового секторів, російській навалі, центральне місце в якому відведено ідеї всебічного забезпечення національної безпеки. Вбачаємо, що саме відповідна мета є внутрішнім керівним началом кожного свідомого громадянина, яка спонукає до вжиття надлюдських зусиль для оборони й утримання країни.

У той же час, для повноти й ґрунтовності наукового дослідження варто приділити особливу увагу питанню національної безпеки, зважаючи на його складність і важливість для належного вирішення завдань дисертації. Адже отримані результати сформулюють базис для деяких інших міркувань в рамках виконуваної роботи.

Виходячи з усвідомлення і погоджуючись із класичними уявленнями щодо виконання фундаментальних наукових досліджень, першочерговим кроком має стати аналіз базових понятійних одиниць. Слушним і виправдним буде зосередитися на таких дефініціях, як “безпека”, “національна безпека” й “національна безпека України”, яким відведено центральне місце в окреслених питаннях.

Категорія “безпека” є вихідним терміном, який часто й активно застосовуються дослідниками, фахівцями та іншими діячами протягом багатьох років. При чому, як зазначає Н. І. Ціцуашвілі, він перебуває у стані постійного розвитку, трансформацій, не знаходячись винятково в статичній позиції. Тобто йдеться про невпинне наукове й фахове її переосмислення і пошук найоптимальнішої сукупності характеристик для останньої [1, с. 101]. На нашу думку, це викликано сукупною дією таких істотних факторів: 1) розвиток наукової думки із питань безпеки, методів, форм і способів її організації й забезпечення; 2) поява концептуальних ідей у цій сфері, які кардинально змінюють існуюче сприйняття її окремих характеристик; 3) трансформація

політико-правових підходів до регламентації відносин із питань безпеки;
4) решта аспектів, що мають пряме й опосередковане значення.

З іншого боку, попри виправданий динамізм, окремі її властивості вирізняються помітною стійкістю і непорушністю протягом тривалого часу. Свідченням цього є хоча б її базове розуміння, об'єктивоване у популярних тлумачних словниках вітчизняних авторів. Ознайомлюючись та аналізуючи такі бачення, можна виділити такі найпоширеніші варіації розуміння змістовного наповнення згаданої дефініції: 1) становище, що передбачає відсутність загрози кому- чи чому-небудь [2, с. 131], [3, с. 70], [4]; 2) стосується всіх заходів, які вживаються для захисту певного місця або забезпечення того, щоб до нього могли потрапляти лише особи із відповідними дозволами [5]; 3) властивість предметів, явищ, процесів зберігатися під дією руйнівних впливів [4]. Узагальнено мова йде про існування обстановки, при якій суб'єкт, предмет, процес чи явище залишатиметься у прийнятному (стабільному для нормальних умов) стані навіть при дії на нього сторонніх факторів. На наше переконання, належне (стійке) становище передбачає відсутність будь-яких змін у характеристиках об'єкта деструктивного впливу внаслідок дії ризикових чинників. Також у цьому контексті доцільно погодитися із міркуванням М. В. Удода, який стверджує, що під вказаною обстановкою доцільно розуміти стан, за якого ризик завдання шкоди внаслідок матеріалізації відомих загроз об'єкту безпеки утримується на прийнятному рівні за рахунок того, що частина цих загроз є об'єктивно відсутня, а від іншої – створений адекватний захист [6, с. 10]. Таке бачення відповідає багатьом класичним уявленням про вказану складну категоріальну одиницю [7, с. 23-24]. М. В. Шутий акцентує увагу на наявності таких варіацій фундаментальних характеристик цієї дефініції: 1) відсутність загрози; 2) стан стабільності; 3) відсутність ризику нестабільності [8, с. 174]. При чому дослідник не загострює увагу на тому, чи йдеться про їх сукупне існування, чи імовірні варіанти наявності одного або лише двох критеріїв.

Погоджуючись із наведеними думками і беручи до уваги власні

переконання, сформовані й утверджені на реаліях сьогодення, пропонується вихідну категорію “безпека” розуміти з позицій: 1) стан, який передбачає поміркований деструктивний вплив від дії широкого спектра реальних і потенційних загроз; 2) існування та ефективна дія механізмів й інструментів запобігання і достатній протидії більшості ризиків, а також загроз для певних суб’єктів, предметів, процесів чи явищ; 3) розробка стратегій та вжиття інших комплексних заходів щодо запобігання й протидії реальним і більшості потенційних загроз, під дією яких можлива зміна характеристик об’єкта впливу. На наше переконання, саме так мають виглядати осучаснені розуміння смислового навантаження аналізованої дефініції, виходячи з поточних умов й оцінки осяжних і найреалістичніших перспектив.

Логіка пропонованих варіантів бачення змістовного наповнення терміну криється в таких фундаментальних чинниках: 1) існування безпрецедентної кількості реальних і потенційних загроз, у повній мірі нівелювати деструктивний ефект від дії яких вбачається нереалістичним завданням, зважаючи на динамічні зміни ступеня складності більшості з їх числа. Вбачаємо, що тезу про стан захищеності в сучасному розумінні, на науковому рівні, складно оцінити чи виміряти, особливо без визнаних індикаторів. Це пояснюється тим, що суб’єктивно в кожного своє розуміння захищеності, у тому числі це стосується питання умовної шкали для досягнення цього стану. Більше того, в умовах повномасштабного вторгнення це набуло нової актуальності, із огляду на появу й дію багатьох чинників донедавна невідомих більшості суспільства як з позиції їх фактичного існування, так із погляду міри складності; 2) обов’язкове функціонування механізмів й інструментів запобігання і протидії більшості ризиків, адже у протилежному випадку невиправдано розраховувати на належну обстановку, з огляду на наявність широкого діапазону подразників. Відсутність, або неналежний стан організаційно-правового, економічного матеріального, технічного, технологічного базису безальтернативно призведе до появи негативних безпекових наслідків. Оскільки будь-яка діяльність стосовно запобігання й протидії відповідним загрозам і ризикам передбачає використання

певного ресурсного й іншого підґрунтя, що проявляється у різних формах; 3) за умов руйнівного впливу на існуючі кон'юнктури в різних сферах важливим є питання планування політики запобігання й протидії різним формам деструкції. Досягнення знакових показників у цьому можливе виключно в разі розробки відповідних стратегій, а також вжиття інших лише комплексних заходів, формуючи цілісні й орієнтовані на спільні цілі механізми. Комплексність у цьому сенсі, на нашу думку, передбачає напрацювання й утвердження взаємодоповнюючих форм, методів, способів і засобів, а також механізмів їх застосунку для вирішення проблемних питань.

Вочевидь, термін “безпека” є загальним поняттям, яке активно й тривалий час використовується у різних галузях наук (економічні, юридичні, соціологічні та ін.). Також мають місце випадки його закріплення на підзаконному нормативно-правовому рівні (абзац другий Розділу 1.2 Положення з питань обстеження, оцінки технічного стану, паспортизації та поточної експлуатації будівель та споруд в галузі зв'язку, затвердженого наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 28 квітня 2004 р. № 88 [9], підпункт 2.2.4 пункту 2.2 Положення про технічне обслуговування устаткування підприємств гірничо-металургійного комплексу, затвердженого наказом Міністерства промислової політики України від 15 червня 2004 р. № 285 [10] та ін.). Щодо наукової складової, то в рамках тієї чи іншої галузі і, як правило, спеціальності, приналежній до згаданих груп розробляються похідні дефініції. За змістом вони націлені охопити якийсь аспект наукового інтересу, охарактеризувавши відповідним чином, і, в той же час, його основи відповідатимуть параметрам вихідного терміну [11, с. 612]. Тобто смислове навантаження вказаного типу понять поєднуватиме у собі фундаментальні характеристики вихідної одиниці й тих, що орієнтовані на предметну сферу.

Вбачаємо, що за такою логікою було розроблено й у подальшому законодавчо визнано наступну вагому для нас дефініцію – “національна безпека”. У вітчизняних наукових джерелах традиційно зустрічається уніфіковане розуміння аналізованої понятійної одиниці. Зокрема, найчастіше

йдеться про стан захищеності критично важливих інтересів людини і громадянина, суспільних груп та держави від дії широкого переліку загроз зовнішнього та внутрішнього походжень (В. П. Горбулін, А. Б. Качинський [12, с. 25], М. Б. Левицька [13, с. 7], В. Г. Маргасова, І. А. Косач, О. М. Руденко [14, с. 183], Б. Б. Мельниченко [15, с. 71] та інші відомі дослідники). Безумовно, мають місце й інші судження вчених щодо змістовного наповнення вказаного поняття. Наприклад В. А. Ліпкан, виходить із тих міркувань, що мову доцільно вести лише про перелік офіційно визнаних поглядів на цілі й державну стратегію з питань забезпечення національної безпеки [16, с. 5]. Іншими словами, йдеться лише про певну грань поширеного бачення смислового навантаження терміну. До слова, у розумінні процедури “забезпечення національної безпеки” цим же науковцем закладаються характеристики, подібні об’єктивованим у чинних раніше й актуальних нормативно-правових актах [16, с. 5].

Богущкий П.П. зазначає, що національна безпека у своєму онтологічному значенні характеризує певне уявлення людини про умови її життєдіяльності, про умови існування суспільства й держави, і водночас постає осмисленою та цілеспрямованою діяльністю, спрямованою на забезпечення сталого існування та розвитку людини, суспільства і держави [187, с. 34].

На думку Стрельцова Є.Л. сутність національної безпеки має певні діалектичні особливості, які проявляються, насамперед, в існуванні трьох постійно взаємодіючих складових: безпека особистості, безпека суспільства і безпека держави [187, с. 9].

Припускаємо, що, окрім фундаментальних персональних напрацювань, перераховані й деякі інші вчені особливу увагу звертали на законодавчу позицію стосовно поняття “національна безпека”. Так, у абзаці другому статті 1 Закону України “Про основи національної безпеки України” (втратив чинність 8 липня 2018 р.), передбачалося, що ця категорія являє собою “захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і

нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам ...”. Цим же абзацом окреслюються сфери діяльності (правоохоронна, кіберзахист, сільське господарство, корисні копалини, соціальна політика й пенсійне забезпечення тощо), у межах яких мали функціонувати державні установи, суб’єкти приватноправових відносин і діяти громадяни для досягнення цілей такої безпеки. Відповідно, існувало й визнавалося бачення дефініції “національна безпека”, яке вирізнялося деталізацією векторів санкціонованого публічно-правового реагування для досягнення цілей, що впливають із розуміння суті базового на той час поняття.

Слід відмітити, що така особливість є принциповою, порівняно з іншими правовими актами, які мали стосунок до цієї сфери в різні періоди незалежності. Зокрема, у абзаці першому Розділу I “Загальні положення і принципи” Концепції (основи державної політики) національної безпеки України, схваленої постановою ВРУ від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР, яка втратила чинність 19 червня 2003 р., оперувалось дефініцією “національна безпека України”, на відміну від “національна безпека”. Сама ж центральна термінологічна одиниця репрезентувалася в якості стану “захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз є необхідно умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей” [18]. Можна відмітити істотну смислову схожість у розуміннях суті й призначення національної безпеки з позиції публічного визнання. Однією зі знакових відмінностей можна вважати орієнтири щодо різних форм зростання країни (сприяння колективному поступальному суспільному розвитку [17] й збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей [18]). Проте з огляду на конституційно закладену систему координат сукупності цілей здійснення державного управління, хибно вести мову про відсутність чи превалювання одними над іншими формами розвитку країни в той чи інший хронологічний період.

У чинній редакції Закону України “Про національну безпеку України” [19] пунктом 9 частини першої статті 1 вона представлена як захищеність

державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Зазначена конструкція вбачається однією з найвдаліших, порівняно із багатьма іншими офіційними й науковим варіаціями. Таке міркування пояснюється тим, що йдеться про предметний акцент саме на захищеності конституційно визнаних ключових й інших національних інтересів України. Відповідно, знівельовується питання про деталізацію й пріоритизацію останніх, а також виникає змога чіткішого формулювання стратегічних і тактичних задач для досягнення поставлених цілей, способів, строків їх реалізації тощо.

Оновлене трактування не передбачає акцента на певній формі державного прогресування. Це пояснюється тим, що, задовольняючи перераховані та інші інтереси, формуватимуться умови та здійснюватимуться заходи для поступального розвитку. При чому йдеться як про гарантовані персональні запити, так і про колективні прагнення до різних аспектів сталого зростання. Тому, виходячи із законодавчо закріпленого розуміння поняття відповідних інтересів (пункт 10 частини першої статті 1 Закону України “Про національну безпеку України”) [19] під наведеним поглядом репрезентований підхід заслуговує схвалення й підтримки.

На нашу думку, істотною перевагою цього підходу є й те, що порівняно з попереднім Законом України “Про основи національної безпеки України” має місце і безпосередня конкретизація провідних національних інтересів України. Це забезпечує необхідну одновекторність державної політики у цій сфері, особливо посилює координаційні заходи та в інші способи оптимізує роботу суб’єктів безпекового сектора.

Підкреслимо, що актуальне розуміння винятково загострює питання якості захищеності провідних та інших груп національних інтересів. До слова, за цим підходом суть аналізованої категорії розкриває низка провідних вітчизняних вчених (М. Б. Левицька [13, с. 7], Б. Б. Мельниченко [15, с. 71] та деякі інші). Проте, знову ж таки, проблематика ступеня вказаної захищеності носить

дискусійний характер. Щодо цього Г. П. Ситник зауважує, що її варто розглядати в якості інтегральної багатокомпонентної оцінки наявного (бажаного, прогнозованого) рівня (ступеню) захищеності життєво важливих національних інтересів, а також умов їх реалізації. Йдеться, насамперед, про такі базові аспекти, як стан економічної системи, соціальних та політичних інститутів в країні, спроможності ЗСУ протистояти загрозам територіальній цілісності й незалежності держави тощо [20, с. 118]. Виходячи з цього, убачається слушною і своєчасною авторська ініціатива щодо розгляду питання про розробку методики розрахунку рівня захищеності національних інтересів України із відповідними критеріями, показниками, формулами, індикаторами та іншими елементами оцінювання. На наше переконання, це сприятиме ефективній дійсній протидії реальним і потенційним загрозам національному безпековому сектору. Це матиме вагоме значення для необхідної розробки і впровадження саме оптимальних механізмів й інструментів із запобігання та протидії більшості відповідних ризиків, а також загроз. Вказане позитивно відобразиться і на проблематиці ухвалення спеціалізованих стратегій, а також вжиття інших комплексних заходів за цим вектором державно-владного впливу. Цей та вищенаведений аспекти відповідають авторському концептуальному розумінню категорії “безпека”, яка лежить в основі предметної дефініції.

У рамках аналізу одного з ключових понять – “національна безпека України” потребує уваги й тематика сфер інтересів, які мають стійко задовольнятися за підсумками роботи компетентних суб’єктів. Заважаючи на нормативний виклад однойменного матеріалу, виокремлюються такі вектори: 1) державний суверенітет; 2) територіальна цілісність; 3) демократичний конституційний лад; 4) інші національні інтереси України [19]. Фокусування на вказаних сферах, ми переконані, обумовлене їх безспірною пріоритизацією й винятковою важливістю порівняно з іншими аспектами. Оскільки саме вони займають провідну роль в умовній ієрархії національних інтересів. Таке судження корелюється з відповідними нормами Конституції України, згідно зі статтею 1 якої, країна визнається суверенною, незалежною, демократичною,

соціальною і правовою державою. Виходячи з аналізу певних норм Основного Закону України (стаття 17) [21], частина перша статті 1 Закону України “Про національну безпеку України” [19], Стратегії національної безпеки України [22], та інших документів можна зробити висновок, що забезпечення решти груп інтересів залежить від успішної системної реалізації відповідних заходів відносно першочергових позицій. Це пояснюється тим, що інші аспекти мають похідний характер і фактично входять до структури так званих пріоритетних національних інтересів України.

З огляду на вказане вище, слушним буде зауважити, що зміст дефініцій “національна безпека” та “національна безпека України” спрямований на існування стану захищеності пріоритетних та інших національних інтересів. Такі підходи відповідають фундаментальним орієнтирам і не суперечать відповідним нормам та положенням нормативно-правових й стратегічних актів, а також не йдуть у розріз із обґрунтованими суспільними запитами.

Стосовно чинного поняття, то його позитивними особливостями є такі: 1) безпосередній орієнтир на задоволення основних та інших національних інтересів України; 2) конкретизація й деталізація таких інтересів; 3) кореляція видів пріоритетних національних інтересів України із відповідними конституційними засадами; 4) сприяння формуванню й посиленню заходів із одновекторності державної політики у предметній сфері. У той же час, відкритим і суттєвим залишається проблематика можливості фахової оцінки рівня захищеності аналізованих вище інтересів, що обумовлено офіційною неврегульованістю цих питань.

На наш погляд, для забезпечення повноти і ґрунтовності дисертаційної роботи слід зосередити увагу й на вивченні та аналізі провідних іноземних практик у окресленій сфері. Це сприятиме формуванню й утвердженню уявлення про властивості категорії “національна безпека”, зокрема і подальшим намірам її позиціонування з погляду системного підходу.

Акцент пропонується поставити саме на тих країнах, в яких цим і супутнім питанням приділена неабияка увага, у тому числі з позицій їх комплексності,

багаторівневості, взаємозв'язку та взаємозалежності елементів безпекового сектора. За вказаними авторськими критеріями предметний інтерес закономірно мають становити відповідні практики Великої Британії, Ізраїлю, Литовської Республіки та США.

Так, у Великій Британії центральним документом, який відображає характер державної політики з питань забезпечення національної безпеки є Стратегія національної безпеки (2010 р.), яку ще іменують “Сильна Британія в епоху невизначеності” [23]. Першочергово слід зауважити, що він не містить визначення поняття “національна безпека”, однак, відповідно до його змісту, описується вагома роль Великої Британії у геополітичному середовищі, окреслюються стратегічні безпекові цілі, перераховуються й характеризуються ризики для країни, а також розкривається ставлення до наявної ситуації і декларуються орієнтири із розв’язання проблемних питань [23]. Цим рамковим актом визначено вихідні положення й базові цілі у предметній сфері, а також загострено увагу на інших ключових його аспектах.

Крізь призму тамтешньої системи національної безпеки, роль цього документа полягає в тому, що на основі згаданих фундаментальних засад розбудовуються взаємопов’язані й взаємозалежні цілісні механізми із протидії деструктивним чинникам. Логіка викладу матеріалу наочно свідчить про існування інструментів, які перебувають у синергії зі всіма іншими засобами і лише в такому випадку є можливим отримання очікуваних результатів.

Також, із огляду на широкий спектр загроз і ризиків національній безпеці Великої Британії, можна зробити висновок про залученість у ці процеси значної кількості суб’єктів. Це, на нашу думку, є одним із вагомих свідчень щодо приналежності національної безпеки до системної категорії, в тому числі є ознакою особливих безпекових систем. Безпосередньо стосовно тих самих загроз, то мовиться про 16 найскладніших (тероризм, ядерна зброя та зброя масового знищення, транснаціональна організована злочинність, глобальна нестабільність, конфлікти, неспроможні й нестабільні держави та ін. [23]) і природа їх походження й форми, методи та способи протидії доводять тезу про

участь у відповідних заходах багатьох інституцій.

Загалом, як бачимо, специфіка правового забезпечення тамтешньої системи національної безпеки дещо різниться від національних реалій. Ключова відмінність полягає у відсутності спеціалізованого законодавчого акту, що має ризики із позиції правової визначеності й інших аспектів. У той же час, зазначена проблема (попри існування спеціального закону) є частою для вітчизняних правотворчих процесів, на відміну від Великої Британії, система національної безпеки якої давно визнана однією з найпотужніших у світі. Таке міркування корелюється із судженням Є. В. Кобка, який ефективність останньої пов'язує такими чинниками: 1) історичні особливості розвитку Королівства; 2) територіальні та географічні особливості [24, с. 255]. Це також виступає на користь аргументу про подальше вивчення й дослідження її досвіду під час вирішення завдань дисертації.

В Ізраїлі, на відміну від Великої Британії та України, відсутня стратегія національної безпеки у класичному її розумінні. Зважаючи на поточне становище та ураховуючи низку геополітичних складнощів осяжного минулого, у країні існує лише неофіційна стратегія такого спрямування. Вона іменується “Рекомендаціями щодо стратегії національної безпеки” [25] і розроблена не компетентними публічними суб'єктами, а групою провідних учених Вашингтонського інституту близькосхідної політики на чолі з уже колишнім керівником Генерального штабу Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) генерал-лейтенантом (у відставці) Г. Айзенкотом. Однак, попри декларативний статус, її положення беруться до уваги під час реалізації санкціонованих заходів із протидії більшості основних загроз і ризиків безпековій складовій.

Усталеність саме такого підходу у цій сфері обумовлена й тамтешньою складною ситуацією в безпековому секторі, яка, до того ж, має хронічний характер. Відповідно, часто виникає оперативна потреба істотно редагувати насамперед локальні цілі й орієнтири національної безпекової політики, що, зазвичай, гальмує процес задекларований в офіційному документі. Натомість існуюча “гнучкість” і ширша варіативність у поглядах на формулювання мети,

визначення завдань, окреслення форм, методів і способів їх виконання надає відчутні переваги суб'єктам національної безпеки. Також позитивною в цьому плані доцільно вважати відсутність так званих технічних, насамперед бюрократичних, процедур, що пришвидшує темпи ухвалення відповідних і необхідних рішень.

Ознайомлюючись із змістом актуальної редакції однойменних рекомендацій, та аналізуючи їх положення, можна зробити висновок про існування вираженого акценту саме на системі національної безпеки держави. Це, насамперед, підтверджується термінологією, яка використовується у наведеному документі. Поряд із дефініцією “національна безпека” зустрічається й поняття “система національної безпеки”. Стосовно її змістовного наповнення в межах аналізованої стратегії, то міститься вказівка, що нею керується виконавча влада Ізраїлю. Зокрема, Уряд створюється для постійного управління національною безпекою протягом воєн, а також під час конфліктів, які не переростають у війну [25, с. 4]. Приналежність саме до системної категорії підтверджується тим широким спектром цілей [25, с. 6] й безпекових інтересів (обороздатність кордонів, запобігання виникненню нетрадиційних загроз, ефективне стримування, розміщення населення та його захист тощо) [25, с. 8-9, 10], досягнення яких об'єктивно вимагає консолідованої й упорядкованої участі значної кількості інституцій та чималої кількості взаємопов'язаних механізмів. На таку ж думку настановує і перелік загроз та викликів безпековій складовій (Розділ 4) [25, с. 18], визначених й розкритих в аналізованому документі. Також до цих аргументів слушно включити й тезу про різнотипність засобів (воєнні, політичні, економічні та ін.), націлених на досягнення цілей у предметній сфері [26]. Вказане лише доводить авторську гіпотезу про фокусування тамтешніх правових механізмів на безпеці саме як на системному явищі.

Щодо Литовської Республіки, то в цьому випадку фундаментальні засади регулювання відносин у предметній сфері закладені на законодавчому рівні. Зокрема, “Закон про основи національної безпеки Литовської Республіки”

встановлює основи забезпечення національної безпеки в цій країні. Документом визначено мету й цілі державної політики за однойменним вектором державного регулювання (частини перша, друга статті 1), визначено суб'єктів із її забезпечення (стаття 2), окреслено напрями розвитку останньої (стаття 3), закладено основи специфіки реалізації стратегій національної безпеки (стаття 5) тощо.

Примітно, що в аналізованому законодавчому акті фігурує саме термін “система національної безпеки Литви” (частина третя статті 1 та інші положення документа). Тобто саме вказана категорія перебуває в офіційному вжитку і нею керуються у відповідних правовідносинах, зокрема й під час прийняття управлінських рішень. Більше того, офіційне визнання отримала структура цієї системи (“... сукупність основних положень, принципів і методів діяльності держави і громадян, затверджених для цієї мети, заходів щодо членства в європейських і трансатлантичних союзах, законів та інших правових актів, інститутів, створених державою для цього, призначення, принципи їх дії та способи взаємної взаємодії” (частина третя статті 1). Зазначене, на наш погляд, усунуло імовірність появи низки розбіжностей організаційного характеру. До того ж, розділом 18 Основ національної безпеки Литви конкретизованого склад суб'єктів системи оборони як представників системи нижчого рівня (підсистеми системи національної безпеки Литви) [27], визначено базові особливості координації та взаємодії останніх тощо [27]. На нашу думку, такий підхід є слушним і виправданим із огляду на специфіку вказаної системи. Відповідно, й правотворчий досвід, правозастосовні практики становитимуть особливий інтерес у рамках представленого нами дослідження.

Щодо США, то, як і в Литовській Республіці й Україні, тут діє спеціальний законодавчий акт відносно аналізованого напряму. Мова йде про Закон про національну безпеку (1947) [28], який поширює свою дію на коло фундаментальних аспектів із питань тамтешньої системи національної безпеки. Порівняно із законодавчою моделлю Литви, у цьому документі не зустрічається дефініція “система національної безпеки”, а натомість обмежуються терміном

“національна безпека” (хоча його тлумачення не міститься). Попри це, на користь характеристик системного підходу тут виступає те, що мова йде про надшироке коло позицій (координація національної безпеки, національна військова структура, низка інших аспектів) із похідними підпитаннями суб’єкти реалізації заходів по яких перебувають у тісному зв’язку й взаємозалежності один від одного. До того ж, помітно виділяється складна, багаторівнева й різнопланова структура, елементи якої націлені на різні сфери санкціонованого впливу.

Твердження саме про систему можна додатково аргументувати й шляхом опрацювання Стратегії національної безпеки США від 2022 року [29], [30]. Базово у ній йдеться про діапазон загроз і, відповідно, напрямів їм запобігання та протидії. Численність векторів реагування побічно вказує на невідворотну залученість у ці питання значної кількості суб’єктів (Рада національної безпеки, Головне розвідувальне управління, Рада ресурсів національної безпеки, Міністерство оборони, Департамент армії, Департамент ВМС, Управління ВПС та ін.). Це винятково вагоме саме для США, ураховуючи її передові позиції на міжнародній арені та очевидний намір для утримання поточного становища. Іншими словами, досягнення мети й виконання завдань із забезпечення національної безпеки можливе винятково завдяки функціонуванню однойменної системи.

Загалом відзначаємо, що досвід правового забезпечення провідних іноземних країн сфери національної безпеки держави підтверджує слушність і обґрунтованість оперування саме системною категорією. Це зумовлено існуванням багаторівневих складних організованих й упорядкованих зв’язків, використання потенціалу яких призводить до задоволення відповідних інтересів. Такі закономірності помітно прослідковуються у правотворчих моделях кожної із перерахованих й аналізованих нами держав. Більше того, досвід Ізраїлю й Литви наочно доводить думку про виправданість обігу саме дефініції “система національної безпеки”.

Узагальнюючи викладене, зауважимо, що проблематика ефективного й

стійкого забезпечення національної безпеки є найнагальнішою для України. Значимість цього вектору істотно посилилась внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, що призвело до появи багатьох наслідків.

Вихідна категорія “безпека” часто й активно використовується у різних галузях наук. Це зумовило появу як сукупності сталих, так і спектру змінних характерних рис предметної понятійної одиниці. З огляду на динаміку змін у безпековій сфері та трансформацію низки наукових суджень, слушно і виправдано розраховувати на появу концептуальних ідей із цього питання.

Базові характеристики дефініції “безпека” було покладено в основу похідних термінів – “національна безпека” і “національна безпека України”. Зміст актуального терміна орієнтований на забезпечення найважливіших національних інтересів України, які корелюються із відповідними конституційними засадами.

Отже, поняття “національна безпека України” позиціонується з погляду застосування системного підходу як своєчасна і перспективна категорія з урахуванням її характеристики та властивостей. Така думка підтримується відомими вченими, а її практичну апробацію пройшли успішні правотворчі моделі й правозастосовні практики деяких провідних іноземних держав.

1.2. Публічне адміністрування як організаційно-правова основа функціонування системи Міністерства оборони України

Практична реалізація функцій держави передбачає вжиття заходів у різних санкціонованих формах і за допомогою відповідних методів націлених на досягнення поставлених цілей. З огляду на усталену політико-правову парадигму, така базова модель є безальтернативною із позиції її легітимації й механізми останньої покликані задовольнити законний суспільний інтерес у предметній області.

Вказаний управлінський вплив у виконанні компетентних суб’єктів

поширює дію на різні аспекти публічних відносин в порядку та з підстав, передбачених чинним законодавством. Не є винятком і реалізація комплексу заходів організаційного та правового характерів, націлених на різні аспекти щодо функціонування системи Міноборони, яка в сучасних умовах вимагає підвищеної уваги. Об'єктивні закономірності сьогодення й прогнозовані перспективи недалекого майбутнього нашої держави наводять на думку про виняткову важливість цього вектору державного регулювання.

Зважаючи на численність груп управлінських заходів та виходячи зі змісту тематики наукового інтересу, сфокусуємося навколо питань публічного адміністрування в згаданій сфері. Ураховуючи факт безспірної пріоритезації цього вектору впливу та беручи до уваги нагальну потребу ефективного державного управління за всіма умовними індикаторами виникає необхідність детального дослідження відповідних механізмів. До того ж, маємо стійке переконання, що саме публічне адміністрування представляє організаційно-правову основу системи Міноборони, в чому й полягає його виняткова значимість особливо на сучасному етапі.

Враховуючи відносну новизну явища публічного адміністрування й відповідної наукової категорії, а також його малодослідженість стосовно приналежності до безпекового сектора, першочергово слухним буде ретельно опрацювати понятійно-категоріальний апарат. У подальшому це надасть змогу детально розкрити його особливості щодо предметної сфери, а також виробити авторське бачення смислового навантаження центральної дефініції.

Доцільно зауважити, що проблематика публічного адміністрування вже перебувала в полі зору деяких вчених. Серед такої когорти виділимо підсумки окремих досліджень П. П. Богуцького [189, с. 80], В. Д. Бакуменка, П. І. Надолішнього [31, с. 8], З. Г. Гонтар, М. Я. Купчака, А. І. Харчук [32, с. 70], Н. П. Матюхіної [33, с. 8-9; 34, с. 10], А. В. Неугоднікова [35, с. 64], С. К. Харічкова, Г. А. Дорошук, В. І. Захарченко, Т. Б. Городецької [36] та ін.

Відносна новизна й малодослідженість категорії закономірно провокує необхідність поглибленого опрацювання різних граней останньої. У першу

чергу, це стосується розкриття суті вихідних термінологічних одиниць – “адміністрування” та “публічність”. Переконані, це сформує сприятливе підґрунтя для подальших наукових розвідок у рамках виконання цього й інших завдань представленої дисертаційної роботи.

Традиційно, відомі вітчизняні тлумачні словники містять таке трактування поняття “адміністрування”: 1) керувати установою, організацією, підприємством і т. ін.; 2) управляти; 3) керувати бюрократично, за допомогою наказів і розпоряджень замість конкретного керівництва [2, с. 21], [3, с. 14-15]. Із огляду на попереднє розуміння смислового навантаження аналізованої дефініції слушним і виправданим буде звернутися й до енциклопедичних словників, присвячених термінології управління. Одним із них є енциклопедія за загальною редакцією І. Г. Сурай, котра наводить такі варіації трактування аналізованої дефініції: 1) управлінська діяльність посадових осіб, яка, при цьому, має чітко регламентовані функції; 2) уміння практично організувати виконавчо-розпорядчу та виробничу діяльності; 3) стиль управління, за якого діяльність зосереджується на процедурах і контролі правильного виконання розпоряджень [37]. У цій енциклопедії пропонуються широка й вузька точки зору розуміння дефініції адміністрування. Стосовно самого бачення, то мовиться не тільки про професійну діяльність посадовців, а й про всю систему адміністративних інститутів з достатньо суворою ієрархією. У цьому випадку передбачається, що покладення відповідальності за виконання державних рішень “спускається” зверху вниз [37]. Щодо наступного підходу, то, на думку цього ж авторського колективу, слід вбачати професійну діяльність державних посадовців, спрямовану на виконання рішень керівництва [37]. В іншому словнику, за підготовкою В. Я. Малиновського, під цією дефініцією наводяться два варіанти розуміння: 1) управління, завідування; 2) формальне, бюрократичне управління, здійснюване лише шляхом наказів і розпоряджень [38, с. 15]. На наше переконання, особливий інтерес становить думка В. Г. Воронкової та інших вчених, які стверджують, що адмініструванням є діяльність стосовно керівництва дорученою ділянкою (напрямом) завдяки застосуванню

адміністративних методів управління [39, с. 9], [36]. Виходячи з розуміння класичної теорії управління, згадана дослідниця приходить до висновку, що така діяльність матиме місце під час наступних аспектів функціонування суб'єкта: 1) планування (постановка цілей і задач); 2) організації (створення формальної структури підпорядкованості, а також розподілу функцій між підрозділами); 3) керівництва (оперативне прийняття рішень у вигляді наказів, розпоряджень, забезпечення узгодженості взаємодії усіх підрозділів); 4) обліку; 5) контролю; 6) аналізу [39, с. 9], [36]. Також виділимо й розглянемо спільне переконання вчених С. К. Харічкова, Г. А. Дорошук, В. І. Захарченко, Т. Б. Городецької й інших, які влучно розкривають суть цієї дефініції. Їх переконання зводиться до того, що адміністрування представлене діяльністю відносно керівництва дорученою ділянкою шляхом застосування адміністративних методів управління [36]. Виняткова ціннісність такої думки полягає в тому, що вона показує процес, який включає різні невід'ємні аспекти функціонування установи, які мають місце під час реалізації певного напрямку державної політики (виконання норм законодавчого чи підзаконного нормативно-правового акта). Іншими словами, під час виконання поставлених завдань владний суб'єкт проводить супутні заходи, спрямовані на їхню реалізацію. Фактично уповноважені представники інституції здійснюють внутрішнє управління процесами, які сукупно орієнтовані на виконання державних завдань шляхом застосування адміністративних методів.

Окрім того, варто брати до уваги, що процеси, охоплювані змістом категорії “адміністрування”, протікають і в приватноправовій сфері. В. В. Овчарук, досліджуючи проблематику сутності адміністрування на підприємствах, приходить до висновку про наявність таких методів під час функціонування згаданих суб'єктів [40, с. 115, 117; 41, с. 121, 159, 165]. Аналогічна теза зустрічається й відстоюється у роботах багатьох інших відомих публіцистів щодо адміністрування системи управління персоналом суб'єктів господарювання. Тобто, представлені вище варіації тлумачення поняття “адміністрування” [2, с. 21], [3, с. 14-15] знаходять своє підтвердження у

багатьох фундаментальних дослідженнях вітчизняних науковців.

Загалом, виклад думок авторів тлумачних словників загального й вузького спрямування не має істотних відмінностей, що свідчить про одновекторність суджень. Вбачаємо, що це також свідчить про відсутність діаметрально протилежних поширених розумінь смислового навантаження однойменної термінологічної одиниці.

На основі цього можна прийти до висновку, що адміністрування як загальна вихідна категорія може собою представляти такі варіанти прояву: 1) сукупність форм і методів роботи установ, підприємств, організацій, фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших одиниць із організаційною структурою їх уповноважених (службових, посадових) осіб, що доповнюють такий вид діяльності як державне управління (стосовно суб'єктів публічно-правових відносин) і є одними із методів управління (для представників приватного сектору); 2) санкціонована діяльність, націлена на виконання законів, підзаконних нормативно-правових актів, установчих й інших документів (витягів, ліцензій тощо); 3) діяльність із локального планування й внутрішньої організації роботи юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших груп; 4) діяльність із пошуку оптимальних способів застосування управлінських і решти керівних інструментів для ефективної реалізації власних функцій; 5) організація здійснення різних напрямів виконавчо-розпорядчої і виробничої діяльності юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших учасників [42]. Тому слушно вести мову про групи інструментів управління, які застосовуються задля оптимального досягнення мети функціонування (діяльності) певного суб'єкта. Вони представлені в якості методів управління і їхній потенціал не виходить за межі існуючих засад правопорядку в країні.

Щодо категорії “публічність”, то з огляду на його поширеність у наукових колах, вбачається невиправдною детальна розробка останньої. Можна лишень стисло зупинитися на судженнях, оприлюднених в тлумачних словниках. Так, поширеними і прийнятними з позиції відповідності області наукового інтересу є

варіації розумінь: 1) здійснення чогось у присутність публіки; 2) прилюдність; 3) можливість використання значною кількістю осіб; 4) громадськість [2, с. 383], [43]; 5) “публічна влада”, “публічне право” [44, с. 196, 198]. Відмічаємо, що скрізь прослідковується вказівка, чи існує зв’язок із питаннями відкритості, необмеженого кола осіб, суспільних інтересів тощо. Тобто, всі поширені розуміння переважно рахунком зводяться до єдиних ціннісних орієнтирів.

Відсутність потреби висвітлення і змістовного аналізу відповідних тез дослідників пояснюється й тим, що цей складник давно й активно перебуває в обігу на законодавчому рівні. Одним із найвдаліших прикладів, на нашу думку, є факт відповідності низці конструкцій Кодексу адміністративного судочинства України. Зокрема, у документі зустрічаються такі термінологічні одиниці, як публічно-правовий спір, публічно-владні управлінські функції, публічно-правові відносини, публічна служба, публічно-правова сфера тощо. З огляду на предмет правової охорони (частина друга статті 1) [45] можна зробити висновок про приналежність цієї категорії до різних аспектів функціонування органів державної влади й самоврядних установ.

У свою чергу загальновідомо, що такі інституції функціонують задля досягнення ключових цілей – задоволення законних і обґрунтованих суспільних інтересів. Вказані інтереси в наукових джерелах прийнято іменувати “публічними”, тобто такими, що є предметом запиту соціальної спільноти й визнані та мають бути задоволені державою [46, с. 32-33], [47, с. 181], [48, с. 66-67; 49, с. 13-14, 25-26]. Зміст такої тези перетікає у висновок про характер і цільове спрямування центральної дефініції – “публічне адміністрування”, яка стане наступною точкою дослідницької уваги.

Отже, з’ясувавши поняття й визначивши ключові характеристики вихідних термінів, тим самим сформувавши відповідний базис, сфокусуємося безпосередньо на питаннях публічного адміністрування. Попередньо було акцентовано увагу на відносній новизні й малодослідженості відповідної понятійної одиниці, що звужує поле для аналізу, у тому числі й порівняння

наявних позицій. Тим не менш, хибним вбачається підхід залишення поза увагою розгляд переконань вчених щодо цієї категорії в наукових джерелах.

Зокрема, одним із поширених і часто цитованих суджень є те, що у цьому сенсі мова йде про регламентовану законами та іншими правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, націлену на реалізацію наступних заходів: 1) прийняття адміністративних рішень; 2) надання адміністративних послуг [33, с. 8-9; 34, с. 10]; 3) здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування [31, с. 8], [32, с. 70], [35, с. 64]. Тобто йдеться про класичні форми діяльності у виконанні всіх суб'єктів владних повноважень, а щодо надання адміністративних послуг – деякими (уповноваженими) з їх числа. Стосовно загальної конструкції – “здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування”, то до цих заходів, на думку С. К. Харічкова, Г. А. Дорошук, В. І. Захарченко, Т. Б. Городецької та інших, доцільно включити такі питання: 1) впорядкування організаційно-управлінської структури; 2) документація; 3) розпорядження матеріальними й фінансовими ресурсами; 4) документообіг [36]. Залежно від компетенційного блоку тієї чи іншої інституції, мова може йти про різні сукупності інструментів вказаного адміністрування. При чому, здебільшого мовиться про кількість і вид цих елементів у межах кожної позиції (впорядкування управлінської структури, документообіг та ін.), зважаючи на організаційну подібність моделей суб'єктів управлінської діяльності.

З огляду на це, слушним і виправданим убачається судження, що на відміну від вихідної категорії “адміністрування”, публічне адміністрування є винятковою прерогативою всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. Поза увагою залишаються суб'єкти приватноправових відносин, про які йшлося вище. У цьому полягає принципова відмінність однієї категорії від іншої, втім вони перебувають у взаємозв'язку між собою.

Можна також зробити висновок, що відповідні інструменти публічного адміністрування застосовуються в рамках реалізації державної політики у тій чи

іншій сфері. До того ж, зважаючи на типову градацію видів однойменних діяльностей [33, с. 8-9; 34, с. 10], [31, с. 8], [32, с. 70], [35, с. 64], [36] вони є знаковими елементами адміністративно-правового статусу певних суб'єктів, складаючи частку їх повноважень (видання наказів, розпоряджень щодо організації роботи, розподілу функціонального навантаження між структурними підрозділами та працівниками тощо). Тому системна управлінська діяльність за всіма векторами санкціонованого впливу не обходиться і без практик публічного адміністрування.

У контексті обраної тематики дисертації предметний інтерес становить сфера оборони, яка, до слова, перебуває під особливою увагою держави та суспільства. Її дійсну значимість складно переоцінити, ураховуючи поточні виклики, загрози та ризики для країни, а також виходячи з розуміння осяжних безпекових перспектив і характеру розвитку деяких геополітичних процесів.

Для необхідного окреслення діапазону і видів засобів публічного адміністрування варто розкрити сутність терміну “оборона”, оскільки й на цю сферу здійснюється вплив. Відповідно, слушним буде сформулювати й представити уявлення загального бачення, а також її специфіки в нинішніх умовах.

Зокрема, тлумачні словники містять такі тлумачення терміну “оборона”:
 1) обороняти, оборонятися; 2) заступництво, підтримка, захист; 3) сукупність засобів, необхідних для безпеки, захисту країни; 4) система вогневих точок, укріплень і таке інше, на якій розміщуються війська, готуючись відбити напад противника; 5) решта альтернативних трактувань [2, с. 550], [3, с. 813].
 В. В. Колух розглядає це поняття як систему заходів, які практично реалізуються суб'єктами публічної влади в різних сферах життя суспільства: 1) політичній; 2) економічній; 3) соціальній; 4) воєнній; 5) науковій та науково-технічній; 6) інформаційній; 7) правовій; 8) інших [50, с. 412]. В. В. Сокурєнко наголошує, що у цьому аспекті доцільно розуміти вид діяльності, котрий полягає в збройному захисті цілісності й недоторканності території країни від зовнішніх і внутрішніх військових загроз. Також у зміст вказаної дефініції дослідник вкладає такі питання, як підготовка до власне здійснення цього

захисту [51, с. 24; 52, с. 40-41]. Порівняно з міркуванням В. В. Колюха [50, с. 412], вчений фокусує увагу на безпосередньому збройному захисті національних інтересів, закріплених на конституційному рівні. Тобто, мовиться про відповідну фізичну діяльність, спрямовану на надання відсічі агресору шляхом застосування технічних пристроїв.

У той же час, слід відмітити, що В. В. Сокурєнко в рамках дисертації репрезентує й категорію “оборона України”. На думку вченого, вона являє собою систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних й інших заходів держави з питань підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту задля відстоювання національних інтересів України, а також забезпечення цілісності й недоторканності державних кордонів та суверенітету держави [51, с. 25; 24]. Тобто, зміст подібної думки В. В. Колюха [50, с. 412] був вкладений саме в представлене поняття. Автор у своєму дисертаційному дослідженні запропонував, як дефініцію “оборона”, так і поняття “оборона України”, позиціонуючи їх двома самостійними термінологічними одиницями. До слова, остання позиція (“оборона України”) свого часу становила предмет активного наукового інтересу таких провідних вчених-адміністративістів як В. Б. Авер’янов [53, с. 366], Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Богуцький [54, с. 468] та багатьох інших. Припускаємо, така перевага була зумовлена необхідністю законодавчого закріплення відповідного визначення.

В. Й. Пашинський відзначає, що оборона держави, як і будь-яке соціальне державно-правове явище є багатогранним. З огляду на це важливим є комплексне, системне дослідження властивостей оборони держави як цілісного системного явища і його різноманітних підсистем, складових, елементів, а також умов і факторів, що визначають це явище та впливають на його розвиток, виявлення впливу властивостей окремих частин на систему в цілому, визначення оптимального режиму її функціонування. [188, с. 100 - 101].

Крім того, Пашинський В. Й. у своєму дисертаційному дослідженні

наводить визначення терміну “оборона України”, під яким автором запропоновано за розуміти систему політичних, правових, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії, збройного конфлікту або інших загроз її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості із застосуванням збройної сили [190, с. 482].

Зосереджуючи увагу на питанні офіційного вжитку цих категорій, відмічаємо, що у національній правовій площині використовується якраз юридичний термін “оборона України”. Відповідно в абзаці другому статті 1 Закону України “Про оборону України” йдеться про систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [55]. Тобто, мовиться про, здебільшого тривалу, реалізацію комплексу груп кроків, орієнтованих на: 1) підготовку до збройного захисту; 2) безпосередній захист у випадках збройної агресії або збройного конфлікту. Більшість вказаних проявів функцій є взаємозалежними і саме їх здійснення має системний характер та спрямоване на досягнення спільних цілей.

Іншою їх знаковою характеристикою є те, що йдеться про охоплення всіх аспектів публічного життя суспільства. Потенціал багатьох тих чи інших ресурсів обов’язково буде системно використовуватися для формування різних дієвих типів механізмів з метою запобігання й протидії відповідним ризикам, загрозам та викликам, що мають воєнне підґрунтя. Тобто функціонал низки здобутків і надбань кожного суспільного інституту було реалізовано для утворення комплексних механізмів із забезпечення оборони України (реалізація певних політичних заходів, санкціонування відповідної різнорівневої законодавчої бази, формування необхідної фінансової основи, розробки різних типів озброєння і супутніх матеріально-технічних одиниць, дослідження (наукове пізнання з позиції різних галузей) явищ, процесів, об’єктів і тенденцій,

що мають значення для цієї сфери тощо).

За такими логічними орієнтирами і цінностями була розроблена й затверджена Стратегія воєнної безпеки України [56]. Схвалення заслуговує об'єктивована ініціатива стосовно використання терміну “всеохоплююча оборона”, що формує відповідне враження про характер державної політики за цим напрямом. Сутність цієї дефініції розкривається в абз. 3 згаданого стратегічного документа розділу “Загальні положення”. У ньому йдеться про комплекс заходів, базовий зміст яких полягає в такому: 1) превентивні дії та стійкий опір агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, а також протидія в кіберпросторі й нав'язування своєї волі в інформаційній сфері; 2) використання для відсічі агресії всього наявного потенціалу держави й суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо); 3) застосування всіх форм і способів збройної боротьби із агресором, зокрема й асиметричних та інших дій для оборони України, з неухильним дотриманням принципів і норм міжнародного права. Зазначене поняття під певним кутом зору доповнює законодавчий термін “оборона України”, ширше розкриваючи зміст відповідної державної політики, а також персоніфікує всі сфери діяльності уповноважених суб'єктів (суша, морський, повітряний простори України, кіберпростір, інформаційна сфера), в яких мають проводитися оборонні заходи. Також дублюється судження про застосування державного й суспільного потенціалів із використанням наявного арсеналу засобів, різновекторного походження (політичного, воєнного, економічного та деяких інших). Порівняно зі загаданим вище й аналізованим за окремими позиціями центральним законодавчим актом, новацією є позиціонування групи міжнародно-правових (дипломатичних) інструментів. Безумовно, вони мали місце в усі періоди незалежності, однак їхня роль і значимість була виведена на якісно новий рівень. При чому, зважаючи на юридико-технічні властивості такого документа, як стратегія, виправдано розраховувати на системний і комплексний розвиток цього напрямку щодо оборонної сфери. Зважаючи на активні різносторонні співпраці України з

міжнародними й іноземними партнерами, а також ранні невдалі спроби діалогів із країною-агресором [175], удосконалення цих механізмів є виправданим кроком.

В умовах неухильного слідування намірам до стійкого утвердження демократичних принципів та дотримання законів і звичаїв війни, а також усвідомлюючи явні ризики для колективної безпеки й світового порядку, важливим є питання вжитку асиметричних заходів відносно воєнних дій, що плануються можливим супротивником. Навіть у випадку гострих фаз таких дій та різних морально-цинічних її проявів, важливим є не вихід за межі, декларований міжнародно-правовими нормами. Ризиками протилежних варіантів розвитку подій можуть стати залучення до воєнних дій інших держав та різних терористичних, публічних і приватних військових організацій (об'єднань) та ін. Це неминуче, за багатьма індикаторами, ускладнить поточну ситуацію, продукуючи умови для появи й розвитку деструктивних процесів виняткової складності і глобальних масштабів. Зважаючи на сформований оборонний потенціал багатьох країн та непоодинокі прояви біполяризації геополітичних відносин, вказане є недопустимим для всього світу.

З огляду на це, санкціонований термін “всеохоплююча оборона” не лише виконує роль доповнюючої конструкції системи цінностей й орієнтирів оборони України. Вона також чітко встановлює певні межі, в рамках яких повинні діяти відповідні суб'єкти під час підготовчих заходів до збройного захисту та безпосереднього захисту у випадках збройної агресії або збройного конфлікту.

Беручи до уваги те, що йдеться саме про стратегію, варто розраховувати на поетапне організаційне, нормативно-правове й інші типи удосконалення та фінансову підтримку державної політики навколо визначених цінностей і орієнтирів. В осяжній перспективі слушно й виправдано очікувати на стійке функціонування механізмів, які базуються на орієнтрах забезпечення виконання цілей всеохоплюючої оборони. Тому вони будуть функціонально спрямовані на неухильне й систематичне виконання відповідних завдань, сприяючи досягненню стратегічної мети.

Ураховуючи це, можна зробити знаковий проміжний висновок, що дефініція “оборона України” демонструє безальтернативну залученість потенціалу всіх необхідних груп заходів до питання забезпечення захищеності критичних національних інтересів від дії (активної/пасивної) воєнних загроз. Натомість, термін “всеохоплююча оборона” доповнює вище згадане й аналізоване поняття, ширше розкриваючи зміст однойменної державної політики, у тому числі конкретизуючи всі сфери діяльності уповноважених суб’єктів, де повинна здійснюватися оборонна робота. Більше того, вона передбачає декілька критичних обмежень і встановлює орієнтири, що обов’язково мають бути враховані під час здійснення оборонної діяльності.

У свою чергу, досягнення запланованих та інших очікуваних показників посилюватиме потенціал національної безпеки України, яку, відповідно до однойменного законодавчого акта, варто розглядати як систему вищого рівня. Однак, з огляду на те, що оборонна складова є одним із секторів цієї системи (Розділ IV “Сектор безпеки і оборони” Закону України “Про національну безпеку України”) [19], належна реалізація цих заходів – фундаментальна запорука ефективного забезпечення національних інтересів України.

Діхтієвський П. В., Кривенко О. В., Пашинський В.Й. вірно відзначають, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов’язаних складових, які є групами суб’єктів забезпечення, а саме: 1) сили безпеки; 2) сили оборони; 3) оборонно-промисловий комплекс; 4) громадяни та громадські об’єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [170].

Проаналізувавши зазначені центральні термінологічні одиниці, у тому числі виявивши сфери охоплення управлінського впливу, слушно підтвердити висловлену вище тезу про обов’язковість і важливість дієвого публічного адміністрування за відповідними напрямками. Однак виникає запитання щодо того, яка саме інституція практично здійснює вирішальний комплексний вплив на оборонну політику держави.

Виходячи з підсумків змістовного аналізу чинного нормативно-правового

регулювання однойменної сфери відносин, особливу роль слід відвести Міноборони. Представлена логіка пояснюється колом питань, які є прерогативою зазначеного центрального органу виконавчої влади, а також його завданнями, функціями й повноваженнями щодо відповідного вектору. Згідно з абзацами другим-четвертим пункту 1 Положення про Міністерство оборони України [57], воно є головним органом у системі центральних суб'єктів виконавчої влади, що забезпечує формування, а також реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності. Наведена нормативна постановка питання вказує на те, що у віданні цієї інституції перебуває широкий діапазон аспектів національного безпекового спрямування у воєнній сфері. Також предметно виокремлюються позиції оборони, військового будівництва та стратегічної промисловості, що мають бути у його підвідомчості.

Практична реалізація більшості заходів, виконання яких забезпечує Міноборони щодо перерахованих сфер впливу, не обходиться без інструментів публічного адміністрування, котрі гармонійно доповнюють діяльність державного управління у зазначених сферах. Беручи до уваги вищенаведене міркування про безальтернативне існування такого адміністрування під час функціонування публічних інституцій та ураховуючи форми його прояву (типи заходів) [2, с. 21], [3, с. 14-15], [37], [39, с. 9], [36], [33, с. 8-9; 34, с. 10], [31, с. 8], [32, с. 70], [35, с. 64], не виникає сумніву в їх наявності у наведених випадках.

Окрім зазначеного, така гіпотеза доводиться й певними елементами компетенційного блоку аналізованого центрального органу виконавчої влади. Зокрема, згідно з абзацом четвертим пункту 8 Положення про Міністерство оборони України [57] щодо забезпечення організаційних заходів в апараті

однойменної установи, Міністр видає директиви, а з питань реформування та розвитку, в тому числі оцінки бойової і мобілізаційної готовності деяких підпорядкованих суб'єктів – спільні з Головнокомандувачем Збройних Сил України та Головою Адміністрації ДССТ накази і директиви [57]. Низка позицій у межах наведених повноважень (розподіл локальних завдань між персоналом щодо здійснення кроків реформування та розвитку, визначення строків їх реалізації, призначення відповідальних осіб за інспектування стану бойової і мобілізаційної готовності, у тому числі (але не виключно), визначення первинних (пріоритетних) й вторинних напрямів оцінювання, формування спеціальних комісій, окреслення їх компетенції та багато іншого) є якраз проявом публічного адміністрування. Тобто, мовиться про ті процедурні аспекти, які природно виникають й існують під час здійснення управлінської діяльності посадовими особами Міноборони. Вони доповнюють управлінські форми, забезпечуючи повноцінне й своєчасне здійснення однойменних заходів шляхом передбачення оптимальних умов для досягнення очікуваних результатів. До прикладу, призначення тих же відповідальних осіб за інспектування стану бойової і мобілізаційної готовності підпорядкованих суб'єктів надає змогу оптимізувати роботу всього персоналу, адже таке завдання буде “закріплене” за персоніфікованим колом працівників. Це, в свою чергу, забезпечить можливість для належної підготовки останніх, на певний час вивільнить їх від здійснення деяких інших видів професійної діяльності у рамках реалізації трудових функцій (в окремих випадках із тимчасовим перерозподілом навантаження серед решти уповноважених осіб). Окрім цього, персоніфікація потенційних виконавців сприяє обранню кандидатур із найоптимальнішим потенціалом, є одним із способів мінімізації службових зловживань та посилить прозорість і неупередженість цих кроків. Такий підхід має сприяти дієвому процесу інспектування, у кінцевому підсумку позитивно відобразившись на обороноздатності України.

Відповідно, у представленому випадку, практичній реалізації такої поширеної типової правової форми управлінської діяльності, як видання

правових актів (нормативного й індивідуального характеру) [58, с. 274], [59, с. 143; 60, с. 174, 202], [33, с. 57, 60-61] передуватимуть заходи публічного адміністрування. Ці форми є обов'язковими, як із погляду належного змістовного наповнення майбутнього акта, так і щодо вкрай необхідного раціонального й збалансованого використання наявних людських та матеріально-технічних ресурсів. Без здійснення останніх фактично вбачається неможливим здійснювати зазначену форму державного управління.

Більше того, під час реалізації навіть єдиного рутинного заходу публічного адміністрування Міноборони робить істотний внесок у виконання одного з основних власних завдань (реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері (підпункт 1 пункту 3 Положення про Міністерство оборони України) [57]. Досвід минулого наочно продемонстрував, що недбале ставлення до проявів такого типу й рівня може мати катастрофічні наслідки глобального масштабу, як у межах країни, так і на світовій арені. Тому знецінення та (або) нехтування інструментами публічного адміністрування, насамперед у рамках політики функціонування Міноборони є недопустимою поведінковою моделлю його уповноважених осіб.

Це дає мотивовані й аргументовані підстави репрезентувати публічне адміністрування в якості організаційно-правової основи функціонування всієї системи Міноборони. Оскільки на практиці воно передує і гармонійно доповнює заходи, здійснювані під егідою державного управління, утворюючи цілісний ефективний механізм для досягнення поставлених цілей. Його відсутність паралізує більшість критичних векторів державно-управлінської діяльності, реалізованої посадовими особами аналізованого центрального органу виконавчої влади.

Вказівка на всю систему пояснюється як провідною роллю цього органу у відповідній вертикалі державної політики, так і численними нормативно-правовими обов'язками затвердження й видачі спільних документів (наказів і директив) за участю інших суб'єктів. Характер державної політики на вищому рівні (Міноборони) позначиться на специфіці роботи інституцій нижчого рівня.

Наведена закономірність матиме логічне продовження для всіх представників до найнижчої ланки, суттєво послаблюючи всю оборонну сферу України.

На думку Богущького П. П. публічне адміністрування у сфері оборони України слід розглядати як певну систему державного управління, складовою якої є військове управління. Публічне адміністрування у сфері оборони має особливі ознаки та здійснюється з урахуванням важливості вирішення питань соціального і правового захисту військовослужбовців, членів їх сімей, що є, на думку автора, передумовою ефективності управлінської діяльності у сфері оборони та досягнення її мети [189, с. 80].

Засадничість публічного адміністрування в роботі Міноборони пояснюється тим, що відповідні заходи лежать у основі будь-якої державно-управлінської діяльності. На перший погляд, низка проміжних діяльностей такого адміністрування суттєво впливає на рівень ефективності виконання основних завдань установи. Це істотно підвищує їх цінність на сучасному етапі, що зумовлено надскладними воєнними й похідними викликами сьогодення.

Вказане також настановує на думку про потребу змістовного й комплексного вивчення питання публічного адміністрування в структурі існуючих інструментів Міноборони з огляду на новітні надскладні реалії. Їх безальтернативне існування, істотна важливість та низка прогалин і недоопрацювань виключають будь-який альтернативний підхід із кінцевою метою наукового пізнання.

Отже, публічне адміністрування є одним із обов'язкових елементів заходів, що санкціоновано системно практично реалізуються у різних сферах управлінського впливу. Зважаючи на свою правову природу та ураховуючи специфіку національної моделі і практик державного управління воно є обов'язковим атрибутом у функціонуванні публічних інституцій.

Неабияке значення вказане адміністрування має для оборонної сфери, що зумовлено її властивостями та значимістю на сучасному етапі розвитку української держави. Провідним суб'єктом, що здійснює однойменні кроки є Міноборони, яке є центральною інституцією у відповідній вертикалі державної

політики зі значною кількістю критичних завдань, функцій і повноважень.

Інструменти публічного адміністрування давно утвердилися в якості організаційно-правової основи функціонування всієї системи Міноборони, адже без них фактично неможливо ефективно реалізувати більшість правових форм державного управління. Це пояснюється як наведеною й розкритою їх специфікою, так і тим, що без здійснення останніх хибно розраховувати на виконання власне завдань Міноборони. Беручи до уваги, що вказаний центральний орган займає провідну координуючу й консолідуючу позиції у згаданій системі негативний перебіг управлінської діяльності позначиться і на решті суб'єктів цієї мережі.

1.3. Система Міністерства оборони України та адміністративно-правовий статус її суб'єктів

Міноборони є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування, а також реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (абзаци другий-четвертий пункту 1 Положення про Міністерство оборони України) [57] і здійснює значну кількість заходів, шляхом реалізації відповідних функцій та повноважень. Вони орієнтовані на виконання всіх завдань, що поставлені перед установою, і є елементами системи вищого рівня – національної безпеки України, будучи націлені на виконання її мети (частина перша статті 3 Закону України “Про національну безпеку України”) [19]. Поточна нормативна приналежність та виняткова деструктивна дія низки значних груп факторів вимагає застосування

виваженого підходу до виконання завдань Міноборони.

Зазначене передбачає систематичне надефективне функціонування не лише Міноборони, а й усіх інститутів, які перебувають в підпорядкуванні чи інших формах його впливу. Оскільки лєвова частка заходів, реалізованих вказаним центральним органом виконавчої влади, носять комплексний характер, що передбачає обов'язкову участь й інших суб'єктів. Така комплексність невідворотно передбачатиме існування взаємозв'язків між учасниками та орієнтування на досягнення спільних ключових цілей. Названі фундаментальні властивості наштовхують на думку про доцільність і виправданість роботи саме системи Міноборони, і, відповідно, ініціювання появи в офіційному обігу категорії “система Міноборони”. Даний висновок має сформувати підґрунтя для подальшої розробки і впровадження дієвих правових механізмів, синхронного або послідовно упорядковано застосовуваних усіма учасниками. Це, у свою чергу, в перспективі має підвищити колективну й індивідуальну ефективності всіх суб'єктів системи, багаторазово відчутно посиливши вітчизняний оборонний потенціал.

Ініційована гармонізація має також позитивно відобразитися на інструментах публічного адміністрування, котрі, як зазначалося вище, є важливим обов'язковим доповненням державного управління. Зважаючи на його виняткову роль, у тому числі для суб'єктів сектору оборони, питання удосконалення засобів і способів виконання останніх залишатиметься одним із пріоритетних.

Для обґрунтування доцільності вжитку пропонованої категорії – “система Міноборони” – першочергово слід зосередити увагу на існуючих уявленнях про систему й розглянути поширені базові характеристики. Це має сприяти формуванню належного теоретико-методологічного підґрунтя й стати емпіричною основою для подальшої розробки відповідного поняття.

Зокрема, в провідних вітчизняних тлумачних словниках наведені такі варіації трактування поняття “система” й виділено його особливості: 1) порядок (устрій), зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним

зв'язком частин чого-небудь; 2) форма організації, будова елементів (державних, політичних, господарських одиниць, установ та ін.); 3) сукупність яких-небудь складових, одиниць, частин, об'єднаних за спільними ознаками та (або) призначенням; 4) спектр принципів, котрі складають основу вчення; 5) будова, структура, що формує єдність закономірно розташованих і функціонуючих частин [2, с. 203], [3, с. 1320], [62, с. 430-431]. Такі смислові характеристики стосовно цієї дефініції можна віднайти у доробках провідних вітчизняних науковців, таких як І. І. Коваленко [63, с. 11], Н. Ю. Мельничук [64, с. 109], С. В. Онишко [65, с. 64] й багатьох інших, що свідчить про спільність поглядів щодо зазначеного терміну.

Загалом же базові уніфіковані уявлення про систему зводяться до таких популярних її характеристик: 1) упорядкована сукупність тих чи інших елементів із наявністю взаємозв'язків між ними, що формують цілісну субстанцію. Сама така субстанція й кожен із її елементів можуть бути елементами іншої однієї чи декількох систем (різних рівнів і цільового спрямування), й виконувати однорідні та (або) альтернативні функції; 2) одна з форм організації й функціонування публічних інститутів і суб'єктів приватноправових відносин; 3) мережа одиниць, частин, складових консолідованих спільною метою. За аналогією до першого підпункту, вони одночасно можуть бути елементами й інших систем із різним функціональним навантаженням; 4) структура, будова одиниці, механізму, процесу тощо. У цьому контексті допускається й упорядкована побудова одного взятого компонента різної природи. Наявні загальні характеристики властиві різним типам систем і мають бути обов'язково враховані під час розробки самостійних авторських дефініцій.

Однак, у контексті особливостей пропонованої термінологічної одиниці додатково варто сфокусувати увагу на популярних підходах щодо розуміння систем тих чи інших державних органів. Зазначене позитивно відобразиться на подальшому формулюванні авторського бачення відповідного поняття, у тому числі й за рахунок врахування деяких смислових конструкцій. Це має істотне

значення в умовах визнаного наміру до стилістичного уодноманітнення опису офіційних дефініцій.

На думку Пашинського В. Й. систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення оборони України складають суб'єкти публічного управління, які за допомогою адміністративно-правових засобів, методів і процедур визначають та організовують реалізацію державної політики у сфері оборони, що охоплює всі сфери суспільного життя і направлена на підготовку до оборони держави, її збройного захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [171].

Н. М. Борисочева зауважує, що система органів виконавчої влади позиціонується в якості сукупності, у якій усі частини (окремі органи та їх структурні підрозділи) є взаємопов'язаними і водночас становлять самостійні підсистеми з власними особливостями структури, функцій, компетенції [66, с. 111, 113; 67]. Дослідниця також наводить різні критерії для класифікації суб'єктів репрезентованої у власному дослідженні системи (за походженням, змістом, порядком організації та діяльності, часом дії тощо) і називає окремі інституції [66, с. 113]. Х. І. Іваськевич, досліджуючи категорію “органи державного фінансового контролю бюджетних установ в Україні”, виділяє й формує управлінську ієрархію (систему) однойменних суб'єктів [68, с. 422; 69, с. 174-175]. С. В. Болдирєв і С. О. Шевченко, незалежно один від одного, представляють систему органів місцевого самоврядування в Україні із відповідними інститутами [70, с. 126-127, 128; 71], [72, с. 13-14]. Ю. О. Загуменна розкриває проблематику системи органів внутрішніх справ, перераховуючи й класифікуючи приналежних до неї суб'єктів [73, с. 376-377; 74]. Як бачимо, на теоретичному рівні питанням систем суб'єктів публічно-правових відносин присвячується належна увага. До того ж, з огляду на дати розглянутих публікацій, можна зробити висновок про існування інтересу до цих позицій у різні часові відрізки.

Необхідно відзначити, що в офіційному обігу також зустрічаються вирази (терміни) “система” у контексті багатьох державних органів. Левова частка таких класифікацій присвячена установам, які функціонують у рамках реалізації

спільного чи суміжних векторів управлінського впливу. Така закономірність має сенс, адже, з поміж-іншого, слушно й виправдано вести мову про спільність цілей у роботі інституцій.

Пашинським В. Й. запропоновано класифікацію суб'єктів адміністративно-правового забезпечення оборони України та розподілено їх на такі групи: 1) органи державної влади (*Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади*); 2) органи місцевого самоврядування; 3) консультативно-допоміжні органи (*Рада національної безпеки і оборони України, Військовий Кабінет Ради національної безпеки і оборони України, Колегія Міністерства оборони України, громадські ради*); 4) інститути громадянського суспільства [171].

Щодо прикладів нормативно-правового закріплення наведеного типу систем, то в Законі України “Про Національну гвардію України” зустрічається вираз “система Міністерства внутрішніх справ України” (частина перша статті 1, частина третя статті 10) із вказівкою про інституційну приналежність до неї однойменного військового формування з правоохоронними функціями [75]. У Законі України “Про Національну поліцію” оперують терміном “система поліції” (Розділ III), перераховуючи учасників й деталізуючи склад кожного з цієї системи [76]. Розділ II Закону України “Про прокуратуру” присвячений колу питань щодо системи прокуратури, яка функціонує в Україні [77]. Закон України “Про Державне бюро розслідувань” містить поняття “система Державного бюро розслідувань” (частина перша статті 9; частини перша-третя статті 14³), яке містить вказівку на типи структурних підрозділів цієї установи [78]. У Законі України “Про центральні органи виконавчої влади” зустрічається категорія “система центральних органів виконавчої влади”, до якої відносять міністерства України та інші ЦОВВ [79]. Можемо слушно зазначити, що представлені нормативні підходи матимуть місце й відносно багатьох інших суб'єктів публічно-правових відносин. У той же час вкотре підкреслюємо, що, здебільшого, йдеться про структурну приналежність до єдиної установи. У деяких випадках слушно вести мову про орієнтир на спільні загальні цілі,

інституційні взаємозв'язки, залежність результатів одного суб'єкта від результатів решти, а також інші фундаментальні атрибути системи, представлені нами вище.

Загалом же, порівняно з теоретико-методологічним рівнем, у цих випадках очікувано перераховано суб'єктів і (або) структурні підрозділи, які мають інституційні зв'язки між собою. Водночас, у різних таких аспектах можна чітко прослідкувати характеристики категорії “система”, які репрезентують і обґрунтовують їх доцільність провідні вітчизняні дослідники [63, с. 11], [64, с. 109], [65, с. 64]. Зазначене у повній мірі відповідає уявленням про систему, доводячи виправданість застосування вказаної категорії в нормативно-правових й інших офіційних актах.

Безпосередньо фокусуючи увагу на питанні ініційованого терміну “система Міноборони”, слід вказати, що цей вираз (термін) зустрічається в Кодексі цивільного захисту України (стаття 61) [80], законах України “Про поштовий зв'язок” (стаття 1) [81], “Про національну безпеку України” (стаття 17) [19], “Про Державну спеціальну службу транспорту” (преамбула, статті 1, 4, 11) [82] та низці підзаконних нормативно-правових актів. Існуюча юридична обмеженість також виступає на користь наведеної ідеї щодо розробки відповідної категорії. Оскільки сам її вираз має непоодинокі закріплення в юридичних джерелах, проте для його необхідного розуміння відсутнє офіційне тлумачення. Зазначене призводитиме до появи суперечностей і невизначеностей під час правотворчої діяльності й здійснення правозастосовних практик. До того ж, значна частка інших суб'єктів публічно-правових відносин є власну визнану систему з необхідним описом. Тому наша пропозиція не суперечитиме поточній парадигмі вітчизняного державотворення, а, навпаки, заповнить деякі виражені прогалини.

Беручи до уваги судження, об'єктивовані в популярних тлумачних словниках, ураховуючи погляди відомих дослідників, а також звертаючи увагу на підсумки національної правотворчості, запропонуємо своє бачення цього терміну. На нашу думку, система Міноборони, на теоретико-методологічному

рівні, являє собою мережу суб'єктів, а також організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) цього органу (у тому числі й тих складових, які належать до сфери управління Міністерства), які забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій установи, що пов'язані спільними прямими інституційними зв'язками зі вказаним центральним органом виконавчої влади й перебувають в організаційній і функціональній залежності із ним та компетенційно чи установчо орієнтовані на досягнення спільних цілей шляхом реалізації власної частини заходів. З представленого авторського бачення випливає, що зміст такої системи доцільно розкрити за допомогою таких характеристик: 1) мережа суб'єктів, у тому числі структурних підрозділів, котрі здійснюють управлінські й організаційні заходи задля досягнення колективної мети (виконання завдань і реалізації функцій Міноборони); 2) здійснення власної частини заходів є обов'язковою умовою для реалізації спільних цілей; 3) існування різних типів стійких управлінських та організаційних зв'язків із Міністерством; 4) наявність управлінської організаційної та функціональної залежності від аналізованого центрального органу виконавчої влади; 5) компетенційна або установча націленість на виконання завдань і функцій Міноборони. Тобто, мова йде про цілісну функціонуючу систему, що представлена відповідними взаємопов'язаними суб'єктами й орієнтована на виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства. Зважаючи на характер тих же завдань аналізованого центрального органу виконавчої влади й ураховуючи його місце в поточній управлінській ієрархії, не виправдано і недоцільно очікувати самостійного розв'язання всіх питань. Різноманітність таких позицій вимагає участі й деяких інституцій, предметно орієнтованих на певні аспекти.

Зазначене також виступає переконливим аргументом на користь формування самостійної понятійної одиниці “система Міноборони”. Нинішня управлінська модель і функціональне спрямування суб'єктів, безпосередньо направлених на оборонну сферу, дають мотивовані підстави розглядати її як одне ціле (яке вимагає чіткого розуміння), що діє в межах орієнтирів заданих Міністерством. Не координована або не достатньо налагоджена діяльність

відповідних інституцій призведе до зниження темпів роботи установ, організацій і підприємств, сформує та поглибить проблему недоцільної різновекторності, призводячи до розбалансування державної політики у цій сфері. Своєю чергою це позначиться на результатах заходів, погіршуючи очікувані показники від здійснення останньої.

Окрім теоретико-методологічного аспекту пропонується розробити й запропонувати дефініцію, прийнятну для офіційного використання. Таке бачення має бути орієнтованим на практичне підґрунтя й відображати зміст ініційованої дефініції як правової категорії. Вважаємо, що під “системою Міноборони” доцільно розуміти сукупність установ, організацій та організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об’єднань), котрі належать до сфери управління Міністерства. На наш погляд, висвітлене розуміння сформує базове уявлення про відповідну систему та не суперечитиме усталеним засадам і практикам національного державотворення.

При цьому важливою є проблематика визначення хоча б більшості суб’єктів представленої системи та окреслення їх адміністративно-правового становища. Це сформує чітке усвідомлення про наявність інституційних зв’язків між ними та Міноборони, а також підтвердить або спростує інші характеристики цієї системи, наведені нами вище.

Виходячи з підсумків аналізу нормативно-правового регулювання цієї сфери відносин (закони України “Про національну безпеку України” (Розділ IV “Сектор безпеки і оборони”) [19], “Про Збройні Сили України” (статті 4, 6, 9, 10) [83], “Про розвідку” (статті 5, 6, 9) [84], “Про Державну спеціальну службу транспорту” (статті 1, 4, 9, 11, 19, 22) [82], Положення про Міністерство оборони України (пункти 1, 2, 10) [57], Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, затвердженого наказом

Міністерства оборони України від 15 лютого 2024 р. № 120 [85], Перелік закладів охорони здоров'я в системі Міністерства оборони України, затверджений наказом Міністерства оборони України від 23 березня 2017 р. № 168 [86] тощо) представимо свій погляд на кількісний і видовий склади досліджуваної системи. Пропонується до нинішньої формації системи вказаного центрального органу включити коло суб'єктів різного функціонального спрямування: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування, що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління Міноборони. Схематично таку систему доцільно зобразити так (див схему):

Сформовано автором

Маємо зауважити, що такі позиції як “установи й організації, які забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства”, а також “суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери його управління” з-поміж іншого, вимагають ще конкретизації. Оскільки йдеться про

численну групу суб'єктів різнопрофільного спрямування, які задіяні в різних процесах. При чому кожен з їхнього числа відіграє вагому роль для належного систематичного функціонування всієї досліджуваної системи.

Усе це додатково аргументовано доводить тезу про розкриття суті питання у пропонований спосіб. Усвідомлення вказаних аспектів забезпечить змістовне розуміння специфіки аналізованої системи, сприятиме виявленню прогалин і суперечностей правового врегулювання їх функціонування.

Із огляду на вищевикладене, зосередимо предметну власну увагу на кожному зі згаданих представників системи Міноборони.

1. Апарат Міноборони. Відповідно до частини першої статті 11 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” [79], апаратом міністерства вважається організаційно поєднана сукупність структурних підрозділів і посад, котрі забезпечують діяльність міністра, а також практичне виконання покладених на міністерство завдань. У свою чергу, згідно з пунктом 2 Типового положення про самостійний структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України [87], вони виконують завдання із забезпечення формування та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони й військового будівництва в мирний час і особливий період, а також завдань та функцій, покладених на Міноборони. З огляду на те, що фактично йдеться про текстове дублювання завдань і функцій однойменного центрального органу виконавчої влади та структурну приналежність цих одиниць, можемо стверджувати, що саме вони здійснюють низку процедурних аспектів для втілення в життя відповідних заходів. У цьому випадку якраз слушно підкреслити виняткову роль інструментів публічного адміністрування, котрі гармонійно й обширно доповнюють форми і методи державного управління. Оскільки, низка організаційних, технічних й інших діяльностей прямо не передбачені нормами чинного законодавства. Водночас доцільність і своєчасність їх вжитку є допустимою й необхідною в рамках вирішення того чи іншого питання, що має критичне значення для роботи Міноборони.

Ця гіпотеза доводиться переліком так званих “основних завдань”

структурних підрозділів, котрі впливають із орієнтирів самого Міністерства. Зокрема, у пункті 6 Типового положення про самостійний структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України [87] йдеться про формування, забезпечення реалізації державної політики з питань національної безпеки у сфері компетенції певного підрозділу на основі постійного аналізу стану справ у мирний час та особливий період щодо: 1) організації в силах оборони заходів оборонного планування; 2) визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони. У той же час ні вказане положення, ні відомчі накази міністерства не містять вичерпного переліку основних і додаткових форм діяльності, що мають проводитися для виконання цих завдань. Для повноти реалізації відповідних кроків якраз і будуть застосовані різні типи механізмів публічного адміністрування.

Виняткове значення публічного адміністрування можна прослідкувати щодо заходів, які здійснюють структурні підрозділи в рамках реалізації своїх повноважень. Мовиться про таке коло аспектів: 1) організація виконання чинного законодавства і контроль за його реалізацією; 2) формування й реалізація державної політики у визначеній сфері; 3) розробка проєктів правових актів, їх погодження та супровід; 4) самостійна чи спільна (з іншими структурними підрозділами) підготовка інформаційних та аналітичних матеріалів; 5) перспективне і поточне планування діяльності; 6) організація виконання заходів повсякденної роботи; 7) забезпечення доступу до публічної інформації; 8) можливе залучення до реалізації інших функцій Міноборони. Всі ці кроки передбачають застосування інструментів публічного адміністрування в обов'язковому порядку. Деякі з їхнього числа (перспективне й поточне планування, організація виконання методів повсякденної роботи) взагалі суттєво залежатимуть від згаданих форм і методів санкціонованої діяльності.

Що ж до такого важливого елементу адміністративно-правового статусу апарату Міноборони як його права, то на них і звернемо увагу. Керуючись пунктом 8 Типового положення про структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України [87], узагальнено їх варто репрезентувати таким чином:

1) одержувати від інших суб'єктів системи Міноборони необхідну інформацію й документи, а також залучати відповідних фахівців; 2) ініціювати скликання нарад, створення комісій, робочих груп, безпосередньо проводити наукові конференції та семінари з підвідомчих питань; 3) представляти інтереси Міноборони за напрямом діяльності структурного підрозділу; 4) використовувати інформаційні електронні бази даних Міноборони, Генерального штабу, а також ДССТ; 5) розробляти положення, порядки, правила, інструкції, методичні рекомендації та інші документи з питань компетенції структурного підрозділу. Тобто йдеться про конкретні прийоми, спрямовані на виконання завдань і реалізацію функцій Міноборони на практиці. Вказане доводить приналежність апарату до самого міністерства, доводячи вище ініційовану тезу саме про наявність інституційних зв'язків й орієнтир на спільні загальні цілі.

2. Розвідувальний орган Міноборони. Частиною другою статті 5 Закону України “Про розвідку” [84] передбачено діяльність такого суб'єкта, як розвідувальний орган Міністерства оборони України. Цим суб'єктом є Головне управління розвідки Міністерства оборони України, яке виконує низку завдань за напрямками (у воєнній сфері, сферах оборони, військового будівництва, військово-технічній та кібербезпеки (частина перша статті 9) [84]), важливих для ефективного функціонування системоутворюючого центрального органу виконавчої влади.

Відповідно до частини першої статті 2 згаданого законодавчого акта [84], основними завданнями Головного управління розвідки Міністерства оборони України і розвідки загалом є: 1) своєчасне забезпечення споживачів розвідувальною інформацією; 2) сприяння реалізації національних інтересів України; 3) протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах. Безумовно, реалізація розвідувальних заходів для виконання перерахованих та інших завдань має істотне значення для ефективного функціонування й самого Міноборони. Не виникає сумніву, що законодавче позиціонування одного з представників системи розвідувальних

органів саме як такого, що функціонально орієнтований на запити цього центрального органу виконавчої влади, свідчить про його надважливу обов'язкову й роль. До прикладу, від своєчасного забезпечення споживачів розвідувальними відомостями напряду залежить характер багатьох векторів державної національної безпекової політики у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, а також стратегічних галузей промисловості. Адже зміст тих чи інших управлінських рішень Міністерства формуватиметься виходячи з даних, які отримані у рамках здійснення розвідувальної діяльності. Певні обставини можуть зумовити відповідне публічне реагування, об'єктивоване в правових актах.

Відповідно до Закону ключові функції системи розвідувальних органів:

- 1) добування, аналітичне опрацювання, оброблення і надання розвідувальної інформації її споживачам у встановленому порядку; 2) проведення заходів щодо сприяння реалізації національних інтересів України, забезпечення безпеки й участі в формуванні і реалізації державної політики у визначених законом сферах, зокрема стосовно посилення обороноздатності держави, економічного, а також науково-технічного розвитку; 3) виявлення та визначення ступеня складності загроз національній безпеці України, організація й безпосереднє виконання кроків із протидії цим й іншим супутнім деструктивним чинникам і процесам; 4) участь у забезпеченні безпеки закордонних дипломатичних установ України; 5) сприяння спеціально уповноваженому органу державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності здійсненню контррозвідувального забезпечення закордонних дипломатичних установ України, їх працівників та членів сімей останніх, а також охороні державної таємниці в цих установах; 6) участь у боротьбі з тероризмом, протидії розвідувально-підривній діяльності проти України, транснаціональній організованій злочинності й іншій злочинній діяльності, що становлять зовнішню загрозу національній безпеці України; 7) участь у заходах державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання; 8) інші функції, визначені чинним законодавством [84]. До того ж, варто зауважити, що окрім профільного

акта, функції Головного управління розвідки Міністерства оборони України з питань військово-технічного співробітництва визначаються й іншими актами чинного законодавства. Вказане зумовлено специфікою та важливістю наведеного вектору державної політики у представлений сфері відносин.

Із цього можна зробити висновок, що спектр функцій вказаного суб'єкта не обмежується центральним законодавчим документом. Відповідно, матиме місце динамізм щодо кількісного й видового спектра функцій відносно того чи іншого питання. У той же час, ідеться про окремі позиції, а не весь усталений функціональний діапазон Головного управління розвідки Міністерства оборони України.

У контексті окреслення адміністративно-правового статусу цього суб'єкта доцільно зупинитися на його повноваженнях. Це сформує чіткіше розуміння специфіки роботи органу, зокрема і як представника системи Міноборони. Так, до числа найважливіших процедурних повноважень установи доцільно віднести такі: 1) організація та проведення розвідувальних заходів; 2) створення структурних, у тому числі територіальних підрозділів, у межах загальної (граничної) чисельності, а також закладів і установ; 3) використання умовних найменувань; 4) відкриття і використання рахунків у національній та іноземній валютах в банках й інших фінансових установах; 5) використання співробітників під прикриттям; 6) утворення, реорганізація й ліквідація структури прикриття, використання та відчуження коштів, а також майна, набутих у результаті їх діяльності; 7) виготовлення й використання засобів прикриття; 8) здійснення конфіденційного співробітництва з особами; 9) контрольоване (під оперативним контролем) пересування осіб та/або контрольованого (під оперативним контролем) переміщення предметів через державний кордон України; 10) опитування осіб, у тому числі з використанням технічних засобів реєстрації реакцій людини; 11) використання на договірних засадах службових приміщень, транспортних засобів та іншого майна підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, а також за згодою окремих осіб, у тому числі на договірних засадах, належних їм жилих й нежилых приміщень, транспортних

засобів та іншого майна; 12) спеціальне оброблення інформації з відкритих джерел, інформаційних систем, обліків, реєстрів, баз даних; 13) вжиття заходів щодо технічного, криптографічного та інших видів захисту інформації, протидії технічним розвідкам; 14) створення і використання інформаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем та оперативних обліків для забезпечення розвідувальної діяльності; 15) створення, закупка, програмування, модернізація, пристосування і застосовування технічних засобів розвідки, озброєння, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, спеціальних технічних засобів; 16) залучення в установленому порядку інших суб'єктів розвідувального співтовариства до виконання розвідувальних завдань; 17) видача нормативно-правових та інших актів із діяльності розвідувальних органів, розробка, погодження та подача на розгляд у встановленому законодавством порядку проєктів законів, підзаконних актів із цих питань; 18) здійснення управління об'єктами державної власності, що належать до сфери їх управління; 19) інші повноваження, визначені законодавством. Тобто йдеться про численний спектр повноважень для виконання власних завдань, тим самим задовольняючи запити Міноборони.

Слід зауважити, що розвідувальний орган Міністерства оборони України є також елементом національної системи розвідувальних органів (частина перша статті 5), яка, в свою чергу, представляє один із компонентів розвідувального співтовариства (системи ієрархічно вищого рівня – автор) (частина друга статті 4) [84]. Тобто наочно прослідковуються обов'язкові особливості системи, про що йшлося в попередньому підрозділі. Більше того, саме Головне управління розвідки Міністерства оборони України є представником системи воєнної розвідки, що являє собою власну систему інститутів, покликаних забезпечувати практичну реалізацію всіх функцій. При чому, деякі з їх числа діють в обов'язковому порядку у цій мережі, інші – можуть залучатися за рішенням розвідувального органу Міністерства оборони України. Схематично таку систему можна представити в такий спосіб (*див рис*):

Сформовано автором на підставі частини другої статті 9, частини другої статті 4 Закону України “Про розвідку”

Як бачимо, йдеться про низку взаємопов’язаних і взаємозалежних систем, що функціонують для досягнення власних цілей. Успішна їх реалізація, своєю чергою, забезпечить досягнення намірів систем вищого рівня. Тобто без одних систем складно розраховувати на ефективне функціонування інших, або взагалі не можливо отримати очікуваних результатів. Зазначене також під певним кутом доводить позицію про доцільність і своєчасність представлення й обігу категорії “система Міноборони”.

3. До системи Мінобороони входять установи та організації (у тому числі ВЧ безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства. До такого переліку слушно включати одразу декілька груп суб’єктів, які так чи інакше мають істотне значення для виконання завдань і реалізації функцій Міноборони. Більше того, від підсумків роботи деяких цих інститутів буде залежати можливість здійснення певного заходу (-ів) в рамках діяльності вищезгаданого центрального органу виконавчої влади.

За наведеними організаційно-правовими формами юридичних осіб мова

підє про такі типи, як установи й організації. Щодо установ, то згідно з частиною третьою статті 83 Цивільного кодексу України [176], йдеться про організації, які створені однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею. Тобто мова не йде про діяльність щодо отримання прибутку для наступного його розподілу між учасника та інші суміжні аспекти. У цьому випадку слушно акцентувати увагу на різних інших родах й видах санкціонованих діяльностей, що мають за мету у тій чи іншій мірі сприяти роботі Міноборони. При цьому самому Міністерству, з огляду на його поточне правове становище і роль у системі координат державного управління, не властиво й не доцільно опікуватися такими питаннями. Це також обумовлено й їхньою специфікою, адже кожен із існуючих напрямів вимагає поглибленої, тривалої і предметної розробки на практиці.

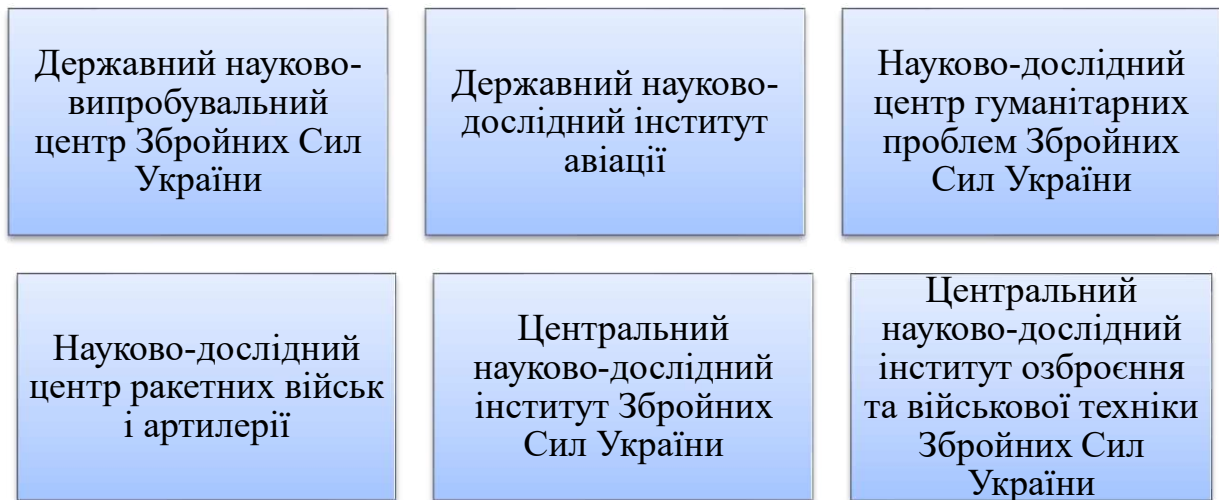
У зазначеному контексті виняткової уваги заслуговують освітні й науково-дослідні вектори, що мають неабияке значення для необхідного розвитку оборонної та воєнної сфер, а також забезпечення військового будівництва. Такі установи проваджуючи науково-технічну й (або) різні форми освітньої діяльності, у тому числі реалізуючи науковий інноваційний та/або методичний напрями роботи сприяють підвищенню ефективності функціонування самого Міноборони. З позиції науково-технічного аспекту вказане відбувається за рахунок здобуття і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, гуманітарних й інших аспектів. У результаті чого формуються науково-технічні (прикладні) результати, покликані вирішити ту чи іншу проблему в перерахованих вище сферах. Щодо освітньої діяльності, то йдеться про реалізацію однойменного процесу з метою розвитку особистості шляхом формування й застосування її компетентностей під час підготовки, перепідготовки, а також підвищення кваліфікації здобувачів освіти (курсантів, ад'юнктів та ін). Відповідно такі фахівці, обіймаючи посади в системі Міноборони, практично виконуватимуть більшість дій у рамках виконання завдань і реалізації функцій центрального органу виконавчої влади та інших інституцій. Фактично вони приводитимуть у дію більшість процесів, необхідних

для роботи пропонованої системи. Зазначене істотно підвищує ступінь важливості запитів до якості процесів підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів.

Самі ж заклади вищої військової освіти (як окремі види установ) й науково-дослідні установи проводять низку інших типів суміжних заходів (поглиблена взаємодія з відповідними представниками міжнародних організацій, іноземних держав, установ вітчизняного походження, громадськістю, грантова активність, різні форми інформаційної роботи тощо). У подальшому здобутки отриманих результатів закономірно використовуються для підвищення ефективності науково-технічної діяльності й освітніх траєкторій. Відповідно, це матиме суттєве позитивне значення для різних аспектів роботи самого Міністерства.

На сучасному етапі в Україні функціонує низка таких представників, виконуючи запити Міноборони та інших учасників безпекового й оборонного секторів. Серед вищих військових навчальних закладів пріоритетно орієнтованих на надання саме освітніх послуг, виділимо такі: 1) Національний університет оборони України; 2) Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного; 3) Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба; 4) Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова; 5) Інші військові навчальні заклади.

Щодо науково-дослідних установ доцільним, з огляду на статутну приналежність, убачається згадати такі (*див рис*):

Сформовано автором

Слід зауважити, що в Україні функціонують й інші освітні установи (у тому числі структурні підрозділи (інститути), які діють поза інституційною приналежністю до Міноборони. Проте деякі з спеціальностей і освітніх програм орієнтовані на підготовку фахівців для роботи у згаданих вище сферах відносин. Із числа таких представників доцільно згадати такі: 1) Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка; 2) Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Наступним важливим аспектом у питаннях належного функціонування Міноборони є його речове забезпечення. Безпосередні заходи за цим напрямом проводить Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України. Перебуваючи у підпорядкуванні Міністра оборони України та спрямовуючись і координуючись його заступником (згідно з розподілом повноважень) воно є органом військового управління із організації розвитку матеріального забезпечення ЗСУ.

Виходячи з цього, ключовими його завданнями є такі: 1) організація та здійснення заходів, націлених на розвиток, удосконалення та реформування

речового і продовольчого забезпечення особового складу ЗСУ; 2) організація та здійснення методичного забезпечення процесів, спрямованих на розвиток і удосконалення технічних засобів служби паливно-мастильних матеріалів ЗСУ; 3) організація та здійснення заходів, спрямованих на розвиток військової символіки і нагород Міноборони й ЗСУ, здійснення обліку бойових прапорів та військової символіки (пункт 6 Положення про Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України, затверджене наказом Міністерства оборони України від 2 листопада 2021 р. № 344 [90]). Тобто фокусування відбувається на процесах організації й власне здійснення різних векторів матеріального забезпечення, а також деяких супутніх питаннях.

Для виконання цих завдань аналізований орган військового управління здійснює низку повноважень (розробка й удосконалення норм продовольчого та речового забезпечень, формування технічних і якісних характеристик на предмети закупівлі за номенклатурою речового забезпечення, розробка норм витрат мастил, масел і спеціальних рідин та багато іншого) (пункт 7) та може реалізовувати низку прав (одержувати від відповідних суб'єктів документи й матеріали, ініціювати скликання нарад, утворювати робочі групи, проводити наукові конференції, за дорученням представляти інтереси Міноборони з підвідомчих питань тощо) (пункт 8) [90], покликаних логічно доповнити його адміністративно-правовий статус.

Вочевидь, ефективна державна політика з питань організації й самого матеріального забезпечення ЗСУ матиме значення для виконання частини завдань Міноборони. Усвідомлення потенціалу країни за цим вектором і перспектив його нарощування, а також ризикових факторів – стануть істотними перевагами при плануванні та реалізації управлінських заходів у виконанні аналізованого центрального органу виконавчої влади й деяких інших суб'єктів ініційованої системи.

Ще однією установою, пов'язаною з Міністерством і робота якої має для нього істотне значення, слід вважати Центральний орган кодифікації. Згідно з

абзацом дев'ятим пункту 2 Порядку кодифікації предметів постачання, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 18 грудня 2017 р. № 673 [91], він забезпечує реалізацію єдиної державної політики у сфері кодифікації, функціонування системи кодифікації ПП та є уповноваженим органом щодо співробітництва з органами кодифікації НАТО та національними бюро кодифікації країн – учасниць системи кодифікації НАТО. В умовах конституційного визнання й обрання курсу на набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору (частина п'ята статті 85, абзац другий статті 102, частина перша примітка 1 статті 116) [21] проблематика кодифікації ПП є вкрай важливою. Оскільки це забезпечить необхідну інтеграцію до технічних і технологічних процесів, уодноманітнюючи підходи у воєнній сфері, сферах оборони, військового будівництва, а також стратегічних галузях промисловості. Це має сприяти підвищенню ефективності управління номенклатурою ПП, синхронізувати системи логістики сил оборони України із системами іноземних держав, котрі оперують інструментарієм кодифікації НАТО тощо.

З огляду на специфіку його роботи, не вдаючись до детальної характеристики адміністративно-правового статусу, зауважимо, що завдання установи ідентичні завданням, визначним порядком кодифікації. Відповідно до пункту 4 згаданого вище порядку йдеться про призначення кожному ПП номенклатурного номера НАТО [91]. Тобто, орієнтир превалює на суто технічних аспектах функціонування Центрального органу кодифікації. Безумовно, вказане має значення для різних аспектів роботи Міноборони як вищого суб'єкта.

Стійка й активна та необхідна взаємодія Міністерства з багатьма установами, суб'єктами господарювання й організаціями зумовлює потребу в існуванні підрозділів, ключовою метою роботи яких є якраз комунікація одних із іншими. Таку роль виконують представництва державних замовників у сфері оборони, частина яких здійснює свою діяльність в інтересах Міністерства.

Відповідно до пункту 8 Положення про представництва державних

замовників у сфері оборони на підприємствах, в установах і організаціях, затвердженого постановою КМУ від 21 жовтня 2009 р. № 1107, ключовими завданнями однойменних суб'єктів є: 1) контроль якості товарів оборонного призначення на всіх стадіях їх обігу; 2) приймання від підприємств товарів оборонного призначення і контроль за виконанням умов постачання цієї продукції споживачам; 3) контроль за підготовкою підприємств до виконання визначених їм мобілізаційних завдань на особливий період та за виконанням довгострокових і річних програм мобілізаційної підготовки; 4) участь у розробленні та організації виконання суб'єктами господарювання заходів із забезпечення режиму секретності і технічного захисту інформації. Вони фактично виконують роль інституцій, покликаних забезпечити отримання товарів належної якості оборонного призначення [92]. Для реалізації таких намірів вони наділені функціями й правами, що впливають із наведених завдань і покликані забезпечити практичне досягнення поставлених цілей за всіма підвідомчими напрямками.

В умовах дії правового режиму воєнного стану та прийняття рішення про мобілізацію особливу актуальності набуває проблематика роботи уповноважених щодо зазначеного питання суб'єктів. У цьому аспекті йдеться про Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, які наділені статусом органу військового управління, що забезпечує виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації (пункт 1 Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затвердженого постановою КМУ від 23 лютого 2022 р. № 154 [93]). Координуючись і спрямовуючись Міноборони, зазначений суб'єкт реалізує заходи, покликані забезпечувати досягнення представлених цілей і розкритих у завданнях установи (виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, здійснення контролю за веденням військового обліку, адміністрування і ведення Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів тощо). Для цього вони наділені повноваженнями (участь разом з відповідними органами

управління у сфері освіти в повсякденному керівництві допризовною підготовкою, взаємодія із місцевими держадміністраціями з питань залучення громадян на військову службу, оформлення та видача військово-облікових документів, здійснення дій із оповіщення та призову громадян тощо (пункт 9), правами (у період проведення мобілізації (крім цільової) реалізації заходів з перевірки військово-облікових документів громадян чоловічої статі віком від 18 до 60 р. (пункт 9¹) тощо (абзац третій пункту 9¹) й обов'язками (надсилання під час мобілізації вимог про виконання обов'язку, звернення до суду із позовною заявою про застосування тимчасового обмеження у праві керування транспортним засобом за відповідних підстав та ін. (пункт 15) [93].

Будучи інституційно приналежним до Міноборони вказаний суб'єкт реалізує заходи, що мають істотне значення для вказаного центрального органу виконавчої влади. До прикладу, лише розуміння кількісного мобілізаційного ресурсу істотно вплине на низку критичних питань продовольчого й речового спрямувань під час формування й реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері та сфері оборони [1]. Оскільки за цей вектор (керівництво військовим обліком [1]) відповідальними є саме Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки [93], то слушним є їх позиціонування суб'єктами системи Міноборони.

Чинним законодавством передбачається існування й функціонування інших установ інституційно приналежних до Міноборони. Кожен із них робить свій внесок в реалізацію державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва та розвиток стратегічних галузей промисловості.

Зазначене вкотре доводить слушність думки про доцільність обігу категорії “система Міноборони”, ураховуючи вищенаведені й обґрунтовані переваги останньої. Окремо підкреслюється й доводиться важлива роль установ у питаннях сприяння забезпечення ефективного функціонування вказаного центрального органу виконавчої влади.

Щодо організацій, то йдеться про ту численну групу суб'єктів, які

відповідно до своїх організаційно-правових властивостей, відстоюють інтереси Міноборони, здійснюють громадський контроль за його роботою тощо. Цими і рештою санкціонованих заходів вони у свої способи сприяють реалізації деяких функцій центрального органу виконавчої влади. У контексті контролю за роботою Міністерства, слушно вести мову також про виявлення різних недоліків й інших прогалин різного походження, усунення яких має сприяти підвищенню ефективності об'єкта уваги.

Типовим прикладом вказаної організації можна вважати Громадську Раду при Міністерстві оборони України. Згідно з пунктом 1 Розділу I “Загальні засади” Положення про Громадську Раду при Міністерстві оборони України, схваленого Рішенням Громадської Ради при Міністерстві оборони України від 22 липня 2020 р. протокол № 2 та затвердженого Міністром оборони України від 19 листопада 2020 р., вона є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості в формуванні й реалізації державної політики у військовій сфері. Самим положенням, затвердженим Міністром оборони України, визнається дійсна роль цієї організації у питаннях впливу на політику центрального органу виконавчої влади. Це, на наш погляд, доводить позицію про виправданість включення такої форми юридичної особи, як організації, до системи Міноборони.

Зазначене відповідає суті ключових завдань, які ставляться перед Громадською Радою при Міністерстві оборони України. Відповідно до згаданого документа йдеться про такі позиції: 1) сприяння у реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; 2) сприяння врахуванню Міністерством громадської думки під час формування й реалізації державної політики у військовій сфері; 3) залучення представників заінтересованих осіб до проведення консультацій із громадськістю та моніторингу результатів формування й реалізації державної політики у підвідомчій сфері; 4) проведення громадського моніторингу роботи Міноборони; 5) здійснення підготовки експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів із питань формування й реалізації державної політики у

військовій сфері. Вказане свідчить не лише про його реальний вплив на роботу Міністерства, а й акцентує увагу на його значимості в сучасних умовах. Тому ці й інші статутно орієнтовані організації становлять важливий, активно функціонуючий елемент системи Міністерства.

Також у безпосередньому підпорядкуванні Міноборони є значна кількість ВЧ. Зазначене врегульовано Типовим положенням про орган військового управління, військову частину, заклад, установу, безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони України, затвердженим наказом Міністерства оборони України 15 квітня 2019 р. № 177 [94]. Документ передбачає можливість безпосереднього підпорядкування ВЧ (пункт 1) саме досліджуваному центральному органу виконавчої влади. У більшості випадків управлінська модель в секторі оборони передбачає керівну приналежність до ЗСУ (як системи нижчого рівня), проте деякі військові частини знаходяться у сфері прямого впливу міністерства.

Наказом Міністерства оборони України “Про затвердження Переліку військових частин, установ, організацій і підприємств Міністерства оборони України, дислокованих (які дислокувалися) у зонах безумовного (обов’язкового) та гарантованого добровільного відселення” від 8 вересня 1997 р. № 322 визначено перелік таких частин [95]. Зазначені суб’єкти, будучи у прямому підпорядкуванні, забезпечують виконання певних завдань і реалізацію функцій Міноборони.

Необхідним, на наш погляд, є дослідження правового визначення поняття “військова частина”. Так, абзацом другим пункту 2 Положення про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил, затверджених постановою КМУ від 28 грудня 2000 р. № 1919, визначено, що ВЧ – це військова частина, заклад, установа, організація, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету і входять до складу Збройних Сил [96]. Дещо ширшим, цікавим також є правотворчий підхід СБУ у питанні трактування змісту й суті ВЧ. Згідно зі “Змінами до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю”, затвердженими наказом СБУ від 23 липня 2015 р. № 472 [97], йдеться про типові

організаційні одиниці, що утримуються на окремому штаті і призначаються для виконання визначених завдань самостійно або у складі організаційної структури вищого рівня. Попри нормативно визначену приналежність до мережі ЗСУ, деякі з їх числа підпорядковуються Міноборони (див наказ вище). На практиці, як вказує В. В. Сокурєнко, вони утворюються на основі директиви (наказу) вищого штабу (командира, командувача) і виконують завдання й функції, продиктовані специфікою органу вищого рівня [98, с. 27; 99, с. 7-8]. Виходячи з розуміння особливостей цих одиниць, припускаємо, що йдеться про прикладні аспекти реалізації векторів Міністерства. При цьому найоптимальнішим способом їх реалізації є якраз відповідна систематична діяльність мережі ВЧ.

4. До системи Мінобороони входять ЗСУ (у тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ). Абзацом першим статті 1 Закону України “Про Збройні Сили України” визначено, що йдеться про військове формування, на яке, відповідно до Основного закону [21], покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [83]. Вказане передбачає різні форми і методи стримування збройної агресії проти Української держави та власне саму відсіч їй. Також мовиться про охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України за певних обставин. Окрім цього, у законодавчо визначених випадках, йдеться про кроки, націлені на боротьбу з тероризмом. Такий суб’єкт, маючи власну систему і, відповідно, розгалужену структуру, перебуває у підпорядкуванні Міноборони, як центрального органу виконавчої влади й військового управління (абзац третій пункту 1 Положення про Міністерство оборони України) [57]. Відповідно щодо них міністерство реалізує такі повноваження: 1) здійснює військово-політичне та адміністративне управління; 2) реалізує політику держави у ЗСУ, розробляє принципи їх будівництва, визначає напрями розвитку і підготовки їх у мирний та воєнний час; 3) забезпечує життєдіяльність ЗСУ, їх функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність, підготовку до виконання покладених на них завдань тощо; 4) проводить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність з

метою забезпечення виконання завдань, які покладені на ЗСУ; 5) взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями, контролює дотримання законодавства у ЗСУ; 6) розглядає звернення, здійснює прийом громадян з питань, що належать до компетенції Міноборони; 7) здійснює в межах своєї компетенції міжнародне співробітництво з відповідних питань; 8) реалізує інші повноваження, передбачені законом (стаття 10 Закону України “Про Збройні Сили України”) [83]. За перерахованими й іншими санкціонованими векторами здійснюється вплив Міністерства на ЗСУ. Це також наочно підтверджує міркування про наявність зв’язків між ними, що відповідає згаданій вище концепції категорії “система”.

Як зазначалося вище, Збройні Сили України мають розгалужену структуру, яка включає й похідні елементи, на кшталт видів Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил, Генерального штабу ЗСУ тощо. Загальне ж її бачення представлене у статті 3 Закону України “Про Збройні Сили України” [83] (див Додаток А).

Як і для деяких інших вищерозглянутих суб’єктів (апарат Міноборони, Головне управління розвідки Міністерства оборони України та ін.) типовим є застосування системного підходу для організаційної побудови й розмежування сфер впливу інституцій. Обраний варіант забезпечує оптимальний розподіл навантаження й раціональну концентрацію людських і матеріально-технічних ресурсів, сприяє розвитку фахівців щодо того чи іншого вузького напрямку, забезпечуючи ефективне виконання поставлених завдань. Безперечно, вказане виступає одним з істотних аргументів на користь введення в офіційний обіг (із відповідним єдиним трактуванням) дефініції “система Міноборони”.

З приводу ВСП, то згідно з однойменним законодавчим актом [100], йдеться про спеціальне правоохоронне формування у складі ЗСУ, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ в місцях дислокації ВЧ, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях. Також мова йде про запобігання кримінальним та іншим

правопорушенням у ЗСУ, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників ЗСУ, а також для захисту майна ЗСУ від розкрадання та інших протиправних посягань, і так само для участі у протидії диверсійним проявам й терористичним актам на військових об'єктах (стаття 1 Закону України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України") [100]. Фактично її роль зводиться до постійної підтримки належного стану правопорядку й військової дисципліни серед військовослужбовців у підрозділах ЗСУ, на вулицях і громадських місцях, запобіганні та протидії різним проявам делінквентної поведінки серед цих осіб. Можна вважати, що у такі способи опосередковано забезпечується ефективне функціонування ЗСУ щодо аспектів, тим самим підтримуючи необхідний моральний стан серед деяких груп складових ЗСУ.

У відповідності до наведених цілей роботи правоохоронного формування, визначені його завдання (виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, розшук осіб, які самовільно залишили ВЧ, запобігання вчиненню і припинення протиправних діянь, захист майна тощо (стаття 3) [100]). Беручи до уваги типологію й специфіку всіх завдань ВСП, визначені права (перевіряти документи, затримати і тримати військовослужбовців ЗСУ, котрі підозрюються у скоєнні правопорушень та (або) вчинили дії, що створюють реальну загрозу для оточуючих чи котрі виявили непокору законній вимозі співробітника цього органу, проводити особистий огляд або обшук затриманих осіб за певних підстав тощо (стаття 7) [100]) і функції (попереджувати, виявляти, припиняти правопорушення, припиняти адміністративні проступки, з'ясовувати причини та умови, що сприяють скоєнню таких діянь, брати участь у проведенні профілактичної роботи та ін. (стаття 8) [100]).

Варто зазначити, що загальне керівництво цим суб'єктом здійснює Міністр оборони України через начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України (стаття 5) [100]. Такий нормативний підхід свідчить про наявність зв'язків із Міноборони й, відповідно, дає підстави розглядати її в якості

елементу ініційованої системи.

Попри те, що безпосереднє керівництво ВСП здійснюється його Головним управлінням, зони діяльності всіх управлінь і підрозділів, а також їх чисельний склад і дислокація визначаються Міністром оборони України (стаття 5) [100]. Зазначене є одним із проявів загального керівництва і практично доводить важливу роль саме центрального органу виконавчої влади щодо аналізованої інституції.

Доцільно відмітити, що й ВСП має власну систему з відповідною структурою. Згідно зі статтею 5 Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” вона має такий вигляд: 1) органи управління (Головне управління Служби правопорядку ЗСУ, Центральне управління Служби правопорядку по місту Києву і Київській області та територіальних управлінь Служби правопорядку, зональні відділи (відділення) Служби правопорядку); 2) підрозділи Служби правопорядку (охорони військових об’єктів, патрульно-постової служби, безпеки дорожнього руху, спеціального призначення); 3) Навчальний центр Служби правопорядку [100]. Відповідно до своєї компетенції зазначені суб’єкти функціонально забезпечують фактичну роботу ВСП як цілісної збалансованої системи.

5. До системи Мінобороони також належить ДССТ. Згідно зі статтею 1 профільного закону [82], вказаний суб’єкт репрезентується у статусі спеціалізованого військового формування, котре входить до системи Мінобороони і призначене для забезпечення стійкого функціонування транспорту у мирний час та особливий період. Як бачимо, у цьому випадку законодавець безпосередньо включає такий орган до відповідної системи. Попри те, що офіційно визнається існування й функціонування вказаної системи (про що йшлося вище) у цьому випадку представлена одиниця законодавчо розцінюється її елементом.

Основними завданнями цієї установи є: 1) технічне прикриття, відбудова, встановлення загороджень на об’єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності ЗСУ й інших військових формувань,

утворених відповідно до законодавства; 2) будівництво, ремонт і підвищення строку експлуатації й пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи; 3) відбудова транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф; 4) охорона об'єктів національної транспортної системи України; 5) виконання інших завдань, пов'язаних із участю в обороні держави та забезпеченням ефективного функціонування національної транспортної системи України (стаття 1 Закону України “Про Державну спеціальну службу транспорту”) [82]. Тобто, йдеться про спектр питань транспортного спрямування, націлених на забезпечення однойменних потреб і запитів Міноборони. З огляду на специфіку оборонної сфери та потреби ефективного державного управління, у тому числі публічного адміністрування, транспортним потенціалом належна діяльність цієї інституції є вкрай важливою. До того ж, виправданим є підхід правотворця щодо її системної приналежності до Міноборони (абзац третій пункту 1) [1], ураховуючи дійсну знаковість логістичної й транспортної складових.

Водночас, необхідно усвідомлювати, що саме управління ДССТ і контроль за її діяльністю здійснюється КМУ (стаття 8) [82]. Натомість Міноборони виконує функцію уповноваженого органу з питань координації діяльності аналізованої установи (стаття 9) [82]. У цьому виявляється одна з істотних характерних специфік організації роботи вказаного органу.

Щодо функціонального навантаження органу, то воно, закономірно, обумовлене завданнями установи. При чому, заслуговує увагу градація й види функцій, а саме розмежування на мирний час (організація, планування й проведення відповідних робіт, виконання планових робіт, усунення наслідків катастроф, аварій інших ситуацій техногенного, природного та екологічного характеру на транспортних комунікаціях тощо) і особливий період (технічне прикриття, відновлення та встановлення загороджень на найважливіших об'єктах, розмінування вибухонебезпечних предметів на об'єктах національної транспортної системи, підвищення пропускної спроможності діючих та

будівництво нових доріг й решти типів сполучень та ін.) (стаття 2) [82]. Тому залежно від мирного часу чи особливого періоду мають значення кількість і види функцій представленого суб'єкта.

За традицією сфокусуємо увагу й на питаннях структури ДССТ. Стаття 4 Закону України “Про Державну спеціальну службу транспорту” [82] містить таке її розуміння (див рис):

Сформовано автором на основі статті 4 Закону України “Про Державну спеціальну службу транспорту”

6. До системи Мінобороони також входять суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління Міноборони. Для виконання оборонних запитів Міністерства й власне потреб інших представників сил оборони в Україні стійко функціонує низка підприємств. На відміну від окремих профільних установ, як до прикладу Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України чи представництва державних замовників у сфері оборони, котрі виконуючи адміністративну роботу, умовно є комунікаційними майданчиками між Міністерством і суб'єктами господарювання, йдеться про інший тип діяльності. Виходячи з змісту норм цивільного законодавства, мова йде про питання безпосереднього виробництва товарів і надання послуг [89], необхідних для

задоволення наявних та перспективних оборонних потреб, національної безпеки у воєнній сфері, військового будівництва тощо. Тобто представники вказаної категорії суб'єктів фактично здійснюють виготовлення нових і, по функціональній, у тому числі технологічній, можливості модернізують необхідні існуючі об'єкти, що складають матеріальну основу для діяльності сектору оборони. Від результатів їхньої роботи залежить технічний стан комплектуючих елементів (вузлів) й, відповідно, оборонна здатність певних складників на практиці.

Відповідно до Переліку суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, який є додатком до Положення про функціональну підсистему запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях Міністерства оборони України єдиної державної системи цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства оборони України від 8 травня 2019 р. № 220 [101], до сфери відання Міноборони віднесено понад 80 підприємств (“Львівський військовий лісокомбінат”, “Київський військовий деревообробний завод”, “Центральний проектний інститут”, “Конверсенергопром”, “Укрвійськбуд”, “Харківський завод залізобетонних виробів”, “703 металообробний завод котельного обладнання”, “Аеропорт “Львів-2” тощо), кожне з яких, за власною статутною діяльністю, задовольняє певні оборонні запити.

Окрім такого переліку, суттєвий інтерес складає робота ДОТ, яке має статус державного підприємства, але здійснює нетипову, порівняно з іншими цими суб'єктами, діяльність. Ідеться про організацію й безпосереднє здійснення державних закупівель, а також укладення договорів (контрактів) на закупівлю робіт, товарів і послуг оборонного призначення [49], [103, с. 2]. Водночас, декларованою метою цього підприємства уточнено цілі його діяльності в сучасних умовах. Так, згідно з підпунктом 2.1 пункту 2 Статуту державного підприємства Міністерства оборони України “Державний оператор тилу”, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 6 лютого 2024 р.

№ 87, йдеться про формування інтегрованої системи закупівель в Міноборони, забезпечення життєвого циклу продукції оборонного призначення, укладення компенсаційних (офсетних) угод, визначення етапності виконання договорів (контрактів) із забезпечення продукцією оборонного призначення, здійснення закупівель товарів, робіт і послуг, зокрема державних оборонних закупівель, для гарантованого забезпечення потреб Міністерства та ЗСУ, у тому числі, в якості служби державного замовника у сфері оборони, реалізації й забезпечення виконання державних цільових оборонних програм, а також одержання прибутку від власної статутної діяльності [103, с. 2-3]. Тобто, на вказане підприємство статутно покладаються зобов'язання оптимального й збалансованого матеріального і технічного забезпечень Міноборони та ЗСУ майном, так званого “тилового” призначення. Питання ж щодо забезпечення сектору оборони озброєнням і боєприпасами покладаються на іншого суб'єкта.

У свою чергу, згадані аспекти (озброєння й боєприпаси) у цьому ракурсі є прерогативою АОЗ [104], [105], яка також наділена статусом державного підприємства [106]. У загальних обрисах, її завдання сутнісно подібні до орієнтирів ДОТ із принциповою відмінністю стосовно типів забезпечення потреб Міноборони й ЗСУ. Можна зауважити, що суб'єкти господарювання систематично проводять подібну діяльність, вирішуючи проблеми забезпечення виконання запитів згаданих вище суб'єктів.

Загалом же, викладене дає мотивовані підстави розглядати суб'єкти господарювання (їх об'єднання) важливими елементами системи Міноборони. Така гіпотеза доводиться їх приналежністю до сфери управління вказаного центрального органу виконавчої влади, а також специфічною і важливою роллю для роботи Міністерства.

На наше переконання, висвітлене бачення перспективного суб'єктного складу системи Міноборони формує мотивовані й аргументовані підстави для включення їх до відповідної структури. Зазначене пояснюється відповідністю базовим властивостям системи [63, с. 11], [64, с. 109], [65, с. 64], не суперечить усталеним практикам державотворення та сприяє усуненню низки хронічних

критичних прогалин і суперечностей. Обраний шлях має істотно посилити потенціал всього сектору оборони, забезпечуючи підвищення ефективності багатьох механізмів реагування й протидії викликам, загрозам і ризикам.

Для забезпечення змістовного висвітлення доцільності й своєчасності ініційованих думок щодо вирішення представленої проблематики пропонується схематично представити розширене бачення системи Міноборони (див Додаток Б). Вбачаємо, це додатково виступатиме на користь об'єктивізації таких намірів шляхом розробки нового і корегування існуючого нормативно-правового забезпечення предметної сфери.

Загалом же, характер державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони, військового будівництва, а віднедавна і розвитку стратегічних галузей промисловості, дає мотивовані й аргументовані підстави для функціонування саме цілісної системи Міноборони. Кількість і специфіка напрямів санкціонованого впливу й власне сфер діяльності, а також їх виняткова важливість, безальтернативно передбачає участь значної кількості суб'єктів. При чому, з огляду на поточне становище Міністерства у сучасній управлінській системі координат, предметна концентрація щодо всіх, навіть фундаментальних векторів, є неможливою та суперечитиме визнаним засадам державного будівництва. За цих умов оптимальним шляхом убачається спільна робота значної кількості учасників, сконцентрованих на досягненні головної колективної цілі шляхом здійснення своєї частини повноважень. Перевага застосування системного підходу полягатиме і в орієнтирі на вироблення єдиних, у тому числі процедурних кроків, узгодження порядків і темпів реалізації деяких із їхнього числа, необхідного посилення інституційних зв'язків тощо. У кінцевому підсумку це має істотно посилити потенціал сектору оборони, що вкрай важливо в умовах повномасштабного вторгнення.

Отже, представлені авторські бачення поняття “система Міноборони” змістовно висвітлюють його суть та формують уявлення про значимість цієї категорії з позиції доцільності введення прикладної версії в офіційний обіг. Ініційована видова й кількісна численність такої мережі відповідає базовим

характеристикам системного підходу та не суперечить вітчизняними правотворчим практикам, доводячи тезу про необхідність їх функціонування як цілісної і збалансованої субстанції.

Висновки до розділу 1

1. Системне ефективне забезпечення національної безпеки України є одним із фундаментальних питань з погляду захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави. Роль цієї проблеми істотно посилилась в умовах повномасштабного вторгнення й, відповідно, появи нових надскладних викликів, загроз та ризиків для країни. З огляду на відомі прогнози та заходи з боку держави і міжнародних партнерів варто очікувати на подальші проблеми відповідного походження.

Базова категорія “безпека” часто й активно використовується у різних галузях наук. Її фундаментальні характеристики покладені в основу таких знакових офіційних термінологічних одиниць, як “національна безпека” і “національна безпека України”. Інша частина характеристик цих понять демонструє орієнтир на забезпечення найважливіших національних інтересів України, які корелюються із відповідними конституційними засадами. Зважаючи на властивості категорії “національна безпека України” своєчасним і перспективним убачається її позиціонування як системного підходу. На користь цієї гіпотези виступають деякі нормативні конструкції, судження авторитетних дослідників та відповідний успішний досвід інших країн.

2. Публічне адміністрування, гармонійно доповнюючи державне управління, практично реалізується у різних сферах санкціонованого впливу. Виняткове значення воно має для оборонного напрямку, ураховуючи характер управлінської діяльності в цій сфері. На додаток до цього слід враховувати кількість і виключну важливість векторів керівного санкціонованого впливу.

Ключовою інституцією, що постійно, активно й систематично проводить організаційні заходи, є Міноборони. Зважаючи на діапазон і власне ураховуючи особливості його повноважень та маючи уявлення про структуру апарату вказаного центрального органу виконавчої влади, інструменти публічного адміністрування можна розцінювати як організаційно-правову основу для його функціонування. На практиці без їхнього вжитку фактично неможливо

ефективно реалізувати більшість правових форм державного управління. Відповідно їх відсутність унеможливить роботу аналізованої установи, негативно позначаючись на результатах діяльності інших учасників сектору оборони (підпорядкованих і тих, на які здійснюються інші форми чинного суверенного впливу).

3. Характер державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони, а також військового будівництва нашо́вхує на думку про доцільність і своєчасність повноцінного функціонування саме системи Міноборони (шляхом офіційного визнання однойменної категорії, правового закріплення й організаційної деталізації низки похідних і супутніх аспектів). Нинішній підхід відчутно послаблює потенціал суб'єктів сектору оборони, формуючи підґрунтя для появи й посилення нових загроз і ризиків для країни. У подальшому така динаміка може спонукати до стрімкого розвитку інших деструктивних явищ та тенденцій у державі.

До того ж, численність і специфіка напрямів санкціонованого впливу й власне сфер діяльності, а також їх виняткова важливість, безальтернативно передбачає участь значної кількості різнопрофільних груп суб'єктів. Предметна концентрація лише Міністерства навіть щодо фундаментальних векторів суперечитиме визнаним засадам державного будівництва та фактично унеможливить досягнення бажаних результатів.

Представлені й обґрунтовані персональні погляди на зміст дефініції “система Міноборони” формують розуміння про її безспірну значимість у нинішніх умовах. Версія, призначена для нормативного вжитку, дає підстави сформулювати критерії для усвідомлення логіки утворення суб'єктного складу цієї системи. Ініційована видова й кількісна чисельність такої мережі (апарат, розвідувальний орган Міноборони, установи й організації (у тому ВЧ), ЗСУ (зокрема й ВСП), ДССТ, суб'єкти господарювання (їх об'єднання)) відповідає базовим характеристикам системного підходу та не суперечить вітчизняним правотворчим практикам, доводячи напрацьовану думку про необхідність їхнього функціонування як цілісної і збалансованої субстанції.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНОГО СУБ'ЄКТА СФЕРИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

2.1. Завдання, функції та повноваження Міністерства оборони України у сфері оборони

Дослідження адміністративно-правового статусу будь-якого учасника суспільних відносин першочергово передбачає висвітлення його базових складових. Усвідомлення таких позицій сформує фундаментальне бачення його ролі в існуючій управлінській вертикалі, забезпечивши підґрунтя для розуміння закономірностей компетенційного й решти блоків. Це матиме значення під час висвітлення проблемних питань такого становища на предмет кореляції потенційних повноважень, прав і обов'язків з усталеними функціональними орієнтирами установи. Відповідно належне розкриття такого питання матиме вагоме пізнавальне значення для ефективного вирішення завдань дисертаційної роботи.

У контексті поточного статусу Міноборони наведена авторська гіпотеза також виправдовує свою ціннісність, що продиктовано власне природою центрального органу виконавчої влади в сучасній парадигмі. Як і для більшості таких суб'єктів, системоутворююче місце відведено завданням, функціям, а також повноваженням установи, які мають вирішальне значення в такому аспекті.

Із огляду на це, пропонується сфокусувати власну увагу щодо всіх трьох елементів, змістовно охарактеризувавши кожного з них. Такі проміжні висновки обов'язково будуть враховані під час аналізу наступних компонентів адміністративно-правового статусу установи і, як зазначалось вище, матимуть виключне значення для заключного розділу наукового доробку.

Щодо завдань, то для забезпечення повноти і всебічності дослідження,

попередньо розглянемо поширені думки про сутність згаданої категорії. У деяких відомих тлумачних словниках можна віднайти такі трактування предметного терміну: 1) наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т.ін., 2) мета, до якої прагнуть; 3) те, що хочуть здійснити [2, с. 40], [3, с. 378]; 4) одиниця роботи обчислювальної системи, що являє собою послідовність керівних операторів [3, с. 378]. Виходячи з цього, можемо слушно припустити, що мова йде про зміст діяльності, котру необхідно здійснити для досягнення бажаних цілей. У контексті санкціонованої управлінської діяльності, безумовно, варто усвідомлювати легітиміцію таких намірів більшою частиною суспільства. Орієнтири, що відображають ідею конкретної мети та визначають характер і кількість інших елементів статусу, насамперед функцій і повноважень, якраз визначаються завданнями відповідного суб'єкта.

Щодо міністерств, як важливих представників наявної керівної вертикалі, А. Ю. Олійник наголошує, що основним завданням є забезпечення реалізації державної політики у визначеній сфері діяльності [107, с. 27]. Частиною першою статті 7 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” до основних завдань міністерств віднесено такі позиції: 1) забезпечення нормативно-правового регулювання; 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку; 3) інформування та надання роз’яснень щодо здійснення державної політики; 4) узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій із його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів ПУ, КМУ на розгляд ПУ та КМУ; 4¹) забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні; 5) здійснення інших завдань, визначених законами України [79]. Однак і думка А. Ю. Олійника [107, с. 27], і законодавчий підхід [79] носять загальний характер. Фактично такі завдання лежать в основі будь-яких персоніфікованих настанов (закріплених за конкретним міністерством – автор.), будучи обов’язковими до виконання їх посадовими (службовими) особами. Зазначене впливає з конституційних основ реалізації виконавчої влади, які передбачають необхідність неухильної реалізації

цих завдань щодо всіх підвідомчих напрямів впливу.

Діхтієвський П. В., Кривенко О. В., Пашинський В.Й. звертають увагу, що Міноборони відіграє провідну роль серед центральних органів виконавчої влади у забезпеченні оборони, а також є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва в мирний час та особливий період [170].

Щодо так званого галузевого спрямування, тобто завдань, виконання яких є виключною прерогативою аналізованої інституції, то згідно з пунктом 3 Положення про Міністерство оборони України [57], йдеться про такі об'єктивовані настанови: 1) забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період стосовно: а) організації в силах оборони заходів оборонного планування; б) визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони; 2) здійснення військово-політичного й адміністративного керівництва ЗСУ; 3) забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національного спротиву; 4) координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони; 5) забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, реалізації державної політики з оборонних питань, що пов'язані з використанням повітряного простору України та захистом суверенітету держави; 6) координація діяльності ДССТ для забезпечення стійкого функціонування транспорту у мирний час та в особливий період [57]. Попередньо оцінюючи зміст наведених позицій та порівнюючи з завданнями решти міністерств, знаходимо підтвердження в думці про виключний вплив однойменної установи. Безумовно, деякі питання під егідою наведених завдань становлять сферу регулювання підпорядкованих Міноборони суб'єктів (розвідувальний орган Міноборони, ЗСУ, ВСП, ДССТ та ін.), однак йдеться про вузьку спеціалізацію і критичні оборонні напрями. Їх самостійна реалізація – виключна необхідність,

продиктована характеристиками конкретного питання, що сукупно формують специфіку, котра вартує уваги на рівні інших суб'єктів.

На наш погляд, такий підхід носить безальтернативний характер, адже широкий діапазон різнопланових завдань і похідних питань зумовлює необхідність залучення інших інституцій. Деякі аспекти (частина воєнних заходів із оборони України, забезпечення виконання законодавства з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації, постійна підтримка правопорядку у ЗСУ, функціонування транспортної мережі), насамперед прикладного спрямування недоцільно концентрувати в структурі компетенції самого Міністерства. Оскільки, спектр цих груп заходів із виконання таких завдань вимагає спеціальної підготовки її виконавців, передбачає необхідність існування забезпечення (матеріального, організаційного, технічного, технологічного тощо), а також має інші унікальні запити. Тому саме наявна управлінська модель є однією з оптимальних варіацій розмежування щодо деяких керівних начал. Це має сприяти ефективному й результативному виконанню без винятку всіх настанов, забезпечуючи стійку і належну реалізацію політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони, військового будівництва, а також розвитку стратегічних галузей промисловості.

Щодо аналізу кожного з завдань, то забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, організації в силах оборони заходів оборонного планування (підпункт 1 пункту 3) [1] згідно з пунктом 12 частини першої статті 1 Закону України “Про національну безпеку України” [19], передбачає складову частину системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави шляхом визначення пріоритетів і напрямів розвитку сил оборони, їх спроможностей, озброєння та військової техніки, інфраструктури, підготовки військ (сил), а також розроблення відповідних концепцій, програм і планів з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та фінансово-економічних можливостей держави. Тобто проблематика перспективної

обороздатності України перебуває у полі зору Міноборони, котре шляхом розробки відповідних документів має створити умови для дійсного досягнення поставлених цілей. Водночас, обов'язковим є урахування руйнівного впливу чинників, явищ і тенденцій сьогодення, а також майбутнього задля оптимального, у тому числі реалістичного проєктування. Окрім загроз, важливе значення у наведеному аспекті відіграють економічні та фінансові показники держави, що засвідчують чи спростовують дійсну капіталізовану й суміжну спроможності досягти об'єктивованих у концепціях, програмах і планах намірів. Тому, окрім наявної загрозливої й осяжної воєнно-політичної обстановки, рівнозначним є фінансово-економічний потенціал суверена.

Висвітлена постановка питання лише підвищує вимоги до Міноборони у частині ефективного виконання зазначеного завдання. Оскільки їхні результати напряду відобразяться на безпековій стійкості країни загалом. Із огляду на це, розкрите завдання є одним з особливих, ураховуючи значимість обороздатності країни.

Щодо іншого вектору цього підпункту – визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони (підпункт 1 пункту 3) [1], то він гармонійно доповнює першу позицію. Ураховуючи цілі, що мають досягатися під егідою планування, окреслюються відповідні основи, орієнтири котрих корелюються з очікуваними підсумками проєктування. У такий спосіб здійснюється комплексна розбудова державної політики стосовно розглянутих питань. Наведені засадничі положення поширюються на всю систему Міністерства, зайвий раз доводячи виключну потребу належної їх розробки.

Щодо здійснення військово-політичного й адміністративного керівництва ЗСУ (підпункт 2 пункту 3) [1], то абзацом третім статті 8 Закону України “Про Збройні Сили України” [83] визначено, що це діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави в ЗСУ, політичних та стратегічних цілей у сфері оборони, принципів і напрямів їх розвитку. Виходячи з нормативно закріплених характеристик під певним кутом зору, військово-політичне

керівництво є продовженням вищенаведеного завдання. Адже з-поміж іншого, йдеться про питання розвитку оборонного сектора, що релевантне деяким попереднім прагненням. Тим більше, було зазначено й доведено інституційну приналежність ЗСУ до Міністерства, що має на увазі спільні об'єкти впливу під егідою обох завдань.

Пропоноване бачення також стосується важливої ролі аналізованого центрального органу виконавчої влади, адже належне стратегічне планування – базова передумова стійкості України. Виняткове значення це має для нинішнього надскладного історичного періоду та важливої ролі ЗСУ, котрі потребують дієвого управління.

Стосовно адміністративного керівництва, то згаданим законодавчим актом його позиціонують в якості діяльності, спрямованої на всебічне забезпечення життєдіяльності ЗСУ, їх функціонування та розвиток у межах виконання основних завдань державної політики в сфері оборони (абзацом четвертим статті 8) [83]. Безперечно, за цим вектором існує стійкий запит всілякої підтримки зазначеного представника. Міноборони, будучи наділеним відповідним завданням, повинен систематично підтримувати ЗСУ за всіма санкціонованими напрямками і на будь-якому рівні. Має бути стійка й прогресуюча синергія між такими суб'єктами з огляду на виклики, загрози і ризики сьогодення, в тому числі невоєнного походження.

Забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національного спротиву (підпункт 2¹ пункту 3) [1] є концептуальним завданням, що набуло особливого значення. Відповідно до пункту 8 частини першої статті 1 Закону України “Про основи національного спротиву” [107] йдеться про комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України. Виходячи зі об'єктивованого змісту представленого

терміну, перш за все, слід підкреслити системоутворюючу роль досліджуваної інституції з критичного важливих питань для забезпечення обороноздатності країни. Фактично це показує можливість виходу за рамки суто оборонних заходів, долучившись до супутніх процесів, котрі, за задумом правотворця, мають припинити ініціативи агресії проти української держави.

При цьому, у такому контексті ми не ведемо мову про потенційне розширення системи Міноборони, ураховуючи наявні законодавчі підходи. Відмічаємо широку юрисдикцію установи, покликану посилити її потенціал останньої, зважаючи на реальний ефект від багатьох суміжних явищ і процесів.

Координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (підпункт 3 пункту 3) [1] являє собою ще одне важливе завдання, виконання якого покликано консолідувати зусилля таких суб'єктів. Вбачається, що результати відповідних спільних заходів повинні забезпечити оптимальне використання всіх ресурсів, а також, доповнюючи законодавчі приписи, чітко визначити місце кожного з учасників у питаннях оборони України. Виходячи з усталеного поширеного розуміння категорії “координація” [176, с. 256] та її властивостей [178, с. 171] саме у наведених намірах і з дотриманням відповідних принципів має проводитися певна діяльність.

Заклучні завдання щодо забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, реалізації державної політики з оборонних питань, що пов'язані з використанням повітряного простору України та захистом суверенітету держави (підпункт 4 пункту 3) [1] та координація діяльності ДССТ для забезпечення стійкого функціонування транспорту у мирний час та особливий період (підпункт 5 пункту 3) [1] сутнісно дублюють деякі характеристики вищерозглянутих завдань і покликані посилити відповідні заходи щодо окремих суб'єктів та напрямів санкціонованого впливу. Разом із тим, закономірною буде думка, що вони не виходять за межі державної оборонної політики, а лише деталізують частину критичних аспектів роботи.

Як бачимо, Міноборони наділене широким спектром завдань, покликаних

забезпечити ведення ефективної оборонної політики, стійкої до багатьох зовнішніх і внутрішніх подразників. Базисно, слушно вести мову про забезпечення формування й реалізацію державної оборонної та воєнної політик, військового будівництва щодо організації діяльності оборонного планування, визначення засад деяких профільних векторів, здійснення військово-політичного та адміністративного керівництва ЗСУ, організації заходів національного спротиву, координації державних і самоврядних інституцій у рамках підготовки до оборони країни, оборонні аспекти, що пов'язані з використанням повітряного простору України, захист суверенітету держави, а також координація діяльності ДССТ. Перераховані позиції наочно засвідчують факт важливої ролі установи у питаннях оборонного спрямування та численності сфер керівного впливу. Належне виконання всіх названих і розглянутих настанов є вкрай важливим для роботи всіх учасників сектору безпеки й оборони, зважаючи на позиції Міністерства.

Існування будь-яких завдань, незалежно від їхнього характеру й кількості, закономірно має передбачати об'єктивізацію функцій, покликаних на їх виконання. У джерелах загального спрямування під поняттям «функція» прийнято розуміти такі, смислово нам підходящі роз'яснення: 1) явище, що залежить від іншого явища, є формою його вираження і змінюється відповідно до його змін; 2) робота кого-чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; 3) величина, яка змінюється зі зміною незалежної змінної величини [2, с. 652-653], [3, с. 1552]. Користується стійкою підтримкою переконання, що мову доцільно вести про "... специфічний за предметом, змістом і засобами забезпечення цілісний керівний вплив держави ..." [108, с. 164]. В. Я. Тацій вбачає, що мова йде про комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів органу, який служить напрямом для досягнення мети, поставленої перед системою управління [109, с. 34-35]. З-поміж іншого, слід також урахувувати те, що вона дає змогу сформулювати уявлення про форму державного устрою, рівні централізації та децентралізації, розвиненості місцевого самоврядування. Набір функцій державного управління залежить від стану структури та самоуправління

суспільних процесів, а також місця й ролі держави в соціальному житті [108, с. 164]. Тобто, тип і спектр управлінських функцій також продиктований легалізованими правовими засадами регулювання відносин в певній сфері. Вони не можуть виходити за рамки названих основ і об'єктивуються у визнаних уповноважених публічних інституціях механізмах.

Зустрічається колективне міркування, що такі функції розцінюють як основні напрями діяльності держави, обумовлені її сутністю, змістом і соціальним призначенням. Також на їхньому характері й кількості відображаються завдання, які стоять перед державою на певному етапі її розвитку [110, с. 62]. У такому контексті слід відмітити факт неоднакового смислового спрямування аналізованого терміну із вищерозглянутими завданнями. Уваги заслуговує й погляд В. Д. Кохна, який, до слова, вивчаючи питання функцій ЗСУ, наголошує що “функції” та “завдання” не є тотожними категоріальними одиницями [111, с. 19]. Спираючись на доктринальні погляди вчених й виходячи з власних переконань, зауважимо, що функції є похідними від завдань і численно та інструментально релевантні трансформаціям у структурі самих положень. Тобто в залежності від кола й специфіки завдань існують похідні функції, проявляючись у механізмах державного регулювання суспільних відносин.

На кількісний, персоніфікований й інструментальний діапазони таких функцій прямо впливає й правове забезпечення предметної сфери відносин. Законодавчі та нормативні зміни можуть мати наслідком безальтернативне коригування функціонального навантаження за різними параметрами. При чому, ураховуючи сучасні правові погляди, такі новації є обов'язковими до врахування і не допускають інших поведінкових реакцій.

Фактично функції слід розцінювати в якості способів та засобів досягнення поставленої мети й об'єктивованих завдань будь-якої установи. Сутнісно вона уособлює сукупність різних управлінських механізмів, а також суміжних атрибутів, об'єднаних однорідними соціально значущими орієнтирами. У межах усіх таких напрямів реалізуються заходи, покликані забезпечити здійснення

одного чи декількох завдань відповідної інституції. Також слушно вбачати виконання конкретного завдання за рахунок реалізації декількох визначених функцій.

Зазначене є прийнятним і для Міноборони, котре будучи наділеним спектром завдань, має реалізовувати деякі функції. У наукових джерелах тематика функцій цієї установи поки не набула розголосу. Мають місце напрацювання, однак не йдеться про численні дослідницькі роботи.

Слід виокремити доробок С. П. Стецюка, який пропонує класифікацію з подальшою градацією функцій Міноборони. Вчений наголошує на доцільності існування такого бачення: 1) загальні; 2) спеціальні; 3) забезпечувальні [112, с. 47]. При цьому до загальних функцій, на його переконання, слід віднести питання організації, планування, нормативного регулювання, прийняття рішень, координації, співробітництва, комунікації та контролю. До спеціальних – розвідувальна та мобілізаційна; забезпечувальних – кадрового менеджменту, розбудови (виховання) доброчесності, правового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, а також соціального забезпечення [112, с. 47]. Із теоретико-методологічного погляду розглянутий підхід заслуговує схвалення й підтримки та може бути взятий за основу під час майбутніх розвідок щодо цих, суміжних і деяких інших дискусійних положень. Взагалі складно піддавати сумніву таке міркування, ураховуючи об’єктивованій компетенційний блок досліджуваного центрального органу виконавчої влади та усталені теоретико-методологічні підходи власне до розуміння функцій державних установ. При чому, з огляду на осяжну ретроспективу, доводиться констатувати відсутність радикальних змін у поглядах щодо природи такої категорії й градацій її типів.

Однак із практичного погляду та ураховуючи змістовне наповнення відповідного завдання дисертаційної роботи, увагу слід приділити нормативним аспектам. Це, до слова, матиме вагоме значення з позиції необхідної кореляції таких напрямів об’єктивованим завданням установи.

Законом України “Про національну безпеку України” як провідним нормативно-правовим актом у сфері оборони не конкретизовано навіть

попередній перелік таких функцій. Більше того, частиною першою статті 12 згаданого документа визначено, що функції представників сектора безпеки і оборони визначаються законодавством України [19]. У нашому випадку увагу доцільно звернути на Закон України “Про оборону України” [55], статтею 10 котрого якраз визначені функції суб’єкта, що становить предметний інтерес.

На відміну від теоретичних здобутків і деяких норм законодавства, цей акт не містить узагальнених формулювань щодо розуміння функцій Міноборони (інформаційна, координаційна, нагляду, прогностична тощо). Такі позиції носять розширене бачення, що може наштовхнути на думку про їх ототожнення з повноваженнями установи.

Однак, у законодавчому розумінні мовиться саме про функції такого органу. Зосереджуючи увагу на абзаці третьому статті 10 Закону України “Про оборону України”, стисло й змістовно їх можна висвітлити в таких проєкціях: 1) участь у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, оборони і військового будівництва; координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони; 2) розвідувальна та інформаційно-аналітична робота в інтересах національної безпеки та оборони держави; аналіз воєнно-політичної обстановки; прогнозування, виявлення та визначення рівня воєнної загрози системі національної безпеки України; 3) забезпечення належного рівня боєздатності, укомплектованості, бойової та мобілізаційної готовності і підготовки ЗСУ; 4) участь у формуванні оборонного бюджету; 5) проведення державної військової кадрової політики; забезпечення розвитку військової освіти і науки; 6) участь у забезпеченні функціонування національної економіки та державного управління в особливий період, у тому числі планування мобілізаційної підготовки її галузей та контролі до виконання мобілізаційних завдань; 7) державний замовник при здійсненні оборонних закупівель, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву ЗСУ; 8) управління переданим військовим майном і майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління; 9) організація накопичення

озброєння, військової техніки, інших матеріальних ресурсів у непорушному запасі та мобілізаційному резерві, а також забезпечення існування резерву військовонавчених людських ресурсів; 10) забезпечення комплектування ЗСУ, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів особовим складом; 11) реалізація соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам ЗСУ й деяким іншим категоріям осіб, задіяних у відповідній сфері; 12) здійснення демократичного цивільного контролю за ЗСУ; 13) нормативно-правове регулювання відносин у сфері військової стандартизації; 14) керівництво державними стандартами, у тому числі визначення органу нагляду й контролю з відповідних питань; 15) міжнародне співробітництво за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямками, а також із питань цивільно-військових відносин з уповноваженими органами іноземних держав та міжнародними організаціями; 16) забезпечення виконання рішень про участь підрозділів ЗСУ у міжнародних заходах; 17) сприяння консолідації зусиль ЗСУ і національних суб'єктів (державних органів, громадських організацій та громадян) із питань оборони; 18) розробка та затвердження галузевих та/або цільових профілів безпеки для інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, котрі є у розпорядженні Міноборони та ЗСУ; 19) затвердження стандартів медичного спрямування та здійснення контролю за їх дотриманням; 20) інші функції [55]. Як бачимо, законодавець покладає на досліджуваний центральний орган виконавчої влади широкий спектр функцій. Їх неухильна реалізація – важлива передумова повноцінного виконання всіх завдань установи.

При цьому вкотре зауважуємо похідний характер функцій від завдань інституції, що відповідає авторським поглядам і думкам деяких вчених (В. Д. Кохно [111, с. 164], В. Я. Тацій [109, с. 34-35] та ін.). Фактично, функції показують, у які способи та за допомогою яких засобів мають бути виконані поставлені завдання.

Будучи об'єктивовані в актах чинного законодавства, функції є визнаними державою та, відповідно, не суперечать усталеним основам правопорядку.

Міноборони, реалізуючи такі функції, приводить у дію механізми і проводить інші заходи, об'єднані однорідними соціально значущими орієнтирами.

Закономірним елементом, що є похідним від функцій установи, є повноваження Міністерства. В юридичній енциклопедії за авторством А. М. Киридон, В. Л. Бабки та М. М. Шумила, їх тлумачать як визначені актами позитивного права або індивідуальним договором права та обов'язки особи, яка представляє у відповідних відносинах інтереси інших суб'єктів права (народу, держави, територіальної громади, юридичної або фізичної особи) [113, с. 110]. Є. В. Кулакова слушно зауважує, що владні повноваження державної установи формуються за рахунок юридичних прав для здійснення управлінських функцій та юридичних обов'язків, покладених на цей орган сувереном. Відповідно, права стають реальною можливістю щодо виконання покладених функцій та збігаються з обов'язками, а саме – необхідністю стосовно держави, і зливаються в єдину правову категорію повноважень [114, с. 12]. Такі уніфіковані підходи корелюються з логікою авторського бачення природи повноважень Міноборони відносно регульованої сфери впливу. Варто лише доповнити, що повноваження є похідними від функцій публічних установ у тому розумінні, що мають забезпечувати досягнення їх орієнтирів шляхом активних дій. Аналогічна думка прослідковується у міркуваннях Ю. С. Шемшученка, який наголошує, що йдеться про закріпленій у законодавстві спектр прав та обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб саме для здійснення покладених на них функцій [115, с. 639]. Самі ж такі активні дії якраз визначаються повноваженнями тієї чи іншої установи, закріплюючись у відповідних актах законодавства. Відповідно, їх зміст і кількість також будуть продиктовані функціональним навантаженням суб'єктів. Безперечно, цей діапазон буде обмежений законодавчими рамками, однак і вони формують перспективне підґрунтя для розробки широкого та різнопланового спектра повноважень.

Доцільність останнього твердження можна підтвердити якраз на прикладі існуючого адміністративно-правового статусу Міноборони. Зокрема,

частиною другою статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” закріплено його повноваження саме із питань забезпечення національної безпеки та оборони, зважаючи на сферу регулювання законодавчого акта [19]. Щодо їх конкретизації, то мова йде про таке коло питань: 1) організація в силах оборони заходів оборонного планування; 2) визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони; 3) здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування із підготовки держави до оборони [19]. Слід відмітити, що такий підхід правотворця викликає дискусійні питання, зважаючи на змістовне наповнення абзацу третього статті 10 Закону України “Про оборону України” [55] та пункту 3 Положення про Міністерство оборони України [57]. Йдеться про ідентичність частини завдань, функцій і повноважень установи, що дезорієнтує під час висвітлення аналізованої проблематики. Логіка правотворця іде в розріз із усталеними академічними підходами щодо розуміння змісту й суті аналізованих дефініцій, а також не корелюється з нашими, хоч і проміжними, але фундаментальними і обґрунтованими висновками.

Для наочності наших суджень пропонуємо порівняти підходи щодо розуміння орієнтирів представлених елементів адміністративно-правового статусу Міноборони, порівнявши відповідні нормативні конструкції (див табл). Співставляючи приписи законодавчого і підзаконного походжень, урахуємо центризм перших та похідне спрямування других. Водночас, оскільки мова йде про центральний орган виконавчої влади, то вагома роль має бути відведена профільному акту, що окреслює становище Міністерства у відносинах із іншими учасниками.

Міноборони		
тотожні розуміння змісту деяких орієнтирів елементів адміністративно-правового статусу міністерства		
Положення про Міністерство оборони України	Закон України “Про оборону України”	Закон України “Про національну безпеку України”
Завдання	Функції	Повноваження

•забезпечення формування та реалізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період щодо: а) організації в силах оборони заходів оборонного планування; б) визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони (підпункт 1 пункту 3); •координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (підпункт 1 пункту 3)	•участь у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, оборони і військового будівництва (абзац четвертий статті 10); •координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (абзац четвертий статті 10); •прогнозування, виявлення та визначення рівня воєнної загрози системі національної безпеки України (абзац п'ятий статті 10)	• організація в силах оборони заходів оборонного планування (частина друга статті 15); • визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони (частина друга статті 15); • здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (частина друга статті 15)
--	---	--

Сформовано автором на основі [5], [6], [14]

Як бачимо, теза про фактичне дублювання багатьох завдань, функцій і повноважень Міноборони доводиться змістовним наповненням розглянутих актів законодавства. При цьому йдеться не про зміщення акцентів, а лише про автентичне розуміння відповідних норм адміністративного права. Відповідно, у

контексті оборонних заходів те саме забезпечення формування й реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва визнається функціями, а не завданнями установи. Такі протиріччя не відобразяться позитивно на загальному розумінні адміністративно-правового статусу міністерства у сфері оборони. Вони не корелюються і з новітніми правотворчими підходами, які вирізняються чітким розмежуванням та конкретизацією елементів компетенції й решти основних атрибутів. До прикладу, Законом України “Про Бюро економічної безпеки України” [116] визначені завдання, функції та повноваження однойменної установи. Вони гармонійно доповнюють одне одного, формуючи належне підґрунтя для роботи відповідного правоохоронного органу. До того ж, їхній зміст не дублюється, а викладений так, що визначає чіткі орієнтири суб’єкта з подальшим окресленням вихідних функціональних положень та механізмів реалізації останніх. У результаті чого, з погляду правового забезпечення, установа наділена збалансованим юридичним інструментарієм для досягнення санкціонованих цілей.

Переконані, що такий шлях є єдиновірним із позиції розбудови оновленої моделі необхідного адміністративно-правового становища Міноборони. Тим паче, він корелюється з осучасненим баченням регламентації роботи органів державної влади, заснованим на принципах прозорості, взаємозалежності та недопущенні колізійних положень. На користь цього також виступає намір упорядкування й збалансованості правових засад, що має на увазі одноманітне позиціонування статусу в різних актах законодавства.

Вартим уваги є і факт суперечності визнанням науковим підходам, адже розглянуті й проаналізовані дослідження зводяться до того, що завдання, функції та повноваження – різні категорії, які мають індивідуальне смислове навантаження (Є. В. Кулакова [114, с. 12], В. Я. Тацій [109, с. 34-35], Ю. С. Шемшученко [115, с. 639]). Особливо слід виділити й розкрити думку В. Д. Кохна, який зауважує, що повноваження характеризують розподіл функцій суб’єктів публічного управління в оборонній сфері. Відповідно, їх доцільно

ототожнювати з функціями, але не із завданнями [114, с. 19]. Також дослідник слушно зауважує, що підміна завдань повноваженнями є поширеним явищем [114, с. 19]. Описана у 2002 р. проблема існує і до нині, що є недопустимим у період суспільного запиту на ефективне управління та належне публічне адміністрування. Зазначеним не лише доводиться факт наявності поля для складної дискусії, а й вказує на анахронізм, зумовлений дією різних факторів (політичних, суб'єктивних, темпоральних, юридико-технічних тощо).

Виходячи з цього та враховуючи решту проміжних підсумків, отриманих під час дослідження вказаного завдання, окреслена проблема має важливе стратегічне значення. Попри складність, насамперед обумовленою потребою одночасного приведення у відповідність декількох знакових нормативно-правових актів, її ігнорування – завідомо хибний крок. Чітка синхронізація нормативних конструкцій суттєво посилить правові механізми щодо регулювання різних напрямів із питань оборони. З іншого боку, можна розраховувати на мінімізацію фактів колізійності та прогалин регламентації зазначених суспільних відносин, що вкрай важливо в умовах стійкого запиту на належну протидію агресорові.

Отже, визначальними елементами адміністративно-правового статусу Міноборони є завдання, функції та повноваження установи. Розуміння змісту і сутності компонентного складу кожного з їх числа забезпечить бачення ролі Міноборони в сфері оборони. Виходячи з настановчих засад і функціональних можливостей центрального органу виконавчої влади, можна оцінити потенціал всієї системи Міністерства.

Так, зокрема, завдання Міноборони передбачають зміст вихідної діяльності, здійснення якої необхідно для систематичного досягнення суспільно значущих цілей (ідею мети), впливаючи на типологію і кількість її функцій. У свою чергу функції Міноборони, мають передбачати діапазон різних управлінських механізмів, а також суміжних атрибутів, об'єднаних певними однорідними соціально значущими орієнтирами, спрямованими на виконання об'єктивованих завдань. Натомість, їхні повноваження являють собою

безпосередньо перелік активних конкретизованих законодавчо закріплених дій, реалізація яких фактично і є реалізацією відповідних функцій.

Поточний нормативний етап до переліку й конкретизації завдань, повноважень і функцій Міністерства зумовлює певні суперечності та невизначеності. Виходячи з результатів сучасних практик правотворчості та зважаючи на усталені теоретико-методологічні підходи із розмежування цих категорій, вони не корелюються з нинішнім етапом. Тому висвітлена і обґрунтована проблема вартує першочергової уваги з огляду на необхідність удосконалення всієї системи Міноборони.

2.2. Структура Міністерства оборони України та компетенція основних його елементів

Із точки зору реалізації намірів щодо удосконалення інструментів публічного адміністрування особливої уваги вимагає проблематика структури вказаного центрального органу виконавчої влади. Ураховуючи специфіку самого адміністрування, розкриту у підрозділі 1.2 дисертаційної роботи, визначення і характеристика пропонованого аспекту має виняткове значення. Це пояснюється тим, що всю внутрішню роботу установи складно регламентувати нормами адміністративного права, на підставі яких власне і здійснюється державне регулювання. Тому у зазначених випадках саме публічне адміністрування покликане забезпечити внутрішні зв'язки між тими чи іншими структурними підрозділами. При цьому мова йде не про заміщення усталених адміністративно-правових засад, а про гармонійне їх доповнення та усунення вакууму у процедурних і суміжних питаннях.

У підрозділі 1.3 дослідження нами було розглянуто структуру системи Міноборони, встановлено й аргументовано, що вона має такий чисельний і видовий склад: 1) апарат Міноборони; 2) Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); 3) установи та

організації (у тому числі ВЧ безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належить до сфери управління Міноборони. Однак маємо розуміти факт наявності структури і самого Міністерства, попри його приналежність до згаданої системи та його провідну роль в ній. Так як і ВСП, ДССТ, ЗСУ, установи, організації й решта елементів, вказаний центральний орган виконавчої влади має персональну унікальну структуру, покликану забезпечувати роботу установи за всіма офіційно визначеними аспектами. Йдеться про структурні підрозділи і деякі посади, уповноважені особи яких, виконуючи положення посадових інструкцій, фактично здійснюють діяльність, у кінцевому підсумку направлену на виконання завдань державного органу. Безумовно, про такі наміри йдеться і в контексті дефініції “система Міноборони”, проте вони не суперечать один одному. Попри орієнтир на єдині цілі, йдеться про вжиття різних груп заходів, які законодавчо можуть здійснювати лише певні суб'єкти згаданої системи. Тому умовне відповідне функціонування ВСП чи ДССТ ніяким чином не дублюватиме функціонал представників структури Міністерства. Згадана ДССТ взагалі реалізує специфічні повноваження, порівняно з рештою представників не лише сил оборони, а і всього публічного сектору. У той же час, результати її роботи мають виняткове значення для досягнення багатьох цілей Міноборони. І, при цьому, такі функції досліджувана установа не може перебрати на себе, адже це буде йти у розріз власне природі центрального органу виконавчої влади і його місцеві в ієрархії відповідних структур.

Отже, слушно вести мову про об'єктивно необхідне доповнення одних начал іншими, забезпечуючи повноцінне і своєчасне виконання поставлених завдань. З огляду на характер деяких сфер відання, критично важливих для стійкості оборонної компоненти, такий підхід носить безальтернативний характер, що зумовлює існування наявної парадигми.

Такі судження виступають на користь нашого підходу, що особливо

значимо на фоні акцентування уваги відносно інструментів публічного адміністрування. Як зазначалось вище, роль останніх у питаннях стійкої і злагодженої роботи структурних підрозділів є вкрай важливою та незамінною, ураховуючи особливості засобів державного регулювання.

Важливість цих структурних підрозділів для функціонування будь-якої установи чи суб'єкти господарювання не викликає сумніву. Міркування на користь цієї думки зустрічаються у публікаціях багатьох вчених і науковців (П. О. Барбул [117, с. 129-130], Л. І. Бондаренко [118; 119, с. 118-119, 190-191], В. М. Ємельянов, О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш [120, с. 142, 146, 219, 287], О. Ю. Польський [121, с. 262-263] та ін.). Зокрема, Л. І. Бондаренко стверджує, що в цілому вони представляють організаційну характеристику систем управління [119, с. 118]. Цілісна структура вказаних елементів, на думку В. М. Ємельянова, О. Н. Євтушенко і В. І. Андріяш, фіксує характеристику системи та описує її устрій, що дозволяє простежити розвиток останньої [120, с. 219]. На переконання цих вчених, вона також відображає синтез взаємозв'язків різних елементів, що функціонують для досягнення встановленої мети [120, с. 219]. Зі свого боку доповнимо, що підрозділи, а також окремі посади, які формують таку структуру, фактично є уособленням будь-якої установи чи суб'єкта господарювання. Сама юридична особа, незалежно від організаційно-правової форми, є організацією, створеною і зареєстрованою у встановленому законом порядку (частина перша статті 80 Цивільного кодексу України [80]). Їй притаманна низка атрибутів (майнова відокремленість, організаційна єдність, виступ у різних відносинах від свого імені, здатність нести самостійну відповідальність [122, с. 142-143], власне найменування, особливості утворення та ліквідації тощо). Тим не менш, це все носить статичний характер, номінально відображаючи становище суб'єкта в офіційному середовищі. Водночас, реальна (фізична) діяльність провадиться окремими посадовими особами структурних підрозділів, спонукаючи і забезпечуючи перебіг необхідних процесів, а також усуваючи перепони для стійкої й ефективної їх реалізації.

Тобто, саме вони, функціонуючи у межах спільної системи координат (під егідою єдиного суб'єкта), приводять у дію певні механізми, спрямовані на досягнення мети та виконання завдань установи, суб'єкта господарювання тощо. Сама ж установа є рамковою надбудовою, що поєднує в собі названі одиниці формуючи єдині вектори руху, заходи реалізації яких розподіляються між структурними підрозділами та посадовими особами.

У сукупності вони утворюють цілісний устрій елементів, які мають злагоджено діяти, доповнюючи одне одного. Вона позиціонується як замкнена система, за рахунок внутрішньої, раціональної побудови зв'язків і організації діяльності [119, с. 119]. Іншими словами, будь-який державний орган також є системою (локального масштабу) [123], [124] компоненти якої роблять свій внесок у розвиток загального напрямку.

Безумовно, у підрозділі 1.3. дисертації нами було встановлено, що в офіційному обігу давно використовується поняття “система Міноборони” елементний склад якої налічує ЗСУ та ДССТ. Також ми запропонували і аргументували доцільність та необхідність розширення наявної градації доповнивши цей перелік такими представниками: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ВСП; 5) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належить до сфери управління Міноборони. На основі аналізу цілей, завдань і функцій цих суб'єктів було наголошено на потребі подальшого оперування такою чисельністю суб'єктів системи установи. Виходячи з цього і сама структура досліджуваного центрального органу виконавчої влади у розумінні досліджуваної системи має відповідний вигляд, налічуючи всіх існуючих і пропонованих учасників.

Однак і саме Міністерство, як самостійна управлінська одиниця та будь-який державний орган, має власну структуру [123], [124], включаючи підрозділи і посади, що забезпечують діяльність Міністра оборони України. Їхня наявність передбачає існування і функціонування відповідної

системи [125, с. 48], [126, с. 156; 127, с. 147-148], що дає підстави вести мову про так звану “систему Міноборони локального рівня”.

Зважаючи на викладене, будемо виходити з того, що апарат Міністерства, на рівні із ЗСУ, ДССТ, ВЧ безпосереднього підпорядкування та рештою елементів, включаються до системи Міноборони. Якщо ж вести мову про систему Міноборони локального рівня, то в цьому випадку мова йтиме про структурні підрозділи та посади, що забезпечують роботу Міністра (патронатна служба). Тобто, у першому випадку учасником є сам апарат, в іншому – лише структурні підрозділи та посадові особи.

За цих умов та зважаючи на фінансові обмеженості держави, особливої уваги заслуговує питання закономірностей і логіки складу структурних підрозділів і посадових осіб. На думку Л. І. Бондаренко, вони будуються з урахування таких позицій: 1) організаційні цілі; 2) існуючі моделі структурних підрозділів; 3) узгодження організаційної поведінки; 4) встановлення організаційного порядку, напрямів і установ соціальних дій [119, с. 119]. В. М. Ємельянова, О. Н. Євтушенко і В. І. Андріяш вказують на дотримання певних вимог. Організаційна структура органу державної влади – це сукупність структурних елементів (підрозділів, посадових осіб та ін.) та взаємозв’язок між цими структурними елементами.

Організаційна структура органу державної влади повинна відповідати вимогам, до яких належать: вимога мобільності (відповідно до якої чисельний склад і кількість внутрішніх підрозділів установлюється за оптимальними критеріями керованості); вимога оперативності (визначає складність зовнішніх і внутрішніх зв’язків, швидкість отримання та суворе збереження інформації, своєчасність прийняття та організації виконання рішень); вимога економічності (обумовлює необхідність визначати вартість утримання апарату управління та витрат на здійснення управлінської діяльності); норма керованості (які визначені дорученими завданнями; залежать від керівника і персоналу) [120, с. 219].

Наведені критерії заслуговують на увагу на фоні непоодиноких проявів прорахунків організаційної діяльності у національних масштабах. Попри

неухильне слідування орієнтирам щодо оптимізації системи державного управління [179], зазначена проблематика вимагає подальшої уваги. Наявність хронічних спірних питань вимагає застосування комплексного підходу, чим власне і обумовлена значна темпоралістика та ступінь складності цих аспектів.

Попередньо було встановлено, що структурні підрозділи і посади, які забезпечують діяльність Міністра, сукупно формують апарат будь-якого міністерства (частина перша статті 11 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади”) [79]. Слід зауважити, що питання структури установи перебуває під особливою увагою з огляду на часті вимушені внутрішні трансформації в середині Міноборони. Тому будемо виходити із діючих нормативних приписів та прораховувати організаційні аспекти роботи державного органу. Зокрема, наразі існує така градація суб’єктів: 1) Головна інспекція; 2) Директорат економічного аналізу і планування; 3) Директорат цифрової трансформації у сфері оборони; 4) Департамент військово-технічної політики, розвитку озброєння та військової техніки; 5) Департамент військової освіти і науки; 6) Департамент внутрішнього аудиту; 7) Департамент воєнної політики та стратегічного планування; 8) Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю; 9) Департамент кадрової політики; 10) Департамент міжнародного оборонного співробітництва; 11) Департамент мобілізації; 12) Департамент охорони державної таємниці; 13) Департамент охорони здоров’я; 14) Департамент з питань запобігання та виявлення корупції; 15) Департамент політики закупівель; 16) Департамент розвитку ракетного озброєння та системи протиракетної оборони; 17) Департамент соціального забезпечення; 18) Департамент стратегічних комунікацій; 19) Департамент фінансів; 20) Департамент юридичного забезпечення; 21) Управління взаємодії з органами державної влади; 22) Управління гуманітарного забезпечення; 23) Управління по роботі зі зверненнями громадян та доступу до публічної інформації; 24) Відділ політики національного спротиву; 25) Відділ фізичної культури і спорту. Інформація про структуру Міноборони наведено на відповідному веб-сайті оборонного відомства [180]. Ураховуючи

статтю 10, частину першу статті 11 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” [79] та зважаючи на підпункт 1 пункту 10 Положення про Міністерство оборони України [57], слушно і посади першого заступника, заступників Міністра оборони України та державного секретаря Міністерства розглядати в якості обов’язкових елементів досліджуваного апарату.

Відмічаємо, що перший заступник Міністра оборони України спрямовує та координує діяльність Департаменту фінансів, Департаменту воєнної політики та стратегічного планування, Департаменту військової освіти і науки та ін. Своєю чергою, заступники Міністра оборони України спрямовують і координують роботу більшості інших директоратів, департаментів, управлінь та відділів. Декілька структурних підрозділів апарату Міноборони скеровуються державним секретарем аналізованого центрального органу виконавчої влади.

Наведене свідчить про доцільність і виправданість віднесення таких суб’єктів до переліку складових апарату міністерства. Існуюче адміністративно-правове становище складових апарату засвідчує їхню стійку участь у багатьох питаннях, критично важливих для функціонування системи Міноборони. Більше того, співставляючи цю гіпотезу із законодавчими основами, можемо вбачати нормативну обґрунтованість зазначених складових апарату.

Порівнюючи дані на рисунку та веб-порталі Міністерства, можемо спостерігати деякі смислові й організаційні розбіжності. На нашу думку, це обумовлено безпрецедентними викликами перед Міністерством як провідним представником сил оборони. У результаті чого установа стикається з багатьма труднощами, для вирішення яких необхідне удосконалення наявної структури. Схвалений намір до ефективного використання бюджетних надходжень і ресурсів гуманітарної та міжнародної технічної допомоги також дається взнаки. Оскільки виникає потреба знаходити більше компромісних рішень, забезпечуючи дотримання балансу між результативністю та уникненням фінансової нестабільності.

Виходячи з наявних реалій та допускаючи імовірні подальші внутрішні перетворення, будемо характеризувати структуру локальної системи

Міноборони крізь призму напрямів її роботи. Зважаючи на усталене розуміння вихідної категорії “напрями” із точки зору правової охорони (О. М. Бандурка, О. М. Литвинов [128, с. 42], В. В. Маліков [129, с. 144], А. П. Черненко, А. Г. Шиян [130, с. 348]), як шляхи реалізації цілеспрямованого впливу або форми, що наочно демонструють здійснення діяльності відносно певного питання [129, с. 144]. Щодо локалізації, то вбачатимемо, що мову доцільно вести про ту чи іншу інституцію, а саме – заходи стосовно виконання завдань установи.

Ураховуючи розглянуті та проаналізовані функції і повноваження суб’єкта й оцінюючи поточну об’єктивізацію його структури, пропонується зосередитися на таких позиціях: 1) організація оборонних закупівель; 2) розвиток військово-технічної політики; 3) контроль та нагляд за дотриманням законодавства суб’єктами існуючої системи Міноборони; 4) аналіз стану справ щодо ключових оборонних питань (формування військово-технічної політики, організація виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, міжнародне співробітництво тощо); 5) розвиток військової освіти і науки; 6) діяльність із питань аудиту; 7) посилення стратегічного планування; 8) документообігу в системі Міністерства; 9) військова кадрова політика; 10) міжнародне співробітництво; 11) мобілізаційні заходи; 12) охорона державної таємниці; 13) охорона здоров’я військовослужбовців та працівників системи Міністерства; 14) протидія корупції; 15) розвиток оборонних закупівель; 16) ракетне озброєння та системи протиракетної оборони; 17) координація суб’єктів системи Міністерства; 18) ефективність координації суб’єктів системи Міноборони; 19) фінансові питання; 20) правова робота; 21) взаємодія з іншими уповноваженими національними публічними інституціями; 22) гуманітарні аспекти; 23) взаємодія з громадськістю, у тому числі забезпечення доступу до публічної інформації; 24) підготовка до національного спротиву; 25) фізична та моральна підготовка військовослужбовців і працівників системи Міноборони. Безперечно, йдеться тільки про основні напрями функціонального впливу, які мають значення для оборонної складової та потребують комплексного збалансованого публічного адміністрування. Однак, багато із цих питань

вимагають змістовної наукової розробки з аналогічних мотивів, і на які буде звернена увага у заключному підрозділі дисертації.

Виходячи з цього, розглянемо та проаналізуємо підвідомчі питання основних структурних підрозділів Міноборони. Окресливши загальні обриси їх функціонального впливу, сформуємо уявлення про роль і місце останніх у системі аналізованого центрального органу виконавчої влади. Так, зокрема:

1. Головна інспекція. Такий суб'єкт переважно опікується контролем та наглядом за дотриманням законодавства суб'єктами існуючої системи Міноборони. Відповідно, йдеться про таке коло підвідомчих сфер: 1) перевірка дотримання законодавства у системі Міністерства з питань національної безпеки у сфері оборони; 2) забезпечення демократичного цивільного контролю за функціонуванням ЗСУ та ДССТ; 3) забезпечення реалізації державної політики з оборонних питань, що пов'язані з використанням повітряного простору України та захистом суверенітету держави; 4) контролю за ефективним використанням оборонних ресурсів, всебічним забезпеченням життєдіяльності ЗСУ та ДССТ; 5) здійснення контролю за станом укомплектованості ЗСУ; 6) нагляд за безпекою польотів авіації ЗСУ; 7) контроль за дотриманням вимог щодо якості підготовки військових фахівців для забезпечення потреб ЗСУ; 8) організація заходів з удосконалення внутрішнього контролю та координації управління ризиками в Міноборони; 9) інші питання (пункт 6 Положення про Головну інспекцію Міністерства оборони України, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 22 квітня 2019 р. № 190) [131]. Також можна прослідкувати наявність й інших заходів, однак більшість із них є доповненням контрольної й наглядової діяльності.

2. Директорат економічного аналізу і планування. Вказаний елемент реалізує кроки, що стосуються організації оборонних закупівель та мають значення для Міністерства. З огляду на це, мову слушно вести щодо такого кола питань: 1) огляд ринків озброєння, військової та спеціальної техніки, інших товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) моніторинг виконання відповідних договорів; 3) участь (у межах повноважень) у плануванні,

координації та контролі підготовки, а також здійснення оборонних і публічних закупівель; 4) участь (у межах повноважень) в організації роботи, пов'язаної з укладенням договорів з оборонних і публічних закупівель, стороною яких є Міноборони, сприяючи укладенню найвигідніших угод; 5) моніторинг діяльності суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління Міноборони. Діяльність такої структурної одиниці спрямована на ефективне використання наявного фінансового забезпечення під час здійснення оборонних закупівель. Її робота матиме побічне значення для ефективного функціонування деяких інших суб'єктів аналізованої системи.

3. Директорат цифрової трансформації у сфері оборони. Такий представник локальної системи Міноборони відповідальний за розвиток військово-технічної політики у всій системі міністерства. До ключових підвідомчих питань слід відносити такі: 1) забезпечення впровадження та розвитку новітніх інформаційних технологій у сфері оборони; 2) забезпечення електронної, інформаційної взаємодії з органами державної влади; 3) підтримка інформаційної безпеки, кібербезпеки, кіберзахисту та кібероборони. У віданні цього елемента перебуває коло питань щодо цифровізації роботи Міністерства. Зважаючи на популяризацію та невідворотне прогресування вказаних інструментів [132, с. 82-83] і, власне, їхню ефективність – впровадження таких технологій та інновацій є об'єктивною потребою сьогодення.

4. Департамент військово-технічної політики, розвитку озброєння та військової техніки. Виняткова специфіка роботи аналізованого суб'єкта обумовлена тим, що його посадові особи здійснюють постійний аналіз стану справ щодо: 1) формування військово-технічної політики з питань розроблення, модернізації і закупівлі озброєння та військової техніки; 2) організації виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у предметній сфері; 3) міжнародного співробітництва за військово-технічним напрямом з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями [134]. Відповідно, у цьому аспекті переважає аналітична складова, підсумки від якої також мають вирішальне значення для роботи багатьох інших структурних

підрозділів досліджуваного центрального органу виконавчої влади.

5. Департамент військової освіти і науки орієнтований на визначення засад державної політики з питань військової освіти і науки. Під егідою такої діяльності мову слід вести про такі питання: 1) формування умов для якісної підготовки фахівців для військових формувань; 2) окреслення пріоритетних напрямів розвитку наукової та науково-технічної діяльності у сфері оборони; 3) реалізація принципу “освіта впродовж військової кар’єри”; 4) формування ефективної системи професійної військової освіти; 5) організація централізованої підготовки військових фахівців оперативного та стратегічного рівнів для Сил оборони; 6) формування системи забезпечення якості освіти у відповідних закладах вищої освіти; 7) інші аспекти [134]. Як бачимо, освітньо-науковій компоненті також приділена окрема увага. Такий підхід заслуговує схвалення і підтримки з огляду на важливість поступального розвитку вітчизняної військової науки – фундаментальної передумови розбудови новітньої всеохоплюючої оборони.

6. Департамент внутрішнього аудиту орієнтований на виявлення відхилень від встановлених нормативів щодо: 1) функціонування системи внутрішнього контролю та її вдосконалення; 2) вдосконалення системи управління фінансовими та матеріальними ресурсами; 3) запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання ресурсів, а також виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності Міноборони та Генерального штабу ЗСУ [134]. Окрім того, за підсумками відповідних форм перевірок підрозділ надає Міністру оборони України висновки та рекомендації (пропозиції) для вирішення проблемних питань.

7. Департамент воєнної політики та стратегічного планування. Вказана одиниця відповідальна за забезпечення формування та реалізацію державної політики в аналізованій сфері шляхом визначення засад цієї діяльності. Її робота зводиться до таких питань: 1) організація в Силах оборони оборонного планування; 2) забезпечення здійснення військово-політичного керівництва ЗСУ; 3) забезпечення координації діяльності державних органів щодо підготовки

держави до оборони [134]. Погоджуємося з офіційним підходом щодо концентрації основних заходів зі здійснення стратегічного планування в межах одного підрозділу.

8. Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю націлений на питання удосконалення документообігу в існуючій системі Міноборони, а також його відносинах із іншими державними органами. Виходячи з цього, його компетенція передбачає такі похідні вектори впливу: 1) організація в Міноборони документування управлінської діяльності та документообігу; 2) забезпечення здійснення Міністром оборони України повноважень як члена КМУ, керівника Міноборони, а також щодо адміністративного керівництва ЗСУ; 3) реінжиніринг та правове регулювання процесів документування управлінської інформації; 4) організація та забезпечення адміністрування баз даних системи електронного документообігу; 5) моніторинг та контроль стану виконання в Міноборони актів вітчизняного законодавства; 6) організація роботи колегії Міноборони [134]. Його діяльність покликана на забезпечення єдиних стандартів документообігу у системі Міністерства з метою оптимізації різних аспектів технічної роботи всіх елементів. Існування рівних умов прискорить низку процесів, які супроводжують управлінську діяльність установи, усуваючи недоцільні перепони.

9. Департамент кадрової політики відповідно до усталених засад державного управління в національних масштабах визначає засади військової кадрової політики. Серед провідних його напрямів доцільно виокремити такі: 1) реалізація заходів із питань управління персоналом у сфері державної служби в апараті Міноборони та ЗСУ; 2) забезпечення здійснення керівником державної служби своїх повноважень з питань управління персоналом; 3) організація кадрової роботи; 4) інші питання (присвоєння військових звань, направлення осіб офіцерського складу до інших військових формувань, заходи люстрації тощо) (пункт 6 Положення про Департамент кадрової політики Міністерства оборони України, затверджений наказом Міністерства оборони України від 17

травня 2019 р. № 243 [134]). Тобто, всі аспекти кадрової роботи в структурі Міністерства є виключною прерогативою досліджуваного суб'єкта.

10. Департамент міжнародного оборонного співробітництва націлений на забезпечення міжнародного співробітництва з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями для посилення зміцнення обороноздатності України [134]. Також слід відмітити, що вказаний підрозділ є відповідальним за організацію, координацію та контроль організації та здійснення співробітництва за військово-технічним і військовим напрямками в чинній системі Міноборони.

11. Департамент мобілізації. Проведення мобілізаційних заходів на рівні Міністерства здійснюється саме цим суб'єктом. До ключових завдань підрозділу доцільно віднести такі: 1) організація планування підготовки системи Міноборони до проведення мобілізації, задоволення потреб в особливий період; 2) координація діяльності структурних підрозділів Міноборони з таких питань у ЗСУ та ДССТ; 3) контроль планування і проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації в Міноборони, ЗСУ та ДССТ [134]. Відповідно, різні аспекти мобілізаційної роботи досліджуваного центрального органу виконавчої влади перебувають у полі зору саме наведеної структурної одиниці.

12. Департамент охорони державної таємниці є відповідальним за організацію та здійснення заходів із охорони таких відомостей, а також контролю й координації за дотриманням відповідного законодавства. В рамках цього мова йде про такі аспекти роботи: 1) захист інформації НАТО з обмеженим доступом в Міноборони; 2) недопущення необґрунтованого допуску та доступу осіб до секретної інформації в апараті установи; 3) запобігання розголошенню секретної інформації, випадкам втрат матеріальних носіїв цієї інформації та заволодінню секретною інформацією; 4) виявлення та закриття каналів витоку секретної інформації у процесі діяльності апарату Міністерства; 5) організація та ведення секретного діловодства, діловодства з матеріальними носіями інформації НАТО з обмеженим доступом в апараті Міноборони [134]. Його діяльність має виняткове значення на фоні активних контактів із міжнародними

й іноземними партнерами та ураховуючи діяльність розвідувальних органів країни-агресора.

13. Департамент охорони здоров'я. Робота підрозділу націлена на участь у формуванні державної політики з охорони здоров'я військовослужбовців ЗСУ та ДССТ. Вказані наміри здійснюються такими шляхами: 1) планування, аналізу, вироблення та впровадження політики, процедур, методології та стандартів у сфері охорони здоров'я військовослужбовців та контроль їх реалізації, а також виконання завдань та функцій, покладених на Міністерство оборони України; 2) формування та впровадження єдиних підходів щодо збереження, зміцнення та відновлення фізичного і психічного здоров'я військовослужбовців; 3) координація, об'єднання спроможностей та інші форми взаємодії військової та цивільної системи охорони здоров'я; 4) визначення пріоритетних напрямів та прогнозів для розвитку і вдосконалення системи охорони здоров'я; 5) інші питання [134]. Тобто, напрям охорони здоров'я представників актуальної системи Міноборони на рівні Міністерства курується цим підрозділом.

14. Департамент з питань запобігання та виявлення корупції. Виходячи із автентичного розуміння назви підрозділу, мова йде про антикорупційну діяльність. Зважаючи на відповідні нормативні приписи, слід виділити такі напрями роботи: 1) забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії в роботі представників існуючої системи Міноборони; 2) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень; 3) оцінка корупційних ризиків, а також розробка превенційних кроків; 4) методична й консультаційна допомога в цій сфері; 5) перевірка фактів подання суб'єктами декларування декларацій; 6) здійснення повноважень у сфері захисту викривачів відповідно до закону; 7) спеціальна перевірка кандидатів на посади, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища; 8) інші питання [134]. Безперечно, функціонування такого підрозділу є вкрай важливим на тлі багатьох політично упереджених “закидів” у роботу всієї установи. З іншого боку, підсумки цієї діяльності мають вагому

превентивну цінність, адже покликані не допускати будь-яких проявів корупційої поведінки.

15. Департамент політики закупівель. Зважаючи на найменування структурної одиниці доцільно розуміти коло питань із формування та реалізації політики у сфері оборонних закупівель. Якщо вести мову про конкретизацію, то слід виділити такий діапазон питань: 1) розроблення та впровадження процедур, методології й стандартів централізованих і децентралізованих оборонних закупівель; 2) аналіз ефективності здійснення оборонних закупівель та надання пропозицій щодо їхнього вдосконалення; 3) розробка стратегії реформування оборонних закупівель [134]. Безумовно, за деякими із цих питань відбувається стійка і всебічна робота з АОЗ та ДОТ, ураховуючи становище останніх. Водночас, саме вказаний підрозділ є відповідальним за визначення особливостей державної політики з питань оборонних закупівель.

16. Департамент розвитку ракетного озброєння та системи протиракетної оборони. Як і в попередньому випадку, найменування суб'єкта сприяє розумінню функціонального його спрямування. Вбачається, що мова йде про формування і реалізацію державної політики з питань ракетного озброєння та системи протиракетної оборони, шляхом: 1) участі у програмуванні, короткостроковому плануванні, розробленні проєктів державних цільових оборонних програм; 2) розроблення та керівництва реалізацією програм і проєктів розвитку та модернізації озброєння та військової техніки; 3) координації проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з розроблення (модернізації) озброєння та військової техніки; 4) координації в межах повноважень отримання таких засобів у якості міжнародної військової допомоги для здійснення моніторингу виконання відповідних програм і проєктів; 5) інших питань [134]. Відмічаємо, спеціалізація підрозділу відповідає орієнтирам роботи оборонного відомства. При чому йдеться про виняткову важливість кола підвідомчих питань, що, напевне, обґрунтовує доцільність самостійності структурної одиниці.

17. Департамент соціального забезпечення виконує заходи, націлені на

сприяння реалізації соціальних і економічних прав працівників та військовослужбовців системи Міноборони (грошові виплати, пенсійне забезпечення, компенсації, встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності, надання статусу “учасника бойових дій” та “учасника війни” тощо) [134].

18. Департамент стратегічних комунікацій забезпечує ефективну координацію суб’єктів системи Міноборони. В рамках такої діяльності мову слід вести про такі аспекти: 1) організація виконання завдань державної інформаційної політики у сфері оборони та інформаційних заходів; 2) розробка комунікаційних стратегій, концепцій інформаційних кампаній та інформаційних проєктів; 3) участь у формуванні оборонної свідомості; 4) організація заходів зі створення суб’єктів у сфері медіа Міноборони, офіційних друкованих видань [134]. Тобто, мова йде про об’єктивовані способи вираження інформаційної та комунікаційної роботи оборонного відомства.

19. Департамент фінансів. Підрозділ опікується фінансовими питаннями роботи установи, які зводяться до таких позицій: 1) участь у формуванні оборонного бюджету та звітування про використання виділених коштів; 2) здійснення аналізу виконання кошторису Міноборони та системи фінансового забезпечення, підготовка пропозицій щодо її удосконалення; 3) забезпечення організації ефективного і цільового використання бюджетних коштів за напрямками видатків, а також усуненням недоліків і порушень, виявлених органами державного фінансового контролю та правоохоронними органами із підвідомчих питань; 4) відкриття бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів нижчого рівня; 5) методичне керівництво питань бухгалтерського обліку; 6) організація та ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності; 7) інші питання у цій сфері (пункт 6 Положення про Департамент фінансів Міністерства оборони України, затверджене наказом Міністерства оборони України від 17 травня 2019 р. № 242) [135]. Отже, в межах діяльності розглянутого підрозділу, мову слід вести про фінансову складову роботи Міноборони.

20. Департамент юридичного забезпечення. Наведений суб'єкт орієнтований на такі вектори: 1) організація правової роботи та представництво інтересів Міноборони в судах та інших юрисдикційних органах; 2) планування та координація законопроектної та нормотворчої роботи Міноборони, а також надання керівництву пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів; 3) здійснення правової роботи в апараті Міноборони й організація правової роботи в територіальних юридичних підрозділах [134]. Відповідно, мову слушно вести про типову юридичну діяльність для центральних органів виконавчої влади.

21. Управління взаємодії з органами державної влади. У контексті роботи представленого центрального органу виконавчої влади мову слід вести про спільні заходи з іншими уповноваженими публічними інституціями. Діяльність Управління зводиться до таких питань: 1) забезпечення здійснення Міністром оборони України повноважень як члена КМУ; 2) забезпечення формування державної політики у взаємодії з іншими державними органами щодо супроводження правотворчих ініціатив Міноборони; 3) організація, координація, підготовка та формування матеріалів керівництву Міністерства; 4) забезпечення безпосередньої взаємодії з відповідними інституціями та їхніми структурними підрозділами [134]. Ураховуючи завдання самого Міністерства, робимо закономірний висновок, що така робота орієнтована на посилення обороноздатності української держави. За рахунок відповідних форм конгломерації мають ухвалюватися ефективні рішення з протидії викликам і загрозам воєнного часу.

22. Управління гуманітарного забезпечення покликано реалізовувати заходи державної політики з питань національної безпеки в однойменній сфері щодо: 1) розвитку культури і духовності у ЗСУ, військово-патріотичного виховання громадян тощо; 2) забезпечення реалізації конституційного права громадян на свободу світогляду і віросповідання; 3) забезпечення взаємодії між Міноборони та релігійними організаціями; 4) надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

5) координації діяльності тимчасових консультативних, дорадчих органів: Громадської ради при Міністерстві оборони України та Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України [134]. Не виникає сумніву у важливості розвитку такого вектору з огляду на відповідні права громадян та деякі суспільні запити.

23. Управління по роботі зі зверненнями громадян та доступу до публічної інформації. Зважаючи на найменування і керуючись нормативними цілями підрозділу, йдеться про реалізацію таких кроків: 1) сприяння реалізації конституційного права громадян на звернення і доступ до публічної інформації, урахування думки громадськості при підготовці та прийнятті управлінських рішень; 2) розгляд звернень громадян; 3) організація й забезпечення в установленому порядку доступу фізичних та юридичних осіб до публічної інформації [134]. Ураховуючи визнаний намір щодо забезпечення уваги до громадської думки, на тлі відповідних орієнтирів, це має сприяти зростанню довіри населення силам оборони загалом.

24. Відділ політики національного спротиву покликаний забезпечувати формування та реалізацію державної політики з питань національного спротиву в Міністерстві. У рамках таких дій мова йде про такі питання: 1) розроблення проєктів законів та інших нормативно-правових актів; 2) забезпечення здійснення повноважень Міністра оборони України з питань національного спротиву; 3) забезпечення організації базової підготовки громадян України до національного спротиву; 4) організація та забезпечення належного фінансування і ресурсного забезпечення заходів підготовки до національного спротиву [134]. Прийняття відповідного законодавства зумовило необхідність долучення Міністерства до відповідних процесів. Ураховуючи його адміністративно-правове становище участь останнього – обов’язкова умова з точки зору розвитку відповідного вектору.

25. Відділ фізичної культури і спорту. На переконання правотворця, ще одним значимим комплексним аспектом є фізична підготовка військовослужбовців і працівників системи Міноборони та утвердження

української національної та громадянської ідентичності. Цим пояснюється логіка функціонування відповідного підрозділу, який проводить власну діяльність за похідними напрямками: 1) забезпечення належної фізичної підготовки військовослужбовців і працівників системи Міноборони для здійснення професійної діяльності; 2) сприяння розвитку спорту вищих досягнень, керівництво та контроль за організацією, проведенням заходів фізичної культури та спортивної діяльності; 3) взаємодія з підрозділами центральних органів виконавчої влади та інших органів влади, громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості [134]. Погоджуємося з таким підходом, оскільки належна підготовка особового складу – одна з важливих підвалин фізичної і моральної готовності сил оборони. До того ж, це питання носить багатогранний характер, що виправдовує наявність у ньому спеціального підрозділу.

Зважаючи на викладене, відмічаємо, що структура Міноборони налічує чисельну кількість елементів, кожен із яких робить вагомий внесок у повноцінне функціонування інституції. Наявний чисельний і видовий склад, на наш погляд, є перспективним та виправданим із точки зору ефективності інституції, однак все ж потребує подальшої уваги через широкий прогресуючий спектр викликів і загроз воєнного характеру. Також варто усвідомлювати, що деякі поточні фактори вимагають переосмислення способів їх розв'язання. Це, своєю чергою, може спонукати до перегляду теперішньої структури та зв'язків локальної системи Міністерства, до чого буде звернено увагу в заключних питаннях дослідження.

Отже, Міноборони як самостійна установа, має власну структуру, елементи якої виконують низку заходів, що нормативно властиві лише представленому центральному органу виконавчої влади. Наявність такої структури дає обґрунтовані підстави вести мову про існування власне локальної системи Міністерства, що гармонійно доповнює досліджувану систему Міноборони.

Відповідно до чинного законодавства, персоніфіковано ця система

включає посадових осіб, котрі забезпечують діяльність Міністра оборони України, до яких належать: перший заступник, заступники Міністра оборони та державний секретар Міноборони, а також структурні підрозділи установи. Доводиться констатувати, що у зв'язку зі численними і складними викликами воєнних реалій, проблематика структури Міноборони перебуває в полі зору вчених та фахівців, активно розроблюючись, про що свідчать законодавчі новації.

2.3. Правові засади взаємодії Міністерства оборони України з іншими суб'єктами сил оборони України

Функціонування Міноборони – центральної та системотворної структури з питань обороноздатності держави – невідворотно передбачає спільні заходи із рештою суб'єктів у цій сфері. Такі кроки обумовлені його винятковим статусом за предметним вектором та, власне, є одним із типових проявів державного управління в Україні. Вони покликані у різні способи забезпечити досягнення цілей і виконання завдань національної безпеки в сфері оборони та за іншими підвідомчими напрямками як у мирний час, так і особливий період. Зважаючи на окреслене у підрозділі 2.1 дисертації коло завдань центрального органу виконавчої влади, реалізація різних форм взаємодії – безальтернативна умова повноцінного виконання всіх функцій установи.

Зазначене передбачає необхідність вивчення та дослідження взаємодії аналізованого суб'єкта, як одного з нагальних та перспективних аспектів. Їхня значимість, на наш погляд, обумовлюється дійсним ефектом від таких кроків, обов'язковістю в нинішній парадигмі та критичністю, беручи до уваги тривалу й прогресуючу агресію щодо України.

Серед інститутів, які в цьому аспекті заслуговують особливої уваги, є складові сил оборони, зважаючи на загальне розуміння їх функціоналу та усвідомлюючи роль повноважень останніх. Ефективна робота всіх таких

суб'єктів не лише бажаний намір, а й гостра необхідність сьогодення, беручи до уваги виклики, що стоять перед українською державою. На цьому фоні визначення та аналіз правових засад взаємодії вказаних інституцій убачається виправданим, особливо ураховуючи одну із кінцевих пропозицій – ініціювання алгоритміки реформування всієї системи Міноборони.

Разом із тим, першочерговим має стати персоніфікації цих суб'єктів, що надасть можливість досліджувати повноваження саме необхідних установ. Зважаючи на розгалуженість представників публічного сектору та легалізацію близької за змістом і функціональним спрямуванням категорії “сили оборони”, такий підхід носить безальтернативний характер.

Власне у пункті 18 частини першої статті 1 Закону України “Про національну безпеку України” розкривається зміст дефініції “сили оборони” [19]. До таких суб'єктів законодавець пропонує включати ЗСУ, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією [21] та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [19]. Такий підхід правотворця вартує уваги і має стати об'єктом інтересу значної кількості наукових доробків під час виконання різних досліджень.

У той же час, для предметного розуміння змісту повноважень, зокрема і з питань консолідації зусиль, важливою є ідентифікація таких установ. Це забезпечить чіткий орієнтир на інституції, дійсно задіяні у різних типах заходів із оборони держави. Виходячи з таких міркувань, слід зосередитися на питанні з'ясування переліку вказаних суб'єктів публічно-правових відносин. Автентичне змістовне наповнення об'єктивованої дефініції конкретизує присутність у цій когорті ЗСУ. Натомість, решта установ заслуговують детального аналізу під окресленим кутом зору.

Виходячи з розуміння наведеної норми профільного безпекового акта законодавства, йдеться про такий перелік груп суб'єктів: 1) військові формування; 2) правоохоронні органи; 3) розвідувальні органи; 4) органи

спеціального призначення з правоохоронними функціями [19]. При цьому, на всіх їх законах покладається функція із забезпечення оборони держави. Тобто кожен із представників наведених груп обов'язково має проводити оборонні заходи, а саме кроки держави щодо підготовки до збройного захисту та власне її безпосередній фактичний захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту (абзац третій статті 1 Закону України “Про оборону України” [55]). Вочевидь, йдеться про застосування різних механізмів санкціонованого впливу, у межах згаданої функції, продиктованих поточним правовим становищем тієї чи іншої інституції. Тим не менш, відповідна умова носить безальтернативний характер із огляду на імперативність у відповідному нормативно-правовому акті.

Ураховуючи те, що на офіційному рівні не закріплені критерії, які дають змогу ті інші заходи (воєнні, інформаційні, економічні, політичні, наукові, науково-технічні, організаційні, правові, соціальні та ін.) розглядати саме, в якості орієнтованих на предметну сферу, будемо виходити з націленості останніх щодо мінімізації або протидії агресії чи збройним конфліктам. Із-поміж іншого, життєздатність такої ініціативи пояснюється легалізацією відповідних термінологічних одиниць. Зокрема, поняття агресії було визначено статтею 1 Резолюції 3187 (XXVIII) Генеральної Асамблеї ООН “Визначення агресії” від 14 грудня 1974 р. [181], відповідно до якої агресією є застосування збройної сили держави проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави, або будь-яким іншим проявом, несумісним із Статутом ООН від 26 червня 1945 року, як це передбачено у такому визначенні. При цьому статтею 3 згаданого документа навіть наведено невичерпний перелік діянь, які необхідно класифікувати в якості актів агресії. Зокрема, йдеться про такі прояви, незалежно від оголошення стану війни: 1) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не мала, яка є результатом такого вторгнення або нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави чи її частини; 2) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти

території іншої держави; 3) блокада портів або берегів держави збройними силами іншої держави; 4) напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили, або морські та повітряні флоти іншої держави; 5) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за угодою з державою, що приймає, з порушенням умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території щодо припинення дії угоди; 6) дія держави, що дозволяє, щоб її територія, яку вона надала у розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для вчинення акту агресії проти третьої держави; 7) засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави, що мають настільки серйозний характер, що це рівносильно переліченим вище актам, або його значну участь у них [4]. Відмічаємо, йдеться про широкий і не остаточний діапазон діянь, наслідки від скоєння яких можуть нести дійсні ризики та загрози суверенітету, територіальній цілісності й незалежності України. Левову частку таких протиправних заходів якраз можна наочно й непоодинокі спостерігати та фактично констатувати внаслідок триваючого повномасштабного вторгнення. При цьому, з огляду на вказаний діапазон методів гібридної війни, слушно і виправдано вести мову щодо значної кількості прикладів із позиції типологізації та динаміки проявів.

Стосовно іншої згаданої категорії – збройний конфлікт, то пунктом 7 частини першої статті 1 Закону України “Про національну безпеку України” запропоновано його розглядати як збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [19]. Зі змісту об’єктивованої дефініції можна зробити висновок, що йдеться про діяння, які доповнюють, подекуди є самостійними, або, в певних випадках, передують проявам агресії на території країни, постраждалої від такого характеру фактичних кроків. Як і вище розглянутий спектр діянь, вони аргументовано

можуть розцінюватися у якості таких, що посягають на базові конституційні основи державного ладу в Україні. Відсутність належного правоохоронного, розвідувального й іншого реагування неодмінно призведе до небажаних наслідків із позиції конструктивного перебігу державотворчих процесів.

Заважаючи на викладене, можемо зауважити, що воєнні, інформаційні, економічні, політичні, наукові й інші питання оборонного спрямування зводяться до розробки та застосунку санкціонованих способів і засобів запобігання та протидії актам агресії і військовим конфліктам, які налічують широкий невичерпний перелік діянь. Їхні наслідки несуть істотні ризики й дійсні загрози суверенітету, територіальній цілісності й незалежності України. Відповідно, природа самих таких заходів передбачатиме націленість на оборонні наміри, релевантні конкретним деструктивним актам, що є активним проявом перерахованих й інших типів. На умовні бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави, засилання державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил, незалежно від кількості самотійних випадків чи пов'язаних епізодів повинна бути відповідна реакція з боку уповноважених інституцій.

Безумовно, наведена аксіома є актуальною для України, котра ще у 2014 р. зіткнулася із чинниками та явищами, що, попри завзятий публічний саботаж з боку РФ, підпадають під діяння, визнані міжнародною спільнотою як акти агресії. Така ж ситуація й щодо збройного конфлікту, адже історія наводить багато фактів, які спростовують пропагандистські наративи у виконанні зачинателів україно-російської війни.

У контексті численного суб'єктного складу із забезпечення оборони української держави слід не випускати з виду й існування різних, на перших етапах незалежності переважно латентних посягань, щодо суверенітету з боку РФ. Відсутність тривалий час активних бойових дій та широке коло способів вчинення цих кроків сформували стійкий запит на розвідувальну, правоохоронну й інші діяльності в якості безальтернативних дієвих механізмів реагування.

Наведена ситуація обумовлюється й неможливістю задіяння всього потенціалу ЗСУ та інших діючих на той час військових формувань. Адже, в такому разі вже рф це могла б використати як підставу стверджувати, що саме вона є жертвою агресії чи постраждалою від збройного конфлікту. Це б породило додаткові негативні наслідки та посилило позиції нинішнього чітко вираженого агресора, форсувавши багато небезпечних подій нещодавнього минулого.

Тому на наш погляд саме обраний підхід правотворця відносно численності суб'єктів є безспірним, вартуючи схвалення і підтримки. Водночас, конкретизація цих установ має вкрай важливе значення щодо окресленої проблематики. Окрім, доведеної виключної важливості оборонного напрямку мають місце тривалі суперечки відносно конкретизації цих інституцій у рамках деяких груп. Наочним і влучним прикладом є правоохоронні органи, персоніфікований склад яких тривалий час викликає декілька резонних запитань.

Слід відмітити, що норми чинного законодавства прямо містять вказівку про приналежність того чи іншого суб'єкта до групи “військові формування”. Зважаючи на те, що факт присутності ЗСУ серед представників сил оборони не потребує доведення, хочемо лише підкреслити, йдеться про військове формування, яке, відповідно до конституційних основ, має забезпечувати оборону України, здійснюючи захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності (абзац другий статті 1 Закону України “Про Збройні Сили України”), про що йшлося вище [83]. До того ж, згідно з абзацом другим статті 11 Закону України “Про оборону України” [55], саме Генеральний штаб ЗСУ є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування ЗСУ та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони. Відповідно, побічно відмітимо вагому роль цього суб'єкта серед решти легалізованих функціонуючих військових формувань.

Слідуючи законодавчій логіці відносно послідовності вказаних інституцій

першочергово звернемо увагу на військові формування. Абзацом шістнадцятим статті 1 Закону України “Про оборону України” визначено, що йдеться про створені відповідно до національного законодавства сукупність військових з’єднань, частин, а також органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, зокрема захисту її суверенітету, державної незалежності й національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у випадку збройної агресії, збройного конфлікту, або ж загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [55]. Із-поміж іншого, слід відмітити ширший підхід функціонального впливу таких суб’єктів, порівняно з представленим розумінням дефініції “оборона України”. Йдеться про потребу реагування й на імовірні загрози, здійснювані шляхом ведення воєнних (бойових) дій.

Тим не менш, фокусуючись якраз на персоніфікації, звернемо увагу на вказане дискусійне питання. Найперше, слід сказати про відсутність категорії “військові з’єднання” в законодавчій термінології. Вона систематично згадується у відповідних нормативно-правових актах, але не налічує кількісний та персоніфікований склади, формуючи підґрунтя для певних невизначеностей. Зокрема, П. П. Скиба приходить до висновку, що мова йде про військове формування, яке включає декілька частин або з’єднань менш численного складу, традиційно, з різних родів військ, спеціальних військ (служб), а також частин (підрозділів) забезпечення й обслуговування [137, с. 6, 57]. У дослідженні В. В. Сокурєнка наголошується, що мову слід вести про військові формування, які мають постійну організаційну структуру, головним завданням котрого є вирішення оперативних, оперативно-тактичних і тактичних завдань на постійній (тимчасовій) основі [138, с. 27; 99, с. 337, 461-462]. З цих тверджень та сучасних реалій можна зробити висновок про доцільність існування військових формувань, які комплектуються за рахунок представників окремих видів, родів військ і родів сил ЗСУ, а також з’єднань менш чисельного складу для ефективного вирішення конкретних специфічних стратегічних, оперативних і тактичних завдань. На наше переконання, висвітлена логіка пояснюється власне

природою самих з'єднань у нинішніх воєнних реаліях та визнаними підходами до їх характеристик. Більше того, специфічність вказаних завдань передбачає існування потреби формування унікального складу з'єднання для можливості дійсного вирішення відповідного проблемного питання. Власне цим, переконані, продиктована законодавчо передбачена змога існування таких формувань.

Для орієнтирів нашого дослідження значення має те, що такий вид складових військових формувань існує в Україні. Попри названі прогалини, останні, стійко функціонуючи, дійсно виконують низку критичних завдань із позиції оборони держави. Ураховуючи законодавчий підхід, такі суб'єкти – важливі представники аналізованих формувань, які, своєю чергою, є учасниками сил оборони.

Щодо ВЧ, то у такому випадку, на офіційному рівні, закріплена позиція про їх зміст і суть. А саме: абзацом другим пункту 2 Положення про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил [96], затвердженого постановою КМУ від 8 грудня 2000 р. № 1919, визначено, що йдеться про військову частину, заклад, установу, організацію, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету і входять до складу ЗСУ. Такий підхід дає підстави вести мову про значну кількість одиниць різного функціонального спрямування. Це пояснюється численністю елементів самих ЗСУ, про що вже йшлося у підрозділі 1.3 дисертації. Щодо іншого критерію – утримання за рахунок коштів державного бюджету, то, знову ж таки, мовиться про значну групу суб'єктів. Адже, абзацом другим частини першої статті 35 Закону України “Про національну безпеку України” передбачено, що відповідне фінансування здійснюється за рахунок і в межах коштів державного бюджету, а також інших не заборонених законодавством джерел [19]. Однак, зважаючи на те, що міжнародні партнери воліють саме фінансову підтримку спрямовувати на невоєнні, а суміжні, в тому числі гуманітарні, потреби [182], напрошується висновок про відповідно державну підтримку всіх суб'єктів системи ЗСУ.

Щодо заключної підгрупи – органів управління військовими з'єднаннями та частинами, то згідно з абзацом дев'ятнадцятим статті 1 Закону України “Про

оборону України”, окрім Міноборони, до таких суб’єктів належать такі: 1) центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України; 2) Генеральний штаб ЗСУ; 3) інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у ЗСУ, а також решта військових формувань, призначених для виконання функцій з управління, в межах їхньої компетенції, військами (силами), з’єднаннями, ВЧ, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади; 4) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки [55]. Як ми уже зауважували, питання присутності у складі сил оборони ЗСУ не потребує додаткової аргументації, з огляду на законодавчий підхід. Однак, для загального та змістовного розуміння кількісного й видового складу відповідних суб’єктів наведена точка зору має вигіршне значення. Більше того, підкреслено провідну роль Генерального штабу ЗСУ саме як основного органу військового управління у сфері оборони.

Серед представлених суб’єктів особливо необхідно виділити групу центральних органів виконавчої влади, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законодавства. Ураховуючи ініційований намір щодо конкретизації останніх приділимо йому додаткову увагу.

Не виникає сумніву, що в Україні давно функціонує певна кількість військових формувань, котрі, переважно, перебувають у підпорядкуванні Міноборони (ДССТ, діяльність якої координується Міноборони (стаття 9) [82], однак із введенням режиму воєнного стану вона підпорядковується Головнокомандувачу ЗСУ (частина друга статті 17) [19]. Однак, певні державні органи, наділені відповідним статусом, підпорядковуються іншим центральним органам виконавчої влади. До прикладу, керівництво Національною гвардією України здійснює Міністр внутрішніх справ (частина перша статті 6), але із введенням правового режиму воєнного стану для виконання завдань з оборони держави її частина підпорядковується Головнокомандувачу ЗСУ

(частина третя статті 6) [75]. Тобто, мають місце керівні заходи у виконанні нетипових публічних інституцій.

Загалом же, необхідно відмітити, що військові формування, як складові сил оборони, налічують три основні складові: 1) військові з'єднання; 2) ВЧ; 3) органи управління військовими з'єднаннями та ВЧ. Кожна з таких позицій, своєю чергою, включає декілька підгруп, що зумовлено необхідністю охопити всі напрями й рівні функціонального впливу силами оборони. Разом із ЗСУ вони утворюють базис для діяльності інших представників оборонної сфери, вирішуючи левову частку найскладніших завдань.

Наступними представниками, які вартують дослідження на предмет їх конкретизації, є правоохоронні органи. Однак, у цьому випадку ситуація має ще складніший характер, адже власне у самої центральної категорії відсутні чіткі обриси, попри тривалу історію її існування та непоодинокі наміри щодо вирішення цієї проблеми.

Зокрема, на законодавчому рівні відсутнє чітке розуміння терміну “правоохоронні органи”. Безумовно, частиною першою статті 2 Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” закріплено таку дефініцію, однак її смислові орієнтири носять розмитий, не конкретизований характер [141]. Це стосується питання можливості включення широкої когорти інституцій у разі реалізації ними правозастосовних або правоохоронних функцій. Адже ті самі правозастосовні функції можуть здійснюватися значною кількістю державних органів, яким, за правовою природою, не властива правоохоронна діяльність.

Одним із проявів цієї проблеми є якраз невизначеність кількісного складу таких інституцій, що є хибним підходом із системного погляду. Протилежна ситуація формувала б сприятливе й необхідне підґрунтя для напрацювання спільних механізмів реалізації управлінських заходів, посилювала б правоохоронний потенціал держави тощо. Це стосується й оборонної складової, яка, традиційно, вимагає точності і вивіреності під час реалізації відповідної державної політики.

Безперечно, думки щодо визначення переліку цих установ раз за разом наводили вітчизняні вчені. З числа фундаментальних доробків можна виділити підсумки досліджень таких науковців, як М. А. Макаров, А. С. Симчук, М. Й. Кулик, Ю. В. Терещенко та С. В. Харченко [142, с. 307], О. Л. Соколенко [143, с. 704], Т. О. Шкуля [144, с. 179] й інші. Разом із тим, суттєве зрушення у цьому можна відмітити завдяки відповідним результатам судової практики. Так, у пункті 41 Постанови Великої Палати Верховного Суду від 30 серпня 2023 р. (провадження № 13-39 кс 23) визначено, що на відміну від інших органів державної влади, які можуть також здійснювати правоохоронну функцію, для правоохоронних органів вона є основною [145]. Наведена постановка питання суттєво звужує коло суб'єктів, які варто розцінювати у статусі правоохоронних органів.

До того ж, ураховуючи норми частини другої статті 12 Закону України “Про національну безпеку України” [19] та частини першої статті 2 Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” доцільно вести мову про нечисленний спектр однойменних установ [141]. Зважаючи на нормативний підхід слушно і виправдано назвати такий перелік суб'єктів правоохоронної діяльності: 1) Національна поліція; 2) Служба безпеки України; 3) Управління державної охорони; 4) ВСП. Логіка включення лише зазначених інституцій пояснюється такими істотними факторами, як існування групи органів спеціального призначення з правоохоронними функціями в структурі елементів сил оборони, до якої доцільно включити окремих представників безпекового й оборонного секторів. Ще одним вагомим аргументом слушно вважати повноваженнями цих суб'єктів, які сукупно властиві суто правоохоронним органам. Насамперед, йдеться про заходи щодо здійснення досудового розслідування. Відповідно до статті 216 Кримінального процесуального кодексу України з потенційних учасників лише Національна поліція та Служба безпеки України уповноважені на здійснення однойменних санкціонованих заходів. Тому до групи правоохоронних органів із позиції їх приналежності силам оборони слід включити лише Національну поліцію,

Службу безпеки України, Управління державної охорони, ВСП.

З приводу розвідувальних органів, то вони також є важливим елементом сил оборони. У підрозділі 1.3 роботи ми акцентували увагу на розвідувальному органі Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України), визначивши його завдання та дослідивши функції й повноваження. Разом із тим слід зауважити, що згідно з частиною першою статті 5 Закону України “Про розвідку” [84] до таких суб’єктів, окрім загаданої інституції, також віднесено Службу зовнішньої розвідки України та розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України). Вказані інституції доповнюють систему цих суб’єктів, посідаючи чільне місце та відгравучи важливу роль у структурі сил оборони.

Заключну групу, відповідно до офіційного бачення, становлять органи спеціального призначення з правоохоронними функціями. Керуючись уявленням про загальний суб’єктний склад сектору безпеки й оборони (частина друга статті 12 Закону України “Про національну безпеку України” [19]) та ураховуючи норми Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” [141], суміжних актів законодавства та актуальних підсумків правозастосовної діяльності до такої категорії слід включити Державну прикордонна служба України.

Відмічаємо, що персональний склад сил оборони налічує значну кількість установ, кожна з яких відіграє свою важливу й унікальну роль у відповідних процесах. Зважаючи на новітні, але вже усталені підходи безпекової політики всі такі установи є незамінними і роблять вагомий внесок для досягнення загальних цілей.

Тому слушно вести мову про стійку залученість в ці процеси широкого кола державних органів, зокрема і різного функціонального навантаження. Характер, чисельність та специфіка воєнних загроз зумовлює потребу участі значної кількості інституції. Реалізуючи, у тому числі спільні заходи, вони мають

ефективно виконувати відповідні завдання.

Ураховуючи виключну значимість отриманих проміжних результатів слід запропонувати схематичне бачення останніх (див Додаток В). Вказаний підхід сприятиме змістовному і чіткому висвітленню дослідницького матеріалу.

Безумовно, з лівовою часткою таких суб'єктів взаємодіє Міноборони, що зумовлено його статусом і роллю у відповідних процесах. Ієрархічно займаючи найвищі позиції за багатьма напрямками оборонної політики, його діяльність перетинатиметься з багатьма названими інституціями.

Власне й намір стосовно їх конкретизації продиктований необхідністю чіткого розуміння кола державних органів, які можуть співпрацювати з Міністерством. Із переліку цих установ буде визначено тих, хто в дійсності проводить різні форми спільних заходів із аналізованим суб'єктом.

Ураховуючи те, що ця діяльність регламентована юридичними нормами, потребують уваги саме правові засади взаємодії Міноборони з рештою уповноважених інституцій. Аналіз таких основ, із одного боку сформує бачення конкретних учасників сил оборони, що постійно співпрацюють з Міністерством, та форм цих заходів, а із іншого – забезпечить виявлення нагальних дискусійних питань, які вартують уваги. В силу вимушених, інколи радикальних трансформацій у структурі Міноборони, а також ініціатив щодо удосконалення елементів його системи отримані результати мають важливе значення. До того ж, виклики воєнного часу зумовлюють необхідність ефективно реагувати на будь-які інституційні недопрацювання чи прорахунки, що тільки доводить значимість проблематики.

З метою підтвердження слушності думки аналізу питання саме із позиції правових засад слід у загальних обрисах дослідити відповідну категорію. Так, під вихідним поняттям “засади” прийнято розуміти такі тлумачення: 1) вихідні положення, базовий закон якої-небудь теорії, науки, наукової системи, наряду тощо; 2) особливість, правило чи спосіб, що лягають в основу утворення чи діяльності чого-небудь; 3) переконання, правило, норма, якою керуються в житті; 4) основа чогось; 5) те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь;

6) вихідне, головне положення, принцип; 7) основа світогляду, правило поведінки [2 с. 300; 3, с. 419]. Такі погляди корелюються з нашими уявленнями про цю підкатегорію і повинні вживатися у рамках представленого дослідження. Вихідне розуміння також має вагоме значення, оскільки забезпечує повноту і всебічність викладу наукового матеріалу й орієнтоване на системоутворюючі процеси та явища, що формує змістовне і точне уявлення про об'єкт наукового пізнання.

Зважаючи на викладене, засадами є вихідні установки, що лягають в основу будь-якого об'єкта незалежно від його походження, визначаючи власне природу останнього. Вони мають безумовне значення для його інтеграції у різні сфери, а також містять обмеження щодо реалізації тих чи інших заходів, необхідних для досягнення власне цілей функціонування. Завдяки їм базові характеристики таких об'єктів є сталими, що має значення з позиції розбудови відповідних механізмів, націлених на тривале чи систематичне застосування.

Щодо іншої складової “правові”, погоджуємось із розповсюдженим міркуванням, що йдеться про ті, які стосуються права [3, с. 1101]. Вочевидь, у такому контексті мову слід вести про норми права, котрі офіційно прийнято розглядати в якості загальнообов'язкових формальних визначених правил поведінки, що регулюють суспільні відносини, котрі охороняються і забезпечується державою [153]. Тобто, доцільно вбачати галузеву категорію, яка охоплює смислово вужче спеціалізоване коло установок. До того ж, вони носять однорідний характер, відрізняючись від інших засад, які зустрічаються в літературі.

Зазначене судження підтверджується і поглядами багатьох вчених щодо розуміння дефініції “правові засади”. Наприклад, В. Б. Пчелін розглядає її в вузькому та широкому розуміннях, наводячи бачення змістовного їх наповнення [147, с. 108]. У вузькому розумінні, на його переконання, йдеться про сукупність нормативно-правових актів, котрі мають ієрархічні зв'язки відповідно до їхньої юридичної сили і на підставі яких здійснюється правове регулювання тих чи інших суспільних правовідносин [147, с. 108]. Із приводу широкого розуміння,

то вчений наголошує на існуванні двох важливих елементів, а саме: 1) нормативний склад, тобто правову основу регулювання суспільних відносин та правовий статус їх суб'єктів; 2) понятійно-категоріальний апарат, що використовується у відповідній сфері [147, с. 108]. Р. П. Бойчук стверджує, що більшість трактувань дефініції зводяться до таких груп міркувань: 1) ототожнення їх із принципами, ототожнюючи останніх; 2) позиціонування у якості переліку нормативно-правових актів, нормами (положеннями) яких визначаються ключові параметри та юридично значущі властивості того чи іншого питання [148, с. 22]. Стосовно другого підходу, то, на наш погляд, він заслуговує схвалення і підтримки, адже відповідає нашим уявленням про вказану категорію. Дослідником було акцентовано увагу на активному використанні представленого підходу багатьма іншими вченими. Також це пояснюється властивостями норм права, зважаючи на їхню роль у структурі соціальних інструментів регулювання суспільних відносин. На додаток до цього, вказане продиктовано об'єктивною необхідністю закріплення відповідних норм у різних актах, формуючи цілісну систему законодавства України.

Щодо оперування категорією “засади”, як синонімом категорії “принципи”, то ініційований підхід носить суперечливий характер. У першу чергу, це обумовлено існуючими підходами на рівні правозастосування. Мова йде про деякі рішення судових установ, що мають взірцеве значення для інших учасників правовідносин. Показовим у цьому сенсі є Рішення Конституційного Суду України від 10 червня 2010 р. № 15-рп/2010 (справа № 1-38/2010) підпунктом 3.2 пункту 3 якого визначено, що однією з засад правової системи України є визнання і дія принципу верховенства права [149]. Такий висновок, із поміж іншого, наочно демонструє нетотожність досліджуваних понятійних одиниць. Відповідний підхід можна прослідкувати і в побудові багатьох законодавчих актів, у яких принципи є похідними від засад регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин.

Із огляду на це, представлені поняття слід розглядати як не тотожні одиниці, що аргументується наведеними й іншими поглядами. Відповідно,

слухно виходити тільки з другого підходу розуміння категорії “правові засади” з урахуванням погляду В. Б. Пчеліна [147, с. 108] та інших вчених.

З цього також робимо закономірний висновок про необхідність уваги на відповідні документи, які містять норми (положення), що є уособленням досліджуваних засад. При цьому у контексті правових засад взаємодії Міноборони з іншими суб'єктами сил оборони України будемо розуміти сукупність нормативно-правових актів, якими закладено юридичні параметри, визначено мету і завдання спільних заходів та регламентовано правові форми їх здійснення. Таке бачення відповідає отриманим вище висновкам щодо походження й об'єктивізації вказаних засад. Окрім того, репрезентований зміст покликаний продемонструвати змістовне охоплення власне більшості визнаних форм спільної діяльності суб'єктів публічно-правових відносин.

Щодо власне конкретизації самих нормативно-правових актів, то зважаючи на суперечливість змістовного наповнення завдань, функцій і повноважень Міноборони у законах України “Про національну безпеку України” [19] та “Про оборону України” [55], а також у Положенні про Міністерство оборони України [57], саме аналізована установа забезпечує формування та здійснює реалізацію усіх системоутворюючих кроків у сфері оборони. Більше того, передбачається, з-поміж іншого, що Міністерство координує діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (частина друга статті 15 [19]), (абзац четвертий статті 10 [82]), (підпункт 3 пункту 3 [1]).

Зважаючи на те, що координацію часто розглядають як різновид взаємодії [150, с. 5-6], [151, с. 53], [152, с. 45], а частина державних органів є представниками сил оборони, впливає висновок щодо регулювання досліджуваних заходів названими актами. Така гіпотеза підтверджується і розумінням дефініції “оборона України” (абзац другий статті 1 Закону України “Про оборону України”) [55], як була нами розглянута у підрозділі 1.2 дисертаційної роботи.

Із огляду на це, саме наведені документи формують загальний правовий

базис для спільної діяльності аналізованої установи з рештою суб'єктів сил оборони. Їхні настанови обов'язково беруться до уваги під час відповідних заходів, а також ураховуються у рамках розробки похідного нормативного підґрунтя (зокрема, різних форм взаємодії з учасником сил оборони).

Безумовно у такій ієрархії перше місце буде відведено законодавчим нормам, що обумовлено усталеною та віднедавна об'єктивованою пріоритизацією актів законодавства України [153]. Однак і згадане положення має вагоме значення, адже, по-перше: спрямоване на реалізацію законодавчих норм; по-друге: змістовно окреслює адміністративно-правовий статус досліджуваного центрального органу виконавчої влади. Тому нормативні конструкції розглянутих документів мають виключне значення для інших правових основ із регламентації вказаної сфери відносин.

Слід також зауважити, що у контексті спільної діяльності Міноборони із іншими суб'єктами сил оборони особлива увага приділена питанню державної інформаційної політики. Підпунктом 4² пункту 4 Положення про Міністерство оборони України визначено, що однойменна установа бере участь у виконанні завдань такої політики у оборонній сфері [57]. Також нормами згаданого підпункту визначено, що під час дії правового режиму воєнного стану Міністерство координує елементи сил оборони у частині забезпечення формування та реалізації державної інформаційної політики за оборонним напрямом [57]. Фактично така норма корелюється з вихідними, розглянутими нами вище положеннями щодо поширеності координуючого впливу досліджуваного центрального органу виконавчої влади. Підкреслюється лише роль вказаної політики, у тому числі з позиції специфіки її реалізації у воєнний і мирний часи у виконанні Міністерства.

Окрім перерахованих законодавчих актів, взаємодія з конкретними представниками сил оборони розкривається у законах України “Про Збройні Сили України” [83], “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” [183], “Про військовий обов'язок і військову службу” [154] та ін. Так, зокрема Законом України “Про Збройні Сили України” [83] визначено правові засади діяльності

однойменного військового формування, у тому числі щодо спільних заходів із Міноборони. Документом також окреслена сфера і напрями впливу центрального органу виконавчої влади по відношенню до ЗСУ (стаття 10) [83], що апріорі передбачає взаємодію цих суб'єктів.

Законом України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” регламентовано питання здійснення спільних кроків Міноборони з силами оборони у рамках реалізації роботи зі здійснення мобілізаційних заходів. Статтею 14 представлено нормативно-правового акта визначено коло повноважень установи, деякі, з-поміж іншого, передбачають реалізацію спільних форм діяльності, що є обов'язковим для виконання завдань такої політики [183].

Своєю чергою, Законом України “Про військовий обов'язок і військову службу” закладені загальні засади проходження військової служби [154]. Під егідою такої діяльності Міноборони реалізує низку управлінських заходів, що також мають на меті спільну діяльність за певними напрямками. Зокрема, установа затверджує низку стандартів у цій сфері, а також контролює неухильне їхнє виконання (частина восьма, абзац восьмий частини дев'ятої, абзац третій частини десятої статті 1, абзац другий частини другої статті 2, частина друга статті 6, частина шоста статті 6 [154] та ін.). Крім того, слід зауважити, що цим законом закріплено, що такі органи управління як територіальні центри комплектування та соціальної підтримки спрямовуються і координуються саме досліджуваною установою (частина восьма статті 1 [154]). Відповідно і в такому випадку слушно вести мову про взаємодію з представниками сил оборони.

Як уже зауважувалось, важлива роль у цьому аспекті відведена і групі підзаконних нормативно-правових актів. Фактично вони доповнюють акти законодавства, забезпечуючи всебічне охоплення предметних питань, зокрема і в частині спільної діяльності. Наприклад, підпунктом 29 пункту 4 Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України, затвердженого указом Президента України від 30 січня 2019 р. № 23/2019, вказаний суб'єкт через Міноборони подає Президенту та Прем'єр-міністрові України інформаційно-

аналітичні матеріали про стан Збройних Сил України [155]. Отже, можна вести мову про спільні заходи саме з учасником сил оборони.

Порядком організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 22 грудня 2020 р. № 484, визначено послідовність дій під час організації процесу та виконання процедур оборонного планування в силах оборони. Документом визначено провідну роль Міністерства у питаннях спільних заходів із рештою суб'єктів сил оборони у вказаній сфері [156].

Головна роль Міноборони обумовлює і важливість актів власної правотворчості. До прикладу, Національна поліція є законодавчо приналежною до сил оборони, але її діяльність спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ України (частина друга статті 1 Закону України “Про Національну поліцію”). Такий нормативний підхід, із погляду регламентації спільної діяльності, підкреслює важливість наказу Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України “Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ України” від 18 травня 2023 р. № 290/411 [157]. Відповідно, норми регулювання спільної діяльності на такому рівні мають важливе значення. До того ж, статус “військового формування” та інституційна приналежність Національної гвардії України до системи Міністерства внутрішніх справ України (частина перша статті 1 Закону України “Про Національну гвардію України”) дає підстави саме Міністерству відносити до представників сил оборони [75].

У зв'язку з цим важливо відмітити, що правові засади взаємодії Міноборони із суб'єктами сил оборони містяться в законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах та стосуються різних векторів спільних заходів Міністерства. Розгалуженість державного апарату та специфіка правового регулювання зумовлює важливість всіх груп підзаконних документів,

починаючи від затверджених КМУ і завершуючи наказами та директивами самого Міністерства. Останні мають особливе значення, якщо вести мову про локальні, зокрема й специфічні повноваження у межах певного напрямку.

Аналізуючи ж змістовне наповнення розглянутих й інших документів, слід загострити увагу на потребі подальшої розбудови нормативної бази з питань взаємодії. Виклики воєнного часу й запит на ефективне управління мотивує доцільність і виправданість своєчасного досягнення поставлених цілей за допомогою відповідних форм та методів.

Не останню роль у цьому аспекті відведено питанням оптимального використання власного функціонального і матеріально-технічного потенціалу, чому якраз може зарадити взаємодія. Тому поглиблення вказаного характеру заходів серед учасників сил оборони з провідною роллю Міноборони також залишається важливою проблемою на порядку денному.

Висвітлені у попередньому підрозділі дискусійні позиції мають істотне значення і з погляду спільної діяльності як структурних підрозділів Міністерства, так і елементів досліджуваної в підрозділі 1.3 системи. Належна спільна діяльність компонентів нижчого рівня системи (система Міноборони локального рівня) прямо відображається на ефективності функціонування системи Міністерства, якій відведена центральна роль у нашій роботі. Тому очевидними є необхідність розбудови стійкої структури центрального органу виконавчої влади з подальшим нормативним упорядкуванням спільних заходів між ними, тобто формування правових засад. Урегульованість цих питань забезпечить стійке й ефективне виконання завдань і реалізацію функцій оборонного відомства, що є вкрай необхідним для України. Відповідно, такий напрям наукового інтересу має перебувати в полі зору, якщо вести мову про удосконалення адміністративно-правового статусу Міністерства.

На основі представлених суджень і припущень слід відзначити, що чинним законодавством до сил оборони віднесено військові формування, правоохоронні органи, розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями. В свою чергу, до військових формувань

відносяться: 1) Збройні Сили України; 2) Національна гвардія України; 3) Державна спеціальна служба транспорту. Група правоохоронних органів виражена такими суб'єктами, як Національна поліція, Служба безпеки України та Управління державної охорони України. До відповідних розвідувальних органів слід віднести такі інституції: 1) Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); 2) Служба зовнішньої розвідки України; 3) Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України. Органи спеціального призначення з правоохоронними функціями налічують Державну прикордонну службу України. До складових сил оборони запропоновано доповнити державні органи, що виконують функції з оборони держави, до яких слід віднести: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, Державну міграційну службу, Державну службу надзвичайних ситуацій та інші органи.

Правовими засадами спільної діяльності таких суб'єктів є норми права, об'єктивовані в актах національного законодавства і які обов'язкові до виконання всіма цими установами. Спільні заходи врегульовані як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами, а відповідна регламентація міститься в значній кількості цих документів. Зважаючи на численні вимушені трансформації в системі Міноборони та усвідомлюючи потребу належного її функціонування уваги вартує питання врегулювання спільних форм роботи між її елементами (на національному і локальному рівнях).

Висновки до розділу 2

1. Визначальними елементами адміністративно-правового статусу Міноборони є завдання, функції та повноваження установи. Завдання установи передбачають зміст вихідної діяльності, проведення якої необхідно для систематичного досягнення суспільно значущих цілей (ідею мети), впливаючи на типологію і кількість її функцій. Функції Міноборони, мають передбачати діапазон різних управлінських механізмів, а також суміжних атрибутів, об'єднаних однорідними соціально значущими орієнтирами, спрямованими на виконання об'єктивованих завдань. Його повноваження являють собою безпосередньо перелік активних конкретизованих законодавчо закріплених дій, здійснення яких фактично і є реалізацією відповідних функцій.

Поточний нормативний підхід до переліку й конкретизації завдань, повноважень і функцій Міністерства зумовлює деякі суперечності та невизначеності. Виходячи з результатів сучасних практик правотворчості та зважаючи на усталені теоретико-методологічні підходи щодо розмежування цих категорій, вони не корелюються з нинішніми уявленнями вчених. Це створює додаткове підґрунтя для дискусії, породивши гіпотези, що йтимуть у розріз усталеним догмам функціонування вказаної сфери відносин.

2. Оборонне відомство як самостійна установа має власну структуру, елементи якої виконують низку заходів, що властиві лише представленому центральному органу виконавчої влади. Наявність такої структури дає обґрунтовані підстави вести мову про існування власне локальної системи Міністерства, що гармонійно доповнює досліджувану систему Міноборони. Без неї фактично є не можливою робота Міністерства за різними підвідомчими сферами юрисдикції.

Персоніфіковано ця система включає посадових осіб, які забезпечують діяльність Міністра оборони України (перший заступник, заступники та державний секретар), а також структурні підрозділи установи. У зв'язку із численними і складними викликами воєнних реалій питання структури суб'єкта

перебуває в полі зору вчених та фахівців, активно розроблюючись, про що свідчать законодавчі новації. З огляду на організаційну нестабільність, виклики і загрози сучасності, для системи Міноборони питання його структури потребує подальшої комплексної наукової розробки.

3. Чинним законодавством до сил оборони віднесено військові формування, правоохоронні органи, розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями. До військових формувань доцільно включити: 1) Збройні Сили України; 2) Національна гвардія України; 3) Державна спеціальна служба транспорту. Група правоохоронних органів виражена такими суб'єктами, як Національна поліція, Служба безпеки України та Управління державної охорони України. Розвідувальні органи передбачають такі інституції: 1) Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); 2) Служба зовнішньої розвідки України; 3) Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України. Органи спеціального призначення з правоохоронними функціями налічують Державну прикордонну службу України. До складових сил оборони запропоновано доповнити державні органи, що виконують функції з оборони держави, до яких слід віднести: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, Державну міграційну службу, Державну службу надзвичайних ситуацій та інші органи. На сучасному етапі кількісно і персоніфіковано сили оборони доцільно позиціонувати саме у такому складі.

Під правовими засадами спільної діяльності таких суб'єктів є норми права, об'єктивовані в актах національного законодавства і обов'язкові до виконання всіма цими установами. Спільні заходи врегульовані як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами й відповідна регламентація міститься в значній кількості цих документів. Зважаючи на численні вимушені трансформації в системі Міноборони та усвідомлюючи потребу належного функціонування останньої, уваги вартує тематика врегулювання взаємодії між її елементами (на національному і локальному рівнях).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СИСТЕМІ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

3.1. Досвід провідних держав світу щодо публічного адміністрування у сфері оборони

Фундаментальний авторський намір щодо побудови дієвої системи Міноборони не можливий без змістовного аналізу досвіду провідних іноземних держав. На фоні усталених світових практик стійкої глобалізації та визнаних прагнень України до інтеграції в міжнародні демократично орієнтовані безпекові процеси вивчення тамтешніх підходів є обов'язковим завданням. У подальшому це забезпечить синхронізацію із багатьма складовими закордонних моделей, відповідаючи цілям трансформації вітчизняних оборонних заходів на користь визнаних та ефективних засад упорядкування. Більше того, урахування наявних форм, методів і способів впливу надасть додаткову змогу уникнути лівової частки стратегічних прорахунків, сприяючи формуванню належних механізмів.

У першому розділі дисертаційного дослідження, з-поміж інших, нами було виділено управлінські та організаційні підходи Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США. Це пояснюється як тамтешніми цінностями політичних режимів, так і характером й дієвістю державного управління в організації сектору оборони. До того ж, у Литві взагалі на офіційному рівні оперують терміном “система національної безпеки Литви” (частина третя статті 1 та інші положення документа [27]), що лише додатково обґрунтовує доцільність акцентування уваги до предметного вектору санкціонованої регламентації. Правотворчі засоби регулювання за сутністю також переслідують цілі, більшість із яких є ідентичними баченню законів України “Про національну безпеку України” [19], “Про оборону України” [55] та похідних стратегічних документів. Тому докладне вивчення саме цих об'єктивованих і схвалених суспільних поглядів має перспективне значення для української держави.

Робота функціонально релевантних установ у провідних державах має на меті здійснення типових заходів, що розцінюються державним управлінням. Попередньо було доведено обов'язковість такого атрибуту вказаної діяльності як публічне адміністрування, що теоретико-методологічно та емпірично виправдовує слушність розгляду закордонних моделей. Відповідно, пріоритет буде наданий саме адмініструванню та специфіці їхньої реалізації на практиці. Їхня стійка синергія з державним управлінням дає мотивовані підстави вести мову про їх важливість із позиції функціонування систем безпекової чи оборонної націленості.

З огляду на специфічні виклики для роботи Міноборони в нинішній період і в майбутньому, а також ураховуючи аргументовані наміри з поетапної розбудови саме системи вказаного суб'єкта, слід звернути увагу на відповідні аспекти у згаданих іноземних країнах. Під цим кутом зору виняткового значення набуде проблематика публічного адміністрування у рамках внутрішньоорганізаційних та міжвідомчих відносин у такій системі. Оскільки гостро постає необхідність уодноманітнення багатьох типів і видів зв'язків, чому зарадить однойменне адміністрування.

Потенційні вектори авторських реформістських ініціатив будуть вибудовуватися вже виходячи із першочергових запитів пропонованої системи. Іншими словами, подальші напрями мають сприяти забезпеченню ефективного функціонування не лише аналізованого центрального органу виконавчої влади, а й цілісної системи Міноборони. Такий підхід має значення з позиції розбудови комплексних пропозицій і рекомендацій у рамках змін до існуючого законодавства.

Як наголошувалося, у Великій Британії ключовим оборонним орієнтиром вважається Стратегія національної безпеки (2010 р.) ("Сильна Британія в епоху невизначеності") [23], що декларує фундаментальні оборонні орієнтири. У 2025 р. тамтешнє інституційне забезпечення оборонного напрямку набуло нових обрисів, сформувавши концептуальну систему управління однойменної сфери. Ключовим наміром описаних змін є поступальний розвиток методів "Єдиної

оборони”, поглиблюючи спільну роботу компетентних інституцій. Під таким кутом зору хоча б на декларативному рівні слушно вести мову про роботу відповідної системи. Адже ці властивості на емпіричному рівні корелюються з більшістю груп характеристик категорії “система” (І. І. Коваленко [63, с. 11], Н. Ю. Мельничук [64, с. 109], С. В. Онишко [65, с. 64] та ін.). Тому навіть без офіційного визнання можна вести мову про реалізацію заходів щодо запуску і підтримки функціонування відповідної субстанції.

Серед ключових суб’єктів такої конгломерації доцільно й виправдано виділити такі елементи: 1) Міністерство оборони Великої Британії та Державний секретар з питань оборони; 2) Збройні Сили: а) Королівський флот; б) Британська армія; в) Королівські військово-повітряні сили; г) Стратегічне командування (UKStratCom); 3) Рада з питань оборони; 4) Комітет з аудиту та контролю ризиків оборони; 5) Комітет з питань затвердження інвестицій; 6) Виконавчий комітет (ExCo); 7) Комітет начальників штабів; 8) Комітет з питань оборонної безпеки та охорони навколишнього середовища; 9) Рада з питань ядерної оборони. Пропоноване авторське бачення сформовано на основі відомостей розміщених на офіційному веб-порталі з питань державних послуг та іншої статистичної інформації. Ознайомившись із їхніми завданнями та функціями, можна зробити закономірний висновок про різні форми і методи участі в оборонних функціях.

Щодо Міністерства оборони Великої Британії, то йдеться про центристську виконавчу роль в аналізованих процесах [158]. Фактично мовиться про супроводження всіх основних заходів, у аналізованій сфері, здійснення реалізації державної політики за відповідним напрямом впливу. На рівні публічного адміністрування слід вбачати роботу щодо фактичного здійснення кроків із виконання такої політики. Разом із тим, поточний етап державотворення ознаменувався радикальними трансформаціями в частині змісту та характеру регуляторної роботи й інших аспектів Міністерства. Зазначене почало відображатися і на специфіці публічного адміністрування, про що мова піде нижче.

Винятковим статусом у Великій Британії наділяється посада Державного секретаря з питань оборони. Його діяльність зводиться до виконання такого кола основних питань: 1) стратегічний нагляд за юридичними особами та оперативний контроль, зокрема як член Ради національної безпеки; 2) ядерне стримування (CAS-D), операційна політика та підприємництво; 3) стратегічний огляд оборони; 4) євроатлантична стратегія та планування; 5) оборонна стратегія, планування, програма та розподіл ресурсів; 6) відносини зі стратегічними міжнародними партнерами: США, Францією, Німеччиною, Австралією, Україною; 7) оборонна реформа; 8) нагляд за Стратегією у справах ветеранів; 9) афганські розслідування; 10) загибель військовослужбовців під час виконання службових обов'язків та листи зі співчуттями; 11) стратегічні багатосторонні програми; 12) регуляторні функції [159]. Він очолює оборонне відомство, однак, порівняно з Україною, є вагомим самотійною політичною фігурою. Очолюючи також Раду з питань оборони (див нижче) він відіграє ключову роль з питань не лише реалізації, а й формування однойменної політики.

Відносно Збройних Сил (Королівський флот, Британська армія, Королівські військово-повітряні сили, Стратегічне командування (UKStratCom)) слід вести мову про здійснення класичних заходів з різних форм фізичної оборони, насамперед безпосередньої протидії агресору, захисту суверенітету, цілісності всієї території чи її частин тощо. Однак, варто підкреслити наявність зв'язків організаційного характеру із оборонним відомством. Це формує належне підґрунтя для відповідності критерію “системності”, а також розмірковувань на предмет змісту і сутності інструментів публічного адміністрування.

Особливе стратегічне значення відведено Раді з питань оборони, яка забезпечує нормативно-правову основу для проведення усіх однойменних кроків у Великій Британії [158]. Вона очолюється Державним секретарем з питань оборони, а також до її складу входять інші міністри оборони, Постійний секретар, начальник штабу оборони, старші офіцери та старші посадовці, які очолюють збройні сили та основні корпоративні функції відомства [158] і відповідає за стратегічне керівництво Міністерством оборони на найвищому

рівні. На практиці це передбачає акцентування уваги щодо стратегії і планів створення військових сил, у тому числі фінансове планування, питання відповідності цим планам та оцінка ризиків [158]. Зауважується, що вона є відповідальною за весь діапазон оборонних справ, окрім проведення операцій [158]. Можемо зазначити, що саме вказаний суб'єкт формує відповідну політику. Разом із тим, інституційно вона перебуває у структурі Міністерства оборони, котре, як було встановлено, є ключовою установою по лінії виконання стратегічних приписів, іншими словами, її реалізації. Фактично базові заходи, іменовані державним управлінням із відповідними формами здійснення, концентруються в одному органі. Стійкі зв'язки та функціональна синергія дають мотивовані підстави вказувати на системність Міністерства оборони.

Також для належного вирішення вузькопрофільних, але важливих питань на стадії формування управлінських рішень при Раді з питань оборони діє низка рад та комітетів. Для об'єктивізації ініціатив Ради з питань оборони та здійснення супроводжуючих технічних заходів сформований Комітет з питань оборони, який також включає допоміжні комітети [158]. На додаток до цього вагоме місце відведено Виконавчому комітету, що орієнтований на супровід роботи із реалізації відповідних кроків. При ньому також діють допоміжні групи, комітети та ради [158]. Широкий спектр супутніх суб'єктів має сприяти вирішенню точкових однорідних проблем, забезпечуючи стійкість оборонної компоненти.

Знову ж таки, підкреслюється важливість такої фігури, як Державний секретар з питань оборони, ураховуючи його правове становище. Аналізуючи його повноваження, можна прослідкувати вияви функцій із формування та реалізації однойменних заходів. Окремо слід виділити питання регуляторних дій (контроль та нагляд), що забезпечують власне здійснення цієї політики.

Решта комітетів Міністерства оборони (Комітет з аудиту та контролю ризиків оборони, Комітет з питань затвердження інвестицій, Виконавчий комітет (ExCo), Комітет начальників штабів, Комітет з питань оборонної безпеки та охорони навколишнього середовища, Рада з питань ядерної оборони)

здійснюють функції, що корелюються з їхнім найменуванням, вказуючи на функціональну природу останніх. Однак, хотілося б підкреслити їх зв'язок із Міністерством та цілеспрямовану роботу на виконання саме завдань оборонного відомства. У зазначеному контексті слід вести мову про релевантність рисам системи, у тому числі руху за спільною траєкторією з чітко визначеними ролями. Також для цього суверенного утворення типовою є постійна діяльність різних груп, колегій, комітетів, рад [158], які забезпечують роботу саме Ради з питань оборони, Комітету з питань оборони та Виконавчого комітету за різними напрямками. Отже, ще однією значимою особливістю слушно вважати існування широкої мережі допоміжних суб'єктів, котрі діють за профільними позиціями.

Слід також відмітити, що вказана система перебуває у процесі змін, адже нещодавно мало місце реформування такого вектору, як оборонні закупівлі. Загалом реформа передбачає утворення нової посади – Національного директора з озброєнь. Вказана особа повинна буде реалізовувати управлінські заходи за такими векторами: 1) формування додаткових промислових можливостей для реалізації оборонних планів та операцій; 2) розробка оборонної промислової стратегії; 3) забезпечення стійкої мережі постачання і готовності національного арсеналу; 4) розвиток реформ оборонного експорту і закупівель; 5) гармонізація закупівель і взаємодія з урядом, промисловістю, академічними колами й міжнародними партнерами з метою впровадження передового досвіду та інвестицій [158]. Відповідні трансформації мають позначитися і на роботі Міністерства оборони, у тому числі шляхом удосконалення системних зв'язків. Доповнюючи підсумки політики урядування, засоби публічного адміністрування мають забезпечити оптимальне виконання нових завдань у цій сфері.

Доцільно зауважити, що робота розглянутих суб'єктів, із-поміж іншого, націлена на активне різновекторне сприяння Україні з метою протидії проявам агресії. Це випливає зі змісту повноважень Державного секретаря з питань оборони [159], завдяки чому країна фігурує в якості одного з провідних суб'єктів стійкої підтримки. Окрім того, у Доповіді “Реагування оборонного відомства на загострення суперництва та нестабільності у світі”, представленій до парламенту

Державним секретарем з питань оборони з розпорядження Його Величності 18 липня 2023 р., питання різних проблем навколо ситуації в Україні піднімається понад 50 разів [159]. Мова йде як про необхідність подальшої стійкої підтримки [159], так і про значну кількість уроків, що мають засвоїти представники оборони, скоригувавши військово-політичний курс. Ураховуючи членство Великої Британії в НАТО, у цьому сенсі слід вести мову не лише про її власні національні інтереси, а й про міжнародний рівень безпекової діяльності.

Загалом для оборонного сектору Великої Британії притаманні риси системності суб'єктів її забезпечення, про що свідчать інституційні зв'язки, а також функції і повноваження установ. Центральна роль у вказаних процесах відведена Міністерству оборони з погляду реалізації оборонних векторів та Державному секретареві як знаковій фігурі з надважливими повноваженнями (установчого, регуляторного та консолідуючого характерів). У структурі Міністерства діє Рада з питань оборони, очолювана Державним секретарем з питань оборони, яка монополює здійснює формування однойменної політики. Таким чином, слушно вести мову про концентрацію провідних заходів зі здійснення санкціонованого впливу у межах однієї інституції. Для ухвалення ефективних управлінських рішень при міністерстві, а також його провідних підрозділах постійно функціонує багато допоміжних груп, комітетів, рад та ін.

Наявна і описана нами структура засвідчує факт численної кількості системних зв'язків у функціонуванні Міністерства оборони Великої Британії. З огляду на ефективну роботу відомства це можна використати для аргументування ключового авторського наміру – формування національної системи Міноборони. Окрім того, численна кількість суб'єктів уповноважена приймати важливі стратегічні рішення. Це передбачає гостру потребу дієвого публічного адміністрування, адже необхідне своєчасне і повноцінне їхнє виконання. Тому і під цим кутом зору розглянутий досвід вартий уваги для української держави.

В Ізраїлі, з-поміж іншого, оперують терміном “система національної безпеки”, що має на увазі офіційне врахування типових характеристик категорії

під час формування й реалізації відповідної державної політики. На практиці це проявляється в розробці та впровадженні правотворчих ініціатив, які мають забезпечити послідовне, не суперечливе функціонування всіх елементів для досягнення певних цілей. Зазначене стосується і суб'єктного складу, які, у контексті національних безпекових орієнтирів, діють єдиною організацією.

У згаданих вище фундаментальних “Рекомендаціях щодо стратегії національної безпеки” йдеться про те, що Міністерство оборони, яким керує Міністр оборони, складається з усіх військових та цивільних частин, що входять до складу системи оборони [25, с. 4]. Тобто, поряд із поняттям “система національної безпеки” визнається і категорія “система оборони”. При цьому, у документі підкреслюється, що аналізоване міністерство становить один із компонентів національної системи безпеки [25, с. 4]. Також наголошується, що систему національної безпеки очолює Прем'єр-міністр Ізраїлю [25, с. 4]. Своєю чергою, виділена система очолюється Міністром оборони [160] будучи ієрархічно нижчою від національної безпекової субстанції, вона відіграє провідну роль у структурі останньої.

Із позиції авторського дослідницького інтересу необхідно виділити те, що в представленій країні також виходять із основ системного підходу. Попри семантичне наповнення терміну “система оборони” йдеться Міністерство оборони Ізраїлю, військових та цивільних частин, що діють для досягнення однорідних цілей під егідою забезпечення обороноздатності держави. Отже, доцільно ствердно вести мову про стійке функціонування та, як показує багаторічний досвід, ефективну роботу відомства, у тому числі завдяки політиці системності.

Власне система оборони спирається на три організаційні основи: 1) політична; 2) військова; 3) цивільна [160]. У межах кожної такої групи діє низка суб'єктів, забезпечуючи виконання всіх завдань профільного міністерства. Мова йде як про окремих службових осіб, так і про ланки організації, що передбачають спільну роботу декількох працівників.

Зокрема, політична складова представлена такими суб'єктами, як Міністр

оборони, помічники, радники, а також персонал, що безпосередньо йому підпорядковується. Фактично, слід виділяти Міністра у статусі центриської фігури, котра в управлінській кон'юктурі Ізраїлю займає одне з ключових місць, поступаючись лише Прем'єр-міністру. Це підтверджує зв'язок, залежність і підпорядкованість системи оборони системі національної безпеки. Щодо помічників, радників і персоналу, то вони формують умовну команду Міністра оборони, замикаючи цикл заходів урядування, а також здійснюючи діяльність, що розцінюється як публічне адміністрування. Перед ухваленням рішення такими учасниками проводиться класичне урядування. Вже після об'єктивізації волі зазначеної посадової особи має місце виконання її рішення, що включає досліджуване адміністрування.

Також при політичному ешелоні функціонують штабні підрозділи, що предметно спрямовані на сприяння вирішенню конкретних і вагомих питань. На сучасному етапі перелік цих елементів має такий вигляд: 1) Координатор операцій на територіях; 2) Координатор операцій у Лівані; 3) Національна рада з надзвичайних ситуацій, очолювана Міністром оборони; 4) Контролер оборонної системи; 5) Уповноважений зі скарг солдатів Армії оборони Ізраїлю (омбудсмен); 6) Відділ молоді та Наалю [160]. Підвідомчі їм питання є складними і важливими з погляду обороноздатності країни, тому глибинне висвітлення всіх позицій обумовлює необхідність застосування саме вказаного підходу. До того ж, характер таких аспектів робить недоцільним їх "розпорошення" серед різних підрозділів, адже це відобразиться на ефективності роботи всієї системи оборони.

Військовий елемент, представлений армією оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ), і, відповідно, сконцентрований на стримуванні збройної агресії та відсічі самим посяганням. У загальних обрисах вона диференціюється на такі роди військ: 1) Сухопутні війська Ізраїлю; 2) Повітряні сили Ізраїлю; 3) Військово-морські сили Ізраїлю [161]. Кожен із них має власну організаційну структуру, однак централізовано йдеться про підпорядкування Міністру оборони, що обумовлено становищем останнього. Така нормативна постановка ще раз засвідчує реальну

присутність системних зв'язків між різними автономними компонентами досліджуваної одиниці.

Цивільна складова налічує широкий спектр суб'єктів, які включають Міністерство оборони, котре охоплює всі агентства та підрозділи, закордонні місії, офіси, підрозділи і корпорації, пов'язані з міністерством [160]. Якщо політичний елемент представляють Міністр оборони, помічники, радники, відповідний персонал та штабні підрозділи, то в цьому випадку йдеться про саме міністерство з відповідними сферами регулювання. Порівняно з Міністром оборони і його командою, що реалізують пропонований курс розвитку, сам орган є усталеним із позиції більшості функціоналу. Іншими словами, природа і компетенційна сутність інституції істотно не змінюється, стало сприймаючи зміну кадрового керівного персоналу.

Структура органу типово має свій апарат, що організаційно забезпечує роботу відомства. Зокрема, штат міністерства передбачає таку посаду, як Генеральний директор, посадові обов'язки якого націлені на репрезентований аспект. Для здійснення своїх повноважень залучаються окремі кадрові агентства і посадові особи, а саме: 1) Бюро Генерального директора; 2) заступник Генерального директора з питань організації та адміністрування; 3) заступник Генерального директора з питань міжнародної допомоги у сфері безпеки; 4) юридичний радник системи оборони; 5) економічний радник системи оборони; 6) Міністерство закордонних справ; 7) Департамент організації, контролю та даних; 8) Відділ кадрів; 9) Департамент адміністрування та майна [160]. Окрім того, Генеральному директору підпорядковані чотири установи: 1) Видавництво Міністерства оборони; 2) Управління музеїв Армії оборони Ізраїлю; 3) Відділ документації та досліджень; 4) Архів Армії оборони Ізраїлю та оборонних установ [160]. Такі учасники забезпечують функціонування Міністерства саме в частині супроводження роботи, надаючи змогу реалізувати всі функції. Безумовно, будь-яка установа не може фізично діяти без організації діяльності її апарату, що якраз лежить в основі компетенції Генерального директора та решти представлених суб'єктів. У цьому аспекті слід

вказати і на супутні атрибути системи оборони, що сприяють вихованню патріотичної молоді, носять просвітницький характер, консолідуючи суспільство навколо єдиних цінностей.

Щодо безпосередньо Міністерства оборони, то воно реалізує свої функції через дев'ять установ. Йдеться про такі автономні суб'єкти: 1) Управління закупівель та виробництва; 2) Департамент закупівель та постачання; 3) Управління оборонних досліджень і розробок; 4) Будівельний відділ; 5) Адміністрація збуту оборонної продукції; 6) Відділ збуту; 7) Відділ реабілітації; 8) Департамент адміністрування та майна; 9) Фінансовий департамент [160]. Залежно від напрямів роботи цих представників йдеться про практичну реалізацію тих чи інших заходів під егідою міністерства.

На додаток до цього, Міністр оборони хоч є політичною фігурою, але координує роботу деяких установ, підприємств та організацій [160]. Йдеться про тих суб'єктів, які забезпечують різні потреби системи оборони, починаючи від технічних засобів ураження і завершуючи різними формами соціальної підтримки військовослужбовців.

Тому слушно вести мову про цілісну і, як показує досвід, збалансовану систему, покликану забезпечувати високий рівень обороноздатності країни. Вона базується на трьох організаційних основах (політична, військова і цивільна) кожен із представників якої діє для досягнення спільної мети. Схвалена рівнева градація передбачає чітке розмежування функцій серед всіх учасників, сприяючи ефективній роботі системи.

Міністерство оборони у досліджуваній системі займає провідну роль, а сам Міністр здійснює керівництво нею, в тому числі реалізує заходи з координації відносно установ, підприємств та організацій, орієнтованих на задоволення оборонних потреб. Апарат органу технічно забезпечує його роботу, а ключова його фігура – Генеральний директор, за сприяння кадрових агентств і деяких посадових осіб, фактично опікується проведенням такої діяльності.

Розглянута структура в сфері оборони Ізраїлю стійко націлена на підтримку системності у роботі оборонної складової, про що свідчать поточні

об'єктивовані ініціативи. Досвід тамтешньої правотворчості та підходів до державного управління дає мотивові підстави розглядати вказану модель як перспективну з позиції запозичення практик у вітчизняні реалії.

Своєю чергою, законодавство Литовської Республіки офіційно оперує терміном “система національної безпеки”. Згідно з частиною третьою статті 1 “Закону про основи національної безпеки Литовської Республіки”, вона складається із сукупності основних положень, принципів та методів діяльності держави та громадян, затверджених для цієї мети, заходів членства в європейських та трансатлантичних союзах, законів та інших правових актів, установ, створених державою для цієї мети, їх принципів функціонування та методів взаємної взаємодії [27]. Можемо вести мову про весь комплекс різних типів діяльностей, суб'єктів й інших атрибутів, які стосуються відповідного вектору державного регулювання. Незалежно від ступеня залученості у зазначені процеси, правотворець консолідує їх під егідою єдиної системи.

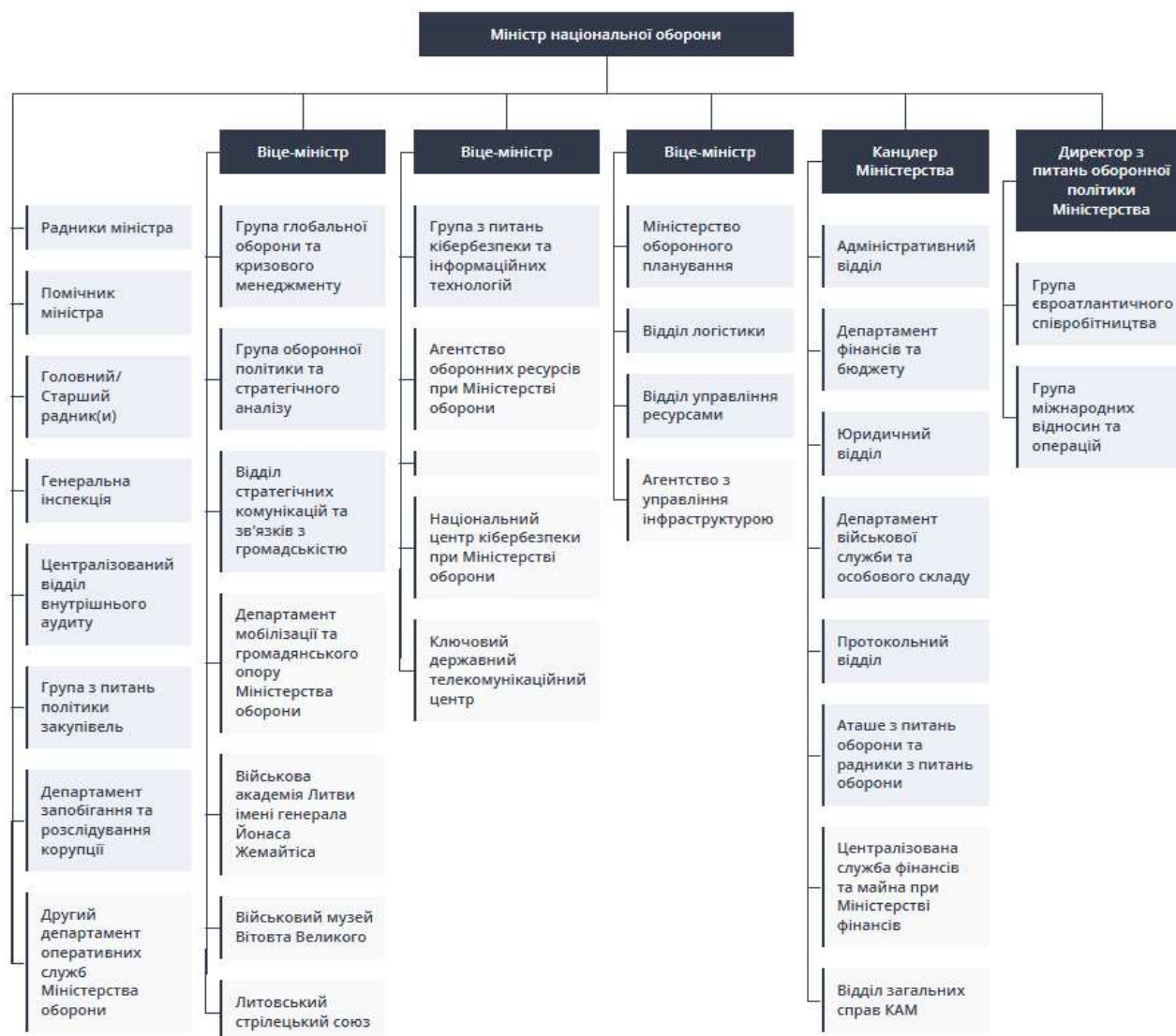
Традиційно до усталених світових підходів серед компонентів зазначеної системи своє місце відведено й оборонній складовій (Розділ 1 [27]). З погляду формування відповідної системотворної політики безумовно слід виділити Державну раду оборони. Однак, за лінією реалізації цих приписів та здійснення урядування щодо власних похідних сфер регламентації, ключова роль відведена Міністерству національної оборони Литви. Примітно, що правотворець виокремлює і акцентує увагу на такій категорії як “система національної оборони Литви” (Розділ 12 [27]). Тобто, у зазначеній країні чітко і стійко дотримуються стратегії використання якраз системного підходу в рамках окреслення правового становища згаданої інституції. Це відповідним чином позначається на характері всього правового забезпечення, організаційних основах, управлінських механізмах тощо. Вочевидь, що сама робота інституції вибудовується за принципами системності, поширюючи релевантні заходи за всіма напрямками підвідомчого впливу.

Припускаємо, що персоніфіковано, на законодавчому рівні, аналізована система представлена такими суб'єктами: 1) Міністерство національної оборони

Литви; 2) інші установи системи національної оборони, підпорядковані Міністру національної оборони (Розділ 12 [27]). Таке бачення спонукає до конкретизації і формування загального розуміння функцій всіх її представників. Це має істотне значення і становить вагомий дослідницький інтерес у контексті вітчизняних проблем. Зазначене також сприятиме чіткому баченню компетенційного розмежування, забезпечуючи досягнення специфіки роботи самої системи.

Власне, виходячи з оприлюднених офіційних даних, до групи інших установ системи національної оборони, підпорядкованих Міністру національної оборони офіційно відносять таких суб'єктів: 1) Другий відділ оперативних служб; 2) Відділ загальних справ КАМ; 3) Централізована служба фінансів та майна при Міністерстві фінансів; 4) Військова академія Литви імені генерала Йонаса Жемайтіса; 5) Агентство оборонних ресурсів при Міністерстві оборони; 6) Агентство з управління інфраструктурою; 7) Ключовий державний телекомунікаційний центр; 8) Департамент мобілізації та громадянського опору Міністерства оборони; 9) Національний центр кібербезпеки; 10) Національний координаційний центр; 11) Військовий музей Вітовта Великого; 12) Кадетський ліцей імені генерала Повіласа Плехавічюса. Кожен із цих суб'єктів реалізує власні заходи за певними самостійними векторами, що мають як прямий, так і опосередковане відношення до роботи вказаного міністерства й оборонних питань загалом. Разом із тим, всі інституції поєднані стійкими системними зв'язками та орієнтовані на спільні загальні цілі. Вони доповнюють одна одну, не допускаючи прогалин в урядуванні та правозастосовній роботі оборонної сфери.

Слід відзначити, що на веб-порталі Міністерства національної оборони Литви чітко описана помірковано розгалужена її структура. Окрім згаданих вище суб'єктів, вона містить низку підрозділів і посад, які стійко супроводжують роботу органу та забезпечують всебічну постійну комунікацію з іншими представниками системи національної оборони (див рис).

[161]

Безпосередньо діяльності Міністра національної оборони у різні форми і способи сприяють такі уповноважені особи: 1) три Віце-міністри; 2) Канцлер Міністерства; 3) Директор з питань оборонної політики Міністерства. Вказані посадовці компетенційно охоплюють усі провідні вектори роботи установи з чітким розмежуванням юрисдикції кожного. Вони координують роботу більшості структурних підрозділів, приналежних до тих чи інших сфер регуляторного впливу, відповідно. Реалізуючи волю Міністра національної оборони в межах засад, що визначені Державною радою оборони, зазначені суб'єкти забезпечують належне впровадження відповідних заходів. Фактично

йдеться про типове публічне адміністрування, адже має місце підхід оптимального виконання управлінських рішень шляхом збалансованого використання адміністративного ресурсу.

Для сприяння виконанню посадових обов'язків Міністра національної оборони його також супроводжують певні функціонально автономні й інші особи та деякі підрозділи. Мовиться про таких суб'єктів: 1) Радники Міністра; 2) Помічник Міністра; 3) Головний/Старший радник (-и); 4) Генеральна інспекція; 5) Централізований відділ внутрішнього аудиту; 6) Група з питань політики закупівель; 7) Департамент запобігання та розслідування корупції; 8) Другий департамент оперативних служб Міністерства оборони [161]. Вказані представники сприяють ухваленню керівних ініціатив, що в подальшому підлягатимуть виконанню ними. Саме сприяння здійснюється на основі підсумків передбачених форм здійснюваних регуляторних заходів та завдяки аналітичній й організаційній роботі останніх.

Загалом, на відміну від Великої Британії і засадничо подібно до Ізраїлю, у представленій країні чітко виражена й давно об'єктивована категорія «система національної оборони». Така система носить помірковано розгалужений характер і покликана охопити широкий спектр адміністративно-господарських й організаційно-розпорядчих функцій із питань забезпечення оборонної сфери. Наявна функціональна полівекторність забезпечує вагому роль системи у роботі решти представників оборонного вектору (Збройні сили Литви, Служба державної прикордонної охорони у складі Міністерства внутрішніх справ Литовської Республіки, Служба громадської безпеки у складі Міністерства внутрішніх справ, Командна служба безпеки Литовської Республіки, бойові частини Литовської стрілецької спілки та ін.). Це, своєю чергою, позначається на стійкості субстанції вищого рівня – системи національної безпеки Литви, з позицій повного і всебічного санкціонованого впливу, а також дієвості всіх кроків, що іменуються державним управлінням та ефективності заходів публічного адміністрування.

Міністерство національної оборони Литви у системі національної оборони

є провідною виконавчою інституційною одиницею. Воно опікується низкою питань щодо забезпечення організації функціонування цієї системи в рамках саме реалізації державної політики. Також зазначена система налічує інші установи, які підпорядковані Міністру національної оборони. Більшість із їхнього числа спрямовується трьома Віце-міністрами, Канцлером Міністерства та Директором з питань оборонної політики Міністерства.

Завершуючи огляд іноземних систем оборони опрацюванням відповідних правових, організаційних та управлінських засад у США, слід першочергово вказати, що йдеться про одну з найвидатніших оборонних діяльностей. Протягом тривалого часу більшість об'єктивованих тамтешніх механізмів демонструють виключну ефективність, слугуючи реальними гарантіями безпеки та ставши взірцем для наслідування.

У підрозділі 1.1 роботи нами було встановлено, що профільні законодавчі акти (Закон про національну безпеку (1947) [28] та ін.) та стратегічні документи (Стратегія національної безпеки США від 2022 р. [29]) безпосередньо не вказують на системність у цій сфері. Однак постановка питання (координація національної безпеки, національна військова структура, значна кількість пов'язаних суб'єктів тощо) дає аргументовані й мотивовані підстави стверджувати про домінування саме зазначених начал державного управління й публічного адміністрування за окресленим напрямом.

Персоніфіковано суб'єктний склад представлений такими інституціями, як Рада національної безпеки, Головне розвідувальне управління, Рада ресурсів національної безпеки, Міністерство оборони, Департамент армії, Департамент ВМС, Управління ВПС та ін. Усі вони, виходячи із компетенційних блоків, здійснюють низку фундаментальних відмінних заходів, важливих для роботи всього безпекового вектору. Знову ж таки, чітко бачиться відповідність деяким класичним характеристикам системності, адже мають місце спільні загальні функціональні орієнтири, взаємодоповнюваність, існування зв'язків і т.і. Це вкотре доводить авторську думку про стійку і стабільну роботу саме системи як синхронізованої сукупності різних компонентів, у тому числі і неоднорідної

природи.

Що стосується Міністерства оборони США, то порівняно із розглянутими вище моделями, доцільно вести мову про нетипову структуру суб'єкта. Директива Міністерства оборони США № 5100.01 “Функції Міністерства оборони та його основні компоненти” (у редакції 2020 р.) [162] предметно розкриває наведені позиції. Зокрема, відповідно до підпункту “b” пункту 4 аналізована установа складається з таких підрозділів: 1) Офіс Міністра оборони; 2) Об'єднаний комітет начальників штабів; 3) Об'єднаний штаб; 4) Офіс генерального інспектора Міністерства оборони; 5) бойові командування; 6) військові департаменти; 7) оборонні агентства; 8) організації польових заходів Міністерства оборони та інших таких установ, агентств, видів діяльності, організацій та командувань, створених або призначених законом, або Президентом, або Міністром оборони [162]. Ознайомлюючись із публічними даними, об'єктивованими в офіційних джерелах, у тому числі методичних матеріалах, слушною бачиться думка про розгалужену мережу суб'єктів. Відомий і закономірний факт чисельності працівників такої системи пов'язаний необхідністю забезпечити всебічну центральну організацію й функціонування всіх суб'єктів, задіяних у питаннях національної безпеки США. Зазначене має на увазі реалізацію відповідної політики і сприяння дотримання її приписів іншими учасниками й, відповідно, розвитку цього напрямку в єдиній системі координат.

На офіційному веб-порталі Міністерства оборони США фігурують такі ключові (за певними векторами впливу) суб'єкти: 1) Армія; 2) Корпус морської піхоти; 3) Військово-морський флот; 4) Повітряні сили; 5) Космічні сили; 6) Берегова охорона; 7) Національна гвардія; 8) Бойові команди [162]. Однак якщо розкривати їхнє функціональне навантаження, то можемо відмітити, що вони поєднані багатьма інституційними зв'язками з Міністерством. Із одного боку, всі ці елементи є суб'єктами із широкою автономією повноважень за різним векторами керівного впливу. Проте, з іншого, вони сконсолідовані навколо питання обороноздатності країни, орієнтуючись на зміст і характер державної політики здійснюваної Міністерством. Зазначене також передбачає

деякі регулятивні заходи у виконанні Міністерства оборони США щодо решти названих представників.

Стосовно загального опису провідних цих елементів, то, наприклад, Офіс Міністра оборони є також основним елементом апарату Міністра оборони, який здійснює розробку політики, планування, управління ресурсами, фінансову та програмну оцінку та нагляд, а також взаємодію й обмін інформацією з іншими департаментами та агентствами уряду США, іноземними урядами та міжнародними організаціями через формальні і неформальні процеси. На додаток до цього, його прерогатива полягає у здійсненні нагляду та іншими проявами управління оборонними агентствами та польовою діяльністю Міністерства оборони США [162]. Він має свою широку розгалужену структуру, котра включає провідних посадових осіб Міністерства й допоміжних суб'єктів підрозділів (Міністр оборони, заступник Міністра оборони, який також виконує обов'язки головного операційного директора Міністерства оборони, інші заступники Міністра оборони, головний управлінський директор Міністерства оборони, головний юрисконсульт Міністерства оборони, помічники Міністра оборони, директори підрозділів Офісу Міністра оборони, еквівалентні особи та решта штатних офісів Міністерства) [162]. Однак, йдеться не про відносну автономізацію, що передбачає широкий діапазон керівних повноважень. У цьому аспекті мову доцільно вести про розробку політики, планування роботи органу, в тому числі орієнтири функціонування всіх підвідомчих інституцій Міністерства, а також управління основними ресурсами. Фактично вказаний елемент є ключовим суб'єктом, якщо говорити власне про закладення основ державної політики з урахуванням законодавчих приписів.

Своєю чергою, Голова Об'єднаного комітету начальників штабів та інші члени Об'єднаного комітету начальників штабів несуть відповідальність перед Президентом та Міністром оборони за виконання покладених на них функцій. Тією мірою, якою це не порушує незалежність у виконанні їхніх обов'язків як членів Об'єднаного комітету начальників штабів, члени Об'єднаного комітету начальників штабів, за винятком Голови Об'єднаного комітету начальників

штабів та Заступника Голови Об'єднаного комітету начальників штабів, інформують Секретаря свого відповідного Військового відомства про військові поради, надані ними як членами Об'єднаного комітету начальників штабів з питань, що стосуються Військових відомств [162]. Розглянуті підрозділи стійко й активно взаємодіють за різними базовими питаннями оборонного спрямування. Їхні рішення обов'язково лягають в основу правозастосовної діяльності решти учасників системи Міністерства, а також інших інституцій (Армія, Берегова охорона, Національна гвардія та ін.) у рамках згаданих підвідомчих питань і суміжних заходів.

У цілому, за винятком Офісу Міністра оборони, усі елементи є суб'єктами із широкою автономією повноважень за різним векторами керівного впливу. Разом із тим, вони сконсолідовані навколо обороноздатності країни, орієнтуючись на зміст і характер державної політики у виконанні Міністерства. Це, в тому числі, передбачає деякі регулятивні прояви роботи Міністерства оборони США щодо решти названих представників.

Як уже відмічалось, призначення решти представників цієї системи також окреслені Директивою Міністерства оборони США № 5100.01 “Функції Міністерства оборони та його основні компоненти” (у редакції 2020 р.) [162]. Вивчаючи й аналізуючи функціональне навантаження кожного з їхнього числа перспективним бачиться міркування про існування багатьох груп зв'язків між такими елементами. Це дає мотивовані підстави вести мову про доведення факту системності у роботі аналізованого Міністерства. При чому доцільно наголосити на широкій пов'язаності елементів системи та залежності одних від інших, що забезпечує ефективну роботу всього органу. Значний спектр векторів регулювання та характер існуючих завдань наштовхують на судження про безальтернативність управлінської й організаційної побудов.

Розглянувши й проаналізувавши підхід США, доцільно наголосити, що тамтешнє Міністерство оборони давно функціонує за принципами системності, ефективно виконуючи власні завдання. Ступінь обороноздатності країни лише підтверджує цю тезу, адже саме вказана установа є відповідальною за державну

політику у вказаній сфері.

Провідна організаційна роль у вказаній, хоч формалізовано умовній, але практично дійсній, системі відведена Офісу Міністра оборони, від якого реально залежить факт і темп перебігу певних процесів. Разом із цим, інші елементи, будучи наділені широкою автономією впливу, також спрямовані на реалізацію всіх об'єктивованих намірів Міністерства. Також установа в різних формах стійко взаємодіє з компетенційно дотичними інституціями, поглиблюючи спільні заходи та утверджуючи політику системності за оборонним напрямом.

Ураховуючи викладене, слід зазначити, що розглянуті моделі організації й функціонування центральних оборонних відомств засвідчують активне слідування політиці системних орієнтирів протягом тривалого часу. Незалежно від законодавчого закріплення семантичних категоріальних одиниць, практика роботи показує оперування саме таким підходом. Слід підкреслити важливість імплементації іноземних механізмів із огляду на багаторічну дієвість закордонних оборонних і безпекових політик.

Отже, державницьке бачення засад і принципів функціонування та взаємодії представників суб'єктів оборонного сектору Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США показує взаємозалежність інституцій. Разом із тим, саме міністерствам відведена ключова організаційна й уніфікуюча роль у тамтешніх архітектурах. Попри те, що кожне із них має власну структуру, вони співпрацюють з рештою провідних суб'єктів оборонного сектору за різними напрямками, поглиблюючи системні зв'язки.

Слід також підкреслити важливу роль такої посадової особи, як Міністр оборони, на сучасному етапі. Йдеться про знакову політичну фігуру, котра в окремих країнах (Великій Британії та Ізраїлі) наділена особливим становищем. Це сприяє розвитку оборонної політики, підвищенню ефективності публічного адміністрування відповідних визнаних намірів та має деякі інші управлінські переваги, запит на які актуальний в нинішній складний період. Зазначене має значення і для України, з огляду на зв'язки з Міністерством та беручи до уваги національні недоопрацювання.

3.2. Напрями удосконалення функціонування Міністерства оборони України як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони

Отримані у попередніх розділах результати, висновки й доведення переваг сучасних іноземних підходів дають підстави вести мову про доцільність і виправданість удосконалення національного законодавства. Існуючі дискусійні позиції на фоні безпекових загроз та управлінських ризиків спонукають до подальшої розбудови адміністративно-правового статусу Міноборони. До того ж, низка авторських гіпотез знаходить своє підтвердження в підходах закордонних країн, а також теоретико-методологічних дослідженнях, методичних вказівках і рекомендаціях. Усе це наштовхує на думку про потребу докладного вивчення питання з подальшим ініціюванням аргументованих пропозицій. Базуючись на фундаментальній науковій розробці, вони матимуть додаткові вагомні переваги з позиції імовірних правотворчих трансформацій.

Ураховуючи полівекторність роботи центрального органу виконавчої влади, першочергово слід виділити ключові напрями впливу, щодо яких будуть репрезентовані міркування про зміну чи уточнення існуючих підходів. Це забезпечить необхідні чіткість та структуризацію думок про поетапність державної правової політики у регульованій сфері. Окрім того, зазначене надасть змогу оцінити дієвість майбутніх намірів під кутом зору стійкого й ефективного функціонування установи, не перешкоджаючи реалізації її повноважень. Із огляду на вказане, своєчасним вбачається думка про висвітлення векторів удосконалення функціонування Міноборони саме як суб'єкта публічного адміністрування у відповідній сфері.

У межах визначених орієнтирів першочергово варто зосередитися на питанні розбудови саме системи Міноборони. Функціонування багаторівневої мережі зі значною кількістю взаємозалежних елементів і, що важливіше, однорідних зв'язків, забезпечить ефективне виконання багатьох завдань. Це досягатиметься завдяки виваженій стійкій консолідації зусиль, що виражається

у збалансованій реалізації лівової частки повноважень потенційних учасників системи. В такому контексті йдеться не про охоплення всіх напрямів оборонної роботи, а лише про оптимальну, чітко скоординовану діяльність з мінімізацією можливого надмірного застосування адміністративного ресурсу.

Зважаючи на установлену природу явища публічного адміністрування, зокрема як діяльності із виконання управлінських рішень, можна вести мову про дієву практичну реалізацію законодавчих основ у сфері оборони. Відомо, що вихідні об'єктивовані цілі та принципи державної політики визначаються саме на законодавчому рівні. Тому Міноборони, будучи центральним органом виконавчої влади, має забезпечувати виконання приписів вищої юридичної сили на практиці.

Системний підхід у розв'язанні всіх таких питань має лише посилити результативність оборонного вектора, що вкрай важливо в умовах сьогодення. Не виникає сумніву у попиті на ці механізми і у середньо- та довгостроковому майбутньому, урахувавши політику агресора. Адже більшість авторитетних джерел та специфіка бойових дій вказують на подальшу ескалацію.

На користь цього свідчать і розглянуті моделі систем оборони Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США, в яких, незалежно від управлінської парадигми і змісту правового забезпечення, чітко прослідковуються системні зв'язки. Це стосується не лише тамтешніх оборонних відомств, а й багатьох інших суб'єктів, що наділені відповідними функціями. Будучи вузько орієнтованими на предметні напрями, вони діють, керуючись спільними оборонними орієнтирами та часто доповнюють роботу інших інституцій.

У підрозділі 1.3 нами було запропоновано таке бачення кількісного й персоніфікованого складу ініційованої системи. Мова, зокрема, йде про такий перелік суб'єктів: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належить до сфери управління Міноборони. На цьому етапі наукового

дослідження забезпечуючи послідовний виклад авторських міркувань, слід зосередитися на питанні мотивування доцільності формування й офіційного визнання такої формації.

Як уже наголошувалося, власне класичне розуміння природи системності в сучасних управлінських відносинах зводиться до таких характеристик: 1) порядок (устрій), зумовлений схваленим, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь; 2) форма організації, будова елементів; 3) сукупність котрихось складових, одиниць, частин, об'єднаних за спільними ознаками та (або) призначенням; 4) коло принципів, які формують складають основу вчення; 5) будова, структура, що формує єдність закономірно розташованих і функціонуючих частин [2, с. 203], [3, с. 1320], [62, с. 430-431], [63, с. 11], [64, с. 109], [65, с. 64] й багатьох інших. Виходячи з цих та інших авторитетних суджень було запропоновано ключові параметри системи досліджуваного центрального органу виконавчої влади: 1) мережа суб'єктів, у тому числі структурних підрозділів, які проводять управлінські й організаційні заходи задля досягнення колективної мети (виконання завдань і реалізації функцій Міноборони); 2) здійснення власної частки заходів є обов'язковою умовою для реалізації спільних цілей; 3) існування різних типів стійких управлінських та організаційних зв'язків із Міністерством; 4) наявність управлінської організаційної та функціональної залежності від аналізованого центрального органу виконавчої влади; 5) компетенційна або установча націленість на виконання завдань і функцій Міноборони. Наведений перелік відмінних специфік системи вказує на існування декількох чітких маяків, важливих із позиції критеріїв для формування складу системи. Мова піде про такі аспекти, як: 1) компетенційна спрямованість на забезпечення виконання завдань і реалізацію функцій Міноборони; 2) існування різних типів постійних зв'язків між Міноборони та іншими учасниками; 3) залежність від державної політики у виконанні Міністерства; 4) інші умови. Вважаємо, що орієнтир на ці й деякі інші критерії має вирішальне значення з погляду компонування аналізованої субстанції. Слідування зазначеним вимогам забезпечить побудову

й подальше можливе визнання системи, здатної дієво підвищити рівень ефективності сектору безпеки та оборони.

Власне щодо теоретико-методологічного обґрунтування доцільності саме пропонованого складу системи слід зупинитися на кожному бажаному учаснику, розглянутому у підрозділі 1.3. Однак, у такому випадку мова йтиме вже не про окреслення існуючого правового становища, зважаючи на суть виконуваного завдання. Заключні етапи роботи спонукають до аналізу юридичних конструкцій, які лежать в основі функціонування всіх імовірних кандидатів на предмет їхньої адаптації до класичних параметрів системної побудови. Такі підсумки є своєчасними і необхідним для поточного етапу наукової роботи. В подальшому вони будуть покладені в основу Концепції реформування системи Міноборони, яка має стати дієвим комплексним інструментом удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони (підрозділ 3.1).

У розділі 2 дисертації змістовно розкрито правове становище Міністерства як суб'єкта однойменної діяльності. Крізь призму завдань, компетенції, повноважень, структури та механізмів взаємодії з іншими суб'єктами сил оборони України було виявлено сприятливе підґрунтя для розбудови відповідної системи. Можна стверджувати, що ці міркування знайшли логічне продовження лівової частки висновків, отриманих у розділі 1. Зокрема, повноваження органу показали, що певні напрями не вдаватиметься повноцінно реалізовувати без сприяння деяких інших функціонуючих інституцій. Такі істотні фактори, як численна кількість локальних задач, функціональна невластивість Міноборони щодо окремих питань, значна кількість наявних підвідомчих сфер унеможлиблюють охоплення центральним органом виконавчої влади всіх позицій. Адже обов'язкові для оборонного вектору аспекти мають неоціненне значення для всієї національної безпеки України, особливо у воєнний час. Разом із тим, предметна опіка над ними Міністерством є недоцільною й складною з технічної, технологічної та інших позицій. Проте і залишення їх повністю без уваги є невиправданим управлінським кроком. Оскільки послабитися координація сектору безпеки й оборони, формуючи сприятливі умови для

розвитку багатьох воєнних загроз та ризиків.

При наявних протиріччях щодо об'єктивізації завдань, функцій і повноважень Міноборони у різних нормативно-правових актах вказане лише породить нові виклики. Тому слід взяти до уваги у репрезентованому міркуванні і цю сторону комплексної наукової проблеми.

Щодо структури Міністерства, то, як показало дослідження, їй властиві динамічні, але не радикальні трансформації. Це пояснюється широким спектром стійких і змінних викликів національного масштабу. Зважаючи на арсенал агресора та систематичне порушення звичаїв війни, виникає гостра необхідність задіяння всього адміністративного ресурсу. Керуючись потребою оптимального використання наявних незначних можливостей, доводиться оптимізувати чинну модель управління та організації. Одним із таких аспектів є якраз вимушені стрімкі внутрішні перебудови багатьох державних органів.

У контексті тематики дослідження це показало також гнучкість структури, зокрема можливості її подальших перебудов. Вказане має значення з позиції формування відповідної системи із багатьма трансформаціями на різних рівнях. Адже консолідація пропонованих суб'єктів обов'язково супроводжуватиметься внутрішніми змінами відображаючись на структурі.

Зосередивши увагу на механізмах і специфіці взаємодії з рештою суб'єктів сил оборони України доводиться акцентувати увагу на потребі поглиблення спільних заходів. Вочевидь, що потенціал ефективної системи буде значно вищим від всіх самостійних суб'єктів, незалежно від їхнього забезпечення. Оптимальна консолідація позитивно відобразиться на роботі сил оборони за всіма напрямками санкціонованого впливу.

Щодо персоніфікованого складу імовірних учасників, то для повноти і всебічності дослідження, зупинимося на кожному з їхнього числа. Як уже було зазначено, сфокусуємося на аналізі юридичних конструкцій, що мають вагому роль для спільної роботи. Так, зокрема:

1. Апарат Міноборони. Ураховуючи засадничі приписи законодавства (частина 1 статті 11 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади”

[79]) існування такого елемента є обов'язковим для життєздатності органу. Без нього не можлива фактична діяльність Міністерства, оскільки лівова частка юридично закріплених заходів практично реалізується саме представниками апарату або активно супроводжується останніми. Не залежно від форм і методів їхнього здійснення участь уповноважених осіб апарату є обов'язковою. У межах того чи іншого етапу здійснення управлінських чи організаційних кроків саме вони забезпечуються цими особами чи підрозділами.

Зазначене корелюється із профільним підзаконним нормативно-правовим документом, присвяченим цій сфері регульованих відносин. А саме: пунктом 2 Типового положення про структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України визначено, що вони виконують завдання із забезпечення формування та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони й військового будівництва в мирний час і особливий період, а також завдань та функцій, покладених на Міноборони [87]. Відповідно, йдеться про елемент, який є органічним доповненням самого досліджуваного центрального органу виконавчої влади. Його відсутність унеможливить фактичну реалізацію більшої частини заходів, здійснюваних Міністерством.

Саме апарат є відповідальним за публічне адміністрування, тобто виконання установчих законодавчо передбачених функцій Міноборони у рамках реалізації відповідної державної політики. Практично це передбачає такі типи діяльностей: 1) організація виконання чинного законодавства і контроль за його реалізацією; 2) формування й реалізація державної політики у визначеній сфері; 3) розробка проєктів правових актів, їх погодження та супровід; 4) самостійна чи спільна (з іншими структурними підрозділами) підготовка інформаційних та аналітичних матеріалів; 5) перспективне і поточне планування діяльності; 6) організація виконання заходів повсякденної роботи; 7) забезпечення доступу до публічної інформації; 8) можливе залучення до реалізації інших функцій Міноборони (пункт 7) [1]. В результаті чого видаються накази та інші нормативно-правові акти державного органу, обов'язкові до виконання суб'єктами нижчого рівня, а також громадянами.

Тому можна переконливо стверджувати, що апарат вже давно є елементом системи Міноборони, адже безпосередньо орієнтований на виконання завдань і реалізацію функцій міністерства. Їх слід справедливо розглядати як одне ціле, що гармонійно доповнюють один одного та не можуть результативно діяти автономно.

2. Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України). Зазначена інституція вирізняється широким діапазоном зв'язків із досліджуванним центральним органом виконавчої влади. Від ефективності її роботи істотно залежить виконання завдань і реалізація функцій Міністерства, у тому числі іншими перерахованими у підрозділі 1.3 суб'єктами.

Будучи елементом національної системи розвідувальних органів (частина перша статті 5 Закону України “Про розвідку” [84]), він підпорядковується ПУ, який здійснює загальне керівництво. Міністр оборони України є відповідальним за створення необхідних умов для функціонування цієї структури, а також спрямовує й координує її роботу (частина друга статті 11 Закону України “Про розвідку” [84]). Тобто знаходить підтвердження персональне міркування про стійке існування широкого діапазону зв'язків із аналізованим центральним органом виконавчої влади. Окрім того, слушно вести мову про їхню важливість, якщо урахувати ступінь складності й масштаби латентних загроз і ризиків воєнного походження.

Відсутність даних про приховані наміри і дії агресора може ставити під питання реальну здатність виконати певні завдання Міноборони. Це стосується й інших суб'єктів потенційної системи, адже вказані відомості можуть містити інформацію, що може унеможливлювати чи ускладнювати їхню роботу.

Загалом же, Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України) перебуває у структурі міністерства. Попри його утримання на окремому штаті, він функціонує релевантно з іншими суб'єктами, стабільно виконуючи власні завдання. Наявна система координат дає мотивовані підстави стверджувати про його стійку інтеграцію із центральним

органом.

Це виступає додатковим вагомим аргументом на користь системності під егідою міністерства, адже аналізований суб'єкт в дійсності відповідає ключовим параметрам (спрямованість на забезпечення виконання завдань і реалізацію функцій Міноборони, широкий спектр різних типів постійних зв'язків між ними, залежність від державної політики у виконанні Міністерства тощо). Навіть не вдаючись до поглибленого опрацювання правових основ, можна стверджувати про їх стійку синергію. Відповідно на прикладі результатів роботи Розвідувального органу Міноборони можна довести важливість побудови концептуальної системи.

3. Установи та організації (у тому числі ВЧ безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства. В підрозділі 1.3 було встановлено, що до таких суб'єктів доцільно включати таких учасників: 1) вищі військові навчальні заклади та науково-дослідні установи; 2) Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України; 3) Центральний орган кодифікації; 4) центри рекрутингу; 5) громадські організації (зокрема, Громадська Рада при Міністерстві оборони України), що відстоюють інтереси Міноборони, здійснюють громадський контроль за його роботою тощо; 6) ВЧ. У різній вагомій мірі підсумки їхньої роботи мають значення для виконання завдань досліджуваної центристської інституції. Починаючи з фахової підготовки конкурентоспроможного людського капіталу (військовослужбовців, військовозобов'язаних осіб) і завершуючи участю громадськості в контрольних та наглядних заходах – все має неабияке значення для належного вирішення питань, підвідомчих Міноборони.

Загадані вище заклади вищої освіти та науково-дослідні установи згідно з їх статутами перебувають у сфері управління Міністерства. Така підпорядкованість передбачає існування широкого спектра зв'язків між ними, вказуючи на прояви системного підходу.

Це передбачає й різні форми участі центрального органу виконавчої влади

у життєдіяльності досліджуваних суб'єктів. До прикладу, новою редакцією Статуту Національного університету оборони України від 7 січня 2025 р. № 11 підкреслюється вагома роль Міністерства з позиції установчої діяльності закладу, векторів наукових досліджень, галузей знань, кваліфікаційних вимог до науково-педагогічних працівників тощо. Як і йшлося вище, все зводиться до сприяння виконання завдань Міноборони, а також всього сектора безпеки й оборони України. Такий підхід лише посилить становище всіх суб'єктів з погляду персональної ефективності без винятку всіх учасників бажаної системи.

Щодо Центрального управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України, то воно підпорядковується Департаменту політики закупівель Міністерства оборони України (пункт 4 Положення про Центральне управління розвитку матеріального забезпечення, затверджене наказом Міністерства оборони України від 2 листопада 2021 р. № 344) [90]. Разом із тим, однойменний департамент реалізує політику міністерства, що відповідним чином позначається векторах роботи цього суб'єкта.

Фактично мову слушно вести про продовження політики провідної установи, але лише щодо частки специфічних однорідних завдань. У кінцевому підсумку результати такої діяльності матимуть значення для певних векторів, якими опікується Міноборони. Тому прослідковується вираження системного підходу вже на поточному етапі функціонування досліджуваних суб'єктів. Разом із тим, посилення відповідних зв'язків лише позитивно відобразиться на кожному з цих суб'єктів. Навіть за поточної управлінської вертикалі з урахуванням нової редакції профільного положення таке судження є доцільним і виправданим. Адже подальші вивірені механізми спільної роботи за різними параметрами оптимізують низку управлінських й організаційних процесів, прискорюючи та удосконалюючи їх роботу.

Релевантний підхід можна застосувати і у випадку з Центральним органом кодифікації. Юрисдикційний вектор регулювання цього суб'єкта має значення для всього сектора безпеки й оборони України. Так як він визнається структурним підрозділом Міноборони (абзац дев'ятий пункту 2 Порядку

кодифікації предметів постачання, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 18 грудня 2017 р. № 673 [91]) слушно вести мову про прояв системності у його роботі. Водночас, саме у рамках такої системи можна розраховувати на вищий ступінь ефективності за цим вектором. Це, зокрема позначатиметься на роботі й інших інституцій – потенційних учасників такої організації. До того ж, необхідність уодноманітнення регулятивних підходів стандартам НАТО – спільне завдання всіх розглянутих суб'єктів.

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки в силу нещодавніх змін також перебувають у підпорядкуванні Міністерства. Фактично правотворець несвідомо пішов на зустріч авторським міркуванням, сформувавши основу для подальшої взаємної інтеграції. Поточна редакція Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затвердженого постановою КМУ від 23 лютого 2022 р. № 154 (абзац четвертий пункту 3) [93], передбачає, що безпосереднє керівництво ними і контроль за їх діяльністю здійснюють відповідні оперативні командування. У свою чергу, загальні керівні заходи реалізуються Командуванням Сухопутних військ Збройних Сил, при обов'язковому узгодженні з відповідними структурними підрозділами Генерального штабу Збройних Сил та Міноборони. Тобто передбачається участь досліджуваного центрального органу виконавчої влади у частині управління територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки. Попри усічені відповідні функції Міністерства, схвалення деяких установчих ініціатив з боку Міноборони є обов'язковою умовою.

Разом із тим, слід зосередитися на питаннях конкретизації зазначеної форми роботи у виконанні Міністерства і типологізації відповідних зв'язків. У вагомій мірі цьому може зарадити утворення вказаної системи, що надасть можливість чітко окреслити напрями таких взаємовідносин та форми, методи, способи і порядки їхньої реалізації.

Окрім того, варто обов'язково враховувати, що Міністерство спрямовує й координує роботу Територіальних центрів комплектування та соціальної

підтримки. Вказане додатково засвідчує факт існування багатьох зв'язків між цими суб'єктами, підтримуючи тезу про потенціал і необхідність подальшої розбудови сумісних механізмів.

Щодо громадських організацій, то вони є поза державницькими інструментами різного характеру, що мають сприяти стійкій належній роботі Міноборони. Оцінюючи норми Закону України “Про громадські об'єднання” [164], зокрема принципи їхньої діяльності (добровільності, самоврядності, вільного вибору території діяльності, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу їх членів (учасників), прозорості, відкритості та публічності) на перший погляд може здатися, що йдеться про обмеженість у частині реального впливу щодо гарантованих інтересів. Тим не менш, усталена тенденція до посилення ролі різних, у тому числі й організаційно-правових, форм участі інститутів громадського суспільства в публічних відносинах дає підстави стверджувати протилежне. Це доводиться багатьма істотними здобутками громадськості, які прямо чи опосередковано, але дієво відобразилися на певних процесах у державі. Попри різні масштаби й рівні управлінської діяльності, вони засвідчили реальну участь багатьох громадських об'єднань та їхній авторитет щодо мінімізації суспільної деструкції.

Аналіз прав цих суб'єктів та правозастосовні практики їхньої реалізації доводять вагому значимість відповідних інструментів на сучасному етапі. У контексті нашого питання їхню виняткову ціннісність можна підтвердити на основі аналізу Положення про Громадську Раду при Міністерстві оборони України, схваленого Рішенням Громадської Ради при Міністерстві оборони України від 22 липня 2020 р. (протокол № 2) та затвердженого Міністром оборони України 19 листопада 2020 р. Згідно з Розділом III “Права Громадської Ради”, вона, з-поміж решти можливостей, може утворювати тимчасові робочі групи, залучати до своєї роботи працівників інших суб'єктів публічно-правових відносин, отримувати від Міноборони та інших органів інформацію, необхідну для власної діяльності, здійснювати експертизу окремих питань, у тому числі актів міністерства на предмет існування корупціогенних факторів, делегувати

своїх представників до робочих груп досліджуваного центрального органу виконавчої влади тощо. На наше переконання, лише цих прав достатньо для того, щоб вести мову про її важливу роль для забезпечення належного виконання та реалізації функцій Міноборони. Окрім того, Закон України “Про громадські об’єднання” [164] надає юридичні можливості здійснювати моніторинг багатьох векторів функціонування Міністерства й іншими громадськими організаціями, що посилює позиції останніх із точки зору превалювання системного підходу.

Відповідно, імовірне включення цих суб’єктів до бажаної нами групи має перспективне підґрунтя і виправдану необхідність в умовах сьогодення. Це, безперечно, не вплине на їхнє становище як самостійних незалежних учасників суспільних відносин, а лише підвищить потенціал останніх у контексті дієвості Міноборони.

Модель функціонування деяких ВЧ під безпосереднім підпорядкуванням провідній оборонній інституції давно визнана в Україні. Знову ж таки, це зумовлено потребою практичної реалізації окремих прикладних аспектів Міністерства. Для забезпечення їх виконання недоцільним є створення інших автономних управлінських одиниць чи наділення додатковою компетенцією вже існуючих установ. Існування такого підходу тривалий час і відсутність радикальних трансформацій додатково підтверджує оптимальність побудови управлінської вертикалі.

Разом із цим, завдяки посиленню системних зв’язків удосконалиться низка організаційних процесів, що позитивно відобразиться і на самих ВЧ. Сучасні практики глобалізації керівних відносин мають низку унікальних переваг, якщо порівнювати нинішні форми організації роботи суб’єктів публічно-правових відносин. Тому на фоні міжнародних і проєвропейських іноземних об’єктивованих бачень відповідний шлях є невідворотним для України.

4. ЗСУ (у тому числі ВСП). Питання щодо системних зв’язків між Міноборони та ЗСУ, протиставляючи більшості інших аналізованих суб’єктів, вирізняється прогресивним врегулюванням. Відомо, що будучи самостійними суб’єктом публічно-правових відносин з широкою компетенцією, вони прямо

підпорядковуюються Міністерству (абзац третій пункту 1 Положення про Міністерство оборони України) [57]. У статті 10 Закону України “Про Збройні Сили України” йдеться про військово-політичне та адміністративне керівництво ЗСУ у виконанні Міноборони [83]. Тобто, мова йде про легалізацію значної кількості типів зв’язків між цими органами. На шляху нових надскладних викликів різного характеру (воєнного, невоєнного та ін.) вкрай важливо продовження політики уніфікації роботи більшості суб’єктів із однорідними функціями. У випадку із ЗСУ це також позитивно відобразиться вже на елементах її системи (Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил, управлінь Генерального штабу ЗСУ тощо), ураховуючи широкую структуру останніх.

Подібно до цього органу військового управління фундаментальне бачення здобувача є прийнятним і для ВСП [165, с. 212], [166, с. 73]. Її різнорівнева структура (1) органи управління (Головне управління Служби правопорядку ЗСУ, Центральне управління Служби правопорядку по місту Києву і Київській області та територіальних управлінь Служби правопорядку, зональні відділи (відділення) Служби правопорядку); 2) підрозділи Служби правопорядку (охорони військових об’єктів, патрульно-постової служби, безпеки дорожнього руху, спеціального призначення); 3) Навчальний центр Служби правопорядку) також тільки виграє, якщо зростуть і поглибляться зв’язки з Міноборони на засадах системності.

5. ДССТ. Релевантно до ЗСУ, вказана установа також безпосередньо підпорядковується Міноборони (абзац третій пункту 1 Положення про Міністерство оборони України) [57]. Безумовно, функції і, відповідно, повноваження, здійснювані цим суб’єктом, мають виняткову специфіку. Однак, важливість їхньої дієвої систематичної реалізації не викликає сумніву на фоні триваючого повномасштабного вторгнення [167, с. 459]. В умовах активних бойових дій на різних ділянках фронту, а також усвідомлюючи необхідність фортифікаційного посилення значної кількості місцевостей робота органу є неоціненною.

Зростання відповідних зв'язків матиме вагоме значення для лівової частки представників бажаної системи. Лишень відносно ЗСУ та її системи (підсистеми системи Міноборони) це спростить і пришвидшить багато заходів, важливих для успішних оборонних і контрнаступальних операцій. У кінцевому підсумку це належним чином відобразиться на результативності виконання завдань міністерства, тобто відповідаючи провідному критерію включення до такої субстанції.

6. Суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління Міноборони. Як і підпорядковані Міноборони ВЧ, ці суб'єкти виконують низку специфічних завдань, що передбачають виробництво товарів і надання послуг, необхідних для задоволення наявних та перспективних оборонних потреб, національної безпеки у воєнній сфері, військового будівництва. Окремі з їх числа здійснюють суміжну діяльність, важливу для взаємодії уповноважених представників Міністерства з суб'єктами господарювання (їх об'єднаннями). Поглиблення таких позицій тільки посилить відповідні вектори центрального органу виконавчої влади за багатьма важливими параметрами.

Статутно вони підпорядковуються Міноборони, що вказує на утверджені орієнтири щодо запитів вказаного державного органу. Тому на сучасному етапі існують правові та організаційні умови для подальшої комунікації. Окрім того, це забезпечить упорядкування й прозорість відносин, що вкрай важливо для оборонно-промислового комплексу і реальної обороноздатності країни загалом.

Отже, аналіз законодавчого забезпечення наочно продемонстрував, що всі розглянуті й досліджувані суб'єкти перебувають у стійких і багатополярних зв'язках між собою. До того ж, об'єктивовані нормативні конструкції придатні для бажаних комплексних трансформацій у відповідному руслі. Щодо деяких інституцій (ДССТ, ЗСУ, підпорядковані ВЧ та ін.), то взагалі закладений фундаментальний базис для подальшої розбудови на засадах системності.

Нещодавне минуле та сьогодення засвідчують, що будь-яка альтернативна парадигма регламентації роботи (діяльності) цих представників у кінцевому

підсумку знизить ефективність всього сектору безпеки та оборони. Це пояснюється місцем та власне значимістю повноважень Міністерства, зокрема у рамках організації в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони (частина друга статті 15 Закону України “Про національну безпеку України”) [19]. Кроки із планування, визначення відповідних засад та здійснення координації будуть виправданими та збалансованими лише при умові належної попередньої підготовки з боку самого Міноборони. Аргументовано довівши внесок кожного з репрезентованих суб’єктів для повноцінної роботи центрального органу виконавчої влади слушно відмітити їхню значимість для вищеназваних заходів. Тобто, релевантне вимогам часу планування, окреслення засадничих векторів, координація й інші управлінські та організаційні аспекти потребують належної роботи апарату Міністерства, розвідувального органу Міноборони, установ та організацій (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування, що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства, ЗСУ (у тому числі ВСП), ДССТ, підприємств (їх об’єднання), що належать до сфери управління Міноборони. Під більшістю кутів зору спостерігається фактична робота системи [168, с. 58], яка є необхідною для стійкого, довготривалого та ефективного функціонування субстанції вищого рівня – сектору безпеки та оборони України.

Усі наведені концептуальні погляди також повноцінно відповідають стратегічним орієнтирам державної політики всеохоплюючої оборони, про яку йшлося у підрозділі 1.2 дисертації. Відомо, що вона змістовно передбачає такі комплексні підпитання: 1) превентивні дії та стійкий опір агресору у всіх місцевостях де ведуться бойові дії, зокрема й у кіберпросторі, а також в інформаційному полі; 2) акумулювання і належне використання наявного потенціалу держави та суспільства для відсічі різних форм, способів та засобів агресії; 3) застосування численних типів збройної боротьби, зокрема й

асиметричних та інших дій для оборони України. Тобто йдеться не лише про поточну ситуацію, а й про всебічну послідовну підготовку країни на середньо-чи довгострокові перспективи. Зазначене є винятково важливим із огляду на наміри і дії агресора, в тому числі виходячи з аналізу поведінки його представників у внутрішніх відносинах та на міжнародній арені.

Головною метою відповідної національної політики є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на основах стримування, стійкості та взаємодії. Вкотре зауважимо, що так як Міноборони є відповідальним за планування, засадничість і координацію між державними органами та органами місцевого самоврядування, підсумки його роботи мають фундаментальне значення для реального виконання стратегічних прагнень.

Характер і темпи воєнних дій, зростання методів агресії та власне політика рф засвідчують необхідність постійної підготовки до нових викликів цього походження. Тому будь-які ініціативи щодо підвищення ефективності оборонного відомства потребують належної уваги і всебічного дослідження. Оскільки це підвищить шанси для захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності країни, а також збереже життя багатьох громадян.

На сучасному етапі правове забезпечення Міноборони має прогалини і суперечності, які багато в чому суттєво обмежують його керівний потенціал. Свідченням цього є триваючі й, інколи, непослідовні кроки з реформування, котрі не завжди призводять до отримання бажаних результатів.

Загалом, безповоротні процеси оптимізації державного управління, за рахунок уніфікації керівних підходів, посилення прозорості та укрупнення публічних інституцій вказують на існування проблем у цій області. Тому масштабних організаційних змін потребує не лише Міністерство, а й багато розглянутих суб'єктів. Поетапне, але стійке впровадження пропонованої моделі (підрозділ 3.3) має пролонгувати розвиток ідей системного підходу у цій сфері та, що важливіше, легалізувати самі ініціативи.

Важливим доповненням таких перетворень має стати посилення ролі Міністра оборони України, як ключової посадової особи. Саме від його рішень

багато в чому залежить ефективність публічного адміністрування, зокрема з питань неухильного виконання законодавчих приписів. Зважаючи на такі повноваження, як керівництво діяльністю Міністерства, військово-політичне і адміністративне управління ЗСУ, визначення пріоритетів роботи та затвердження планів відомства, відповідальність за державну політику у цій сфері, у тому числі з питань програмного та ресурсного менеджменту, організація й контроль виконання актів законодавства вищої юридичної сили, не виникає сумніву у вирішальній значимості цієї фігури. Інші повноваження Міністра також засвідчують його особливе становище, аргументовано доводячи тезу про вирішальний вплив на роботу всього Міноборони.

У світлі нещодавніх урядових перетворень (передача функцій ліквідованого Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості Міноборони та інші фундаментальні трансформації) доцільним і своєчасним бачиться розгляд питання про створення на особливий період нової посади саме для Міністра оборони України у статусі – Віце-прем'єр-міністр. Оскільки в обох наведених аспектах йдеться про укрупнення відомства, то з метою належного управління та збалансованої акумуляції функцій виникає потреба в посиленні статусу провідної керівної одиниці.

Згідно з частиною першою статті 43 Закону України “Про Кабінет Міністрів України”, Віце-прем'єр-міністр, виходячи з визначених КМУ розподілом повноважень: 1) забезпечує виконання Програми діяльності Уряду України, виконання інших завдань і повноважень у відповідних напрямках діяльності; 2) забезпечує підготовку питань для розгляду на урядових засіданнях, попередньо розглядає і погоджує проекти актів, що готуються КМУ, сприяє узгодженню позицій між членами вищого органу у системі органів виконавчої влади тощо; 3) забезпечує взаємодію КМУ з ПУ та ВРУ з питань діяльності Уряду України; 4) бере участь у розгляді питань на засіданнях КМУ, має право бути присутнім на засіданнях ВРУ та її органів, брати участь у роботі колегій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, у засіданнях Ради міністрів Автономної Республіки Крим; 5) за рішенням вищого органу у системі

органів виконавчої влади здійснює керівництво консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, що утворюються КМУ; 6) представляє Уряд України у відносинах з іншими органами, суб'єктами господарювання, установами та організаціями в Україні та за її межами; 7) веде переговори і підписує міжнародні договори України відповідно до наданих йому повноважень; 8) здійснює інші заходи, передбачені чинним законодавством України [184]. Юридично ці повноваження здійснюються в межах визначеного урядовими приписами розподілу за самостійними напрямками впливу. З аналізу питань, що належать до компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України, затвердженого постановою КМУ від 30 липня 2025 р. № 915 [169], можна зробити висновок, що йдеться про охоплення пріоритетних та суміжних чи близьких питань державного регулювання суспільних відносин. Належне здійснення інших заходів прямо відображатиметься на різних фундаментальних показниках та індикаторах стійкості й розвитку країни. Такі підсумки будуть покладені в основу похідних питань державної політики, забезпечуючи належне функціонування керівних механізмів, задовольняючи гарантовані суспільні потреби.

У цьому сенсі необхідно звернути увагу на реальну потребу виділення питань оборонного спрямування, зосередивши їх навколо провідної посадової особи. Будучи максимально обізнаним про відповідні специфіки, реальний стан справ та володіючи необхідною повнотою влади, можливо розраховувати на вагомі досягнення в частині безпосередньої відсічі агресору та розвитку потенціалу механізмів всеохоплюючої оборони. Це має сформувати належне управлінське підґрунтя для роботи суб'єктів бажаної системи Міноборони і решти представників сектору безпеки і оборони України.

Досвід таких країн, як Велика Британія та Ізраїль, показує, що йдеться про знакову фігуру, наділену широкою компетенцією щодо рівнозначних посад. При цьому стабільна ефективність тамтешніх оборонних і суміжних політик вказує на виправданість моделей управління розглянутих систем. Тому численні вектори роботи під егідою публічної оборонної діяльності в Україні вимагають

релевантного менеджменту на найвищому рівні, який реалізується через повноваження вказаного Міністра.

На основі викладеного доцільно зазначити, що проблематика подальшого реформування Міноборони залишається актуальною і потребує належного вивчення. Попри нещодавні комплексні трансформації існує багато дискусійних позицій, вартих уваги з боку наукової та фахової спільнот. У межах репрезентованих нами базових намірів йдеться про конкретні напрями удосконалення оборонного відомства за рахунок посилення системних зв'язків і легалізації відповідного становища всіх суб'єктів.

Розглянуті моделі правового забезпечення функціонування (діяльності) всіх учасників наочно аргументовано доводять погляд щодо подальшого руху за орієнтирами цієї системи координат. Визначальна роль Міноборони під час протидії різним проявам агресії та її місце у рамках політики всеохоплюючої оборони засвідчують необхідність злагодженості дій всіх дотичних учасників. Цьому зарадить розвиток та центризм системного підходу, що забезпечить ефективну різновекторну взаємодію учасників. Тому першим фундаментальним вектором реформування, з багатьма похідними аспектами, є подальша акумуляція зусиль всіх аналізованих суб'єктів на засадах системності.

Отже, базове питання полягає в необхідності посилення ролі Міністра оборони України – провідного менеджера із керівництва цією системою. У разі наділення його релевантною компетенцією справедливо розраховувати на ефективну постійну роботу цієї системи. Нинішні радикальні за наслідками і значні за масштабами інституційні перетворення на користь оборонного блоку лише доводять слушність і своєчасність такої ідеї. З огляду на це, відповідне коло питань становить другий фундаментальний вектор реформування вказаної сфери.

3.3. Концепція реформування системи Міністерства оборони України як інструмент удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони

Репрезентовані напрями удосконалення функціонування Міноборони як суб'єкта публічного адміністрування у підвідомчій сфері вбачаються дієвими кроками для підвищення ефективності роботи інституції. Ураховуючи поточні дискусійні позиції і зважаючи на досвід моделей Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США, слід розглянути питання на предмет змін чи уточнень чинного законодавства. Апробація таких пропозицій і рекомендацій має оптимізувати низку управлінських й організаційних процесів, позитивно відображаючись на ступеневі обороноздатності України.

Однак зважаючи на декілька перспективних векторів для правотворчих трансформацій та враховуючи навантаження установи, слід запропонувати і адаптований механізм бажаних коригувань. Зважаючи на те, що деякі ініціативи вимагають поетапного впровадження, закономірним бачиться шлях розробки саме концепції реформування системи досліджуваного центрального органу виконавчої влади. Така логіка може знайти підтримку і під тим кутом зору, що фактично йдеться про представлення уповноваженим публічним інституціям та громадськості обраного підходу до регламентації суспільних відносин. Зокрема, вказується на широкий діапазон аспектів: 1) мета і завдання однойменного регулювання; 2) обґрунтування необхідності прийняття (затвердження) акта; 3) опис нових прав та обов'язків учасників, а також імовірна зміна наявної компетенції; 4) прогнозовані соціально-економічні та інші типи наслідків у разі його реалізації (частина перша статті 27 Закону України "Про правотворчу діяльність") [153]. Пропонований алгоритм потенційних трансформацій забезпечує баланс між потребою зміни управлінських механізмів та стійкістю функціонування вказаного суб'єкта.

Більше того, це забезпечить напрацювання ефективних пропозицій і рекомендацій для перспективного адміністративно-правового статусу установи. Законодавчо визначено, що такий тип документа має включати такі позиції:

1) підсумки аналізу відповідних суспільних відносин та стану їхнього правового врегулювання; 2) оцінка можливості та доцільності регламентації суспільних відносин без прийняття (видання) нормативно-правового акта; 3) обґрунтування необхідності та підстав розроблення відповідного документа; 4) визначення його мети, предмета правового регулювання, ключових юридичних механізмів реалізації з обґрунтуванням їхньої ефективності; 5) результати необхідних фінансово-економічних розрахунків за законодавчо визначених підстав; 6) оцінка відповідності запропонованого правового регулювання міжнародно-правовим зобов'язанням України; 7) підсумки публічних консультацій (у разі їх проведення); 8) організаційні заходи із підготовки проєкту нормативно-правового акта та його реалізації після прийняття (видання); 9) приблизна структура документа та зміст його ключових положень (частина четверта статті 27 Закону України “Про правотворчу діяльність”) [153]. Відповідний організаційний, теоретико-методологічний, юридико-технічний та фінансово-економічний супроводи забезпечать розробку і подальшу інтеграцію нормативно-правового акта, який гармонійно доповнить наявне юридичне забезпечення. Окрім того, важливо підкреслити вагому роль можливості здійснення публічних консультацій щодо змісту норм матеріального і процесуального права. Шляхом ознайомлення громадськістю, у тому числі визнаними фахівцями і науковцями, слушно розраховувати на формування ефективних змін, спроможних реально задовольнити актуальні управлінські й організаційні запити.

Керуючись новими підходами щодо обґрунтування розробки концепцій пропонується висловити міркування про доцільність розробки вказаного акта. Так, зокрема:

1. Мета і завдання однойменного регулювання. Метою регламентації має стати підвищення ефективності функціонування сектору безпеки і оборони України за рахунок завершення започаткованих на теоретико-методологічній, емпіричній і правовій основі процесів щодо формування системи Міноборони як сукупності установ, організацій та організаційно поєднаної сукупності

структурних підрозділів і посад (апарату) міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об'єднань), котрі належать до сфери управління Міністерства на фоні стратегічної необхідності розвитку його інституційних спроможностей із огляду на безпрецедентні загрози національній безпеці України та сприяння реалізації державної політики всеохоплюючої оборони. Завдання регулювання полягають у такому:

а) усунення прогалин і вирішення суперечностей, що ускладнюють, обмежують чи унеможливають повноцінну реалізацію функціонального потенціалу пропонованих учасників системи Міноборони;

б) офіційне визнання кількісного і персоніфікованого складу системи Міноборони та визначення статусу кожного з їх числа з урахуванням принципів верховенства права, законності, юридичної визначеності, запобігання зловживанню повноваженнями, рівності перед законом та недискримінації, пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, демократичності, пропорційності, необхідності та обґрунтованості, системності, наукового забезпечення, ресурсної забезпеченості тощо;

в) оптимізація процесів управління та організації функціонування (діяльності) учасників системи Міноборони на фоні існуючих інституційних перетворень;

г) визначення перспектив функціонування Міноборони як одного з ключових елементів сектору безпеки і оборони України в рамках реагування на виклики, загрози та ризики національній безпеці України та реалізації державної політики всеохоплюючої оборони;

г) удосконалення статусу Міністра оборони України як провідного менеджера із керівництва цією системою;

д) долучення громадськості до питань розбудови системи Міноборони.

2. Обґрунтування необхідності прийняття (затвердження) акта (внесення змін до законодавства України). Затвердження акта, орієнтованого

на досягнення мети однойменного регулювання, передбачає потребу удосконалення механізмів державного управління з питань національної безпеки України у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва, державної промислової політики, державної військово-промислової політики, державної політики у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності. Він забезпечить комплексний спільний вектор розвитку державної політики у цій сфері, сприяючи підвищенню ефективності функціонування Міноборони як суб'єкта, що згідно з частиною другою статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” є відповідальним за організацію в силах оборони заходів оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони, здійснення в установленому порядку координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до подальших заходів оборони [19]. Окрім того, його затвердження відповідатиме цілям Конституції України (статті 1, 17, 19, частини перша, сьома, дев'ята статті 166) [21] та забезпечить належне виконання приписів, передбачених частиною другою статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” [19], абзацом другим статті 10 Закону України “Про оборону України” [55]. Також його положення сприятимуть реалізації державної політики у сфері оборони на засадах стримування, стійкості і взаємодії та удосконалюватимуть роботу всього сектору безпеки і оборони згідно з пунктом 4 та Розділом IV Стратегії національної безпеки України, відповідно [22]. Впровадження цих змін забезпечить розвиток інституційних спроможностей Міноборони, що передбачено цілями, пріоритетами та завданнями державної політики, визначеної Стратегією воєнної безпеки України [56].

3. Опис нових прав та обов'язків учасників, а також імовірна зміна наявної компетенції. Серед нових прав та обов'язків йдеться про наділення Міністра оборони України на особливий період статусом Віце-прем'єр-міністра, що передбачає покладення повноважень, визначених статтею 43

Закону України “Про Кабінет Міністрів України” [184]. Також це має на увазі конкретизацію напрямів управлінського впливу, визначивши їх та запропонувавши відповідні зміни до питань, що належать до компетенції Першого віце-прем’єр-міністра України та віце-прем’єр-міністрів України, затверджених постановою КМУ від 30 липня 2025 р. № 915 [169]. Імовірна зміна компетенції передбачає поглиблення та зростання сфер спільного функціонування (діяльності) за рахунок зростання кількості типів спільних зв’язків між Міноборони та іншими суб’єктами, що забезпечують виконання завдань та функцій Міністерства. Усі ці зв’язки мають розбудовуватися на засадах системності, сприяючи уніфікації механізмів державного управління у регульованій сфері.

4. Прогнозовані соціально-економічні та інші типи наслідків у разі його реалізації. Від ефективності ведення безпекових і оборонних заходів прямо залежать решта сфер життєдіяльності суспільства. Тому будь-які шляхи із реального удосконалення наявних чи створення нових дієвих механізмів протидії загрозам національній безпеці України побічно позитивно вплинуть на зростання показників та індикаторів соціально-економічного (ВВП, ВВП на душу населення, залучення іноземних інвестицій, рівень безробіття, реальне зростання ВВП тощо) та інших походжень. У зв’язку з наділенням Міноборони функцій ліквідованого Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості досягнення деяких значимих економічних наслідків є можливим у коротко- чи середньостроковій перспективі, що зайвий раз доводить слушність і своєчасність намірів із реформування такого напрямку.

На наше переконання, такі аргументи за кожною із позицій засвідчують реальну необхідність напрацювання базису для удосконалення законодавства. Описана мета і сформульовані завдання вказують на усунення вразливостей поточного правового забезпечення. Обґрунтування необхідності внесення змін засвідчує, що представлені дискусійні позиції можна вирішити за рахунок функціоналу юридичного інструментарію. Нові права, обов’язки й компетенція учасників наводять конкретні способи і засоби для досягнення цілей вказаної

регламентації. Представлення можливих соціально-економічних та інших типів наслідків засвідчує реальний ефект від впровадження пропонованих змін.

Відповідно, опис всіх цих аспектів в дійсності демонструє слушність думки про розробку вказаної концепції. Наведені погляди показують, що такий хід розвитку подій є одним із найперспективніших з позиції поступальної стійкої розбудови відповідної системи.

Переходячи власне до формування проєктного змістовного наповнення однойменного документа зупинимося на кожній із позицій, визначеній частиною четвертою статті 27 Закону України “Про правотворчу діяльність” [153]. Так, зокрема:

1. Підсумки аналізу відповідних суспільних відносин та стану їхнього правового врегулювання. *Динамічні та радикальні управлінські трансформації у сфері оборони, з початку повномасштабного вторгнення – об’єктивна необхідність продиктована безпрецедентними викликами для України як воєнного, так і не воєнного походження. Існуючі проблеми політичного, управлінського, економічного, соціального та іншого характеру перед і протягом наведеного періоду істотно обмежують потенціал країни в рамках протидії всім проявам зовнішньої агресії.*

Разом із тим, значна кількість реалізованих реформістських ініціатив за нетривалий період, навіть попри описані умови, вказує на існування системних проблем, які мають глибоке підґрунтя. Час від часу, та особливо в кризові моменти, вони перешкоджатимуть ефективній реалізації державної політики в оборонній сфері. Зарегульованість, надлишковий бюрократизм, неефективна взаємодія, в тому числі координація з багатьма іншими суб’єктами (ЗСУ, суб’єкти господарювання (АТ “Українська оборонна промисловість” як правонаступник ДК “Укроборонпром”, ДП ДГЗП “Спецтехноекспорт”) та ін.), випадки неузгодженостей щодо напрямів розвитку оборонних питань засвідчують потребу унормування відповідних відносин. На фоні затвердження Стратегії воєнної безпеки України, що передбачає здійснення політики всеохоплюючої оборони, країні необхідні ефективні публічні інституції,

компетенційно спрямовані на єдині орієнтири.

Чинним законодавством України (закони України “Про національну безпеку України” [19], “Про оборону України” [55], “Про Збройні Сили України” [83], “Про розвідку” [84], “Про Державну спеціальну службу транспорту” [82], Положення про Міністерство оборони України [57], Типове положення про структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України, Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, затверджене постановою КМУ від 23 лютого 2022 р. № 154 [93], Положення про Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України, затверджене наказом Міністерства оборони України від 02 листопада 2021 р. № 344 [90] та ін.) регламентують більшість провідних заходів у вказаній сфері. Проте, тематика уодноманітнення державної політики стосовно цих питань на рівні законодавчих і підзаконних актів висвітлена фрагментарно, що не відповідає сучасним запитам.

2. Оцінка можливості та доцільності регламентації суспільних відносин без прийняття (видання) нормативно-правового акта. Сфера оборони є широким колом складних питань, які є і залишатимуться пріоритетними для держави. Від ефективності й результативності їхнього виконання залежать показники та індикатори всіх інших складових національної безпеки України. Будь-які прогалини та суперечності мають бути усунені задля стійкості сектору безпеки і оборони.

Підсумки аналізу відповідних суспільних відносин та оцінка стану їхнього правового врегулювання засвідчили обмеженість чинного законодавства. В умовах дії правового режиму воєнного стану така ситуація є неприпустимою. Оскільки, йдеться про особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Окрім того, він передбачає надання відповідним органам повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Виняткова

значимість такого режиму має передбачати максимальну готовність всіх суб'єктів сектору безпеки і оборони України, чого не забезпечує існуюче законодавство. Тому з огляду на поточні реалії і прогнозовані наслідки, затвердження відповідного документа є безальтернативним шляхом.

3. Обґрунтування необхідності та підстав розроблення відповідного документа. Потреба розробки вказаного документа зумовлена проблемами, описаними в аналізі відповідних суспільних відносин та стані їхнього правового врегулювання. Додатково слід виділити питання зниження багатьох показників, які демонструють стан кожної зі складових національної безпеки України. Сукупно такі тенденції неминуче погіршуватимуть становище країни, надаючи додаткові переваги РФ, та стимулюватимуть до подальших посягань на суверенітет, територіальну цілісність, незалежність й інші життєво важливі національні інтереси держави.

Підставами затвердження вказаного акта є Конституція України (статті 1, 17, 19, частини перша, перша прим. 1, друга, сьома, дев'ята статті 166) [21], частина друга статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” [19], абзац другий статті 10 Закону України “Про оборону України” [55]. Його існування сприятиме реалізації державної політики у сфері оборони на засадах стримування, стійкості і взаємодії, керуючись пунктом 4 Розділу IV Стратегії національної безпеки України [22], матиме важливе значення для удосконалення роботи всього сектору безпеки і оборони. Також вказаний акт сприятиме розвитку інституційних спроможностей Міноборони, що відповідає цілям, пріоритетам та завданням державної політики, визначеної Стратегією воєнної безпеки України [56].

4. Визначення його мети, предмета правового регулювання, ключових юридичних механізмів реалізації з обґрунтуванням їхньої ефективності. Мета:

1) правове регулювання функціонування Міноборони, розвідувального органу Міноборони, установ та організацій і ВЧ безпосереднього підпорядкування, ЗСУ, в тому числі ВСП, ДССТ, підприємств (їх об'єднань), що належать до сфери управління Міноборони як єдиної системи (системи

Міноборони), що забезпечує ефективне виконання завдань та функцій Міністерства;

2) регламентація повноважень, зокрема визначення питань, які належать до компетенції Міністра оборони України як Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України для ефективного управління системою Міноборони на час дії правового режиму воєнного стану.

Предмет правового регулювання: повноваження, права та обов'язки суб'єктів системи Міноборони. А також повноваження Міністра оборони України як Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України для управління системою Міноборони на час дії правового режиму воєнного стану в особливий період.

Ключові юридичні механізми реалізації з обґрунтуванням їхньої ефективності. Базовими юридичними механізмами мають стати такі:

1) законодавче визнання терміна “система Міноборони” як сукупності установ, організацій та організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об'єднань), котрі належать до сфери управління Міністерства. Це забезпечить уникнення невизначеностей щодо розуміння змістовного та сутнісного наповнення центральної дефініції. Відповідно до таких орієнтирів можна бути здійснювати розробку інших термінів, визначити сферу та межі правового регулювання, окреслити правовий статус учасників системи тощо. Тобто, навколо зазначеної категорії будуть розбудовуватися механізми правової регламентації відповідних відносин;

2) визначення кількісного та персоніфікованого складу (структури) системи Міноборони. Зокрема, йдеться про такий перелік суб'єктів: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування, що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП, яка

входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління міністерства. Розуміння персоніфікованого складу забезпечить уникненню суперечностей із відповідних мотивів у фахових і наукових колах. У рамках правотворчої діяльності це сприятиме подальшій розбудові системи з чітким усвідомленням суб'єктів, їхньої компетенції та повноважень. Під час правозастосування це збалансує роботу відповідних представників, позитивно відображаючись на всьому секторі безпеки та оборони;

3) внесення змін до Закону України “Про національну безпеку України” [19], а саме:

3.1) доповнення статті 12 частиною третьою щодо визначення системи Міноборони, яка має стати елементом сектору безпеки і оборони, що взаємодіє з іншими його учасниками, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки;

3.2) доповнення статті 13 частиною другою щодо керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з такими повноваженнями:

3.2.1) очолює систему Міноборони, здійснює керівництво її діяльністю в межах визначених повноважень;

3.2.2) визначає пріоритети роботи системи Міноборони і відповідає за формування державної політики з питань її функціонування та розвитку;

3.2.3) спрямовує і координує здійснення іншими суб'єктами системи Міноборони заходів з питань, що належать до компетенції Міноборони, зокрема:

забезпечує формування державної політики у відповідних сферах та контролює її реалізацію;

визначає основні напрями роботи суб'єктів системи Міноборони та шляхи виконання покладених на них завдань, затверджує плани їхньої роботи;

погоджує структуру системи Міноборони;

видає обов'язкові для виконання підпорядкованим Міноборони (його системи) доручення з питань, що належать до компетенції таких органів;

визначає структурні підрозділи апарату Міноборони, що відповідають за взаємодію з іншими суб'єктами системи Міноборони;

визначає порядок обміну інформацією між суб'єктами системи Міноборони, періодичність її подання;

вирішує інші питання, пов'язані із спрямуванням і координацією функціонування суб'єктів системи Міноборони;

3.2.4) організовує та контролює виконання в системі Міноборони Конституції України, законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

3.2.5) затверджує положення про структурні підрозділи апарату Міноборони;

3.2.6) утворює, ліквідує, реорганізовує суб'єкти господарювання, установи та організації, що належать до сфери управління Міноборони (його системи), затверджує положення про них (їх статuti), здійснює в межах своїх повноважень інші функції з управління об'єктами державної власності;

3.2.7) підписує накази Міноборони;

3.2.8) дає обов'язкові для виконання військовослужбовцями, державними службовцями і працівниками, які проходять військову (державну) службу або (працюють) у Міноборони (його системі) доручення;

3.2.9) здійснює інші повноваження відповідно до Конституції та законів України.

З огляду на перспективи розвитку і темпи розбудови системи Міноборони можливе переведення у пряме підпорядкування Міністерству інших державних органів. Це обумовить потребу внесення змін до частини четвертої статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” [19].

Всі такі наміри сприятимуть стрімкій інтеграції системи Міноборони до сектору безпеки і оборони України. Це сформує сприятливе підґрунтя для:

- 1) нарощування можливостей держави з питань забезпечення національної безпеки України;*
- 2) посилення потенціалу країни в рамках державної політики всеохоплюючої оборони;*
- 3) виявлення позитивних та негативних сторін з позиції*

подальшої розбудови системи Міноборони як важливої складової сектору безпеки і оборони.

Конкретні кроки щодо внесення змін до Закону України “Про національну безпеку України” [19] зумовлені невідкладною потребою всебічного посилення обороноздатності країни за рахунок ефективного управління підвідомчими процесами [19]. В рамках інших пропонованих юридичних конструкцій ідеться про питання загального спрямування, що відповідає природі концепції і орієнтовано на поступальний розвиток інституційних спроможностей Міністерства. Це також корелюється з етапами виконання цілей і завдань Стратегії національної безпеки України [22] та Стратегії воєнної безпеки України [56]. Проте саме в контексті Закону України “Про національну безпеку України” [19] необхідні чіткі пропозиції та їхнє оперативне впровадження для використання нових рішень із протидії агресору;

4) приведення до єдиної класифікації завдань, функцій та повноважень Міноборони. Закони України “Про національну безпеку України” [19], “Про оборону України” [55] та Положення про Міністерство оборони України [57] містять різні підходи до типологізації завдань, функцій, а також повноважень вказаного центрального органу виконавчої влади. У зв’язку з цим можливі переешкоди в повноцінній роботі такої системи з огляду на суперечність фундаментальних положень. Попри підзаконний характер, але враховуючи центристську роль із інституційного погляду, за орієнтир слід взяти Положення про Міністерство оборони України [57]. Саме вказаний документ визначає ключові аспекти статусу Міністерства на сучасному етапі державотворення. До прикладу, питання щодо забезпечення формування та реалізації державної промислової політики, державної військово-промислової політики, державної політики у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері космічної діяльності визначені лише вказаним положенням, хоча мають істотне значення для національної безпеки і оборони України;

5) забезпечення ефективної інтеграції функцій ліквідованого

Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості у структуру повноважень Міноборони. З огляду на відповідні оновлення Положення про Міністерство оборони України [57], вказаний суб'єкт реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі та забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (абзац четвертий пункту 1 [1]). Такі функції вимагають здійснення низки організаційних трансформацій для формування умов щодо повноцінного виконання відповідних повноважень. Йдеться не тільки про правові, а й про суміжні заходи, що охоплюють всі прояви кожного з похідних питань. Зважаючи на сучасні обставини, мову слід вести про оперативні та якісні перетворення для найшвидшого задоволення запитів сектору безпеки і оборони України;

б) розвиток взаємодії, в тому числі координації між суб'єктами системи Міноборони. Вказане передбачає впровадження нових та розвиток існуючих форм спільних заходів для ефективного виконання завдань і реалізації функцій Міністерства. В основі будь-якої системи лежить питання зв'язків між всіма її учасниками. Завдяки їм вдається досягати результатів, неможливих при індивідуальній роботі тієї чи іншої інституції, підприємства або організації. У цьому власне і полягає одна з ключових переваг вказаної формації. Тому і для системи Міноборони, з огляду на нагальні й критичні виклики, загрози та ризики вкрай важливо забезпечувати розвиток мережі зв'язків.

Підвищує значимість цього аспекту і та обставина, що Міноборони набуло не типові для себе функції з питань розвитку стратегічних галузей. У його підпорядкування також перейшло Державне космічне агентство України, що опікується специфічним колом питань. Для посилення обороноздатності країни вкрай важливо забезпечити збалансовану взаємодію цих інституцій;

7) закріплення повноваження Міністерства щодо формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку системи Міноборони. Офіційна розбудова відповідної системи передбачає потребу належного

планування відповідних кроків. Це забезпечить результативність державної політики, у тому числі ефективне використання адміністративних ресурсів. Перевагою такого підходу є й мінімізація фактів появи багатьох прорахунків, що перешкоджатимуть чи унеможливлять комплексну розбудову відповідної системи. Зважаючи на ключову роль Міністерства з питань оборонного планування, визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони та розвитку стратегічних галузей промисловості наведений захід має виняткове значення;

8) створення структурного підрозділу Міноборони відповідального за розбудову системи Міноборони. Функціонування структурного підрозділу, наділеного відповідними функціями, має забезпечити постійний моніторинг за станом розвитку вказаної системи. Всі відомості будуть акумульовані та фахово опрацьовані з подальшим формулюванням відповідних пропозицій і рекомендацій для збалансованості подальшого прогресування. Такий підхід є одним із найбільш перспективних з позиції реалізації всіх реформ та заданих темпів їх здійснення. Завдяки чому можна розраховувати на дійсне впровадження всіх намірів і в меншій мірі залежати від впливу сторонніх чинників, насамперед політичного та фінансового походження;

9) наділення Міністра оборони України на особливий період статусом Віце-прем'єр-міністр, а саме: Віце-прем'єр-міністр з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністр оборони. Чинним законодавством передбачено, що Віце-прем'єр-міністр за розподілом повноважень: 1) забезпечує виконання Програми діяльності Уряду України, виконання інших завдань і повноважень у відповідних напрямках діяльності; 2) забезпечує підготовку питань для розгляду на урядових засіданнях, попередньо розглядає і погоджує проєкти актів, що готуються КМУ, сприяє узгодженню позицій між членами вищого органу у системі органів виконавчої влади тощо; 3) забезпечує взаємодію КМУ з ПУ та ВРУ з питань діяльності Уряду України; 4) бере участь у розгляді питань на засіданнях КМУ, має право бути присутнім на засіданнях ВРУ та її органів, брати участь у роботі колегій

міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, у засіданнях Ради міністрів Автономної Республіки Крим; 5) за рішенням вищого органу у системі органів виконавчої влади здійснює керівництво консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, що утворюються КМУ; 6) представляє Уряд України у відносинах з іншими органами, суб'єктами господарювання, установами та організаціями в Україні та за її межами; 7) веде переговори і підписує міжнародні договори України відповідно до наданих йому повноважень; 8) здійснює інші заходи, передбачені чинним законодавством України (стаття 43 Закону України “Про Кабінет Міністрів України”) [184]. З огляду на широкий діапазон спеціалізованих напрямів, якими опікується Міноборони, у тому числі щодо стратегічних галузей промисловості, виникає нагальна потреба в ефективному менеджменті від посадових осіб найвищого ешелону влади. Визнання таких повноважень за Міністром оборони України надасть змогу реалізувати управлінські функції, інструментально релевантні запитам цієї системи. Тому відповідні законодавчі новації є обов'язковим доповненням пропонованого реформування в оборонній сфері;

10) визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони України на період дії правового режиму воєнного стану як Віце-прем'єр-міністру з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністру оборони. З огляду на напрями функціонування системи Міноборони в особливий період, до кола підвідомчих питань слід віднести такі позиції: 1) оборонні питання; 2) воєнна сфера; 3) військове будівництво у мирний час та особливий період; 4) державна промислова політика; 5) державна військово-промислова політика; 6) державна політика у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі; 7) державна політика у сфері космічної діяльності; 8) оборонне планування; 9) засади воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони; 10) координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони; 11) розвиток системи Міноборони; 12) взаємодія суб'єктів системи Міноборони. Аналіз норм законодавства показує, що кожне з таких питань має

декілька підпитань. Із цього випливає таке: 1) перераховані позиції вартують уваги саме як предметні для Віце-прем'єр-міністра питання; 2) вирішення проблем у рамках цих питань – запорука ефективного управління у підвідомчій сфері. Виходячи з цього, саме окреслені напрями варті уваги як предметні для вказаної посадової особи.

5. Результати необхідних фінансово-економічних розрахунків за законодавчо визначених підстав. Зазначене питання буде реалізовано під час можливої об'єктивізації відповідної концепції, а також вжиття необхідних заходів для її затвердження.

6. Оцінка відповідності запропонованого правового регулювання міжнародно-правовим зобов'язанням України. *Описані наміри не суперечать міжнародно-правовим зобов'язанням держави, що спрямовані на прозорість та оптимізацію процесів управління у сфері оборони (Статут ООН щодо принципів колективної безпеки та ненападу (статті 1, 51) від 26 червня 1945 р., Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 9 липня 1997 р., Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27 червня 2014 р., Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. та ін.).*

7. Підсумки публічних консультацій (у разі їх проведення). До оприлюднення концепції публічні консультації щодо формування та розвитку системи Міноборони на рівні уповноважених державних органів і посадових осіб не проводились.

8. Організаційні заходи із підготовки проєкту нормативно-правового акта та його реалізації після прийняття (видання). Заходи із підготовки проєкту нормативно-правового акта та його реалізації в разі прийняття (видання) будуть здійснені у порядку, визначеному законодавством України.

9. Приблизна структура документа та зміст його ключових положень. *Орієнтовно документ (концепція) має передбачати першочергову розробку:*

1) Проєкту закону України про внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме:

*а) Закону України "Про національну безпеку України" [19] щодо:
включення системи Міноборони до складу сектору безпеки і оборони;
керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з
відповідними повноваженнями;*

*наділення Міністра оборони України на період дії правового режиму
воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку
стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони;*

*б) Закону України "Про Збройні Сили України" [83], а саме: внесення змін
до частин першої – третьої статті 8 щодо:*

*керівництва Міністром оборони України системою Міноборони з
відповідними повноваженнями;*

*наділення Міністра оборони України на період дії правового режиму
воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку
стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони;*

*2) постанови КМУ про внесення змін до Положення про Міноборони [57],
а саме: наділення Міністерства повноваженнями щодо:*

*формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку
системи Міноборони;*

*створення структурного підрозділу Міноборони відповідального за
розбудову системи Міноборони;*

*3) постанови КМУ про внесення змін до Питань, що належать до
компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів
України, затвердженого постановою КМУ від 30 липня 2025 р. № 915 [169],
а саме:*

*наділення Міністра оборони України на період дії правового режиму
воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку
стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони;*

*визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони
України на період дії правового режиму воєнного стану статусом Віце-прем'єр-
міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра*

оборони. Конкретизовано йдеться про такі позиції: 1) оборонні питання; 2) воєнна сфера; 3) військове будівництво у мирний час та особливий період; 4) державна промислова політика; 5) державна військово-промислова політика; 6) державна політика у сфері оборонно-промислового комплексу, в авіабудівній галузі; 7) державна політика у сфері космічної діяльності; 8) оборонне планування; 9) засади воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони; 10) координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони; 11) розвиток системи Міноборони; 12) взаємодія суб'єктів системи Міноборони;

4) постанови КМУ про внесення змін до Положення про Державне космічне агентство України, затверджене постановою КМУ від 14 травня 2015 р. № 281 [185], щодо спрямування і координації державного органу КМУ саме через Міністра оборони України.

З огляду на правовий статус Міністерства та з урахуванням актуальних запитів державної політики в сфері оборони, перспективним бачиться саме такий підхід. У подальшому, виходячи з орієнтирів стратегії розвитку системи Міноборони, можна буде комплексно розбудовувати таку систему, гармонійно доповнюючи відповідні приписи Закону України “Про національну безпеку України” [19] та вносячи зміни до решти нормативно-правових актів.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що концепція реформування системи Міноборони є належним інструментом удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони. Зазначені висновки дають можливість виокремити ключові переваги, значимі з позиції доцільності розбудови відповідної системи. Вони аргументовано доводять потребу законодавчих змін, здатних істотно посилити оборонний потенціал.

Документ містить чітку мету здійснення такого регулювання та змістовне обґрунтування необхідності прийняття (затвердження) відповідних актів. Наявний опис нової компетенції, прав та обов'язків демонструє механізми, здатні задовольнити наявні поточні запити. Прогнозовані соціально-економічні

та інші типи наслідків доводять низку значимих переваг для країни у випадку впровадження таких змін. Описані бажані положення концепції паралельно показують уразливості чинного законодавства України в аналізованій сфері. Наведені пропозиції та рекомендації з належним обґрунтуванням засвідчують їхню перспективність для удосконалення відповідних правових засад.

Висновки до розділу 3

1. Моделі організації і функціонування міністерств оборони Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США наочно показують постійне й непохитне слідування політиці системних орієнтирів протягом тривалого часу. Незалежно від законодавчого закріплення семантичних категоріальних одиниць, практика їхньої роботи засвідчує акцент саме на такий підхід.

При чому в усіх країнах провідне місце з питань оборони відведено саме міністерствам. Функціонально вони наділені виключними керівними повноваженнями у тамтешніх безпекових архітектурах. Від підсумків їх роботи залежать характер і темпи більшості управлінських заходів у сфері оборони.

Із числа знакових посадових осіб доцільно виділити таку фігуру як Міністр оборони. Для таких країн як Велика Британія та Ізраїль він взагалі має особливе значення, наділяючись широким спектром повноважень. Досвід показує, що це сприяє розвитку оборонної політики, підвищенню ефективності публічного адміністрування відповідних визнаних намірів та має деякі інші управлінські переваги.

2. Тематика подальшого комплексного реформування Міноборони залишається актуальною і потребує належної уваги. Попри нещодавні змістовні трансформації існує чимало дискусій, вартих уваги з боку наукової та фахової спільнот. У межах репрезентованих нами базових намірів йдеться про конкретні напрями удосконалення оборонного відомства за рахунок посилення системних зв'язків і легалізації відповідного становища всіх суб'єктів.

Розглянуті моделі правового забезпечення функціонування (діяльності) всіх учасників наочно аргументовано доводять аргумент щодо подальшого руху за орієнтирами цієї системи координат. Визначальна роль Міноборони під час протидії різним проявам агресії та її місце у рамках політики всеохоплюючої оборони засвідчують необхідність злагодженості дій усіх дотичних учасників. Цьому зарадить розвиток та центризм ідей системного підходу, що забезпечить ефективну різновекторну їх взаємодію. Тому першим фундаментальним

вектором реформування, з багатьма похідними аспектами, є подальша акумуляція зусиль всіх аналізованих суб'єктів на засадах системності.

Інше базове питання полягає в необхідності посилення ролі Міністра оборони України – провідного менеджера із керівництва цією системою. У разі наділення його релевантною компетенцією справедливо розраховувати на ефективну постійну роботу цієї системи. Нинішні радикальні за наслідками і значні за масштабами інституційні перетворення на користь оборонного блоку лише доводять слушність і своєчасність такої ідеї. Тому відповідне коло питань становить другий фундаментальний вектор реформування вказаної сфери.

3. Концепція реформування системи Міноборони є належним інструментом удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони. Описані властивості документа дають можливість попередньо представити ключові переваги, значимі з позиції доцільності розбудови відповідної системи. Вони аргументовано доводять потребу законодавчих змін, здатних істотно посилити оборонний потенціал.

Документ містить чітку мету здійснення такого регулювання та змістовне обґрунтування необхідності прийняття (затвердження) відповідних актів. Наявний опис нової компетенції, прав та обов'язків демонструє механізми, здатні задовольнити наявні поточні запити. Прогнозовані соціально-економічні та інші типи наслідків доводять низку значимих переваг для країни у випадку впровадження таких змін.

Описані бажані положення концепції паралельно показують уразливості чинного законодавства України в аналізованій сфері. Наведені пропозиції та рекомендації з належним обґрунтуванням засвідчують їхню перспективність для удосконалення відповідних правових засад. Впровадження таких намірів зумовить подальший розвиток системи Міноборони в межах єдиних орієнтирів, що базуються на актуальних запитах.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнення суджень провідних вітчизняних й іноземних дослідників, результатів вивчення національного та закордонних нормативних джерел і розуміння особливостей практик їх застосування розроблено наукові положення, орієнтовані розв'язати актуальну наукову проблему – сформулювати концептуальне підґрунтя для завершення започаткованих на теоретико-методологічній, емпіричній і правовій основі процесів щодо формування системи Міноборони та започаткувати фундаментальні ідеї для її стійкого розвитку. За підсумками виконаного дослідження розроблені науково-методичні і практичні пропозиції та рекомендації щодо комплексного удосконалення законодавства у цій області.

Відповідно було виконано всі поставлені у роботі завдання, основні висновки за якими сформовані нижче. Насамперед, йдеться про таке:

1. Досліджено та оцінено роль національної безпеки як основи функціонування держави. Встановлено, що в більшості провідних країн світу стан національної безпеки є індикатором стійкості держав до дії загроз різного типу та походження. На сучасному етапі вихідну категорію “безпека” слід розглядати під такими кутами зору: 1) стан, який передбачає поміркований деструктивний вплив від дії широкого спектра реальних і потенційних загроз; 2) існування та ефективна дія механізмів й інструментів запобігання і достатній протидії більшості ризиків, а також загроз для певних суб'єктів, предметів, процесів чи явищ; 3) розробка стратегій та вжиття інших комплексних заходів щодо запобігання й протидії реальним і більшості потенційних загроз, під дією яких можлива зміна характеристик об'єкта впливу.

Актуальна похідна категорія “національна безпека України” має такі спрямування: 1) безпосередній орієнтир на задоволення основних та інших національних інтересів України; 2) конкретизацію й деталізацію таких інтересів; 3) кореляцію видів пріоритетних національних інтересів України із відповідними конституційними засадами; 4) сприяння формуванню й посиленню заходів із

одновекторності державної політики у предметній сфері. Схожі орієнтири зустрічаються в офіційних документах Великої Британії, Ізраїлю, Литви, США та інших держав. Типологізація національних інтересів у розглянутих країнах засвідчує їхню важливість для стійкого функціонування державних механізмів. Вказане побічно аргументовано доводить особливу роль національної безпеки для України та інших країн.

2. Проаналізовано заходи публічного адміністрування як організаційно-правові основи функціонування системи Міноборони. З'ясовано, що практична реалізація функцій держави передбачає здійснення певних кроків у різних санкціонованих формах і за допомогою відповідних методів, націлених на досягнення поставлених цілей. Разом із тим, невід'ємним атрибутом державного управління є діяльність, яку прийнято іменувати публічним адмініструванням. Сутнісно таке адміністрування передбачає різні невід'ємні аспекти функціонування установи, які мають місце під час реалізації певного напрямку державної політики. Вказана діяльність може проявлятися у таких формах: 1) сукупність форм і методів роботи установ, підприємств, організацій, фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших одиниць із організаційною структурою їх уповноважених (службових, посадових) осіб, що доповнюють такий вид діяльності як державне управління (стосовно суб'єктів публічно-правових відносин) й є одними із методів управління (для представників приватного сектору); 2) санкціонована діяльність, націлена на виконання законів, підзаконних нормативно-правових актів, установчих й інших документів (витягів, ліцензій тощо); 3) діяльність із локального планування й внутрішньої організації роботи юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших груп; 4) діяльність із пошуку оптимальних способів застосування управлінських і решти керівних інструментів для ефективної реалізації власних функцій; 5) організація здійснення різних напрямів виконавчо-розпорядчої і виробничої діяльності юридичних та фізичних осіб підприємців, самозайнятих осіб й інших учасників.

Релевантно і Міноборони, реалізуючи різні санкціоновані форми

державного управління в обов'язковому порядку проводить різні заходи публічного адміністрування. У контексті правових форм керівної діяльності без заходів аналізованого адміністрування взагалі не можливо досягнути цілей легального впливу. Вказане дає підстави розглядати публічне адміністрування як організаційно-правову основу функціонування Міністерства.

3. Схарактеризовано систему Міноборони та розкрито адміністративно-правовий статус її суб'єктів. У межах наукового дослідження запропоновано два підходи до розуміння змісту однойменної дефініції: 1) теоретико-методологічний; 2) практичний. Так, із першої точки зору система Міноборони являє собою мережу суб'єктів, а також організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) цього органу (у тому числі тих складових, які належать до сфери управління Міністерства), які забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій установи, що пов'язані спільними прямими інституційними зв'язками із вказаним центральним органом виконавчої влади й перебувають в організаційній і функціональній залежності із ним та компетенційно чи установчо орієнтовані на досягнення спільних цілей шляхом реалізації власної частини заходів. Відносно практичної площини, то вказану систему варто розглядати як сукупність установ, організацій та організаційно поєднану сукупність структурних підрозділів і посад (апарату) Міністерства, які забезпечують виконання його завдань і реалізацію функцій, а також підприємств (їх об'єднань), котрі належать до сфери управління Міністерства. Сформульована характеристика вказаної системи така: 1) мережа суб'єктів, у тому числі структурних підрозділів, котрі здійснюють управлінські й організаційні заходи задля досягнення колективної мети (виконання завдань і реалізації функцій Міноборони); 2) здійснення власної частки заходів є обов'язковою умовою для реалізації спільних цілей; 3) існування різних типів стійких управлінських та організаційних зв'язків із Міністерством; 4) наявність управлінської організаційної та функціональної залежності від аналізованого центрального органу виконавчої влади; 5) компетенційна або установча націленість на виконання завдань і функцій Міноборони.

Запропоновано персональний та кількісний склад системи Міноборони. Наголошується на доцільності й обґрунтованості існування такого переліку: 1) апарат Міноборони; 2) розвідувальний орган Міноборони; 3) установи та організації (у тому числі ВЧ) безпосереднього підпорядкування, що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій міністерства; 4) ЗСУ (у тому числі ВСП, яка входить до складу ЗСУ); 5) ДССТ; 6) суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належить до сфери управління Міноборони. Проаналізовано адміністративно-правовий статус всіх основних суб'єктів такої системи.

4. Висвітлено завдання, функції та повноваження Міністерства у сфері оборони. Підкреслено виняткову важливість таких елементів з позиції усвідомлення компетенції центрального органу виконавчої влади. Щодо завдань органу, наголошено, що це зміст діяльності, котру необхідно здійснити для досягнення бажаних цілей. Щодо функцій – стверджується про сукупність різних управлінських механізмів, а також суміжних атрибутів, об'єднаних однорідними соціально значущими орієнтирами. В контексті повноважень зауважується про похідність від функцій публічних установ, у тому розумінні, що вони мають забезпечувати досягнення орієнтирів останніх шляхом активних дій.

Розкрито зміст всіх завдань, функцій та повноважень Міноборони з урахуванням актуальних змін. У ході аналізу було звернено увагу на суперечність таких елементів компетенції в розрізі ключових нормативно-правових актів. Наголошено на потребі усунення таких недоліків в рамках окремого комплексного дослідження, адже це негативно відобразиться на функціонуванні системи Міноборони.

5. Описано структуру Міноборони та з'ясовано основні її елементи. Підтверджено, що в цьому контексті мову слід вести про структурні підрозділи і посади, які забезпечують діяльність Міністра, а також виконання покладених на Міністерство завдань, сукупно формують апарат Міністерства. Доведено їхню виключну важливість із позицій реальної змоги функціонування центрального органу виконавчої влади. Особлива їхня роль, в контексті публічного

адміністрування, пояснюється функціоналом цих елементів, зокрема багатопольною їхньою взаємодією.

З урахування динамічних організаційних перетворень запропоновано перелік ключових елементів таких суб'єктів, а саме: 1) Головна інспекція; 2) Директорат економічного аналізу і планування; 3) Директорат цифрової трансформації у сфері оборони; 4) Департамент військово-технічної політики, розвитку озброєння та військової техніки; 5) Департамент військової освіти і науки; 6) Департамент внутрішнього аудиту; 7) Департамент воєнної політики та стратегічного планування; 8) Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю; 9) Департамент кадрової політики; 10) Департамент міжнародного оборонного співробітництва; 11) Департамент мобілізації; 12) Департамент охорони державної таємниці; 13) Департамент охорони здоров'я; 14) Департамент з питань запобігання та виявлення корупції; 15) Департамент політики закупівель; 16) Департамент розвитку ракетного озброєння та системи протиракетної оборони; 17) Департамент соціального забезпечення; 18) Департамент стратегічних комунікацій; 19) Департамент фінансів; 20) Департамент юридичного забезпечення; 21) Управління взаємодії з органами державної влади; 22) Управління гуманітарного забезпечення; 23) Управління по роботі зі зверненнями громадян та доступу до публічної інформації; 24) Відділ політики національного спротиву; 25) Відділ фізичної культури і спорту. Висвітлено та змістовно проаналізовано компетенцію всіх таких суб'єктів крізь призму їхньої ролі для роботи всього оборонного відомства.

6. Визначено правові засади взаємодії Міноборони з іншими суб'єктами сил оборони України. Для забезпечення повноти та всебічності наукового дослідження докладно розкрито особливості категорії “сили оборони”. Зокрема, до їхнього числа віднесено військові формування, правоохоронні органи, розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями. В свою чергу, до військових формувань відносяться: 1) Збройні Сили України; 2) Національна гвардія України; 3) Державна спеціальна служба транспорту. Група правоохоронних органів

виражена такими суб'єктами, як Національна поліція, Служба безпеки України та Управління державної охорони України. До відповідних розвідувальних органів слід віднести такі інституції: 1) Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); 2) Служба зовнішньої розвідки України; 3) Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України. Правоохоронним органом спеціального призначення є Державна прикордонна служба України. Складові сил оборони пропонується доповнити державними органами, що виконують функції з оборони держави, до яких слід віднести: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, Державну міграційну службу, Державну службу з надзвичайних ситуацій та інші органи.

Під відповідними правовими засадами спільної діяльності запропоновано розуміти норми права, об'єктивовані в актах національного законодавства і які обов'язкові до виконання всіма цими установи. Спільні заходи врегульовані як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами та відповідна регламентація міститься в значній кількості цих документів. Зважаючи на численні вимушені трансформації в системі Міноборони та усвідомлюючи потребу належного її функціонування, уваги вартує питання врегулювання спільних форм роботи між її елементами (на національному і локальному рівнях).

7. Опрацьовано досвід провідних держав щодо публічного адміністрування у сфері оборони. З'ясовано, що діючі моделі організації та функціонування міністерств оборони Великої Британії, Ізраїлю, Литви та США наочно показують постійне й непохитне слідування політиці системних орієнтирів. Незалежно від офіційного визнання таких цілей, характер їхньої роботи засвідчує слушність представленої гіпотези. Доцільність обраного аргументується тривалим ефективним функціонуванням всіх тамтешніх оборонних відомств. Держави, досвід яких розглянто, мають розвинену оборонну та стратегічні складові, постійно удосконалюються і займають чільні позиції на міжнародній арені.

У зазначених країнах провідне місце з питань оборони відведено саме міністерствам. Функціонально вони наділені виключними керівними повноваженнями у тамтешніх безпекових архітектурах. Від підсумків їхньої роботи залежать характер і темпи більшості управлінських заходів у сфері оборони. Із числа знакових посадових осіб доцільно виділити таку фігуру як Міністр оборони. Для таких країн як Велика Британія та Ізраїль він взагалі має особливе значення, наділяючись широким спектром повноважень, впливаючи також на деякі параметри політичної кон'юнктури в державі.

8. Окреслено напрями удосконалення функціонування Міноборони як суб'єкта публічного адміністрування у сфері оборони. Доведено, що питання подальшого реформування Міноборони залишається актуальним і потребує належної уваги. Попри нещодавні комплексні трансформації існує низка дискусійних позицій, вартіх детального аналізу в наукових і фахових колах. Розв'язання таких проблем має оптимізувати роботу Міністерства, не допускаючи розбалансованості державного управління.

Підсумки аналізу чинного законодавства та практик його застосування аргументовано доводять міркування про стійку комплексну розбудову саме системи Міноборони. Визначальна роль центрального органу виконавчої влади у рамках забезпечення національної безпеки України та впровадження кроків під егідою всеохоплюючої оборони засвідчують слушність саме вказаного шляху розбудови. Інше доповнююче багатогранне питання – посилення ролі Міністра оборони України як провідної посадової особи, яка здійснює керівництво такою системою. Лише при наявності релевантної компетенції виправдано розраховувати на ефективну постійну роботу аналізованої системи.

9. Запропоновано концепцію реформування системи Міноборони як інструмент удосконалення публічного адміністрування у сфері оборони. Наголошено і доведено, що концепція є тим типом документа, за допомогою властивостей якого можна покласти початок комплексній розбудові цієї системи. Оскільки вона надає можливість попередньо представити ключові переваги, значимі з позиції доцільності розбудови відповідної субстанції.

Сутнісно концепція орієнтована на поетапну реалізацію питань під егідою описаних ключових векторів. Юридичними механізмами в межах реалізації першого напрямку є такі: 1) законодавче визнання терміну “система Міноборони”; 2) визначення кількісного та персоніфікованого складу (структури) системи Міноборони; 3) внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19], а саме: доповнення статті 12 частиною третьою щодо системи Міноборони, яка має стати елементом сектору безпеки і оборони, що взаємодіє з іншими його учасниками, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки;; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83], в частині внесення змін до частин першої – третьої статті 8 щодо уточнення відповідних повноважень Міністра оборони України; 4) приведення до єдиної класифікації завдань, функцій та повноважень Міноборони; 5) забезпечення ефективної інтеграції функцій ліквідованого Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості у структуру повноважень Міноборони; 6) розвиток взаємодії, в тому числі координації між суб’єктами системи Міноборони; 7) закріплення повноваження Міністерства щодо формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку системи Міноборони; 8) створення структурного підрозділу Міноборони відповідального за розбудову системи Міноборони. Щодо удосконалення правового статусу Міністра оборони України (другий напрям) йдеться про такі підпитання: 1) внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19] в частині доповнення статті 13 частиною другою щодо керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з відповідними повноваженнями; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83] щодо внесення змін до частин першої – третьої статті 8 з питань уточнення відповідних повноважень Міністра оборони України; 2) наділення Міністра оборони України на особливий період статусом Віце-прем’єр-міністр, а саме: Віце-прем’єр-міністр з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністр оборони; 3) визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони

України як Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністру оборони.

На додаток до цього запропоновані першочергові та перспективні заходи реалізації концептуальних ініціатив, виходячи з поточної ситуації в країні. До числа першочергових кроків віднесено позиції щодо розробки: 1) проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України з питань оборони, а саме: а) Закону України “Про національну безпеку України” [19] щодо включення системи Міноборони до складу сектору безпеки і оборони, керівництва системою Міноборони Міністром оборони України з відповідними повноваженнями; б) Закону України “Про Збройні Сили України” [83] щодо внесення змін до частин першої – третьої статті 8 з питань уточнення відповідних повноважень Міністра оборони України; 2) проекту постанови КМУ про внесення змін до Положення про Міноборони [57], а саме: наділення Міністерства повноваженнями щодо формування короткострокової (до трьох років) стратегії розвитку системи Міноборони, створення структурного підрозділу Міноборони, відповідального за розбудову системи Міноборони; 3) постанови КМУ про внесення змін до Питань, що належать до компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України [169], а саме: наділення Міністра оборони України на період дії правового режиму воєнного стану статусом Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони; визначення питань, що мають бути підвідомчими Міністру оборони України як Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністру оборони; 4) постанови КМУ про внесення змін до Положення про Державне космічне агентство України [185] щодо спрямування і координації цього державного органу КМУ через Міністра оборони України. Умовний перелік перспективних заходів представляє всі інші кроки, визначені зазначеною концепцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ціцуашвілі Н. І. Етнополітичний вимір національної безпеки. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА. Одеса : Фенікс. 2011. Вип. 42. С. 97–105.
2. Білодід І. К., Бурячок А. А. та ін. Словник української мови [В 11 т.] (1970-1980). Т. 1. 799 с.
3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ ; Ірпінь : ВТФ “Перун”. 2005. 1728 с.
4. Єнін М. Н. Велика українська енциклопедія. *ВУЕ*. URL: <https://vue.gov.ua/Безпека> (дата звернення: 16.09.2025).
5. Definition of 'security'. Collins. Free online dictionary, thesaurus and reference materials. *Collins*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/security> (дата звернення: 02.09.2025).
6. Удод М. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки в Україні : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь. 2004. 22 с.
7. Ганкевич К. Б. Загальнотеоретичний аналіз поняття “національна безпека України» як системної категорії. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції: (Суми, 23–24 травня 2024 р.). Суми : Сумський державний університет. 2024. С. 21–25.
8. Шутий М. В. Аспекти визначення поняття “безпека” та його значення для забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3. С. 173–178.
9. Про затвердження та введення у дію Положення з питань обстеження, оцінки технічного стану, паспортизації та поточної експлуатації будівель та споруд у галузі зв’язку : Наказ Державного комітету зв’язку та

інформатизації України від 28 квітня 2004 р. № 88. *Веб-портал: LIGA360*. 2004. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN9722> (дата звернення: 12.08.2025).

10. Про затвердження Положення про технічне обслуговування устаткування підприємств гірничо-металургійного комплексу : Наказ М-ва пром. політики України від 15.06.2004 № 285 : станом на 6 листоп. 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0807-04#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

11. Ганкевич К. Б. Еволюція уявлень про національну безпеку крізь призму адміністративно-правових механізмів її забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 608–613. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/141>.

12. Горбулін В. П. Качинський А. П. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України : монографія. Київ : НВЦ Євроатлантикінформ. 2007. 592 с.

13. Левицька М. Б. Теоретико-правові аспекти забезпечення національної безпеки органами внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. 2002. 17 с.

14. Маргасова В. Г., Косач І. А. Руденко О. М. Національна безпека в системі інтересів суспільства та держави. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Вип. 34 (73). № 1. С. 180–183.

15. Мельниченко Б., Фігель Н. Основні підходи до розуміння поняття “національна безпека». *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: *Юридичні науки*. 2021. № 2 (30). С. 68–72.

16. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. Київ : Текст. 2006. 256 с.

17. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // База даних “Законодавство України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 15.09.2025).

18. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки

України : Постанова Верхов. Ради України від 16.01.1997 № 3/97-ВР : станом на 22 лип. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-вр#Text> (дата звернення: 14.08.2025).

19. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

20. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник Київ : НАДУ. 2011. 730 с.

21. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

22. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 : станом на 7 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

23. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. *HM Government*. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74cb2de5274a3cb286738d/national-security-strategy.pdf> (дата звернення: 20.08.2025).

24. Кобко Є. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків. 2023. 400 с.

25. Eisenkot G., Siboni G. Guidelines for Israel's National Security Strategy. The Washington Institute for Near East Policy. 2019. 80 p.

26. Войтовський К. Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної безпеки. *НІСД*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi> (дата

звернення: 28.08.2025).

27. Закон про основи національної безпеки Литовської Республіки : Закон від 19 грудня 1996 р. № VIII-49 // База даних “Законодавство Литовської Республіки”. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.34169/asr>.

28. The National Security Act of 1947 : Act of July 26. 1947. *Webportal: Oxford University Press*. 2024. URL: <https://global.oup.com/us/companion.websites/9780195385168/resources/chapter10/nsa/nsa.pdf> (дата звернення: 04.08.2025).

29. Шеренговський Д. Нова безпекова стратегія США: як 2022 рік змусив Білий дім змінити оцінку ризиків. *ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА*. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/20/7149016/> (дата звернення: 17.07.2025).

30. Кравченко О. В оприлюдненій стратегії США щодо України справжньою загрозою є корупція, – Politico. *LB.ua*. 2023. URL: https://lb.ua/world/2023/10/02/577652_oprilyudneniy_strategii_ssha_shchodo.html (дата звернення: 14.08.2025).

31. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посібн. Київ : Міленіум. 2003. 256 с.

32. Гонтар З. Г., Купчак М. Я., Харчук А. І. Адміністративне право : навч. посібн. Львів : СПОЛОМ. 2019. 172 с.

33. Матюхіна Н. П. Основи публічного адміністрування : навч. посібн. Харків : Право. 2018. 172 с.

34. Матюхіна Н. П., Битяк Ю. П., Ковтун М. С. та ін. Основи публічного адміністрування : навч. посібн. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право. 2021. 238 с.

35. Неугодніков А. О. Публічне адміністрування в сфері охорони здоров'я. *Юридичний вісник*. Одеса : Гельветика. 2019. № 3. С. 63–69.

36. Менеджмент організацій і адміністрування: Навчальний посібник для підготовки до державного іспиту на ступінь магістра зі спеціальності “Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)

/ С.К. Харічков та ін. Одеса, 2015. 400 с.

37. Карленко В. П. Айдаров Олексій Петрович // Велика українська енциклопедія / упорядник Киридон А. М. - Т. 1.: А-Акц. - Київ: Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”, 2016. - С. 456.

38. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби. 2005. 251 с.

39. Воронкова В. Г. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посібн. Київ : Видавничий дім “Професіонал” ; Центр учбової літератури. 2010. 352 с.

40. Овчарук В. В. Сутність адміністрування на підприємствах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19 (2). С. 115–118.

41. Овчарук В. В. Системи адміністрування в управлінні підприємствами з урахуванням євроінтеграційних процесів : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Львів. 2019. 474 с.

42. Ганкевич К. Б. Роль публічного адміністрування у забезпеченні функціонування Міністерства оборони України: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”*. Серія : “Юридичні науки”. 2024. № 9 (72). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-9>.

43. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів Мельничука. *СЛОВОПЕДІЯ*. 2024. URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53407/288803.html> (дата звернення: 15.07.2025).

44. Шемшученко Ю. С. та ін. Юридична енциклопедія: в 6 т. Київ : Українська енциклопедія. 2003. Т. 5. 398 с.

45. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 06.08.2025).

46. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та

Особлива частини : навч. посібн. (на допомогу слухачам, що здають держ. та поточні іспити з адм. права). Київ : НАВС України. 2000. 240 с.

47. Галунько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178–182.

48. Золотухіна Л. О. Публічний інтерес та державний інтерес: співвідношення категорій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Право”*. 2016. Вип. 40. Т. 3. С. 63–67.

49. Золотухіна Л. О. Публічний інтерес як адміністративно-правова категорія : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя. 2019. 40 с.

50. Герасименко Є., Діхтієвський П., Задирака Н., Коломоєць Т. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія. Рига. Латвія : “Baltija Publishing”. 2022. 986 с.

51. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків. 2016. 40 с.

52. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків. 2016. 574 с.

53. Авер’янов В. Б. та ін. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / Київ : Юрид. думка. 2005. Т. 2: Особлива частина. 2005. 624 с.

54. Биттяк Ю. П., Гаращук В. М., Богуцький В. В., Зуй В. В. та ін. Адміністративне право : підручн. – 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право. 2013. 656 с.

55. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ : станом на 9 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 18.06.2025).

56. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України” : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення:

18.06.2025).

57. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : Постанова Каб. Міністрів України від 26.11.2014 № 671 : станом на 24 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text> (дата

звернення: 25.07.2025).

58. Адміністративне право України. Академічний курс : підручн. у двох томах. Т. 1. Загальна частина / В. Б. Авер'янов та ін. Київ : Вид-во “Юридична думка”. 2007. 592 с.

59. Біла В. Р. Правові акти публічної адміністрації: теоретико-правове дослідження. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 140–145.

60. Біла В. Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ. 2020. 431 с.

61. Мельниченко Б. Б. Адміністративний акт як основна форма публічного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2021. Том 32 (71) № 1. С. 57–62.

62. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків : ФОЛІО. 2002. 543 с.

63. Коваленко І. І. Вступ до системного аналізу : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. 2004. 148 с.

64. Мельничук Н. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування. *Наукові праці НДФІ*. 2010. Вип. 2. С. 104–111.

65. Онишко С. В. Механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.04.01. Київ. 2004. 448 с.

66. Борисочева Н. М. Теоретичні підходи до розуміння системи органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 111–116.

67. Борисочева Н. М. Адміністративно-правовий статус Державної авіаційної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ. 2021. 21 с.

68. Іваськевич Х. І. Система органів державного фінансового контролю

бюджетних установ в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. № 11. С. 422.

69. Іваськевич Х. І. Внутрішній фінансовий контроль видатків бюджетних установ в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Львів. 2019. 234 с.

70. Болдирєв С. В. Система місцевого самоврядування в Україні (теоретичний аспект). Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2002. Вип. 4. Харків : Право / редкол. Ю. П. Битяк та ін. С. 123–128.

71. Болдирєв С. В. Організаційно-правові питання місцевого самоврядування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків. 2003. 228 с.

72. Шевченко С. О. Місцеве самоврядування в системі публічного управління: методичні рекомендації для вивчення навчальної дисципліни (для здобувачів першого рівня вищої освіти зі спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування”). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. 2022. 52 с.

73. Загуменна Ю. О. Система органів внутрішніх справ України: принципи та напрямки удосконалення. *Форум права*. 2011. № 1. С. 372–378.

74. Загуменна Ю. О. Реалізація правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. 2011. Харків. 20 с.

75. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII : станом на 27 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

76. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 08.08.2025).

77. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII : станом на 7 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 11.08.2025).

78. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII : станом на 25 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (дата звернення: 13.08.2025).

79. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 15.08.2025).

80. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

81. Про поштовий зв'язок : Закон України від 03.11.2022 № 2722-IX : станом на 21 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text> (дата звернення: 14.08.2025).

82. Про Державну спеціальну службу транспорту : Закон України від 05.02.2004 № 1449-IV : станом на 5 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-15#Text> (дата звернення: 18.08.2025).

83. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII : станом на 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 28.08.2025).

84. Про розвідку : Закон України від 17.09.2020 № 912-IX : станом на 30 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

85. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти : Наказ М-ва оборони України від 15.02.2024 № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24#Text> (дата

звернення: 03.09.2025).

86. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я в системі Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 23.03.2017 № 168 : станом на 18 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0511-17#Text> (дата звернення: 15.08.2025).

87. Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ апарату Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 09.04.2016 № 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0191322-16#Text> (дата звернення: 07.08.2025).

88. Питання Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 03.11.2023 № 663. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS39814> (дата звернення: 10.09.2025).

89. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.08.2025).

90. Про затвердження Положення про Центральне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України : Наказ М-ва оборони України від 02.11.2021 № 344. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-344-vid-02-11-2021-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-tsentralne-upravlinnia-rozvitku-ta-suprovodzhennia-materialnogo-zabezpechennia-zbroinikh-sil-ukrain> (дата звернення: 22.08.2025).

91. Про затвердження Порядку кодифікації предметів постачання : Наказ М-ва оборони України від 18.12.2017 № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0050-18#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

92. Про затвердження Положення про представництва державних замовників у сфері оборони на підприємствах, в установах і організаціях : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.2009 № 1107 : станом на 28 берез.

2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2009-п#Text> (дата звернення: 13.08.2025).

93. Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки : Постанова Каб. Міністрів України від 23.02.2022 № 154 : станом на 9 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-п#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

94. Про затвердження Типового положення про орган військового управління, військову частину, заклад, установу, безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони України : Наказ М-ва оборони України від 15.04.2019 № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177322-19#Text> (дата звернення: 07.06.2025).

95. Про затвердження Переліку військових частин, установ, організацій і підприємств Міністерства оборони України, дислокованих (які дислокувалися) у зонах безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення : Наказ М-ва оборони України від 08.09.1997 № 322 : станом на 9 квіт. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-97#Text> (дата звернення: 18.08.2025).

96. Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил : Постанова Каб. Міністрів України від 28.12.2000 № 1919 : станом на 26 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1919-2000-п#Text> (дата звернення: 06.11.2025).

97. Про затвердження Змін до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : Наказ Служби безпеки України від 23.07.2015 № 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0997-15#Text> (дата звернення: 24.08.2025).

98. Сокурєнко В. В. З'єднання та військові частини: поняття, особливості функціонування та ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35 (1.3). С. 24–27.

99. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в

Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків. 2016. 40 с.

100. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 № 3099-III : станом на 27 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 24.06.2025).

101. Про затвердження Положення про функціональну підсистему запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях Міністерства оборони України єдиної державної системи цивільного захисту : Наказ М-ва оборони України від 08.05.2019 № 220 : станом на 9 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0546-19#Text> (дата звернення: 15.07.2025).

102. Деякі питання здійснення закупівель товарів, робіт і послуг у сфері оборони службою державного замовника : Постанова Каб. Міністрів України від 03.11.2023 № 1142 : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1142-2023-п#Text> (дата звернення: 05.08.2025).

103. Статут державного підприємства Міністерства оборони України “Державний оператор тилу” (нова редакція) : Наказ Міністерства оборони України від 06.02.2024 № 87. *Державний оператор тилу*. 2024. URL: <https://dotua.org/uploads/files/shares/1/65c9d37d873e3.pdf> (дата звернення: 19.08.2025).

104. Деякі питання здійснення оборонних закупівель службою державного замовника : Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2023 № 494 : станом на 11 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-2023-п#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

105. Міноборони затвердило нові статути закупівельних агенцій. *Міністерство оборони України*. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/02/08/minoboroni-zatverdilo-novi-statuti-zakupivelnih-agenczij/> (дата звернення: 06.08.2025).

106. Міністерство оборони України “Агенція оборонних закупівель”.
YOU CONTROL. URL:
https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/44725823/ (дата звернення:
 25.07.2025).

107. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021
 № 1702-IX : станом на 16 трав. 2025 р.
 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення:
 24.07.2025).

108. Цвєтков В. В. Реформування державного управління в Україні:
 проблеми і перспективи. Київ : Оріяни. 1998. 364 с.

109. Грошевий Ю. М., Тацій В. Я. Актуальні проблеми законодавчого
 процесу в Україні. *Концепція розвитку законодавства України* : матеріали наук.-
 практ. конф. Київ. 1996. С. 33–35.

110. Теорія держави та права : навч. посібн / Є. В. Білозьоров та ін. Київ :
 НАВС. Освіта України. 2017. 320 с.

111. Кохно В. Д. Методологічні аспекти будівництва Збройних Сил
 України. *Наука і оборона*. 2002. № 2. С. 15–20.

112. Стецюк С. П. Удосконалення функцій Міністерства оборони
 України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія :
 Юриспруденція*. 2019 № 42 Т. 2. С. 45–48.

113. Киридон А. М., Шумило М. М., Бабка В. Л. Велика українська
 енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку “Юридичні науки”. Київ :
 Державна наукова установа “Енциклопедичне видавництво”. 2017. 152 с.

114. Кулакова Є. В. Компетенція: поняття, суб’єкти, особливості.
Підприємство, господарство і право. 2006. № 3. С. 10–15.

115. Шемшученко Ю. С. Великий енциклопедичний юридичний словник.
 Київ : ТОВ “Вид-во “Юридична думка”. 2007. 992 с.

116. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від
 28.01.2021 № 1150-IX : станом на 30 черв. 2024 р.
 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення:

26.09.2025).

117. Барбул П. О. Правові засади реформування організаційної структури Міністерства оборони України. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 128–131.

118. Бондаренко Л. І. Удосконалення структурної побудови органів виконавчої влади як чинник забезпечення ефективності праці державних службовців. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 5.

119. Бондаренко Л. І. Інституційні зміни та інноваційні трансформації змісту й організації діяльності органів виконавчої влади в Україні : дис. ... д-р філософії (281 “Публічне управління та адміністрування”). Дніпро. 2024. 256 с.

120. Ємельянов В. М., Євтушенко О. Н., Андріяш В. І. Державне управління: у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях : навч. посібн. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2015. 336 с.

121. Польський О. Ю. Організаційна структура державних органів виконавчої влади (на прикладі Національної поліції України). *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 257–266.

122. Цивільне право : підручн. : у 2 т. / В. І. Борисова та ін. Харків : Право. 2011. Т. 1. 656 с.

123. Люстрація починається з тебе. *Судова влада України*. 2014. URL: <https://vnm.vn.court.gov.ua/sud0232/pres-centr/news/105108/> (дата звернення: 14.08.2025).

124. Кравчук В. М. Народна люстрація або принцип персональної відповідальності. *Асоціація розвитку суддівського самоврядування в Україні*. URL: <http://arssu.org.ua/archives/582> (дата звернення: 19.08.2025).

125. Заморська Л. І. Загальнонаукова концепція категорії “система права”. *Держава і право*. 2010. Вип. 47. С. 46–50.

126. Мельник В. І. Загальна характеристика структури системи економічної безпеки України. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. № 1. С. 155–159.

127. Мельник В. І. Адміністративно-правові засади організації та

функціонування системи економічної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Суми. 2021. 485 с.

128. Бандурка О. М., Литвинов О. М. І знову про напрями реформування пенітенціарної системи. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2017. № 1 (1). С. 41–46.

129. Маліков В. В. Адміністративно-правові форми забезпечення громадського порядку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 28. Т. 2. С. 144–147.

130. Черненко А. П., Шиян А. Г. Про головну функцію державних органів, що здійснюють кримінальне провадження. *Електронне наукове видання “Порівняльно-аналітичне право”*. Ужгород. 2017. № 5. С. 347–351.

131. Про затвердження Положення про Головну інспекцію Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 22.04.2019 № 190. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-190-vid-22-04-2019-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-golovnu-inspektsiiu-ministerstva-oboroni-ukraini> (дата звернення: 11.08.2025).

132. Кіяшко Ю. М. Цифрові інструменти у структурі актуальних загроз системі економічної безпеки України: теоретико-методологічне дослідження. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2024. No 2. С. 81–91. DOI: 10.32844/ibpala-2024-2.10.

133. Апарат Міністерства оборони. *Міністерства оборони України*. URL: <https://mod.gov.ua/pro-nas/aparat-ministerstva-oboroni> (дата звернення: 11.07.2025).

134. Про затвердження Положення про Департамент кадрової політики Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 17.05.2019 № 243. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-243-vid-17-05-2019-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-departament-kadrovoi-politiki-ministerstva-oboroni-ukraini> (дата звернення: 14.07.2025).

135. Про затвердження Положення про Департамент фінансів

Міністерства оборони України : Наказ М-ва оборони України від 17.05.2019 № 242. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-242-vid-17-05-2019-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-departament-finansiv-ministerstva-oboroni-ukraini> (дата звернення: 06.05.2025).

136. 3233 (XXIX). Participation in the Convention on Special Missions, its Optional Protocol concerning the Compulsory Settlement of Disputes and the Vienna Convention on the Law of Treaties. The General Assembly. 1974. URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/739/16/pdf/nr073916.pdf> (дата звернення: 22.07.2025).

137. Скиба П. П. Будівництво і розвиток Збройних сил України або як пройти шлях від Воєнної організації держави до з'єднання. Славута. 2013. 269 с.

138. Сокурєнко В. В. З'єднання та військові частини: поняття, особливості функціонування та ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35 (1.3). С. 24–27.

139. Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил : Постанова Каб. Міністрів України від 28.12.2000 № 1919 : станом на 26 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1919-2000-п#Text> (дата звернення: 16.07.2025).

140. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII : станом на 31 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 05.08.2025).

141. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 16.08.2025).

142. Судові та правоохоронні органи України : навч. посібн. / М. А. Макаров та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ. 2022. 656 с.

143. Соколенко О. Л. Види правоохоронних органів України. *Форум права*. 2012. № 3. С. 699–705.

144. Шкуля Т. О. Правоохоронні органи в механізмі держави України :

дис ... канд. юрид. наук : 12.00.0. Київ. 2004. 203 с.

145. Постанова Великої Палати Верховного Суду : Постанова від 30 серпня 2023 р. № 633/195/17. *Веб-портал: LIGA 360*. 2023. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/113396900> (дата звернення: 12.06.2025).

146. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

147. Пчелін В. Б. Сутність нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 106–109.

148. Пчелін В. Б. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності: проблеми формування. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 21–26.

149. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Власової Ганни Іванівни щодо офіційного тлумачення положення пункту 5 статті 5 Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду" (справа про безоплатну приватизацію житла) : Рішення Конституц. Суду України від 10.06.2010 № 15-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-10#Text> (дата звернення: 23.08.2025).

150. Ботнаренко А. І. Теоретичні основи взаємодії та координації в правоохоронних органах: управлінський аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 4. С. 3–6.

151. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ. 2005. 235 с.

152. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дис ... канд. юрид. наук :

12.00.07. Львів. 2007. 210 с.

153. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX : станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 04.08.2025).

154. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII : станом на 22 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 07.08.2025).

155. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України : Указ Президента України від 30.01.2019 № 23/2019 : станом на 7 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text> (дата звернення: 22.08.2025).

156. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони : Наказ М-ва оборони України від 22.12.2020 № 484. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-21#Text> (дата звернення: 01.08.2025).

157. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : Наказ М-ва оборони України від 18.05.2023 № 290/411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1052-23#Text> (дата звернення: 15.08.2025).

158. Ministry of Defence. *Webportal: Ministry of Defence*. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence> (дата звернення: 20.08.2025).

159. Secretary of State for Defence. *Webportal: Secretary of State for Defence*. URL: <https://www.gov.uk/government/ministers/secretary-of-state-for-defence> (дата звернення: 14.08.2025).

160. Israel Defense Forces: History & Overview. *Webportal: Jewish Virtual Library*. URL: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-the-israel-defense-forces> (дата звернення: 06.08.2025).

161. Ministry of Foreign Affairs. *Webportal: Ministry of Foreign Affairs*. URL: https://www.gov.il/en/departments/ministry_of_foreign_affairs/govil-landing-page (дата звернення: 08.08.2025).

162. U.S. Department of Defense. *Webportal: U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/> (дата звернення: 23.08.2025).

163. Про внесення змін до Статуту Національного університету оборони України : Наказ М-ва оборони України від 07.01.2025 № 11. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/statut-nuou-2025-1.pdf> (дата звернення: 14.08.2025).

164. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 12.08.2025).

165. Ганкевич К. Б. Забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців у контексті ініціативи створення Військової поліції: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 209–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/46>.

166. Гаруст Ю. В., Сивак В. В. Правовий аналіз основних функцій військової поліції в зарубіжних країнах. *Наукові записки. Серія: Право*. 2024. Вип. 16. С. 71–75.

167. Ганкевич К. Б. Державна спеціальна служба транспорту у системі суб'єктів Міністерства оборони України: напрями впливу та роль публічного адміністрування для їх реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 455–459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.71>.

168. Ганкевич К. Б. Проблематика адміністративно-правового забезпечення категорії “безпека” в Україні. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: збірник наукових праць з матеріалами VIII Міжнародної наукової конференції (Рівне, 30 серпня 2024 р.). Міжнародний

центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп». 2024. С. 58–59.

169. Про визначення питань, що належать до компетенції Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України : Постанова Каб. Міністрів України від 30.07.2025 № 915. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/915-2025-п#Text> (дата звернення: 06.11.2025).

170. Діхтієвський П. В., Кривенко О. В., Пашинський В.Й. Генеза правового забезпечення оборони України. Human rights and public governance in modern conditions : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 952 p. С. 201–222. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-9>.

171. Пашинський В. Й. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення оборони України: поняття та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2017. Вип. 47(2). С. 148-151.

172. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навч. посібн. 2-е вид. Київ : КНТ. 2009. С. 10.

173. Хотин Р. Де іскра може перетворитись на полум'я конфлікту між Росією та НАТО? Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/nato-rosiya-potentsiyniy-konflikt/32779213.html> (дата звернення: 26.08.2025).

174. Степанова Т. У НАТО заявили, що цивільне населення Заходу має готуватися до “всебічної війни” з Росією. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nato-zayavili-shcho-krayini-zahodu-mayut-1705655252.html> (дата звернення: 21.08.2025).

175. Роціна А. Переговори делегацій України та Росії почалися. *Українська правда*. URL: <https://web.archive.org/web/20220307202922/https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/28/7326809> (дата звернення: 01.08.2025).

176. Громова О. Є. Роль координаційної функції в процесі управління організацією. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 256–259.

177. Яровой Т. С., Дабіжа В. В. Координація діяльності органів державної влади України у сфері зовнішніх зносин: проблеми та перспективи Збройних Сил

України. Держава та регіони. 2022. № 1 (75). С. 109–113

178. Шкіндюк В. І. Адміністративно-правові засади взаємодії та координації у сфері правоохоронної діяльності на регіональному рівні : монографія. Вінниця : ТВОРИ. 2023. 171 с.

179. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Каб. Міністрів України від 10.09.2014 № 442 : станом на 30 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text> (дата звернення: 06.08.2025).

180. Струкура Міністерства оборони України. *Мінстерство оборони України*. URL: <https://www.mil.gov.ua> (дата звернення: 07.08.2025).

181. Резолюція 3187 (XXVIII) Генеральної Асамблеї ООН : міжнародний документ від 14 грудня 1974 р. // База даних “Законодавство України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3187-1974#Text>. (дата звернення: 21.08.2025).

182. Петровський Д. Скільки держава витрачає на одного військового: відповідь Шмигала. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/shmigal-rozkriv-detali-pro-byudzhет-ukrajini-na-nastupniy-rik-12753330.html> (дата звернення: 11.08.2025).

183. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 01.08.2025).

184. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII : станом на 30 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 08.08.2025).

185. Про затвердження Положення про Державне космічне агентство України : Постанова Каб. Міністрів України від 14.05.2015 № 281 : станом на 18 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-п#Text> (дата звернення: 15.08.2025).

186. Пашинський В. Й. Генеза адміністративно-правового забезпечення оборони України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 1. С.

64–73.

187. Богуцький П. П. Концептуальні засади права національної безпеки України : монографія. Київ : Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України; Одеса : Фенікс, 2020. 376 с.

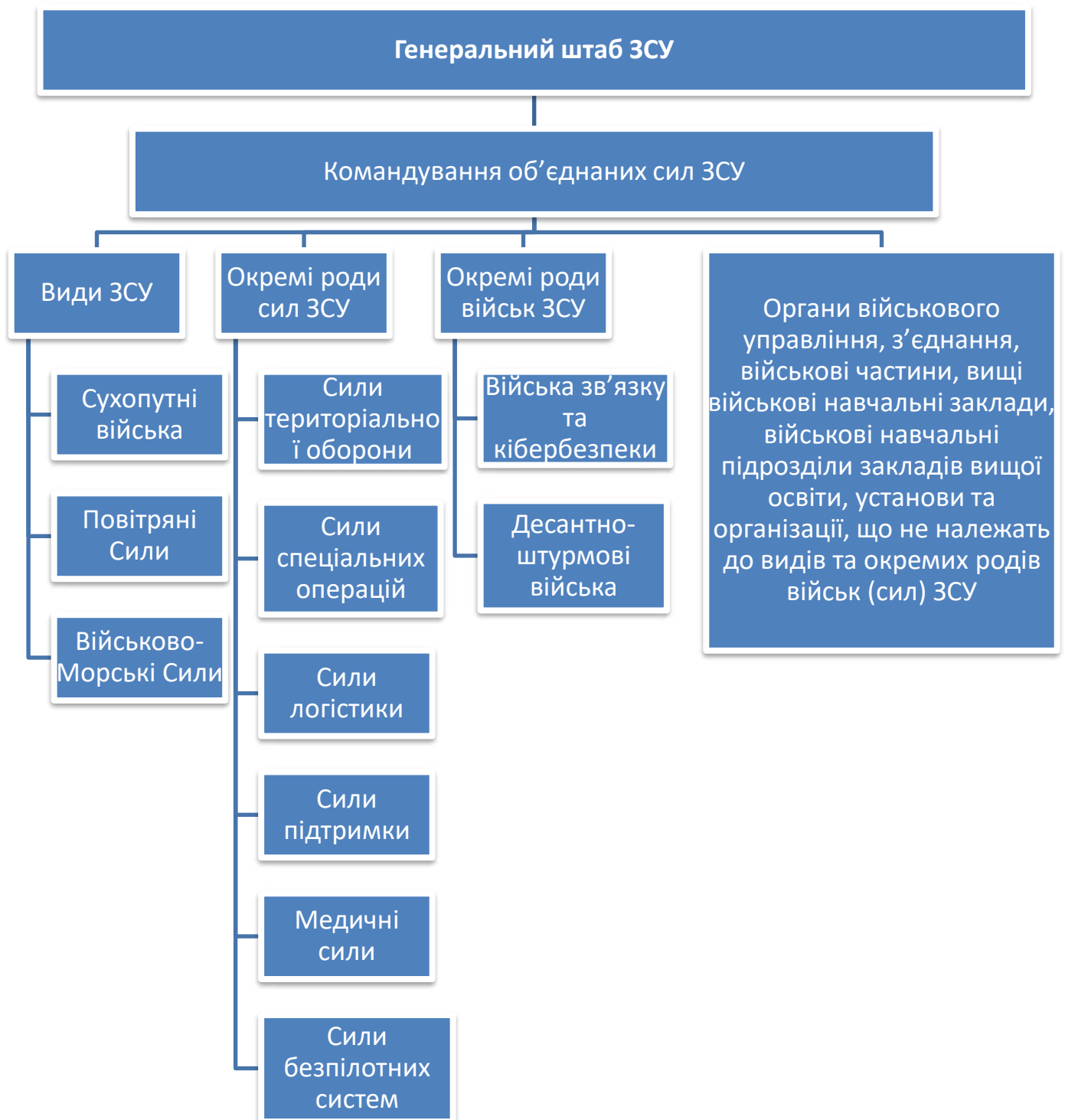
188. Пашинський, В. Й. Методологічний інструментарій дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць*. 2017. № 3/4 (35/36). С. 98–102.

189. Богуцький П. П. Публічне адміністрування у сфері оборони України: телеологія воєнної безпеки / П. П. Богуцький // *Право України*. – 2024. – № 8. – С. 71 – 82.

190. Пашинський В. Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2020. 520 с.

191. Пашинський В. Й. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти : монографія. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Освіта України, 2018. 407 с.

Система ЗСУ

Система Міноборони

(розширене бачення)

Система Міноборони (розширене бачення)					
Апарат Міноборон и	Розвідув альний орган Мінобор они	Установ и й організа ції (у тому числі ВЧ)	ЗСУ, Військова служба правопоряд ку у ЗСУ	ДССТ	Суб'єкти господар ювання (їх об'єднан ня) у сфері управлін ня Міноборо ни
- організаційний і технічний супровід діяльності Міністра оборони України й самого Міноборони; - вирішення супутніх питань необхідних для фізичного, у тому числі технічного	- своєчасне забезпечення Міноборони розвідувальною інформацією; - сприяння реалізації національних інтересів України; - протидія зовнішні	1. Установи: створені без мети отримання прибутку для реалізації певних векторів Міноборони (освітній, науково-дослідний, охорони здоров'я, організації речового	1. ЗСУ: оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Вказане передбачає: - різні форми стримування збройної агресії проти Української держави та самої відсічі; - охорону у повітряного	Забезпечення стійкого функціонування транспорту у мирний час та в особливий період шляхом: технічного прикриття, відбудова, встановлення загороджень на об'єктах національної	1. У загальних рисах: безпосереднє виробництво товарів і надання послуг, необхідних для задоволення наявних та перспективних оборонних потреб, національної безпеки у

функціонування Міноборони	м загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах	забезпечення, кодифікації ПП, комунікації з підприємствами, установами й організаціями тощо). 2. <i>Організації:</i> відстоювання інтересів Міноборони, громадський контроль за діяльністю міністерства, участь в формуванні державної політики у вказаній сфері. 3. <i>ВЧ:</i> прикладні аспекти реалізації деяких напрямів	простору держави та підводного простору у межах територіального моря України за певних обставин; • у законодавчо визначених випадках боротьбу з тероризмом. 2. <i>ВСП:</i> • забезпе чення правопорядку і військової дисципліни військовослужбовців; • запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у ЗСУ, їх припинення; • захист життя, здоров'я, прав і законних інтересів	транспортної системи України; • будівництво, ремонт і підвищення строку експлуатації її пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи; • відбудова транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф; • охорона об'єктів	воєнній сфері, військового будівництва. 2. <i>Особлива увага:</i> • <i>ДО Т:</i> оптимальне й збалансоване матеріальне і технічне забезпечення Міноборони та ЗСУ майна, так званого «тилового» призначення; • <i>АОЗ</i> : оптимальне й збалансоване матеріальне і технічне забезпечення Міноборони та ЗСУ озброєння
------------------------------	--	---	---	---	--

		міністерс тва	військовослу жбовців, військовозоб ов'язаних, працівників ЗСУ, а також захист майна ЗСУ від розкрадання та інших протиправни х посягань; • протиді я диверсійним проявам і терористичн им актам на військових об'єктах	національн ої транспортн ої системи України; • реалі зація інших заходів.	м та боєприпас ами
--	--	------------------	---	--	--------------------------

Додаток В

Кількісний і персоніфікований склад сил оборони

Кількісний і персоніфікований склад сил оборони				
Військові формування	Група правоохоронних органів	Розвідувальні органи	Органи спеціального призначення з правоохоронними функціями	Державні органи, що виконують функції з оборони держави
Збройні Сили України; Національна гвардія України; Державна спеціальна служба транспорт	Національна поліція; Служба безпеки України; Управління державної охорони України	Розвідувальний орган Міноборони (Головне управління розвідки Міністерства оборони України); Служба зовнішньої розвідки України; Управління розвідки Адміністрації Державної прикордонної служби України	Державна прикордонна служба України	Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України Державна міграційна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; інші державні органи

Військові з'єднання	ВЧ	Органи управління військовими з'єднаннями та ВЧ
		• центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, у тому числі Міноборони; • Генеральний штаб ЗСУ; • інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у ЗСУ, а також решти військових формуваннях, призначених для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами

		(силами), з'єднаннями, ВЧ, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади; • територіальні центри комплектування та соціальної підтримки
--	--	---

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ганкевич К. Б., Левчук В. Д., Корольов С. С. Особливості становлення правових засад існування об'єктів критичної інфраструктури України в системі Міністерства оборони України. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 11. С. 79-82. DOI: <https://DOI.ORG/10.32782/2524-0374/2021-11/15>.

2. Ганкевич К. Б. Еволюція уявлень про національну безпеку крізь призму адміністративно-правових механізмів її забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 608–613. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/141>.

3. Ганкевич К. Б. Проходження служби у військовому резерві. Виконання військового обов'язку в запасі: *навч.-метод. посібник* / кол.авторів: К. Б. Ганкевич., А. І. Потіхенський, А. І. Куртов, О. О. Казіміров, О. С. Нестерович, Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 110 с.

4. Ганкевич К. Б. Державна спеціальна служба транспорту у системі суб'єктів Міністерства оборони України: напрями впливу та роль публічного адміністрування для їх реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 455–459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.71>.

5. Красіков Д. О., Красіков О. М., Ганкевич К. Б. Актуальні питання кодифікації законодавчих актів зарубіжних країн у сфері оборони. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2024. № 6. С. 402-406. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/100>.

6. Ганкевич К. Б. Роль публічного адміністрування у забезпеченні функціонування Міністерства оборони України: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”. Серія : “Юридичні науки”*. 2024.

№ 9 (72). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-9>.

7. Ганкевич К. Б. Забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців у контексті ініціативи створення Військової поліції: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 209–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/46>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Ганкевич К. Б., Коломієць В.М., Тична Б.М. Актуальні проблеми правового забезпечення обороноздатності України в умовах євроатлантичної інтеграції: ретроспектива, сучасність, розвиток. *Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи вирішення*: матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року / упоряд.: П.П. Богуцький, В.Г. Пилипчук, С.О. Дорогих. – Київ, 2021. С. 81 – 85.

9. Ганкевич К.Б., Кривенко О.В. Поняття, рівні взаємодії складових сил оборони та проблемні питання її реалізації. *Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України*: збірник матеріалів науково-практичного семінару кафедри правового забезпечення (Київ, 15 березня 2023 року) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського; Київський інститут Національної гвардії України; за ред. М.М. Прохоренка. К.: Видавництво ТОВ «ТРОПЕА», 2023. С. 103–105.

10. Ганкевич К.Б., Панько В.М. Теоретико-правові аспекти нормативно-правового регулювання повноважень Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та шляхи удосконалення правового механізму їх реалізації під час кодифікації військового законодавства України. *Актуальні проблеми правового регулювання відсічі збройної агресії російської федерації проти України*: збірн. матеріалів І наук.-практ. семінару (Київ, 20 берез. 2024 р.). Київ : НУОУ, 2024. С. 212 – 218.

11. Ганкевич К. Б. Загальнотеоретичний аналіз поняття “національна

безпека України” як системної категорії. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції: (м. Суми, 23–24 травня 2024 р.) / редколегія: проф. А.М. Куліш, В.В. Миргород, А.Р. Голоха. – Суми : Сумський державний університет. 2024. С. 21–25.

12. Ганкевич К.Б. Проходження військової служби та організаційно-правове забезпечення мобілізаційної підготовки та мобілізації в умовах воєнного стану. *Проблеми правового забезпечення оборони України*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 трав. 2024 р.) / упоряд.: П.П. Богуцький, Ю.В. Гаруст, Л.В. Заславська, В.Г. Пилипчук. – Київ; Одеса : Фенікс, 2024. С. 187 – 195.

13. Ганкевич К. Б. Проблематика адміністративно-правового забезпечення категорії “безпека” в Україні. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: збірник наукових праць з матеріалами VIII Міжнародної наукової конференції (Рівне, 30 серпня 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ “УКРЛОГОС Груп”. 2024. С. 58–59.

14. Ганкевич К. Б. Національні інтереси України крізь призму їх захищеності Міністерством оборони України: правовий аспект. *Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти*: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 6 вересня 2024 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ “УКРЛОГОС Груп”. 2024. С. 96–98.

15. Ганкевич К. Б. Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України. *Місце військового права в системі підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України*: Друга наук.-практ. конф. Військ.-юрид. ін-ту Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 20 берез 2025 р.) : тези доп. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Військ.-юрид. ін-т, Каф. адміністр. права та адміністр. Діяльності. – Харків : Право, 2025. С. 76–79.

16. Ганкевич К. Б. Адміністративно-правовий статус Міністерства

оборони України як головного суб'єкта забезпечення оборони України. *Проблеми правового забезпечення оборони України*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 верес. 2025 р.) / упоряд.: П. П. Богуцький, Ю. В. Гаруст, Л. В. Заславська, В. Г. Пилипчук. – Київ; Одеса, 2025. С. 69–74.

ДЕПАРТАМЕНТ
ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ
І НАУКИ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

Код 24982172

30. 09 2025
№ 220/7/1074

03188, м. Київ, 168, Повітрофлотський пр-т. 6.

ДОВІДКА

Про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему:
“Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у
сфері оборони України”

Видана полковнику юстиції Ганкевичу Кирилу Борисовичу про те, що матеріали його дисертаційного дослідження на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” за спеціальністю D8 “Право” були використані в практичній діяльності Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України зокрема, при:

розробці пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів з питань правового регулювання діяльності Міністерства оборони України як суб’єкта публічного адміністрування у сфері оборони України;

визначенні засад державної політики з питань військової освіти і науки з метою якісної підготовки висококваліфікованих і компетентних військових фахівців для Збройних Сил України та інших військових формувань;

опрацюванні пріоритетних напрямів розвитку наукової та науково-технічної діяльності у сфері оборони;

формуванні системи забезпечення якості освіти у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, військових ліцеях;

удосконаленні моделі планування наукової та науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України відповідно до процедур оборонного планування на основі спроможностей.

Тимчасово виконуючий обов’язки директора
Департаменту військової освіти і науки
Міністерства оборони України
полковник

Максим КАС’ЯНЕНКО

ДОВІДКА

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему:
“Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у
сфері оборони України”

Видана полковнику юстиції Ганкевичу Кирилу Борисовичу про те, що матеріали його дисертаційного дослідження на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” за спеціальністю 081 “Право” були використані в практичній діяльності, зокрема, при:

розробці пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань кадрового забезпечення діяльності Міністерства оборони України;

підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів керівництву Міністерства оборони України у межах компетенції за напрямком діяльності Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України;

розробці проектів Законів України, підзаконних нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства оборони України з питань удосконалення структури апарату Міністерства оборони України, уточнення функцій та завдань Міністерства оборони в умовах правового режиму воєнного стану.

Директор Департаменту кадрової політики
Міністерства оборони України
полковник

Марк АНДРУСЯК

ДЕПАРТАМЕНТ
ЮРИДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

Код 24968099

«04» 10 2015р.

№ 220/17/1212

03168, м. Київ, Повітрофлотський пр-т, 6

ДОВІДКА

Про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему:
“Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у
сфері оборони України”

Видана полковнику юстиції Ганкевичу Кирилу Борисовичу про те, що матеріали його дисертаційного дослідження на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” за спеціальністю D8 “Право” були використані в практичній діяльності, зокрема, при:

розробці пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів з питань правового регулювання діяльності Міністерства оборони України як суб’єкта публічного адміністрування у сфері оборони України;

проведення юридичної експертизи проєктів законодавчих та інших підзаконних актів у сфері національної безпеки та оборони України;

розробці проєктів законодавчих нормативно-правових актів та підзаконних нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони України з питань національної безпеки і оборони України, всебічного забезпечення діяльності Міністерства оборони України в умовах правового режиму воєнного стану.

Директор Департаменту юридичного забезпечення
Міністерства оборони України

Олексій КАМІНЕЦЬКИЙ

ДЕПАРТАМЕНТ
ВОЄННОЇ ПОЛІТИКИ ТА
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

Код 24981149

22.09.2025
№ 220/6/1145

73168 м. Київ, Повітряний пр-т 6

ДОВІДКА

Про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему:
“Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у
сфері оборони України”

Видана полковнику юстиції Ганкевичу Кирилу Борисовичу про те, що матеріали його дисертаційного дослідження на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” за спеціальністю 081 “Право” були використані в практичній діяльності Департаменту воєнної політики та стратегічного планування Міністерства оборони України, зокрема, при:

розробці Міністерством оборони України пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів стосовно забезпечення формування, реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва в мирний час та особливий період щодо визначення засад воєнної політики в умовах правового режиму воєнного стану;

підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів керівництву Міністерства оборони України у межах компетенції за напрямком діяльності Департаменту воєнної політики та стратегічного планування Міністерства оборони України;

розробці проектів законів України, підзаконних нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства оборони України з питань забезпечення здійснення Міністром оборони України військово-політичного керівництва Збройними Силами України та забезпечення координації діяльності державних органів в умовах правового режиму воєнного стану.

Директор Департаменту воєнної політики та стратегічного
планування Міністерства оборони України
генерал-майор

Володимир ТАЛАЛАЙ

ДЕПАРТАМЕНТ МОБІЛІЗАЦІЇ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

Код 26605752

«30» 09 2025р.

№ 220/25/817

01001, м. Київ, провулок Тараса Шевченка, 12

ДОВІДКА

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему:
“Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у
сфері оборони України”

Видана полковнику юстиції Ганкевичу Кирилу Борисовичу про те, що матеріали його дисертаційного дослідження на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” за спеціальністю D8 “Право” були використані в практичній діяльності Департаменту мобілізації Міністерства оборони України, зокрема, при:

розробці Міністерством оборони України пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів стосовно забезпечення, у межах повноважень, проведення мобілізації та демобілізації у Збройних Силах України, участі у забезпеченні мобілізації та демобілізації в інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України;

підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів керівництву Міністерства оборони України у межах компетенції за напрямком діяльності Департаменту мобілізації Міністерства оборони України;

розробці проектів законів України, підзаконних нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства оборони України з питань здійснення Міністром оборони України координації та спрямування діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, визначення підприємств, установ і організацій критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період.

Директор Департаменту мобілізації
Міністерства оборони України
полковник

Роман ЮЗВЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
полковник

Спексій СІРОШТАН

30 09 2025 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему: “Міністерство
оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони
України” в освітню діяльність Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Комісія у складі голови – кандидата військових наук, старшого наукового співробітника, заступника начальника Військового інституту з наукової роботи полковника Попкова Б.О.; членів комісії: заступника начальника військового факультету міжнародних відносин та права підполковника Полтавського М.В.; доктора юридичних наук, професора, начальника кафедри військового права військового факультету міжнародних відносин та права полковника юстиції Коропатніка І.М.; начальника кафедри інформаційно-аналітичних технологій військового факультету міжнародних відносин та права, полковника Степанишина Р.Д.; кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри військового права військового факультету міжнародних відносин та права Бериславської О.М., склала цей акт про те, що розроблені за наслідками дисертаційної роботи полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича наукові висновки і пропозиції використовуються в освітній діяльності у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка при викладанні наступних навчальних дисциплін: “Військова адміністрація”, “Правова робота у Збройних Силах України”, де у якості рекомендованих джерел подані наступні публікації автора:

Наукові статті:

1. Ганкевич К.Б., Левчук В.Д., Корольов С.С. Особливості становлення правових засад існування об’єктів критичної інфраструктури України в системі Міністерства оборони України. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 11. С. 79-82. DOI: <https://DOI.ORG/10.32782/2524-0374/2021-11/15>.
2. Ганкевич К.Б. Еволюція уявлень про національну безпеку крізь призму адміністративно-правових механізмів її забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 608–613. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/141>.
3. Ганкевич К. Б. Державна спеціальна служба транспорту у системі суб’єктів Міністерства оборони України: напрями впливу та роль публічного

адміністрування для їх реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 455–459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.71>.

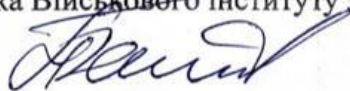
4. Ганкевич К. Б. Роль публічного адміністрування у забезпеченні функціонування Міністерства оборони України: теоретико-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : "Юридичні науки"*. 2024. № 9 (72). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-9>.

5. Ганкевич К. Б. Забезпечення військової дисципліни серед військовослужбовців у контексті ініціативи створення Військової поліції: порівняльно-правове дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 9. С. 209–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/46>.

ВИСНОВОК: результати дисертаційного дослідження полковника юстиції Ганкевича Кирила Борисовича на тему “Міністерство оборони України як суб’єкт публічного адміністрування у сфері оборони України” вважати впровадженими в освітній процес Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та такими, що актуалізують питання викладені в матеріалах дисциплін кафедри щодо діяльності Міністерства оборони України як суб’єкта публічного адміністрування у сфері оборони України та сприятимуть якісній підготовці військових юристів за спеціалізацією “Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України”.

Голова комісії:

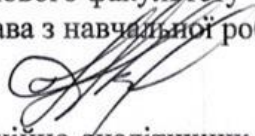
Заступник начальника Військового інституту з наукової роботи
полковник

Борис ПОПКОВ

Члени комісії:

Заступник начальника військового факультету
міжнародних відносин та права з навчальної роботи
підполковник

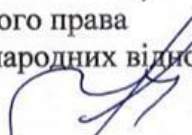
Микола ПОЛТАВСЬКИЙ

Начальник кафедри інформаційно-аналітичних технологій
військового факультету міжнародних відносин та права
полковник

Руслан СТЕПАНИШИН

Начальник кафедри військового права
військового факультету міжнародних відносин та права
полковник юстиції

Ігор КОРОПАТНІК

Доцент кафедри військового права
військового факультету міжнародних відносин та права
к.ю.н., доцент

Оксана БЕРИСЛАВСЬКА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законів України у сфері національної безпеки і оборони щодо діяльності системи Міністерства оборони України та повноважень Віце-прем'єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести зміни до таких законів України:

1. У Законі України “Про оборону України” (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 49, ст. 420 із наступними змінами):

1) статтю 1 після абзацу двадцять дев'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

“система Міністерства оборони України – апарат Міністерства оборони України, розвідувальний орган Міністерства оборони України, установи, організації (у тому числі військові частини безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, суб'єкти господарювання (їх об'єднання), що належать до сфери управління Міністерства оборони України”;

2) у статті 10 після слів “Збройних Сил України” доповнити словами “Державної спеціальної служби транспорту, інших складових системи Міністерства оборони України” у всіх відмінках.

2. У Законі України “Про Збройні Сили України” (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 48, ст. 410 із наступними змінами):

1) у статті 1:

частину першу після слів “військове формування” доповнити словами “що входить до системи Міністерства оборони України та”;

у частині четвертій слова “у Донецькій та Луганській областях” замінити словами “на території України”;

2) у статті 8:

назву, частини першу – шосту викласти в такій редакції:

“Стаття 8. Керівництво Збройними Силами України, Державною спеціальною службою транспорту, іншими складовими системи Міністерства оборони України

Міністр оборони України (на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністр з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністр оборони України) здійснює загальне керівництво та координацію діяльності системи Міністерства оборони України, військово-політичне та адміністративне керівництво Збройними Силами України, Державною спеціальною службою транспорту, іншими складовими системи Міністерства оборони України, а також інші повноваження, передбачені законодавством.

Загальне керівництво та координація діяльності системи Міністерства оборони України – діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у системі Міністерства оборони України, політичних та стратегічних цілей у сфері національної безпеки та оборони, розвитку стратегічних галузей промисловості, принципів і напрямів розвитку складових системи Міністерства оборони України.

Військово-політичне керівництво Збройними Силами України та іншими складовими системи Міністерства оборони України – діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у Збройних Силах України та інших складових системи Міністерства оборони України, політичних та стратегічних цілей у сфері національної безпеки та оборони, принципів і напрямів розвитку Збройних Сил України та інших складових системи Міністерства оборони України.

Адміністративне керівництво Збройними Силами України та іншими складовими системи Міністерства оборони України – діяльність, спрямована на всебічне забезпечення життєдіяльності Збройних Сил України та інших складових системи Міністерства оборони України, їх функціонування та розвитку в межах виконання основних завдань державної політики у сфері національної безпеки та оборони.

Головнокомандувач Збройних Сил України є найвищою військовою посадовою особою у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Головнокомандувач Збройних Сил України здійснює через Генеральний штаб Збройних Сил України безпосереднє військове керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями.

Безпосереднє військове керівництво – діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань, їх технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ їх застосування, а також управління ними.”;

3. У Дисциплінарному статуті Збройних Сил України, затвердженого Законом України “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 197 із наступними змінами) у частині першій статті 12, абзаці другому частини третьої статті 26², частини першій статті 33 після слів “Міністра оборони України” у всіх відмінках доповнити словами “(на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України)” у відповідному відмінку;

4. У Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженому Законом України “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 194 із наступними змінами):

1) у статті 3, частині першій статті 39, третій статті 53, Абзац тринадцятому статті 100, частині другій статті 207, частині першій статті 300, частині першій статті 326, частині першій та другій статтях 329 та 334, статті 374 та абзаці третьому пункту 1, абзаці першому пункту 3 додатку 2 до цього Статуту після слів “Міністра оборони України” у всіх відмінках доповнити словами “(на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України)” у відповідному відмінку;

2) у статті 337, частині першій статті 341 слово “Міністра” замінити словом “Міністерства”.

5. У частинах першій, четвертій статті 9, пунктах 2, 3 частини першої статті 18, пункті 3 частини першої статті 42, частини четвертій статті 45⁻¹ Закону України “Про Кабінет Міністрів України” (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 13, ст. 222 із наступними змінами) після слів “Міністра оборони України” у всіх відмінках доповнити словами “(на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України)” у відповідному відмінку;

6. Абзац другий частини шостої статті 10 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 38, ст. 385 із наступними змінами) після слів “Міністр оборони України” доповнити словами “(на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністр з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністр оборони України)”;

7. У Законі України “Про національну безпеку України” (Відомості Верховної Ради України, 2018 р., № 31, ст. 241 з наступними змінами):

1) у статті 1:

пункт 16 після слова “система” доповнити словами “Міністерства оборони України, інших”;

доповнити новим пунктом 26 такого змісту:

“26) система Міністерства оборони України – апарат Міністерства оборони України, розвідувальний орган Міністерства оборони України, установи, організації (у тому числі військові частини безпосереднього підпорядкування), що забезпечують виконання завдань і реалізацію функцій Міністерства оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, суб’єкти господарювання (їх об’єднання), що належать до сфери управління Міністерства оборони України.”

2) у статті 12:

частину другу після слів “Державна спеціальна служба транспорту” доповнити словами “інші складові системи Міністерства оборони України”;

3) у статті 15:

частину четверту після слів “Державна спеціальна служба транспорту:” доповнити словами “інші складові системи Міністерства оборони України”;

частину шосту після слів “Збройних Сил України” доповнити словами “Державної спеціальної служби транспорту, інших складових системи Міністерства оборони України”;

частину восьму після слів “Збройними Силами України” доповнити словами “Державною спеціальною службою транспорту, іншими складовими системи Міністерства оборони України”;

4) пункти 7, 10 частини першої статті 13, частини п’ятої – восьмої статті 15, частини третьої, абзаци четвертому частини четвертої, абзаци шостому частини п’ятої, абзаци третьому та восьмому частини шостої статті 16, абзаци другому частини третьої статті 17, абзаци другому частини першої, абзаци другому частини четвертої статті 28, частини другої статті 33 після слів “Міністра оборони України” у всіх відмінках доповнити словами “(на час дії правового режиму воєнного стану – Віце-прем’єр-міністра з питань розвитку стратегічних галузей промисловості – Міністра оборони України)” у відповідному відмінку;

2. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

**Голова
Верховної Ради України**

Руслан СТЕФАНЧУК

_____ **Денис ШМИГАЛЬ**